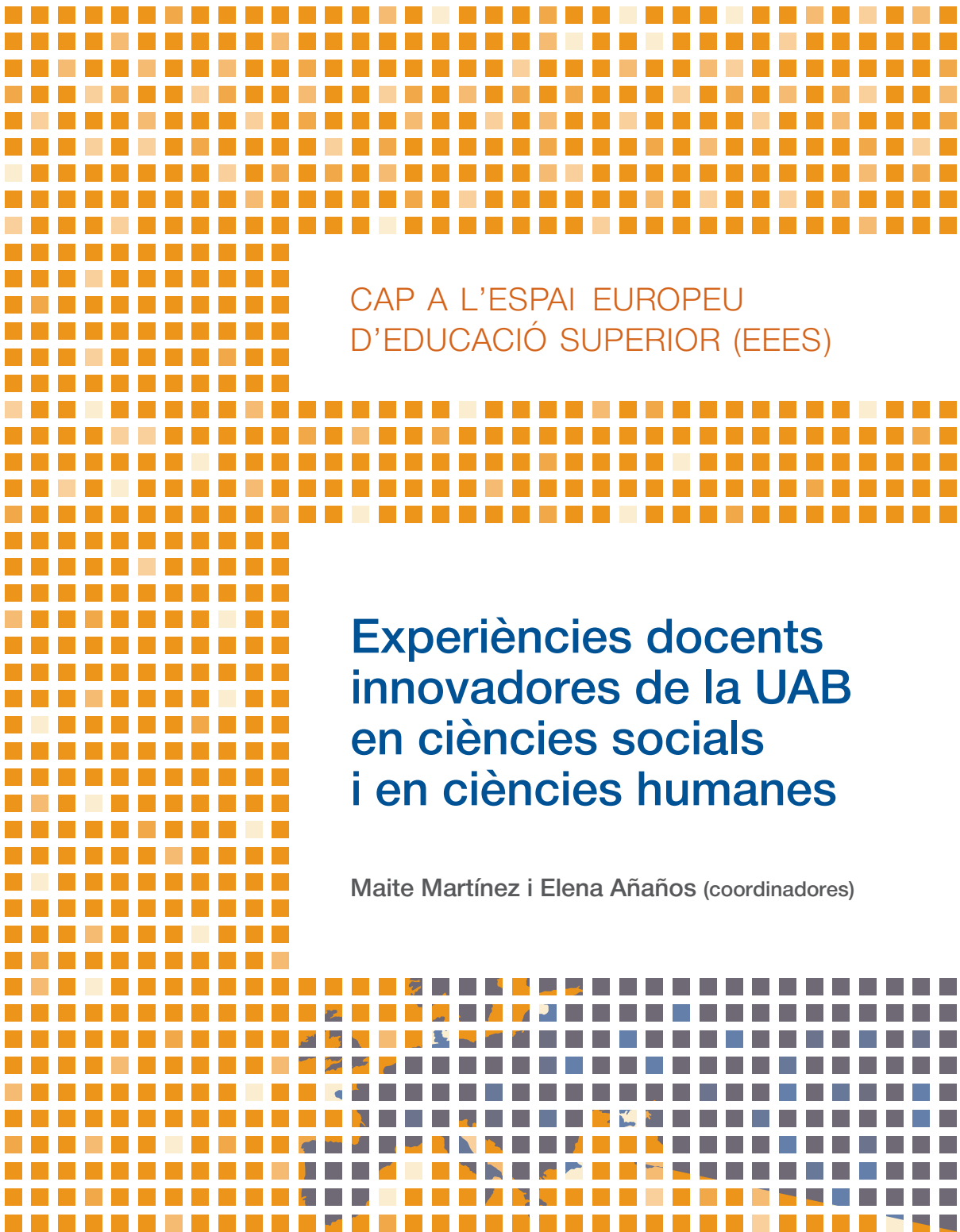

CAP A L'ESPAI EUROPEU
D'EDUCACIÓ SUPERIOR (EEES)

Experiències docents innovadores de la UAB en ciències socials i en ciències humanes

Maite Martínez i Elena Añaños (coordinadores)

IDES

Unitat d'Innovació Docent
en Educació Superior

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

CAP A L'ESPAI EUROPEU
D'EDUCACIÓ SUPERIOR (EEES)

**Experiències docents
innovadores de la UAB
en ciències socials
i en ciències humanes**

CAP A L'ESPAI EUROPEU
D'EDUCACIÓ SUPERIOR (EEES)

Experiències docents innovadores de la UAB en ciències socials i en ciències humanes

Maite Martínez i Elena Añaños (coordinadores)

IDES

Unitat d'Innovació Docent
en Educació Superior

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Coordinació:
Universitat Autònoma de Barcelona
Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES)
Edifici A
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
ides@uab.cat
<http://www.uab.cat/ides>

Edició i impressió:
Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Publicacions
Edifici A
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès). Spain
sp@uab.cat
<http://publicacions.uab.es>

Imprès a Espanya. Printed in Spain

Dipòsit legal: B-53.665-2008
ISBN: 978-84-490-2577-8

Índex

Pròleg	11
Presentació	15
Agraïments	19

Escola Universitària de Turisme i de Direcció Hotelera

David Urbano i Francesc Uroz	23
El foment de la creativitat i de l'esperit emprenedor en el context dels ECTS	

Facultat de Dret

Cristina Riba i Emma Teodoro	35
Creació de presentacions multimèdia de judicis	
CD-ROM: <i>Demostració materials</i>	
Joan Lluís Pérez Francesch, Marcel Mateu Vilaseca i altres	43
Institucions polítiques de Catalunya	
CD-ROM: <i>Demostració web</i>	

Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia

Xavier Ballart	55
Política mundial en línia	
CR-ROM: <i>Demostració continguts virtuals</i>	

Facultat de Ciències de la Comunicació

David Roca, Daniel Tena i altres	65
Comunitat virtual dinàmica d'integració acadèmicolaboral en creativitat publicitària	
CR-ROM: <i>Demostració web</i>	
Daniel Tena, Jordi Fernández i David Roca	75
Ús del fons virtual BREVIA als estudis de Publicitat i Relacions Públiques	
CD-ROM: <i>Demostració plataforma virtual</i>	
Armand Balsebre, José María Ricarte i altres	87
Publiradio.net: aplicatiu per a la creació de la publicitat radiofònica en el marc de l'EEES	
CD-ROM: <i>Demostració web</i>	

Facultat de Ciències de l'Educació

- Margarida Massot, Josefina Sala i altres 101
Model de pràcticum integrador (MPI) per a unes bones pràctiques de qualificació personal
- Carme Armengol, Diego Castro i altres 111
Confecció de materials i coordinació en el desenvolupament i l'aplicació dels programes de l'àmbit de l'organització de la titulació de Pedagogia
- Joaquín Gairín, Mònica Feixas i altres 123
La transició secundària-universitat. L'acollida als estudiants de primer curs
- Mònica Feixas, Eva Codó i altres 137
Ensenyant en anglès a la universitat, una experiència compartida
- José Tejada, Pedro Jurado i altres 149
La didàctica en un entorn virtual interuniversitari: experimentació d'ECTS basada en TIC
- Teresa Ribas, Montserrat Bigas i altres 163
Coordinació entre assignatures i implicació de l'alumnat
- Montserrat Torres, Montserrat Font i altres 173
Multimèdia i educació artística. Un model metodològic dels estudis de Magisteri en el marc de l'espai europeu d'educació superior
CD-ROM: *Videos amb fragments dels DVD*

Facultat de Filosofia i Lletres

- Angels Campà 185
PELEU. Portafolis europeu de llengües per a l'ensenyament universitari
- Hortènsia Curell, Montserrat Capdevila i altres 197
Acció directa per millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants de primer.
Curs de gramàtica descriptiva de l'anglès
CD-ROM: *Demostració web*
- Felicity Hand, Laura Gimeno i Sara Martín 205
Acció directa per reforçar l'estudi autònom i semipresencial dels estudiants en les matèries de cultura de la Llicenciatura de Filologia Anglesa mitjançant la creació d'una pàgina web interactiva
- Lorraine Baqué i Àngels Catena 213
Adaptació a l'EEES en la formació de professionals en processament automàtic del llenguatge natural
CD-ROM: *Demostració web*

Carme de-la-Mota, Montserrat Marquina i Pere Rovira	225
Curs interactiu i multimèdia destinat a l'aprenentatge autònom de la prosòdia	
CD-ROM: <i>Vídeo dels materials</i>	
Gemma Puigverd	237
Millora de la metodologia docent i de l'avaluació de l'aprenentatge	
en l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica	
CD-ROM: <i>Demostració web</i>	

Pròleg

L'any 1999, els ministres d'educació de 29 països europeus van signar la Declaració de Bolonya, que aspirava a crear, dins l'horitzó temporal de l'any 2010, un espai europeu d'educació superior (EEES) coherent i cohesionat. S'iniciava, així, un procés que tindria continuïtat en les reunions de Praga (2001), de Berlín (2003), de Bergen (2005) i de Londres (2007) i que tenia com a objectius l'assoliment d'un sistema de títols fàcilment llegibles i comparables, l'establiment d'un sistema comú de crèdits, la promoció de la mobilitat dins l'àmbit europeu superant obstacles administratius i legals, i la cooperació europea en l'assegurament de la qualitat. La promoció, en definitiva, d'una dimensió europea de l'educació superior.

Es tractava, doncs, de possibilitar la integració de les persones titulades en un mercat laboral europeu unificat i d'aconseguir una competitivitat més gran de l'àrea europea a escala internacional. Aquests objectius requerien una aproximació dels diferents sistemes educatius i un redisseny dels currículums en termes de competències i de resultats d'aprenentatge.

Aquest procés plantejava diferents reptes en funció dels sistemes i de les tradicions en la cultura universitària dels diferents països. En el context espanyol implicava, d'una banda, un canvi de l'arquitectura dels títols superiors cap a una estructura més modular en tres etapes (grau, màster i doctorat) i, de l'altra, una oportunitat per a replantejar l'activitat docent i la seva metodologia, dins d'un model en què l'estudiant esdevenia l'element central del sistema.

Pel que fa al canvi en l'arquitectura dels títols cal destacar, en primer lloc, l'abandonament del crèdit clàssic, que mesurava només les hores de contacte a l'aula entre professor i estudiant, i la introducció d'un nou concepte de crèdit, l'anomenat *crèdit ECTS*, una mesura de la feina total feta per l'estudiant, incloent-hi tant la col·lectiva com la individual, dirigida o no, i també les activitats d'avaluació. En el marc europeu es considera que un any acadèmic equival a 60 crèdits, la qual cosa ens dona una estimació quantitativa d'entre 25 i 30 hores per crèdit. Així doncs, un any acadèmic implica entre 1500 i 1800 hores de feina per a l'estudiant.

En el nou marc europeu, els ensenyaments superiors s'estructuren en tres cicles: un primer cicle d'entre 180 i 240 crèdits (tres o quatre anys) que condueix al títol de *grau*, un segon cicle d'entre 60 i 120 crèdits (un o dos anys) que condueix al títol de *màster*, i un tercer cicle de duració variable (al voltant de tres anys) que condueix al títol de *doctorat*.

Hi ha, en l'esperit d'aquesta estructura cíclica o modular, dos aspectes importants que cal destacar. Un és la flexibilitat, és a dir, la possibilitat de reorientar la formació cap a altres àmbits en passar d'un cicle al següent. L'altre és l'ocupabilitat (*employability*), és a dir, la voluntat que en cada cicle s'assoleixin nivells de coneixements, competències i habilitats que permetin a la persona titulada entrar en diferents sectors del mercat laboral.

En relació amb els dos primers cicles, *grau* i *màster*, la majoria dels països europeus han adoptat una estructura 3+2, és a dir, un grau (*bachelor*) de 180 crèdits i un màster de 120. Amb aquesta estructura s'atorga un paper de formació bàsica i generalista al grau i de formació especialitzada al màster, i es promou que un nombre important de persones amb el títol de grau continuïn en el segon cicle. Cal dir, no obstant això, que l'adopció de l'estructura 3+2, tot i ser majoritària, no és unànime.

L'Administració catalana va optar inicialment per una estructura 3+2 i va posar en marxa l'any 2004 els plans pilot d'adaptació de títols de grau a l'EEES. L'Administració de l'Estat va optar inicialment (Decrets de grau i de postgrau de 2005) per un marc que deixava un marge variable quant a la duració dels estudis de grau i, posteriorment (Decret de 2007), va decantar-se per l'opció 4+1, que, com ja s'ha comentat, és minoritària a Europa.

La UAB havia apostat des de l'inici —no sempre amb la complicitat d'altres universitats de l'Estat— per una estructura 3+2 dels estudis. És, com ja s'ha dit, una estructura compatible amb els models que s'estan adoptant a la major part d'universitats europees, competitiva respecte de l'oferta europea, i que afavoreix de manera real la mobilitat de l'alumnat i dels altres estaments universitaris i la integració en el mercat laboral europeu. No obstant això, i preveient que aquesta no seria l'estructura finalment adoptada per l'Administració de l'Estat, la UAB ja va preparar un model propi que consistia en la síntesi de l'estructura 3+2, majoritària a Europa i preferida per la nostra universitat, i l'estructura 4+1, finalment adoptada per l'Estat espanyol. Així, el grau oficial de quatre anys s'estructuraria en un *bachelor* de tres anys, que contindria el nucli bàsic del grau, i un quart any que la universitat configuraria de manera variable i que l'estudiant podria concretar, d'acord amb els seus interessos, en forma de continuació natural dels tres anys anteriors, o bé de *minor* en un altre àmbit de coneixement, o bé de pràcticum, o bé de mobilitat, o bé, també, de primer any de màster. Aquesta última possibilitat facilitaria la mobilitat en sentit invers, és a dir, que estudiants estrangers amb un títol de grau de 180 crèdits poguessin fer a la UAB el segon cicle (màster) de la seva formació.

Tal com hem esmentat a l'inici d'aquest pròleg, a part d'aquests canvis en l'arquitectura dels títols superiors, el procés d'integració en l'EEES implica també una oportunitat per a replantejar l'activitat docent. Primer, però, hauríem de preguntant-nos si cal modificar aquesta activitat docent.

La docència, com qualsevol activitat, és sempre millorable i és un fet que els docents no sempre estem satisfets dels resultats de la nostra tasca. Sovint pensem que el nostre alumnat no aprèn prou o que no aprèn prou bé allò que considerem més

bàsic. Les causes són, sens dubte, diverses i complexes, i algunes potser s'han de buscar més enllà de l'àmbit estrictament acadèmic, però també és cert que hi ha, en l'activitat docent, un marge per a l'actuació i la creativitat.

En el procés d'aprenentatge, sigui quina sigui la metodologia utilitzada, l'esforç personal de l'estudiant és indispensable i insubstituïble. Això podria fer pensar que no cal canviar gran cosa perquè, de fet, és l'estudiant qui ha de treballar. Però no és així. L'aprenentatge requereix l'esforç de qui vol aprendre i, també, de qui ensenya. Cal reflexionar sobre els continguts i dissenyar adequadament activitats que connectin amb la realitat, que suggerixin bones preguntes i que no es limitin a la simple aplicació d'algoritmes. Que responguin, en definitiva, a la pregunta de *què han de saber fer els estudiants*, més que no pas *què han de saber*. I això és especialment cert en un context com el nostre, en què la docència abusa sovint de l'activitat merament expositiva, de la simple transferència de coneixements, cosa que no fomenta, ans al contrari, la participació activa de qui aprèn.

Disminuir l'activitat expositiva i, alhora, planificar una activitat correctament dimensionada per a l'estudiant, proporcionant-li eines per a l'aprenentatge, és, en termes generals, el gran repte de la nostra docència. No és una tasca senzilla i, certament, implica un esforç del professorat.

Aquesta inquietud ha propiciat en molts docents la necessitat de reflexionar sobre la pròpia docència, de reafirmar-ne els punts forts, d'explorar alternatives i d'esgotar el marge de maniobra —sovint més gran del que sembla a primera vista— del qual es disposa en l'activitat docent pròpia per tal de millorar-ne l'eficàcia. Aquest col·lectiu de professorat entusiasta i innovador ha aprofitat l'oportunitat per anar més enllà del canvi estructural i ha cercat en la tasca docent diària les evidències que han permès millorar l'aprenentatge de l'alumnat.

Aquest esforç d'innovació ha tingut el suport de la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES) de la UAB, que ha ajudat a transformar la iniciativa d'un professor o professora en un projecte, i el desenvolupament de l'acció, en un producte de qualitat. Aquests dos volums recullen el fruit d'aquest esforç innovador al llarg de quatre anys al campus. Moltes de les experiències que s'hi presenten han rebut suport econòmic del programa MQD (Millora de la Qualitat Docent) de l'AGAUR i la resta, de programes de la mateixa Universitat.

Un procés de canvi d'aquest tipus sempre és llarg i complex. Genera adhesió i entusiasme i, alhora, escepticisme i resistència. Requereix complicitat dins la comunitat universitària i, en aquest sentit, el professorat que ha dut a terme les experiències que es presenten ha estat la llavor que ha propiciat l'inici del canvi i la musculatura que ha suportat l'esforç col·lectiu d'iniciar-lo a la nostra universitat.

La UAB els està molt agraïda.

Antoni Méndez

Vicerector d'Estudis i de Qualitat
Universitat Autònoma de Barcelona

Presentació

Per primera vegada, a l'IDES emparem la publicació d'un text que, amb encert, cura i dedicació, ha dirigit la Dra. Elena Añaños, responsable de l'àmbit d'innovació, i a la qual m'agradaria agrair el seu esforç en aquesta tasca i l'aportació de la seva claredat i visió, des dels quals s'entén i s'explica el projecte que es presenta.

Aquest text, dedicat a *les innovacions desenvolupades a les aules* i dirigit a professorat universitari, té la finalitat d'aportar informació i coneixements que permetin ajudar altres docents a dissenyar les seves innovacions en el nou espai europeu d'educació superior (EEES) i animar-los a compartir les experiències que clarament hagin tingut resultats de qualitat.

Des de fa uns anys, la necessitat d'anar adaptant els nostres plans d'estudis a l'espai europeu ha portat directament i indirectament els docents a reflexionar sobre la seva pròpia activitat i a experimentar formes noves o simplement diferents de pensar l'espai d'ensenyament-aprenentatge. En alguns casos, els professors i professores han anat validant la manera de fer a partir de la seva llarga experiència, recollint evidències clares de resultats i redefinint l'espai docent per adaptar-lo a la nova situació; en d'altres, s'han creat materials diferents i s'han utilitzat les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) per fer arribar a l'alumnat materials difícils de treballar directament, i en d'altres, la innovació i la creativitat s'han reflectit manifestament en experiències realment originals.

Només algunes d'aquestes experiències innovadores han quedat reflectides en aquest text; hem seguit el criteri de presentar aquells treballs que han rebut un reconeixement i una ajuda per a l'elaboració de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya o del Vicerectorat d'Estudis i de Qualitat de la nostra universitat en les Convocatòries d'ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat docent, des de l'any 2004 fins al 2007. Cada un d'aquests treballs, ja finalitzats, presenta conclusions que poden ser considerades punt de partida per entendre què és la innovació i la seva realitat aplicada a la quotidianitat del nostre àmbit universitari. Tots poden ser una base que serveixi de preparació per a desenvolupaments ulteriors, en els quals el paper de l'entorn és fonamental, i per això hem volgut diferenciar la producció en dos àmbits diferents, que recullen l'especificitat dels contextos: d'una banda, la innovació amb experiències en ciències experimentals i tecnologies i en ciències de la salut, i de l'altra, les experiències innovadores en ciències socials i en ciències humanes.

Tot i que és, simplement, un ventall d'experiències innovadores diverses (un total de quaranta, vint en cada volum), aquest recull correspon al 32 % dels treballs que van rebre ajudes. La resta no s'hi presenten no perquè el professorat no tingui interès que es publiquin sinó, en alguns casos, perquè consideraven que el seu treball encara no estava acabat fins al punt de poder oferir resultats concloents.

Darrere d'aquestes experiències, hi ha grups de professors que s'han dedicat a investigar sobre la docència que impartien. El procés no ha estat fàcil, ja que comença amb el disseny del projecte i la reflexió compartida, a vegades, de docents de diferents assignatures o grups sobre les possibilitats de fer un disseny innovador. I la feina no s'acaba aquí, sinó que un cop concedit l'ajut, i salvant les dificultats de la quotidianitat, com ara canvis de grups, horaris diferents o diferent nombre d'estudiants per grup, comença la posada en marxa del projecte, la coordinació, la revisió del que s'ha fet i els canvis no previstos que cal implementar. Es recullen dades, es revisen resultats i en molts casos ja s'introdueixen nous canvis per a un treball posterior. Aquesta tasca del grup, que defineix els objectius, la responsabilitat individual en l'aplicació i la complementarietat en l'anàlisi dels resultats, no queda reflectida en aquesta obra, però som conscients que sense aquesta tasca d'equip, sense aquest esforç compartit, no s'hauria dut a terme.

Les experiències que presentem són el resultat de la feina i l'esforç de 189 professors i professores. Per la nostra universitat representen un 7 % aproximadament del col·lectiu de docents, dada que reflecteix una clara preocupació del personal docent per construir l'espai europeu d'educació superior amb realitats pròpies, analitzades des de l'eficàcia i l'eficiència en els aprenentatges i que mostren una aposta clara per la docència de qualitat.

Abans de donar fi a aquesta introducció, voldria mencionar dues qüestions que s'han de tenir en compte per la relació que tenen amb el tema que ens ocupa: la comunicació interna i la projecció externa.

Les experiències i els productes presentats no han estat només concebuts per a una aula determinada. El fet que els autors i autores hagin posat a disposició d'altres membres de dins i de fora del campus els materials en DVD implica, d'una banda, entendre el moment actual com un període de reptes en el qual hem d'aportar a la comunitat coneixements del que s'està fent per compartir-los, treballar de manera conjunta i «generar coneixement nou» —n'és un exemple la generositat que implica, per tots els autors i autores, mostrar la seva manera d'entendre l'espai educatiu i la seva construcció—; d'altra banda, entendre que la situació actual és un oportunitat —i no una amenaça— perquè les nostres universitats apostin clarament per la qualitat.

Pel que fa a la projecció externa, l'obra quedarà definitivament difosa no només en la llengua que ens és pròpia, el català, sinó que, pensant que el treball i la innovació es puguin compartir amb la comunitat universitària de l'espai europeu, s'està construint una edició en castellà i en anglès que permetrà establir un contacte més real del professorat universitari amb col·legues que, fora del nostre context més pròxim, també estan fent innovacions a les aules.

En definitiva, amb aquest llibre hem pretès, conjuntament amb els vicerektorats d'Estudis i de Qualitat i d'Ordenació Acadèmica, i la Vicegerència d'Ordenació Acadèmica, aportar elements de coneixement i reflexió sobre un dels temes definitoris del nostre futur espai europeu: la innovació.

Creiem que la qualitat és una qüestió que abasta a tothom però que sobrepassa les capacitats de cadascú de manera individual i, per tant, segons la nostra opinió, cal treballar conjuntament i intercalar i compartir experiències. Si de la lectura dels treballs presentats sorgeixen dubtes, nous treballs i diàleg, s'haurà assolit l'objectiu. És un bon moment d'oportunitats i, per tant, també de riscos, els més grans dels quals són la inactivitat o l'obstinació a no voler veure un camí que ens porta al treball conjunt.

Dra. Maite Martínez

Adjunta al vicerector d'Estudis i de Qualitat

Directora de l'IDES

Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior

Universitat Autònoma de Barcelona

Agraïments

L'elaboració d'aquest material ha estat possible gràcies als esforços i la col·laboració de diferents unitats i professionals. Anomenar-los a tots i a totes té el risc d'oblidar-se d'aquells que, des de l'anonimat, també l'han fet possible. Des d'aquí, el nostre més gran agraïment a totes les persones que se senten partícips d'aquesta publicació.

Volem expressar específicament el nostre agraïment a l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca de la Generalitat de Catalunya i al Vicerectorat d'Estudis i de Qualitat de la nostra universitat, que han estat els impulsors dels ajuts que han fet possible les experiències docents innovadores que aquí es presenten.

Coneixedores de la tasca duta a terme pel Servei de Publicacions de la UAB, volem mostrar el nostre especial agraïment al seu responsable, Joan Carles Marset, i a Pep Sansó i Jaume Brey.

De l'equip de la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES), n'hem obtingut un incessant suport. Volem agrair especialment la tasca de Gisela Rodríguez, que ha donat forma a l'organització dels continguts i que, amb la col·laboració de Jordi Grau, ha materialitzat l'edició del CD-ROM.

El nostre més gran agraïment al professorat que ha participat en cadascuna de les experiències que es presenten. La seva aposta cap a la innovació docent universitària és un exemple de com, des de les matèries pròpies, es pot apostar per una docència innovadora i de qualitat que faciliti el procés cap a l'espai europeu d'educació superior.

Moltes gràcies a tots i a totes!

Dra. Maite Martínez

Adjunta al vicerector d'Estudis i de Qualitat
Directora de l'IDES

Dra. Elena Añaños

Responsable de l'àmbit d'innovació de l'IDES
Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior
Universitat Autònoma de Barcelona

**Escola Universitària de Turisme
i de Direcció Hotelera**

El foment de la creativitat i de l'esperit emprenedor en el context dels ECTS

David Urbano
Francesc Uroz

Escola Universitària de Turisme i de Direcció Hotelera (EUTDH)
Departament d'Economia de l'Empresa
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'objectiu principal d'aquest projecte és fomentar la creativitat i l'esperit empenedor entre els estudiants de primer curs de la diplomatura de Turisme de la UAB en el context dels ECTS (crèdits europeus). Es parteix de la base que una major iniciativa individual i més capacitat per buscar solucions als problemes d'una manera creativa són aspectes bàsics per al desenvolupament personal i professional. Alhora, la formació de persones més empenedores tindrà repercussions positives a llarg termini en la societat, aportant valor econòmic i social al sector turístic.

La metodologia utilitzada en el projecte es va basar en la realització de diferents accions adreçades tant al professorat com a l'alumnat. En finalitzar el curs es va constatar que els estudiants mostraven un augment en la iniciativa individual, l'autonomia i la independència, destacant també una actitud més empenedora i favorable cap a la creació d'empreses.

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació que es presenta té relació amb el foment de la iniciativa individual dels estudiants, així com de la capacitat per buscar solucions als problemes d'una manera creativa i diferent. En aquest sentit es descriuen una sèrie d'accions adreçades a desenvolupar les competències transversals relatives a la «iniciativa individual, l'autonomia i la independència», la «capacitat per a la presa de decisions» i la «responsabilitat, la capacitat d'autogestió i l'autocontrol» dels estudiants.

1. Objectius

La finalitat principal d'aquest projecte d'innovació docent és desenvolupar una metodologia docent en el context dels crèdits europeus (ECTS) que fomenti l'esperit empen-

nedor i la creativitat entre els estudiants de primer curs de la diplomatura de Turisme (EUTDH) de la UAB.

Quant als objectius, es diferencien els generals i els específics i estan dividits en dos nivells, els adreçats als estudiants i els adreçats al professorat:

1. Objectius adreçats als estudiants:
 - Objectiu general: canviar la manera de veure i d'entendre el procés d'ensenyament-aprenentatge per part dels estudiants. Es tracta de transformar el paper passiu de l'estudiant, aconseguint participació i implicació majors en totes les activitats acadèmiques.
 - Objectius específics:
 - Fomentar la importància del treball en equip,
 - Incentivar-ne la creativitat,
 - Desenvolupar la capacitat per resoldre problemes i la presa de decisions,
 - Preparar-lo per a l'autoaprenentatge,
 - Fomentar-ne l'actitud crítica constructiva i la relativització dels continguts.
2. Objectius adreçats al professorat:
 - Objectiu general: canviar la metodologia docent tradicional per una metodologia en la qual el professorat es trobi, en certes ocasions, en un segon pla, per tal de donar major protagonisme a l'estudiant. En conseqüència, el professorat serà un guia en el procés d'ensenyament-aprenentatge de l'estudiant.
 - Objectius específics:
 - Fomentar el treball en equip del professorat.
 - Incentivar l'adopció de noves metodologies docents que se centrin en el treball en equip i el desenvolupament de la creativitat, la capacitat per resoldre problemes i la presa de decisions, l'autoaprenentatge i l'actitud crítica dels estudiants.
 - Facilitar la formació i l'actualització contínua per part del professorat.
 - Preparar i predisposar el professorat per a l'adaptació als canvis constants de l'entorn universitari i a les noves necessitats dels estudiants.

2. Descripció del treball

La metodologia docent emprada de forma general a la diplomatura de Turisme fins al curs 2004-2005 consistia, en la majoria dels casos, en la realització de classes magistrals teòriques i/o pràctiques de caràcter presencial.

Des del curs acadèmic 2005-2006, l'esmentada diplomatura va passar a formar part del pla pilot d'adaptació a l'espai europeu d'educació superior (EEES) d'algunes titulacions de la UAB. En aquest context, va ser necessària l'adaptació a la nova metodologia ECTS.

En el present projecte es parteix de la base que qualsevol aplicació d'una nova metodologia suposa canvis en els agents implicats, tant formals com informals. Els canvis

purament formals (normatives relatives als crèdits europeus, programes de les assignatures, etc.) són relativament més senzills d'aconseguir que els canvis informals, és a dir, transformacions de les actituds, els comportaments i les maneres de fer. Així doncs, en aquest projecte es va fer especial incidència en accions específiques adreçades a fomentar els canvis informals esmentats anteriorment.

D'altra banda, el sector turístic, com un dels motors de l'economia catalana més rellevants, demanda professionals ben formats per tal de poder adaptar-se a un mercat caracteritzat per la incertesa i els canvis constants i també persones emprenedores amb la preparació i la predisposició per crear noves empreses. És molt important, per tant, dissenyar un model d'ensenyament-aprenentatge basat en la multidisciplinarietat dirigida a fomentar la iniciativa individual i la capacitat per prendre decisions dels estudiants, enfocada clarament a les necessitats del mercat laboral.

El foment de l'esperit emprenedor i la creativitat en el context del sector turístic suposa el desenvolupament d'unes competències entre els futurs treballadors que poden ajudar a facilitar que el sector turístic català i espanyol mantingui una posició de referència d'èxit en l'àmbit mundial. En aquest sentit, l'EUTDH des dels seus orígens ha pretès donar resposta a les necessitats d'innovació del sector turístic i hotelier, coherent amb la motivació i política de millora de la qualitat.

Així doncs, aquest és el context i les motivacions que van engegar el present projecte d'innovació docent, amb el rerefons d'aconseguir que no només es produeixin els canvis formals, sino sobretot els canvis informals. Com ja s'ha comentat anteriorment, aquests canvis es refereixen a la generació d'actituds més favorables cap a l'activitat emprenedora en general i, específicament, cap a la creació d'empreses, amb la implicació tant del professorat com de l'alumnat i l'equip directiu de l'EUTDH.

3. Metodologia

Amb la finalitat d'assolir els objectius proposats es van realitzar les accions que s'exposen a continuació, agrupades en funció del col·lectiu al qual van dirigides:

Accions dirigides a canviar la manera de veure i d'entendre l'ensenyament per part dels estudiants:

1. Potenciació de classes i tutories no presencials mitjançant l'ús de les noves tecnologies.

Pel que fa a la distribució horària de les diferents assignatures de primer curs es van incloure algunes hores de *docència no presencial*. En aquestes classes es proposa a l'estudiant que faci una activitat determinada utilitzant el temps que empraria a assistir a classe. Existeixen varis tipus d'activitats, com la realització d'un exercici en línia supervisat directament pel professor, visites a diferents institucions, realització d'una entrevista, recollida d'informació, etc. A més, les activitats poden dissenyar-se perquè les facin de forma individual o en grup.

Aquest tipus de *docència no presencial* té com a objectiu principal que l'estudiant aprengui a autogestionar-se el temps, a adquirir responsabilitat envers el seu aprenentatge i, en el cas d'activitats en grup, a treballar en equip sense la supervisió directa del professorat.

A més d'aquestes hores de *docència no presencial*, es van programar tutories en línia, (de caràcter obligatori), en grup o individuals, i que serveixen bàsicament per fer el seguiment dels treballs o de les activitats tutoritzades.

2. Producció de recursos didàctics de suport digital que ajudin l'estudiant a ser més «independent» en el seu procés d'aprenentatge.

Aquesta acció està directament relacionada amb l'acció anterior i va consistir en la creació de diferents recursos en suport digital perquè els estudiants disposessin d'una guia a l'hora de fer les classes no presencials o que poguessin ampliar els coneixements adquirits a les classes presencials.

3. Potenciació de l'ús de la plataforma virtual, millora de la qualitat dels recursos virtuals i inversió en TIC.

Es va potenciar la utilització de la Plataforma Virtual de la UAB, que a més de proporcionar un entorn virtual d'aprenentatge per donar suport als estudiants, permet disposar d'un espai per poder fer *tutories telemàtiques* i facilitar el seguiment dels seus treballs i activitats. En aquest sentit es va fer una inversió important en equipaments de suport docent (TIC) per tal de facilitar l'ús de l'esmentada plataforma.

4. Oferta d'exercicis de simulació per a la resolució de problemes i la presa de decisions. Oferta d'exercicis d'autoaprenentatge i autoavaluació.

Es van incrementar considerablement per a totes les assignatures l'oferta d'exercicis de simulació o els casos pràctics que es resolen dins de l'aula i preferentment en grups. D'aquesta manera es donava cada vegada més pes a un ensenyament més pràctic i amb major implicació dels estudiants en detriment de les classes magistrals.

També, en algunes de les matèries es va incloure dins de la fitxa de l'assignatura la realització d'un treball de curs, que suposa que l'estudiant hagi de treballar de forma regular al llarg de tot el quadrimestre, per tal que aprengui a distribuir-se el temps i, doncs, es fomenta l'autoaprenentatge. L'exposició posterior del treball davant del grup classe i la seva avaluació per part de la resta de companys el foment d'una actitud crítica envers els treballs dels altres i el propi.

Els canvis en les activitats a l'aula han suposat també canvis a l'hora d'avaluar els estudiants. Progressivament, s'han anat substituint les proves clàssiques d'avaluació, per d'altres com la realització de treballs que s'exposen i discuteixen posteriorment davant del grup classe, que cada vegada tenen més pes dins de l'avaluació final de l'estudiant, juntament amb la resolució dels exercicis de simulació o els casos pràctics.

Així doncs, la inclusió d'aquests tipus d'activitats constitueix un eix bàsic per fomentar l'esperit emprenedor dels estudiants.

5. Oferta d'accions formatives específiques de creativitat i creació d'empreses.

S'han organitzat diferents activitats complementàries en la línia del present projecte docent, entre les quals destaca la celebració del simposi «La creació d'empreses i l'esperit emprenedor en el sector turístic». En aquest simposi, tant el professorat com l'alumnat van poder assistir a diferents ponències relacionades amb aquesta temàtica. Els aspectes més rellevants de què es va tractar són els següents:

- a) la creació i l'expansió d'una cadena hotelera,
- b) el procés de creació d'empreses en l'àmbit del sector turístic,
- c) els factors d'èxit d'una empresa turística innovadora,
- d) el model de desenvolupament per a la promoció d'empreses turístiques a Barcelona,
- e) el marc institucional de mesures de suport a la creació d'empreses a Catalunya.

Per altra part, en l'assignatura Projecte: Implantació d'un Producte o Empresa de Turisme, en la qual els estudiants elaboren un pla d'empresa, s'han introduït progressivament continguts relatius a la generació d'idees de negoci i la creativitat.

6. Oferta d'activitats complementàries als continguts propis de la diplomatura.

Es va potenciar l'oferta d'activitats complementàries relacionades amb les diferents assignatures com anar a veure obres de teatre, visitar museus, anar al cinema, etc.

Activitats dirigides a canviar la metodologia docent tradicional del professorat:

- a) Oferta de cursos per al professorat per a l'adaptació a la nova metodologia docent

S'han ofert, en col·laboració amb la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior (IDES), cursos generals relacionats amb els ECTS, així com un curs específic directament relacionat amb el foment de l'esperit emprenedor: «Les estratègies per estimular la creativitat i l'esperit emprenedor entre els estudiants de la diplomatura de Turisme i de graduat de Direcció Hotelera». L'esmentada acció formativa va tenir molt èxit entre el personal de l'EUTDH, i hi va assistir la major part del professorat.

- b) Foment del treball en equip

Per tal de fomentar el treball en equip del professorat, s'ha incrementat el nombre de reunions amb professors i estudiants. En concret s'han fet diferents tipus de reunions:

- Reunions col·lectives amb els professors (inici de curs, final del 1r semestre i final del 2n semestre).
- Reunions individuals amb els professors.
- Reunions amb estudiants (col·lectives —presentació de la metodologia docent al principi de curs— i individuals).
- Reunions amb la direcció i la coordinació de l'EUTDH (mensuals, aproximadament).

4. Resultats

Per tal d'avaluar el grau d'assoliment dels objectius s'han utilitzat diferents instruments metodològics tant quantitatius (enquestes de satisfacció i motivació, enquestes d'emprenedoria i dades dels resultats acadèmics dels estudiants), com qualitatiu (entrevistes personals i grups de discussió).

Quant als resultats de les enquestes de satisfacció dels estudiants, cal dir que les valoracions de les assignatures van millorar després de l'aplicació d'aquesta nova metodologia. En general, els estudiants consideren que la metodologia és «ideal per expressar la seva creativitat», «divertida» i «participativa» i fa que «s'aprenguin coses molt més aplicables en el món laboral», específicament en el sector turístic.

Els resultats de les enquestes d'emprenedoria (vegeu l'annex 1), que es van administrar a l'inici i al final de curs, en les quals es preguntava a l'estudiant, entre altres qüestions, si considerava desitjable crear una empresa pròpia i si s'havia plantejat seriosament crear-ne una, van mostrar en termes generals una millora substancial pel que fa a les actituds emprenedores, malgrat que caldria disposar d'un horitzó temporal més ampli per tal d'extreure'n conclusions més robustes. Així doncs, el percentatge d'estudiants que va respondre positivament a la primera pregunta va incrementar-se lleugerament (cal dir que ja era molt elevat al principi de curs, al voltant del 70 %), mentre que el percentatge d'estudiants que va respondre positivament a la segona pregunta es va incrementar en gairebé 6 punts percentuals (del 52 % al 57,8 %).

Amb relació al professorat, les enquestes de clima laboral també van manifestar que s'havia incrementat el grau de satisfacció i motivació envers la tasca docent.

Quant als resultats acadèmics dels estudiants, van millorar lleugerament després de l'aplicació d'aquesta nova metodologia.

Per últim, la realització de les entrevistes personals i les reunions en grup van mostrar, en general, una valoració molt favorable del present projecte, tant per part de l'equip docent com dels estudiants.

5. Conclusions

En termes generals, després d'aquesta primera experiència, les enquestes de satisfacció van mostrar que tant els estudiants com els professors estaven més motivats envers l'aprenentatge i l'ensenyament, respectivament. D'altra banda, dels resultats de les enquestes d'emprenedoria lliurades als estudiants abans i després de l'aplicació d'aquest projecte es desprèn que els estudiants mostraven un major esperit emprenedor, és a dir, s'identificaven en major grau amb afirmacions com «adaptabilitat als canvis», «curiositat» o «creativitat» i tenien una actitud més positiva respecte a la creació d'empreses, és a dir, no només afirmaven que s'havien plantejat seriosament crear una empresa sinó que el temps en què tenien previst crear-la es reduïa. Cal dir també que el rendiment acadèmic global de les assignatures va millorar lleugerament respecte als anys anteriors.

Durant el procés de seguiment i d'autoavaluació dut a terme en les reunions amb el professorat, l'alumnat i l'equip directiu de l'EUTDH va sorgir la proposta d'elaborar un catàleg de bones pràctiques metodològiques amb l'objectiu de recollir diverses activitats d'innovació docent que s'estan duent a terme a les diferents assignatures, destacant-ne els punts forts i febles, així com els resultats directes de la seva aplicació. D'altra banda, també es va detectar que s'havia de millorar l'instrument de mesura de l'evolució de l'esperit emprenedor dels estudiants. Així doncs, com a actuacions futures es proposa ampliar l'aplicació d'aquest projecte a totes les assignatures de la diplomatura de Turisme, així com l'elaboració del catàleg de bones pràctiques metodològiques innovadores en el context dels ECTS.

Referències

- ANECA (2005): *Libro Blanco. Título de grado de Turismo*. Agencia Nacional de evaluación de la calidad y acreditación.
- URBANO, D. (2005): *La creació d'empreses a Catalunya. Organismes de suport i actituds cap a l'activitat emprenedora*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball i Indústria (editat en castellà -2006- i anglès -2006-).
- URBANO, D. (2005): *Marco institucional de la creación de empresas: medidas de fomento y actitudes hacia la creación de empresas en el caso de Catalunya*, en «La empresa y el espíritu emprendedor de los jóvenes», pp.91-109. Ministerio de Educación y Ciencia.
- URBANO, D. i RODRÍGUEZ, LI. (2006): *Guia per a l'elaboració del pla d'empresa*. Generalitat de Catalunya. Barcelona: Departament de Treball i Indústria.
- URBANO, D. i UROZ, F. (2007): *Protocol - Normes d'aplicació ECTS a l'EUTDH*. Document intern EUTDH.

Paraules clau

Esperit emprenedor, ECTS, creació d'empreses, creativitat, innovació docent, EUTDH.

Finançament

Projecte subvencionat pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya dins del programa d'ajuts de Millora de la Qualitat Docent (MQD) de l'any 2006 (Expedient 2006MQD00120) convocades per l'Agència de Gestió d'Ajudes Universitàries i de Recerca AGAUR.

Responsable del projecte

David Urbano

Coordinador ECTS de l'EUTDH

Departament d'Economia de l'Empresa

Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales

Universitat Autònoma de Barcelona
david.urbano@uab.cat

Presentació del grup de treball

L'equip de treball del projecte està format, per una banda, per alguns professors que imparteixen assignatures de primer curs de la diplomatura de Turisme, i per altra, pels càrrecs de gestió i coordinació de l'EUTDH. Es tracta, per tant, d'un grup de treball interdisciplinari en el qual participen docents de diferents àrees i departaments de la UAB, que tenen, alhora, diferents responsabilitats a l'EUTDH.

Membres que formen part del projecte

Francesc Uroz
Director de l'EUTDH
franciscojose.uroz@uab.cat

Maria Noguera
Coordinadora de la Diplomatura de Turisme
maria.noguera@uab.cat

Maria José Aguar
Cap del Programa Professional
mariajose.aguar@uab.es

Víctor Giménez
Responsable de Formació Virtual
victor.gimenez@uab.cat

Albert Vancells
Coordinador dels Programes d'Intercanvi d'Estudiants i Professorat
albert.vancells@uab.cat

Manuel Jurado
Participant en la Prova Pilot ECTS-EUTDH 2004-2005
manuel.jurado@uab.cat

Teresa Iribarren
Participant en la Prova Pilot ECTS-EUTDH 2004-2005
teresa.iribarren@uab.cat

Asunción Blanco
Professora de l'EUTDH (Àrea de Geografia)
asuncion.blanco@uab.es

Joan Lluís Capelleras
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Empresa)
joanlluis.capelleras@uab.cat

Albert Martí
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Empresa)
albert.marti@uab.cat

Laura de la Paz
Professora de l'EUTDH (Àrea d'Idiomes – francès)
laura.delapaz@uab.cat

Iain Parkhill
Professor de l'EUTDH (Àrea d'Idiomes – anglès)
iain.parkhill@campus.uab.es

Facultat de Dret

Creació de presentacions multimèdia de judicis

Cristina Riba Trepà

Departament de Dret Privat

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

Emma Teodoro Martínez

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

En general, l'estudi dels diferents judicis i institucions processals té un caràcter dinàmic i complex, fet que en dificulta la comprensió teòrica per part de qualsevol persona que s'hi enfronti per primera vegada. Per això, en el marc d'aquest projecte, els estudiants que realitzen les pràctiques externes a les oficines judicials adquireixen una comprensió global del fenomen processal i són capaços de transmetre aquests continguts utilitzant els recursos i els coneixements multimèdia que se'ls proporcionen.

Els alumnes generen un recurs didàctic a partir de l'experiència viscuda al jutjat i desenvolupen activitats noves: la selecció del cas amb l'ajut del tutor i el suport del professor, l'estudi de la institució processal escollida, la preparació i la gestió del material necessari, l'ús de noves tecnologies, la confecció de la presentació i l'exposició oral i pública del resultat obtingut.

A diferència de les classes tradicionals, en aquest model d'aprenentatge, són els propis estudiants els que creen un recurs didàctic original i inèdit amb suport multimèdia, de caràcter transversal i que permet difondre'l en xarxa.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquest projecte té un àmbit d'interès ampli, ja que es pot aplicar a totes les pràctiques externes que es realitzen en les diferents titulacions que s'imparteixen a la UAB, i permet combinar l'ús de les TIC, el treball cooperatiu i la formació per competències obtenint nous recursos didàctics d'ús transversal.

1. Objectius

1. Fomentar el treball en grup dels estudiants que participen conjuntament en la realització de les pràctiques en un mateix jutjat.
2. Aprofitar les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies en l'aprenentatge i la creació de recursos docents.
3. Apropiar als estudiants de Dret com a operadors jurídics a les noves tecnologies com a instruments necessaris en el món del dret.
4. Interconnectar dos aprenentatges com són el dret processal i l'ús de recursos multimèdia per tal d'implementar els crèdits europeus.
5. Obtenir un major rendiment dels recursos acadèmics i rendibilitzar el material didàctic elaborat pels alumnes per ser utilitzat en altres cursos i assignatures.

2. Descripció del treball

El projecte d'innovació docent que es presenta s'emmarca a l'assignatura Pràcticum que coordina l'Àrea de Dret Processal. Aquestes pràctiques consisteixen en una estada en un jutjat on, sota la supervisió d'un tutor (el jutge o el secretari judicial), un grup de quatre estudiants fan un seguiment de l'activitat que s'hi desenvolupa. Un cop acabada l'estada els alumnes han de redactar una memòria on recullen les conclusions a les que han arribat. Al mateix temps, el tutor fa una valoració del grau d'aprofitament de cada alumne i el professor coordinador de les pràctiques en determina la valoració final. La memòria individual escrita com a mitjà d'avaluació és un material superable en el sentit que els estudiants que han viscut una determinada experiència en un jutjat estan capacitats per realitzar materials creatius, originals i inèdits que aportin no sols un major rendiment acadèmic de l'estudiant que participa en la seva elaboració sinó també dels altres companys que utilitzin el material en la seva formació.

3. Metodologia

La viabilitat d'un projecte com el que presentem requereix disposar tant dels elements tècnics adients per a la creació d'un producte multimèdia com de la col·laboració institucional. El primer requeriment s'ha aconseguit per mitjà de la col·laboració amb el Laboratori Multimèdia, amb seu a la Facultat de Dret de la UAB. El segon requeriment s'ha aconseguit per mitjà del Conveni de col·laboració i pràctiques de la Universitat Autònoma de Barcelona amb el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya.

3.1. La selecció del judici

Un cop assignat el jutjat, cada grup, assessorat pel tutor, decideix el judici sobre el qual vol treballar. En aquesta fase el grup realitza diverses reunions amb el professor coordinador a fi d'exposar el contingut de la proposta inicial, planificar la feina i fixar els objectius de cada alumne.

3.2. L'obtenció del material

Quan es tracta d'un procés civil, el mateix jutge és qui proporciona als alumnes una còpia en format DVD de les actuacions orals a les quals han assistit els alumnes i també una còpia de les actuacions escrites més rellevant. Quan es tracta de judicis penals, resulta fonamental l'enregistrament dels actes processals.

3.3. La preparació del producte final

Una vegada que els estudiants han estudiat el cas i el comprenen, han de decidir quins són els continguts que volen utilitzar en la presentació multimèdia i redactar un pla de treball per a les sessions que realitzaran al laboratori multimèdia.

3.4. L'edició d'una presentació multimèdia

En la fase d'edició els alumnes realitzen el muntatge del material enregistrat.

3.5. L'exposició pública de les presentacions

Una vegada acabats i avaluats els projectes, els estudiants fan una presentació pública del seu treball.

4. Resultats

Els estudiants han adquirit unes habilitats destacades en competències diferenciades: han hagut de seleccionar un tema o cas, en grup, amb l'ajut del tutor i el professor coordinador, han desenvolupat habilitats en l'ús dels diferents programes informàtics d'edició de vídeos, tractament d'imatges i presentacions multimèdia. Finalment han fet una exposició oral i pública de la presentació realitzada.

Durant els dos primers anys els estudiants han produït prou material docent de qualitat per tal de plantejar-nos aquest tercer any el següent: incidir bàsicament en la utilització i la divulgació d'aquest material docent dins del marc docent i institucional de la Facultat de Dret de la UAB.

Enguany es proposen els següents objectius:

1. Continuar produint més material docent de qualitat amb els estudiants d'aquest any. Això es faria seguint la metodologia que s'ha emprat els dos darrers anys (RIBA TREPAT et al, 2007).
2. Utilització d'aquests materials: les presentacions multimèdia de judicis podran ésser utilitzades com a recurs didàctic en les classes dels professors de l'Àrea de Dret Processal.
3. Divulgació restringida: les presentacions s'allotgen en l'espai dedicat al laboratori multimèdia en la web de l'Institut de Dret i Tecnologia (<http://idt.uab.es>).

El protocol per accedir a les presentacions multimèdia de judicis realitzades pels estudiants és el següent:

Pas 1:

- Entrar a: <http://idt.uab.es>
- A continuació, consultar la secció del laboratori multimèdia (IDT LAB): <http://idt.uab.es/idtlab/idtlab.htm>

Pas 2:

Entrar a la secció del IDT Lab, i consultar: MQD2006-2007, immediatament ens demanarà nom d'usuari i contrasenya, com ja s'ha esmentat anteriorment. S'hi introdueix aquesta informació i s'accedeix al material docent.

Pas 3:

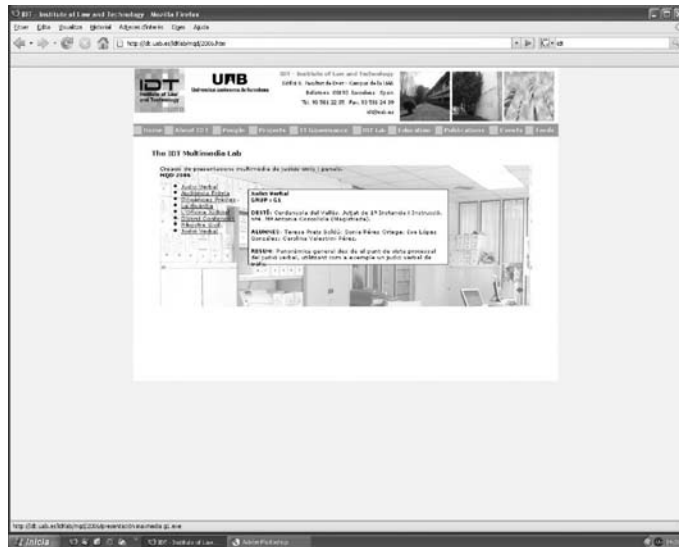
Estem en disposició de consultar el material disponible. L'organització de les presentacions és cronològica i, fent clic sobre les carpetes corresponents, s'accedeix a un material o a un altre.

Pas 4:

Posicionant el cursor sobre el títol de les diferents presentacions se n'obté un breu resum.. L'autoria dels estudiants és del tot visible. També hi figura la seu de pràctiques externes i el tutor dels estudiants.

Consulta presentacions multimèdia realitzades durant el 2006:

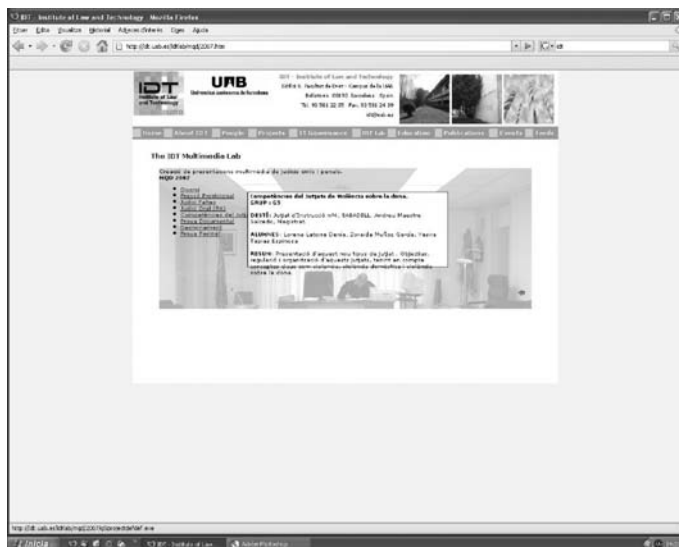

Consulta material elaborat durant el 2007:

Pas 5:

Si, finalment, es vol accedir a la consulta d'una de les presentacions, cal fer-hi clic i se n'accedirà al contingut.

5. Conclusions

Aquesta tasca de divulgació iniciada és un treball en curs. Això significa que al llarg del present any s'efectuaran modificacions en la presentació del contingut (ja que estem en una primera fase d'implantació). També es vol mesurar l'ús i l'experiència d'utilització d'aquest material per part dels professors acreditats a fer-ho. Aquesta avaluació és realitzarà mitjançant l'ús de metodologia quantitativa (mesurarem l'ús estadísticament) i qualitativa (mitjançant entrevistes semiestructurades als usuaris, professors o alumnes), que ens donaran elements per valorar aquesta experiència.

Referències

- CASANOVAS, P.; ARDEVOL, E.; RIBA TREPAT, C. (1995) «Vídeos als Tribunals de Justícia (1992-1994). Una experiència integrada d'investigació i docència», a *II Jornades: l'Autònoma i la Innovació Docent*, Bellaterra, pp.11-23.
- RIBA TREPAT, C. (2007) «La creació de presentacions multimèdia de judicis», a *III Jornada d'Innovació Docent UAB 2006*, Bellaterra (en CD).
- RIBA TREPAT, C.; Teodoro Martínez, E., (2008) «Creació de presentacions multimèdia de judicis: la competència dels jutjats de violència sobre la dona», a *IV Jornada d'Innovació Docent UAB 2007*, Bellaterra (CD en preparació).

Enllaç d'interès

- <http://idt.uab.es/> [2008]

Paraules clau

Presentacions multimèdia, judicis civils i judicis penals.

Finançament

Aquest projecte està finançat pel programa de l'AGAUR de Millora de la Qualitat Docent de les Universitats Catalanes (MQD) per a l'any 2006 (núm. d'expedient 2006 MQD00196).

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració dels materials multimèdia de judicis sobre els temes de la guàrdia, les ordres de protecció i les competències dels jutjats de violència sobre la dona.

Responsable del projecte

Cristina Riba Trepà
Departament de Dret Privat
Facultat de Dret
Universitat Autònoma de Barcelona
cristina.riba@uab.es

Membres que formen part del projecte

Emma Teodoro Martínez
Departament de Ciència Política i de Dret Públic
Facultat de Dret
Universitat Autònoma de Barcelona
emma.teodoro@uab.es

Institucions polítiques de Catalunya

Joan Lluís Pérez Francesch

Marcel Mateu Vilaseca, Jordi Freixes Montes, Francesc Guillén Lasiera,
Antoni Roig Batalla i José Antonio Fernández Amor

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'objecte d'estudi és l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (EAC) de 2006, des d'una perspectiva jurídica, que correspon fonamentalment a l'assignatura Institucions Polítiques de Catalunya de 4t curs de la Llicenciatura de Dret de la UAB.

S'han elaborat uns materials, amb una plantilla, en la qual hi ha una síntesi de cada tema, esquemes, gràfics, quadres sinòptics, recursos bibliogràfics, legislació i jurisprudència. També es troben textos reproduïts, qüestionaris, temes de debat, tests, materials audiovisuals i enllaços a la xarxa.

Els materials s'han penjat al web <http://www.institucionspolitiques.com>, amb la voluntat que siguin interactius, fomentin la creativitat i el treball cooperatiu de l'estudiant, permetin un paper més actiu del professorat i facilitin l'adaptació docent a l'espai europeu d'educació superior. L'experiència es completa amb l'ús del mètode bimodal —Campus Virtual de la UAB—, amb visites dels estudiants a institucions públiques i amb l'assistència periòdica, com a públic, a programes de televisió de continguts relacionats amb la matèria.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquesta innovació docent interessa al professorat i als estudiants de ciències socials en general i de dret en particular. També, a totes les persones que vulguin accedir a una informació àgil, amena i interactiva, referent a les característiques i els problemes jurídics que planteja l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006. El projecte aprofita la necessitat d'adaptar els estudis de Dret a l'espai europeu d'educació superior, amb el corresponent canvi que suposa en la relació entre el professorat i l'alumnat. És una experiència docent que té en compte coneixements, procediments i actituds, fomenta la motivació i la participació dels estudiants a la l'aula i fora, contribuint a consolidar l'ús de les noves tecnologies a la docència universitària i a potenciar el mètode bimodal.

1. Objectius

El projecte possibilita un paper més actiu dels estudiants i un treball fora de l'aula més intens. D'altra banda, la preocupació per la millora de la qualitat docent, presencial i a distància, aplicant el mètode bimodal, ha portat a l'elaboració d'uns materials pedagògics dotats d'una gran càrrega conceptual. La innovació docent incideix en l'estudi del dret públic de Catalunya —que correspon a l'assignatura Institucions Polítiques de Catalunya— de manera clara, entenedora, estructurada, sintètica i rigorosa. El projecte comporta la producció de materials en suport digital que permeten un accés fàcil i ràpid, la realització d'unes sessions presencials dinàmiques i interactives, el reforçament de la tasca del professorat en les tutories per tal d'augmentar-ne la utilitat, la connexió de la Universitat amb la societat mitjançant activitats pràctiques o desplaçaments a institucions, el desenvolupament del treball cooperatiu dels estudiants i, finalment, les actituds cíviques o de consciència de país en una matèria tan sensible com la que ens ocupa.

2. Descripció del treball

La tasca de redacció dels materials docents l'han dut a terme els membres de l'equip, a partir d'una plantilla. El contingut és el nou Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006.

A continuació es detalla la plantilla dels diversos temes del programa:

1. Redacció del tema (20-25 pàgines com a màxim). Ha de comptar amb un sumari inicial dels diferents apartats i subapartats en què s'estructura l'exposició, procurant utilitzar un llenguatge no sexista, buscant fórmules genèriques (com «presidència», «titular de la Conselleria», etc.) o reproduint les fórmules que adopta el nou EAC («diputat o diputada»), millorant-ne, si és possible, els oblots i les incoherències.
2. Visualització de conceptes: quadres sinòptics, esquemes i gràfics (5-6 pàgines com a màxim).
3. Bibliografia bàsica del tema:
 - a) Lectura recomanada (un llibre o un article).
 - b) Bibliografia bàsica (3-4 llibres, capítols de llibre o articles).
4. Legislació i jurisprudència:
 - a) Legislació (les principals normes que es citen al tema).
 - b) Jurisprudència (selecció dels FfJJ de fins a 10 sentències rellevants).
5. Text reproduït: 1-2 pàgines d'un llibre o article, sentència o dictamen.
6. Qüestions: 5 preguntes sobre el contingut del tema explicat o de la lectura.
7. Debat: temes que permeten argumentar jurídicament els aspectes més discutibles-polítics del tema o que permetin relacionar matèries anteriors.
8. Test:
 - a) Fins a 20 preguntes amb 4 respostes per a l'autocontrol de l'alumne.
 - b) Respostes correctes del test.

9. Materials complementaris audiovisuals.

10. Enllaços útils a la xarxa.

Els continguts dels temes estructurats segons la plantilla formen part del contingut del web amb el següent sumari, que després es va desplegant:

- a) Presentació.
- b) Membres de l'equip.
- c) Temari (on un cop desplegat trobem el contingut de cada tema del programa segons la plantilla esmentada més amunt).
- d) Bibliografia.
- e) Documents.
- f) Símbols nacionals.
- g) Enllaços.
- h) Contacte.
- i) Visita a institucions (amb fotografies dels desplaçaments efectuats).

Al web hi ha també un apartat de novetats i un enllaç al Campus Virtual de la UAB.

El producte de tota la feina d'elaboració dels materials docents i la mateixa experiència es veu condicionada per la matèria objecte d'estudi per la «provisionalitat» del nou Estatut, a causa dels diversos recursos d'inconstitucionalitat presentats i pel desenvolupament i l'adaptació de la normativa anterior al vigent Estatut a les noves coordenades jurídiques. En aquest context, s'ha demanat als estudiants que identifiquin problemes d'inconstitucionalitat potencial (pros i contres), que preparin en equip els diversos temes del programa per tal de determinar el contingut real de l'ordenament jurídic vigent i que tractin temes problemàtics de l'actualitat valorant si amb el nou Estatut es poden resoldre.

S'ha fet ús de les possibilitats del Campus Virtual, tant per penjar-hi materials, com per facilitar la comunicació entre el professorat i l'alumnat de cara a l'avaluació continuada, amb diversos exercicis (cinc com a màxim) durant el curs. No tots els professors que participen en l'experiència han desenvolupat, però, una avaluació continuada en la seva totalitat, però sí que han incorporat, si més no, un sistema mixt, com a part del conjunt de la qualificació, a banda de l'examen final. Durant el primer curs, s'ha anat construint el web, s'ha prestat especial atenció a vídeos del Canal Parlament que tracten de temes de l'assignatura, s'ha fet un seguiment de la nova bibliografia i s'han realitzat visites a institucions públiques. S'han mantingut reunions periòdiques dels professors implicats en el projecte per tal de coordinar l'elaboració dels materials i el desenvolupament de l'experiència docent. Durant el segon any de realització del projecte i en concret el segon semestre del curs 2007-2008 (febrer-maig de 2008) es pretén tenir enllestit tot el conjunt de materials i que alguns punts, com esquemes o quadres sinòptics, es puguin fer o acabar conjuntament amb els estudiants. De fet, la configuració definitiva dels materials haurà de tenir una certa aprovació dels estudiants en el sentit de validar la utilitat, la interactivitat, i el grau de visualització que presentin. És per aquest motiu que s'ha demanat el grau de satisfacció dels estudiants, que ha estat majoritàriament favorable, i que al final del projecte es vol portar a terme

una enquesta dels resultats, així com demanar a les instàncies competents en l'àmbit de la innovació docent la seva col·laboració en l'anàlisi dels resultats.

3. Metodologia

La redacció dels materials docents l'han portat a terme els membres de l'equip i s'ha demanat la col·laboració externa de col·legues per a la producció dels temes relacionats amb la gestió del pluralisme religiós i multicultural. També s'ha comptat amb el suport del tècnic informàtic del Departament i amb l'assessorament d'un professional del disseny gràfic.

S'han portat a terme reunions periòdiques de treball i de coordinació per tal de discutir els materials elaborats, unificar criteris, solucionar problemes i, especialment durant el primer any de desenvolupament del projecte, valorar els punts forts i febles de les actuacions realitzades, tenint en compte els condicionaments que pesen sobre la matèria objecte d'estudi, que s'han esmentat més amunt. S'ha treballat en equip la redacció de les diferents lliçons del programa, amb la intenció de fer-les el més clares, esquemàtiques i estructurades possible, juntament amb la bibliografia que va sortint, els recursos visuals (vídeos del Canal Parlament), els accessos a pàgines web relacionades amb el programa, esquemes i presentacions de Power Points, per a una posterior incorporació a la web del projecte. També s'han gestionat diverses visites a seus d'institucions públiques, com el Parlament de Catalunya, el Síndic de Greuges o el Palau de la Generalitat. Diferents grups d'alumnes han assistit —acompanyats d'un professor— com a públic al programa *Espai públic* de BTV.

D'altra banda, a l'aula es fa servir sempre l'ordinador i cada professor projecta els materials per tal de propiciar la visualització dels conceptes. En aquest punt cal destacar que els membres del projecte considerem que cal aprofundir en l'esmentada visualització, no tan sols per tal de facilitar l'accés al coneixement dels contingut propis de l'assignatura, sinó com a eina que no sempre es té en compte als ensenyaments universitaris de Dret i que les noves generacions agraeixen perquè s'han format en una cultura visual.

L'objectiu de base era augmentar la interacció docent amb l'alumnat, en el sentit de desenvolupar un ensenyament que vinculi la teoria amb la pràctica, i que en una reflexió més àmplia permeti la connexió entre la Universitat i la societat que l'envolta, paràmetres que intentem aplicar en la present experiència docent.

4. Resultats

Com a conseqüència de les accions dutes a terme s'ha consolidat una eina docent útil i interactiva, adaptada als requeriments de l'espai europeu d'educació superior, relativa a l'assignatura Institucions Polítiques de Catalunya, actualment de 4t curs de la llicenciatura de Dret, però extrapolable totalment o parcial a altres assignatures o estudis de ciències socials. Els recursos docents elaborats es podran aplicar a altres col·lectius,

com funcionaris públics i, en general, els podran utilitzar totes les persones interessades a aprofundir en les novetats de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006.

Al voltant de l'experiència docent que ens ocupa es plantegen noves estratègies de cara a la millora dels estudis de grau i també de postgrau en l'àmbit del dret.

La satisfacció dels estudiants és força notable (vegeu la figura 1); els primers resultats obtinguts són satisfactoris, en comparació amb altres cursos (segons enquestes i qüestionaris del professorat), tant en allò referent a continguts com en procediments. També cal destacar una major participació dels estudiants a l'aula, al Campus Virtual i a la web (vegeu la figura 3), a les tutories i a les visites a institucions, i que la proporció d'estudiants que superen l'assignatura ha estat superior.

Cal, per tant, destacar que aquests primers resultats mostren un increment de l'assistència a classe (20%), un augment de l'avaluació continuada (27%) i una millora global de les qualificacions.

Els resultats fan referència a un promig de cada grup al qual s'ha aplicat aquest projecte durant els cursos 2006-2007 i 2007-2008 i sobre un total de 85 alumnes per curs, aproximadament.

Figura 1. Grau de satisfacció dels estudiants

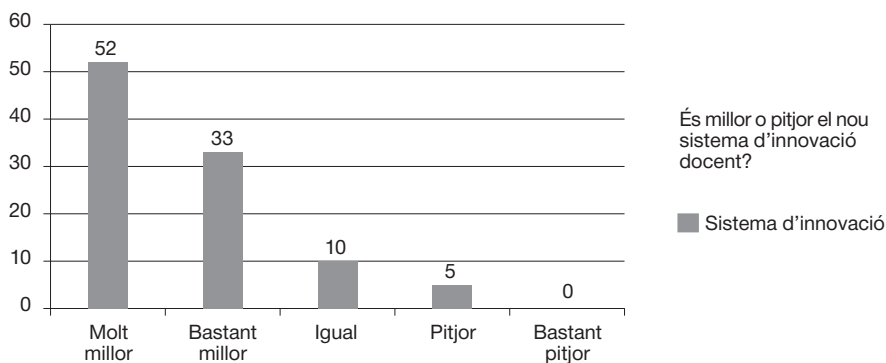

Figura 2. Seguiment de l'avaluació continuada

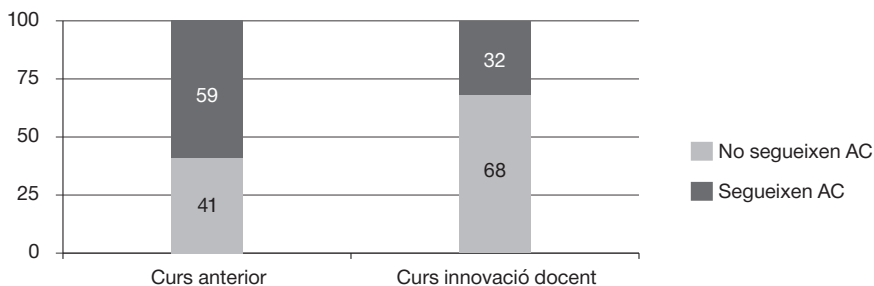
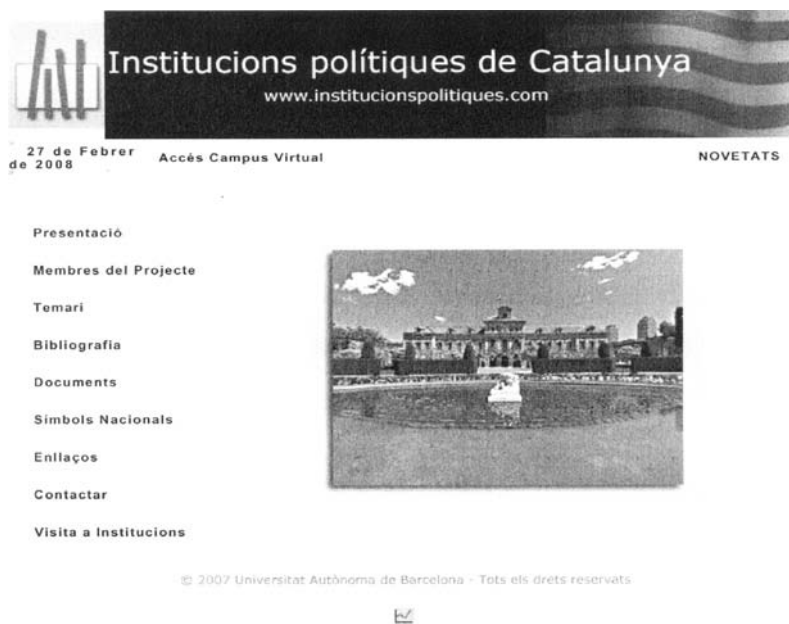

Figura 3. Accés dels estudiants al web del projecte

Activitat per setmanes (des de l'inici del projecte)	Pàgines visites	Visitants
setmana 41 2007	22	9
setmana 42 2007	65	28
setmana 43 2007	57	26
setmana 44 2007	63	26
setmana 45 2007	279	34
setmana 46 2007	116	34
setmana 47 2007	121	35
setmana 48 2007	168	34
setmana 49 2007	57	17
setmana 50 2007	217	34
setmana 51 2007	85	23
setmana 52 2007	21	5
setmana 1 2008	16	7
setmana 2 2008	51	17
setmana 3 2008	27	13
setmana 4 2008	5	2
setmana 5 2008	111	18
setmana 6 2008	76	20
setmana 7 2008	195	38
setmana 8 2008 (inici curs)	1.402	132
setmana 9 2008	1.111	133
setmana 10 2008	1.440	180
setmana 11 2008	785	116
setmana 12 2008 (Setmana Santa)	198	41
setmana 13 2008	320	74
setmana 14 2008	602	138
setmana 15 2008	402	95
Total	8.012	1.329

Figura 4. Pàgina principal del web del projecte d'innovació docent

5. Conclusions

El pilotatge de les noves eines docents comporta un reforçament de l'autonomia de l'alumne en el procés d'aprenentatge, en l'obtenció de coneixements i en els procediments i les actituds. Cal remarcar que el projecte es troba impregnat d'una concepció de la docència en la qual és central la connexió amb la realitat sociopolítica de les institucions que s'analitzen, per la qual cosa el treball fora de l'aula és determinant. A més, es potencia un model d'estudiant actiu, format en els procediments i les eines del treball cooperatiu i amb una bona compenetració emocional amb el professorat. Els resultats obtinguts ens porten a la continuació i la millora de la web, amb l'ampliació i la inclusió de nous elements i continguts.

Referències

- BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coords.) (2008). *Dret Públic de Catalunya*. Barcelona: Atelier.
- BORGES SÁIZ, Federico (2007). *Guia de l'acció docent en entorns virtuals*. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya, Generalitat de Catalunya.
- Comisión para la renovación de las metodologías educativas en la Universidad. Consejo de Coordinación Universitaria, Ministerio de Educación y Ciencia (2006). *Propues-*

tas para la renovación de las metodologías educativas en la universidad. Madrid: Secretaría General Técnica del MEC.

FOSSAS ESPADALER, Enric i PÉREZ FRANCESCH, Joan Lluís (2001). *Lliçons de Dret Constitucional*. Barcelona: Pòrtic. 3a ed. Col·lecció Biblioteca Universitària.

Parlament de Catalunya (Àrea de Serveis Educatius) (maig de 2007). *Quadern de batxillerat i cicles formatius*. Col·lecció Els quaderns del Parlament, número 3.

PÉREZ FRANCESCH, Joan Lluís (1999). *Experiències de participació democràtica a L'Ametlla del Vallès: Fem Poble*. Informe presentat a la Fundació Jaume Bofill.

RIDAO, Joan (2007). *Curs de dret públic de Catalunya. Comentari a l'Estatut*. Barcelona: Ariel-Grup 62.

VIVER PI-SUNYER, Carles (2006). «L'Estatut de 2006», a *Activitat Parlamentària*, 10, 34-57.

Enllaços d'interès

- Pàgina web del projecte: <http://www.institucionspolitiques.com> [2008]
- Informació relativa a la Generalitat de Catalunya i els seus diferents departaments: <http://www.gencat.cat> [2008]
- Parlament de Catalunya: <http://www.parlament.cat> [2008]
- IDES: <http://www.uab.es/ides> [2008]
- Campus virtual de la UAB: <https://cv2008.uab.cat/> [2008]

Paraules clau

Catalunya, autonomia, visualització de conceptes, mètode bimodal, EEES.

Finançament

Convocatòria AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca): Ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per a l'any 2006 (MQD), oberta per Resolució UNI/53/2006, d'11 de gener. Data de resolució: 14 de juliol de 2006. Núm. Expedient: 2006MQD00005.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *INSTITUCIONS POLÍTiques A CATALUNYA* i recorregut virtual pels seus elements (temari, documents, etc.).

Responsable del projecte

Joan Lluís Pérez Francesch

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

joanlluis.perez.francesch@uab.cat

Presentació del responsable del projecte

Joan Lluís Pérez Francesch (Barcelona, 1959) és doctor en Dret i professor titular de Dret Constitucional. Ha estat síndic de la Facultat de Dret de la UAB i actualment és secretari d'aquesta Facultat, vocal de la Comissió de Política Lingüística delegada del Consell de Govern i President de la Comissió de Dinamització Lingüística de la Facultat de Dret. És el responsable principal del present projecte d'innovació docent. Ha participat en altres projectes, com el desenvolupament de la sala de vistes de la Facultat de Dret i l'elaboració de materials sobre ciutadania i drets humans.

Membres que formen part del projecte

Marcel Mateu Vilaseca

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

marcel.mateu@uab.cat

Jordi Freixes Montes

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

jfreixes@cconsultiu.cat

Francesc Guillén Lasierra

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

fguillen@gencat.net

Antoni Roig Batalla

Departament de Ciència Política i de Dret Públic

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

antoni.roig@uab.cat

José Antonio Fernández Amor

Departament de Dret Públic i de Ciències Historicojurídiques

Facultat de Dret

Universitat Autònoma de Barcelona

joseantonio.fernandez@uab.cat

**Facultat de Ciències Polítiques
i de Sociologia**

Política mundial en línia

Xavier Ballart

Departament de Ciència Política i de Dret Públic
Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia
i Facultat de Ciències de la Comunicació
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La innovació s'ha convertit en el principal repte de les societats actuals (Gopalakrishnan, S., Damanpour, F., 1997), que estan en permanent transformació (revolució tecnològica, economia globalitzada, internacionalització dels principals problemes socials). L'adaptació de les universitats a aquest entorn canviant requereix canvis en les seves dues principals funcions: la recerca i la docència.

Aquest treball es dedica a una innovació docent aplicada a dues assignatures diferents de l'àmbit de les ciències socials relacionades amb la política comparada i l'avaluació de la gestió pública. Ambdós casos segueixen la mateixa lògica i, per això, es presenten conjuntament. Primer es va desenvolupar l'aplicació per l'assignatura Política Comparada a la Facultat de Ciències de la Comunicació i, en considerar que havia estat un èxit, es va decidir seguir la mateixa estratègia amb una assignatura de l'itinerari de Gestió Pública que s'imparteix a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia.

Lògicament, aquesta innovació docent no és una novetat radical (Osborne, 1998). No s'ha inventat res ni tan sols es pot afirmar que utilitzar una plataforma digital suposi l'aplicació d'una nova tecnologia, però sí que hi ha una idea que s'ha posat a la pràctica i sí que s'ha creat un nou producte que fins i tot es pot considerar un servei a la societat, i aquest producte ha estat elaborat pels estudiants. Hi ha doncs, innovació en la mesura que la generació d'una idea i el desenvolupament o l'adaptació d'una tecnologia coneguda s'han transformat en una realitat tangible que qualsevol ciutadà pot utilitzar. En fer-ho, s'ha canviat els comportaments dels estudiants que han vist en aquesta eina noves possibilitats i oportunitats d'aprenentatge.

Seguint el model proposat pels coordinadors del llibre, en aquest text es presenten els principals objectius del projecte, el treball que varen haver de fer els estudiants, la metodologia seguida per convertir el projecte en una realitat i els seus principals resultats.

Àmbit general d'interès de la innovació

La creació d'una plataforma digital visible externament és una eina efectiva per incrementar la motivació dels estudiants, ja que es difonen els treballs que ells mateixos realitzen i faciliten a la societat un coneixement molt útil.

1. Objectius

1. El primer objectiu del projecte d'innovació que aquí es presenta va ser crear un instrument que convertís la part aplicada del curs en un projecte col·lectiu, útil socialment i que perdurés més enllà de la duració de l'assignatura, a través d'Internet. En la vida professional s'aprèn fent i, a través d'aquests projectes, els estudiants varen tenir la oportunitat de fer i produir uns materials que esperem que siguin útils. En el cas de Política Comparada, qualsevol periodista o ciutadà que necessiti consultar informació i anàlisi de qualitat sobre la política d'un país hi trobarà elements d'interès. Mentre que en el cas d'Avaluació de la Gestió Pública, qualsevol ciutadà que es preguntés fins a quin punt els nostres governs «progressen adequadament» o «necessiten millorar» en la gestió dels serveis públics hi trobarà igualment informació rellevant així com una certa classificació i anàlisi d'aquesta informació.
2. Creant un producte útil i visible externament a través d'Internet, es perseguia un segon objectiu principal: motivar i implicar els estudiants i defugir la passivitat i la comoditat dels plantejaments docents tradicionals en els quals el professor explica i els estudiants prenen apunts i demostren en els exàmens que són capaços de repetir el que ha dit el professor a classe. Els estudiants universitaris sovint es queixen que els ensenyaments que reben són excessivament teòrics o que quan fan un treball aplicat és irrellevant, artificial o allunyat dels problemes reals amb els quals es trobaran en sortir de la universitat. En definir un producte que es feia entre tots i que s'havia de poder ensenyar al món, els participants en l'assignatura s'havien d'activar i, amb major o menor intensitat, participar en un projecte que en tot moment es va percebre com a real i, com a mínim, potencialment rellevant.
3. El tercer objectiu principal va ser el canvi. Certament no es tracta de canviar per canviar però és cert que volíem que els estudiants tinguessin la percepció que estaven fent una assignatura que tenia continguts i plantejaments diferents. De fet, en la primera sessió del curs Política Comparada s'avisava als estudiants que podien canviar de grup i escoltar altres professors que seguien un plantejament més clàssic i que, de fet, oferien classes excel·lents sobre la política de tres o quatre països europeus. Els que es quedaven en el grup, però, es comprometien a treballar en la política de diversos països de diferents regions mundials que els hi eren assignats. En el mateix sentit, els estudiants d'Avaluació de la Gestió Pública assumien un àmbit de serveis públics —sanitat, educació, immigració, cooperació per al desenvolupament, etc.— del qual es feien responsables i sobre el qual havien d'aportar els documents i les anàlisis sol·licitats.

Finalment, el projecte buscava transcendir el caràcter acadèmic o tècnic de l'assignatura per convertir-la en una activitat social. En aquets sentit, al menys originàriament, hi havia un intent d'influir en el comportament dels estudiants, provocar una sèrie d'interaccions entre ells i algun impacte en el petit subsistema social que suposa cursar una assignatura. Aquest objectiu està relacionat amb la motivació i la satisfacció tant d'estudiants com de professors però anava una mica més enllà aprofitant que es tractava de grups relativament poc nombrosos que estaven acabant la carrera i que eren conscients que havien de treure tot el profit possible dels seus últims semestres a la universitat o, com a mínim, en el programa de la llicenciatura.

2. Descripció del treball

En aquest apartat es descriu el treball que van fer els estudiants, mentre que en el següent apartat sobre la metodologia s'explica breument com varem gestionar el projecte els professors. Donat que finalment es varen crear dues plataformes digitals, es presenta per separat la feina que es va demanar als estudiants.

En el projecte Política Comparada es va demanar a cada estudiant que assumís els continguts i l'anàlisi política i econòmica d'un país de cada una de les cinc regions en què es va dividir el món en aquesta assignatura: Àfrica, Àsia, Amèriques (nord, centre i sud) Europa i Orient Mitjà. La discussió a les classes es va fer per regions de manera que diferents estudiants poguessin fer aportacions a la discussió sobre temes concrets en funció del seu coneixement d'un país.

Així, per exemple, en tractar el desenvolupament democràtic a l'Orient Mitjà —una regió que es caracteritza per l'absència de règims democràtics amb l'excepció del Líban— el plantejament va consistir a discutir sobre la política i l'absència de democràcia en sistemes neotradicionals com Aràbia Saudita, en sistemes tecnocràtics repressius com Líbia o Síria i en règims clericals mobilitzadors com Iran, de forma que els estudiants podien percebre les diferències amb altres regions, a més de contrastar algunes teories sobre desenvolupament democràtic, amb casos reals.

Les informacions que es van demanar a cada estudiant van consistir en cinc arxius per país que s'havien d'ajustar amb força precisió al nombre de caràcters acordat per cada apartat:

1. Un arxiu de dades bàsiques, les mateixes per a tots els casos.
2. Un resum d'història.
3. Una descripció breu dels principals partits polítics i comentari dels últims cinc presidents del país.
4. Un resum d'anàlisi política.
5. Un resum d'anàlisi econòmica.

S'entenia que en relació amb els tres primers arxius només calia buscar la informació i presentar-la en el format demanat mentre que en el cas dels dos últims arxius havien de demostrar els coneixements adquirits durant el curs i jugar amb els concep-

tes presentats en les conferències teòriques dels professor aplicant-los a cada cas específic.

En el projecte *Avaluació de la Gestió Pública* es va demanar a grups de dos estudiants que assumissin un àmbit de serveis públics (sanitat, educació, immigració, cultura, recerca i universitats i cooperació per al desenvolupament). El projecte tenia per objectiu aportar evidències empíriques en relació amb el progrés (o en el seu cas, retrocés) de la sanitat catalana i espanyola en relació amb els objectius principals de cada sector. Així, per exemple, en el cas de sanitat, els objectius principals finalment inclosos tenen que veure amb la pràctica clínica de qualitat, l'accés als serveis sanitaris, l'eficiència de la despesa, la millora de la salut de la població i la garantia dels drets dels pacients.

Per a cada àmbit s'havien de preparar tres productes diferents:

1. Un quadre d'objectius principals i indicadors per cada objectiu principal;
2. Una relació de documents d'avaluació de l'àmbit procurant incloure-hi informes internacionals, europeus, espanyols i catalans;
3. Una anàlisi de la mesura en què aquests documents aporten dades objectives o subjectives (de percepció) relacionades amb els objectius principals i els indicadors identificats en el primer producte.

Cada grup havia de posar una nota (de 0 a 10) indicativa de la mesura en què els indicadors dels objectius principals de l'àmbit estan coberts per documents i informes públics o privats accessibles per qualsevol ciutadà que es proposi cercar la informació.

En aquest cas, doncs, hi havia un treball teòric i de consens amb la resta de participants de la classe sobre els objectius principals de cada àmbit, un treball de recerca d'informació tècnica i un treball de caràcter més analític sobre la quantitat i la qualitat de la informació inclosa en el conjunt de informes que cada grup havia trobat. Si es visita la pàgina web es veu ràpidament com alguns grups varen fer un treball de recerca notable en localitzar i analitzar documents procedents de l'àmbit internacional, supranacional, estatal, català i local.

3. Metodologia

En aquest projecte del qual han sortit les dues aplicacions comentades hi ha treballat un equip de quatre persones: dos professors i dos informàtics. La relació amb els estudiants s'ha establert a través del professors, que han donat tot el suport que han pogut als estudiants responnent les seves preguntes, buscant informació i reaccionant a les seves propostes.

Inicialment, s'havia pensat a crear una comissió mixta d'estudiants i professors per fer el control de qualitat dels materials que s'anaven produint però, finalment, van ser els professors els que varen assumir aquesta funció. Els informàtics han tingut un paper important en el disseny i el funcionament de la plataforma, ja que les seves propostes han anat modificant el pla inicial. La plataforma consisteix en una web que inclou una base de dades modificable per part de qualsevol estudiant o professor auto-

ritzat. Durant el curs la plataforma va permetre que qualsevol estudiant pogués consultar el treball de la resta de companys i al final del curs, una vegada revisats tots els materials pels professors, se li va donar visibilitat exterior.

Les principals etapes en el desenvolupament del producte van ser:

3.1. Elaboració del projecte

En aquesta etapa es va discutir la proposta amb els professors responsables de les assignatures seleccionades. Bàsicament, es va avaluar la informació disponible i la mesura en la qual el que ens proposàvem fer ja existia a Internet, els coneixements tècnics necessaris i les diferents opcions possibles de producte. Finalment, es va prendre la decisió d'implementar un projecte que coincideix bastant amb el que s'ha portat a terme.

3.2. Implementació del projecte

La implementació del projecte va començar un semestre abans que els estudiants cursessin l'assignatura, ja que va ser necessari preparar el disseny i posar en funcionament la plataforma digital. En aquest apartat, es van dissenyar les plataformes, ens van convèncer de la necessitat de combinar textos curts, quadres i imatges en la part més visible de la pàgina web amb informes descarregables que podien ser tan llargs com volguéssim. Aquesta estratègia es va seguir amb la plataforma d'Avaluació de la Gestió Pública, ja que la de Política Comparada es va construir sobre una base de dades que ja determinava on es podia incloure text i la seva extensió.

El següent pas va ser la presentació del projecte als estudiants en el marc de l'assignatura, en ambdós casos optatives. Des de l'inici del curs es va explicar els trets principals del projecte i es va presentar un calendari d'activitats per tal d'arribar al final del semestre amb un producte acabat que ells mateixos poguessin mostrar als seus familiars i amics. El calendari es va respectar i tant professors com informàtics vàrem fer un esforç per tenir els materials a punt i la plataforma funcionant sense errors abans del tancament del semestre.

Durant el semestre es van utilitzar aproximadament la meitat de les sessions presencials previstes per formar als estudiants en aspectes instrumentals i per discutir els seus progressos en la part de recollida d'informació i anàlisi que els corresponia. L'assignatura va ser, per tant, una combinació d'unes 14-15 conferències teòriques. Els professors es va comprometre a no fer-ne més d'aquest nombre per reservar temps per a les sessions de discussió en què, de forma ordenada, es va anar discutint el projecte, presentant el funcionament de la plataforma i discutint les aportacions dels estudiants per regions, en un cas, i àmbits de servei públic, en l'altre.

Un dels principals colls d'ampolla del projecte va ser la revisió dels textos per assegurar la veracitat de les informacions, la correcció en l'estil i, en general, l'ajust de les aportacions a uns criteris mínims de qualitat. En el procés de revisió es van detectar errors importants que podien desacreditar el conjunt del projecte. En aquesta fase la intenció inicial era que fossin els mateixos estudiants que anessin ajustant les seves apor-

tacions però donat que només teníem un quadrimestre ens varem haver de conformar amb una única iteració en el procés de revisió.

3.3. Difusió de l'experiència i ampliació de la plataforma amb noves categories

Un dels avantatges de la utilització de la plataforma digital és la seva ràpida difusió per Internet. Si bé l'experiència és molt recent en el moment d'escriure aquestes línies i encara les nostres pàgines no tenen vincles amb altres pàgines, esperem que cada vegada més gent les vagi descobrint, utilitzant i vinculant a altres plataformes.

Un cop assolits els objectius inicials sobre la base de la coproducció amb els estudiants, creiem que aquests instruments que hem creat poden tenir una major difusió si convidem professors —no només els que han participat en l'experiència— i experts a fer algunes aportacions qualitativament significatives. En aquest sentit hem inclòs un nou camp a Política Comparada, que anomenem «Opinió de l'expert» i hem convidat especialistes en polítiques sectorials a escriure informes curts d'anàlisi a partir de la informació i els informes que signen els estudiants que han cursat l'assignatura.

4. Resultats i conclusions

La innovació només existeix quan s'ha produït un resultat i en el nostre cas aquest existeix i es pot consultar a través d'Internet. Dels nostres quatre objectius principals creiem que el grau d'assoliment ha estat notable pel que fa a crear un producte socialment útil, fruit d'un esforç col·lectiu i amb voluntat de permanència més enllà de la duració d'un semestre acadèmic. La reacció dels estudiants també ha estat força positiva pel que fa a la motivació i la satisfacció amb les assignatures, el treball en equip i la percepció de canvi respecte al que havia estat més habitual en la seva experiència universitària.

Curiosament, en plantejar la qüestió de la innovació en la docència sovint es fa en termes de dificultats, d'obstacles i barreres, malgrat la necessitat objectiva d'innovació que perceben una part important dels actors per millorar la seva actuació, satisfer les demandes dels estudiants i enfortir la legitimitat de la universitat. La nostra experiència no ha trobat grans dificultats, cosa que ens confirma la idea que és possible introduir canvis i provar noves experiències en l'ensenyament universitari. Tan sols vàrem tenir la sensació que el punt de partida no era favorable en la mesura que alguns dels estudiants no semblaven molt motivats. Però fins i tot els més reticents van acabar implicant-s'hi i produint materials de qualitat relativament alta.

Pel que fa a la qualitat, certament ens hem trobat amb contribucions molt ben construïdes i altres que requereixen una revisió profunda. Creiem que, en part, l'excessiva atenció a aspectes formals pot haver anat en detriment d'aspectes de contingut. En aquest sentit, el producte no es caracteritza per la profunditat però sí per l'amplitud i per facilitar l'accés a recursos en termes que no existien abans. El dubte no és tant si el producte és útil externament —que ho és— com si els estudiants haurien après

més amb una aproximació més tradicional en la qual haguessin fet més treball de recerca a la biblioteca i de preparació d'un treball acadèmic. En teoria, però, hi ha prou assignatures que segueixen aquesta línia i entenem que la nostra aproximació està més propera a una experiència real de treball fora de la universitat.

En relació amb les plataformes creades, una de les qüestions no resoltes és la de la llengua. De moment, Política Comparada és una pàgina fonamentalment en català mentre que Avaluació de Gestió Pública té la voluntat d'oferir-ne el contingut en català i en castellà. De fet, alguns estudiants Erasmus van preparar continguts en anglès, que, de moment, no hem pogut incloure. Però el repte principal, ara que ja tenim la base, és ampliar-les encara més i aportar més que informació i recursos, anàlisi elaborada de qualitat, quelcom en què els universitaris haurien d'excel·lir i que resulta difícil de trobar.

Referències

- GOPALAKRISHNAN, S. i DAMANPOUR, F. (1997), «A Review of Innovation Research in Economics, Sociology and Technology Management», a *Omega, International Journal of Management Science* (25, 1) pp. 15-28.
- KANTER, R.M. (1988), «When a thousand flowers bloom: structural, collective and social conditions for innovation in organizations», a *Research in Organizational Behavior*, 10, pp. 169-211.
- OSBORNE, S. P. (1998), *Voluntary Organizations and Innovation in the Public Services*, London: Routledge.
- VAN DE VEN, A. (1986), «Central problems in the management of innovation», a *Management Science*, 32, pp. 590-607.
- ZALTMAN G., DUNCAN R., HOLBEK J. (1973) *Innovation and Organizations*, New York, John Wiley.

Enllaços d'interès

- Web de la innovació: <http://cpdp.uab.cat/politica>
- <http://www.xavierballart.com> [2008]

Paraules Clau

Digital, web, política, comparar, avaluació, Gestió Pública.

Finançament

Aquest projecte està finançat pel programa de l'AGAUR de Millora de la Qualitat Docent de les Universitats Catalanes (MQD) per a l'any 2006 (número identificador 2006MQD091).

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració dels continguts virtuals de l'assignatura Política Comparada.

Facultat de Ciències de la Comunicació

Comunitat virtual dinàmica d'integració academicolaboral en creativitat publicitària

David Roca

Daniel Tena, Jordi Fernández Cuesta i Betsaida Fernàndez

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

El projecte d'una comunitat virtual dinàmica (CVD) pretén facilitar als alumnes de Publicitat i Relacions Públiques la seva incorporació al món laboral com a culminació del seu aprenentatge, a través de la vinculació de dos tipus de públics: alumnes i apallones que ja estan inserits al món laboral. Aquesta iniciativa ve motivada per l'absència en l'actualitat d'una eina tecnològica que lligui el món acadèmic i el professional.

Actualment aquest projecte s'està construint amb un programari lliure (Joomla!) especialitzat en la creació de comunitats virtuals. El disseny d'aquesta comunitat està permetent crear uns perfils professionals i de competències coincidents amb els perfils treballats en la titulació. Alhora, s'han fet accions de telemàrqueting per generar i ampliar una base de dades d'exalumnes de fins a 24 promocions per tal d'integrar-los posteriorment.

La funcionalitats de l'entorn virtual d'alumnes i exalumnes contempla la possibilitat de visualitzar els perfils personals i professionals dels altres membres (per exemple, els currículums), posar-se en contacte entre ells, inscriure i consultar ofertes d'inserció laboral en el sector, trametre notícies personals als contactes seleccionats i també conèixer l'actualitat i notícies de les activitats relacionades amb la facultat.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquest projecte pot interessar a gestors acadèmics i a docents si volen crear xarxes d'exalumnes, que relacionin l'acadèmia amb la professió.

1. Objectius

Les finalitats del projecte són:

1. Fomentar la integració entre la teoria (món acadèmic on es troben els alumnes de darrer curs) i la pràctica professional (on es troben els llicenciats).
2. Relacionar els alumnes de darrer curs del grau o de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques amb exalumnes que ja es troben integrats al mercat laboral.
3. Permetre crear un espai web propi d'interrelació als alumnes de grau de Publicitat i Relacions Públiques i, especialment, a aquells que es formen en el perfil de creativitat, disseny i gestió de la producció. Aquest espai web permetrà als alumnes gestionar el seu CV virtual i els servirà com a espai de xarxa de contactes.
4. Aconseguir que els exalumnes continuïn vinculats a la UAB després de la carrera per participar amb la vinculació contínua a la universitat.

2. Descripció del treball

Actualment la Facultat de Ciències de la Comunicació està implantant la prova pilot DURS/EEES, que dona lloc al títol propi de la UAB de graduat en Ciències Socials (Publicitat i Relacions Públiques). La primera producció de graduats va sortir l'any 2007 i els llicenciats ho faran l'any 2008. La comunitat virtual dinàmica esdevindrà una eina essencial per assolir la màxima integració laboral d'aquests alumnes.

La titulació de grau defineix cinc perfils professionals de formació:

1. Estratega: consultor en comunicació comercial i en relacions públiques.
2. Creatiu: dissenyador i gestor de producció en publicitat i en relacions públiques.
3. Gestor de comptes en publicitat i en relacions públiques.
4. Planificador de mitjans.
5. Investigador del consumidor i del mercat.

El plantejament inicial d'aquest projecte es volia centrar en el perfil de Creativitat, disseny i gestió de la producció (perfil 2). Aquí és on s'observava una menor inserció laboral on la manera de fer tradicional per cercar llocs de treball (borses de treball, anuncis en premsa, etc.) no funciona per a la incorporació de creatius novells al teixit empresarial i social. El desenvolupament del projecte ha fet que finalment s'incloquin tots els perfils.

Per a aquest tipus de projecte, ha calgut un col·laborador intern del departament, exalumne de la llicenciatura, que va treballar fent l'assessorament legal, que és necessari perquè totes les bases de dades a Internet han de complir les lleis espanyoles referents a la protecció de dades personals (LOPD) i la Llei de serveis de la societat de la informació (LSSI).

El projecte també ha comptat amb la signatura d'un conveni de patrocini amb un empresa externa, ADQA (www.adqa.com), que permet l'hostatge de 100 megabytes, en règim anual renovable.

3. Metodologia

El projecte es divideix en quatre grans línies d'actuació o fases:

1. Preparació: confecció de les bases de dades.
2. Desenvolupament tècnic de la web de la comunitat virtual.
3. Difusió: donar conèixer la nova comunitat als exalumnes, les empreses i els mitjans.
4. Consolidació: afiliació dels exalumnes, recerca d'altres vies de finançament per la garantia de la continuïtat del projecte, transferència de l'experiència.

3.1. Preparació: confecció de les bases de dades

En primer lloc, es van recopilar totes les fitxes dels alumnes que hi havia en la matèria Creativitat de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques. Com que les dades de les fitxes van ser lliurades a la Universitat Autònoma de Barcelona amb el consentiment dels alumnes, se'n va disposar lliurement. Una vegada que es va tenir tot el llistat de noms i telèfons digitalitzat, va començar l'etapa de telemàrqueting, en què els tècnics del projecte intentaven posar-se en contacte amb cadascun dels exalumnes de la base de dades. La base de dades inicial es va implementar amb el programa Excel i es va estructurar en els següents continguts: cognoms; nom; adreça electrònica; telèfon 1; telèfon 2; comentaris del contacte (per exemple, telèfon fix i adreça electrònica incorrectes; trucar al telèfon de casa a partir de les 19 h.; Viu a Nova York, etc.); empresa actual (per exemple, Young&Rubicam, Vitrubio Leo Burnett, Diputació de Barcelona, Encofrado Made, Flaix FM, no treballa, etc.); perfil general (comptes, creativitat, mitjans, investigació de mercats, anunciant, etc.); detalls (freelance, empresa de serveis conciliació empresa-persona, estudi de disseny propi, etc.); altres comentaris.

Com ja era previsible, bona part d'aquestes dades eren obsoletes i, per aquesta raó, s'havia de recórrer a intentar seguir el rastre de la persona i a la metodologia.

3.2. Desenvolupament tècnic de la web de la comunitat virtual

Es va dividir en dues etapes:

1. La recerca i l'anàlisi d'experiències de comunitats virtuals.
2. La programació informàtica (nivell tecnològic) i el disseny web (nivell gràfic).

Després de l'anàlisi d'un bon nombre de comunitats virtuals que es troben actualment a la xarxa i d'haver participat com a usuaris en les que ens ha estat possible, s'aconseguí una idea bastant àmplia dels serveis, les estructures i el funcionament que ofereixen aquests tipus de serveis, tan en voga avui en dia.

La recerca s'ha basat en comunitats en línia de diversos camps i naturaleses que, d'una manera o altra, poguessin servir de base per al projecte, ja sigui pels seus continguts (temàtica publicitària i de comunicació, com publicidad.com), pel seu caràcter (col·lectius professionals o estudiantils) o pel seu funcionament i gestió de milions d'usuaris (comunitats generals o de relacions personals, com meetic.com, match.com o hi5.com).

Neurona.com i Xing.com són les comunitats més ben estructurades, interessants i que ofereixen un servei molt complet; són llocs molt populars entre els professionals.

Són, per tant, la base per crear la comunitat de la UAB. Neurona.com és la líder a Espanya, amb més de 700.000 usuaris actuals i Xing actua en l'àmbit europeu. Eco-nozco, Eacademy, Joined-in i Publircidad són altres exemples però que presenten debilitats en alguns aspectes (mal disseny, preu excessiu, falta de popularitat, etc.)

S'ha de tenir en compte, però, que la comunitat d'exalumnes de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB es planteja com un lloc més restringit, en un principi, i que hi hauria un contingut emocional afegit i de base: la pertinença a un mateix lloc d'estudi. En aquest sentit, també s'han analitzat algunes de les nombroses comunitats i webs destinades tant a centres d'estudis (universia.es) com les especialitzades a trobar antics companys de classe (quefuede.com). La valoració global d'aquests llocs en línia és força negativa, ja que sovint només es basen en aquest objectiu, estan mal estructurades, tenen una manca de serveis complementaris i acaben sent «un fracàs» quant a participació. No cal oblidar que en un sentit més informal i de relació entre alumnat en la UAB ja existeix el lloc web patatabrava.com, però la idea de la present comunitat dinàmica virtual no és aquesta.

El desenvolupament tècnic de la comunitat s'ha realitzat a través de les diferents subetapes:

- a) En primer lloc calia unir totes les parts i els paquets del programari lliure Joomla!. Aquest programari es compon de diferents paquets desenvolupats de forma independent sobre una base comuna, que un cop reunits permetrien aconseguir les funcionalitats adequades per a la comunitat UAB. Aquesta part del projecte va ser desenvolupada gràcies a la col·laboració d'un estudiant d'Informàtica de la UAB.
- b) La segona fase d'aquesta etapa era fer tots els ajustaments. Calia construir les seccions de continguts, com es veurien els perfils dels usuaris, com es comunicarien entre ells, quins menús serien visibles o, fins i tot, quin seria el procés de registre per a la comunitat. Aquesta part va ser prou llarga ja que sempre sortien nous ajustaments per completar. Fins i tot ara, som conscients que a la fase de llançament encara haurem de fer certs retocs.
- c) Per últim, la darrera fase del procés de producció es basa en donar el disseny i el color a la comunitat. Per a aquesta feina, un expert en disseny va ajustar les plantilles donades pel programari lliure a la imatge corporativa. Dintre de les limitacions que imposava el programari ja de per si, calia treure'n el màxim profit, per la qual cosa es va treballar per fer-ho el més atractiu possible.

3.3. Difusió: donar conèixer la nova comunitat als exalumnes, les empreses i els mitjans

En el moment de redactar aquest article s'està preparant la difusió entre el exalumnes, que consistirà en l'enviament d'un correu electrònic per tal d'informar que la comunitat ja funciona i que ja es poden fer membres. Un cop hi hagin prou exalumnes dins la comunitat es procedirà a la publicitat a empreses i mitjans de comunicació especialitzats.

3.4. Consolidació: afiliació dels exalumnes, recerca d'altres vies de finançament per a la garantia de la continuïtat del projecte, transferència de l'experiència

Aquesta etapa es portarà a terme a partir de l'estiu de 2008. Cal mencionar la predisposició del vicerector d'Estudiants i de Cultura de la UAB per poder implementar la filosofia d'aquest projecte a altres estudis del campus.

4. Resultats

4.1. La base de dades

El treball de la generació ha estat un dels més durs al llarg d'aquest projecte. Tot i que es tracta d'una tasca feixuga, s'ha aconseguit arribar a quasi 700 exalumnes distribuïts des de l'any 1977 fins a l'any 2007.

La figura 1 resumeix els resultats de quasi un any de recerca de dades:

Figura 1. Contacte efectius d'exalumnes de la comunitat virtual (www.uabcom.net) a data 3 de març de 2007. «PN» indica el pla nou de l'any 1992

Promoció	Contactes	%	Promoció	Contactes	%	Promoció	Contactes	%
1977-82	12	27,9	1985-90	13	7,9	1996-00 PN	47	40,5
1979-84	3	5,8	1986-91	27	14,1	1997-01 PN	50	51,0
1980-85	8	10,3	1987-92	6	3,8	1998-02 PN	64	64,6
1981-86	9	9,0	1988-93	17	11,9	1999-03 PN	90	84,9
1982-87	14	10,0	1989-94	1	0,8	2000-04 PN	96	93,2
1983-88	19	14,9	1990-95	0	0	2001-05 PN	56	52,3
1984-89	21	16,1	1992-96 PN	3	3,1	2002-06 PN	42	44,6
			1993-97 PN	15	14,1	Total 1997-2006	674	25,4
			1994-98 PN	53	50,4			
			1995-99 PN	8	6,8			

Dels aproximadament 2.635 exalumnes que han passat per la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB s'han localitzat un total de 663 exalumnes, cosa que representa al voltant d'un 25 % del total de l'alumnat.

4.2. El lloc web: la comunitat virtual

Pensant en la finalitat que ha de tenir aquesta comunitat per als alumnes de darrer curs i per als exalumnes s'ha creat un entorn amb diferents àrees, que estan pensades en dos grups: el menú personal de l'usuari i el menú comú entre membres de la comunitat. Tot seguit es desglossen les característiques de cadascuna d'aquestes parts (menú personal i el menú general).

MENÚ PERSONAL: el teu menú

- *Inici* (vegeu la figura 2).

Figura 2. Pàgina d'inici de la comunitat virtual (www.uabcom.net)

- *Perfil*. És l'apartat que permet editar les dades personals de l'usuari, o sigui, la informació amb la qual els altres membres de la comunitat el coneixeran. És amb aquest fi que és un dels apartats més personalitzables, perquè permet pujar una fotografia, introduir-hi dades personals, del propi currículum o professionals.
- *Tramet la teva notícia*. Talment com si fos un bloc personal, la comunitat ofereix un apartat per trametre una notícia. És aquesta la manera més fàcil de comunicar-se i deixar les darreres novetats professionals a tota aquella gent que visita el perfil d'un usuari. Quan es tramet una notícia, apareixen uns quadres d'edició per tal d'escriure-hi tot el que s'hi desitgi. Tanmateix, el que s'hi escriu està referit només al perfil personal, per tant, només es visualitzarà quan es visiti el perfil personal d'un altre membre de la comunitat.
- *Membres*. És l'eina per conèixer la resta de la comunitat. En aquesta secció del menú personal, apareix un llistat amb tots els membres de l'actual comunitat, que es poden ordenar per ordre alfabètic, per promocions, per nom d'usuari, etc. És d'aquesta forma que l'usuari trobarà fàcilment les noves incorporacions de la seva promoció o altres exalumnes a partir de compartir i saber-ne els noms d'usuari. Un

cop cercat a la llista, l'usuari es dirigeix a la pàgina del perfil personal del membre seleccionat de la llista de la comunitat.

- *Fòrum*. Aquesta secció esdevé el lloc de trobada i debat per als membres de la comunitat. Lluny del contacte directe amb uns membres concrets, aquest espai de debat públic de la comunitat dóna pas a comentar i discutir temes amb un abast més ampli de les converses més directes entre coneguts de la comunitat. A més, és una de les eines que ha de permetre fer més caliu i foment de la idea de comunitat, pel fet de tractar temes que a tots en general poden afectar.
- *Històric ComCom**. Els darrers successos i notícies al voltant del que és i ha estat l'àmbit de la carrera de Publicitat i Relacions Públiques a la UAB formaran el contingut d'aquesta secció, que, amb l'històric de notícies relacionades, per exemple, amb la facultat i d'altres esdeveniments generals, dóna molt de joc que sigui un punt de retrobament entre la institució universitària i els exalumnes que tornen a estar informats del que hi succeeix.
- *Contacta'ns*. Aquesta secció és la funcionalitat de posar-se en contacte amb els organitzadors de la comunitat, ja sigui per proposar millores, recomanacions, queixes o problemes tècnics que sorgeixin. És una manera també que l'usuari se senti acompanyat a l'experiència en la comunitat.

La finalitat d'unió del món teòric i el pràctic de la publicitat i les relacions públiques té lloc en el: **MENÚ GENERAL: El troba-feina**

- *Busco*. Talment com si fos un apartat de notícies, aquesta secció concentra totes les comunicacions per tal que exalumnes i empreses agermanades amb el projecte de la comunitat hi col·loquin les diferents ofertes de què disposen. Les ofertes estan classificades per perfils determinats de manera que permeti que els usuaris hi trobin les ofertes més relacionades amb el seu perfil personal i professional. Aquesta secció es nodreix de la vinculació directa amb la tramesa d'ofertes de la part del mateix menú «Trametre demanda».
- *M'ofereixo*. Seguint la mateixa idea que l'apartat anterior, els estudiants poden trametre en aquest apartat la seva demanda de feina. D'aquesta manera, els empresaris que cerquin alguns alumnes i exalumnes poden dirigir-se directament aquí per tal d'aconseguir feina. Aquest apartat també està classificat per perfils professionals de manera que faciliti la cerca i alhora exigeix als alumnes que defineixin quin tipus de lloc de feina és el que desitgen.
- *Trametre demanda i trametre oferta*. Aquests menús són per a l'edició de les notícies que van als apartats anteriors de «Busco» i «M'ofereixo». Aquí, a més de classificar l'oferta o la demanda per categories professionals —tal com s'ha esmentat abans— es permet la introducció d'un títol i un text. La introducció d'imatges que acompanyin la notícia encara està en desenvolupament, ja que s'ha d'estudiar abans la capacitat i les limitacions del servidor.

Figura 3. Pàgina interior de la comunitat virtual (www.uabcom.net)

5. Conclusions

Es pot afirmar després d'un any de feina que:

1. S'ha assolit a nivell inicial la primera versió de la comunitat (CVD 1.0) amb els següents apartats bàsics:
 - a) el teu menú,
 - b) el troba-feina.
2. S'està intentant «depurar» certes limitacions informàtics relacionades amb:
 - a) L'autenticació dels membres. Finalment s'ha decidit fer aquesta autenticació a través del DNI de l'estudiant.
 - b) Petites errades en certs processos a l'hora de penjar una oferta de feina.
3. Hem assolit un disseny d'interfície agradable per a la navegació.
4. Dels aproximadament 2.635 exalumnes que han passat per la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB es tenen localitzats un total de 663 exalumnes, això representa al voltant d'un 25 %.

El futur planteja quatre grans reptes:

- Insistir en la localització d'exalumnes, bé via telefònica o bé via correu postal.
- Corregir el errors tècnics que puguin sorgir en la comunitat.
- Dinamitzar la comunitat.
- Cercar una forma de autofinançament estable del projecte a través de quotes o per altres vies.

Referències

- DÍAZ FONDÓN, M., RIESCO ALBIZU, M. i MARTÍNEZ PRIETO, A. (2005). «Hacia el aprendizaje activo: un caso práctico en la docencia de Sistemas operativos», a *Novática: revista de la Asociación de Técnicos en Informática*, 174, pp. 54-58.
- JIMÉNEZ ESTELLER, L., ESTUPINYÀ GINÉ, P. i MANS ALSINA, C. (2006). «Potencial d'un entorn virtual d'aprenentatge en assignatures ECTS semipresencials», a *La perspectiva del professorat*. Madrid: CES Cardenal Spinola CEU.
- REDONDO, S. (2005). *Estudio comparativo internacional sobre modelos estandarizados de evaluación y marcas de calidad de materiales educativos digitales*. Madrid: Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE).
- TENA, D., ROCA, D. i FERNÁNDEZ CUESTA, J. (2006). «Cumplimiento de los indicadores y competencias del Perfil», a *Actas del 4º CIDUI: Congreso Internacional: Docencia Universitaria e Innovación*. pp. 655. Barcelona.
- TENA, D.; FERNÁNDEZ CUESTA, J. i TÉBAR, N. (2006). «Biblioteca virtual para el trabajo en ECTS». Congreso EDUTEC 2006: *La educación en entornos virtuales*. Tarragona. Universitat Autònoma de Barcelona: Facultat de Ciències de la Comunicació. *Títol de Grau en Ciències de la Comunicació (Publicitat i Relacions Públiques)*. Edició: juliol de 2005.

Enllaços d'interès

- Web de la innovació: <http://www.uabcom.net> [2008]

La *webgrafia* contemplada per a l'estudi previ sobre les comunitats analitzades va incloure l'anàlisi de comunitats virtuals model com (consultes realitzades l'any 2007): <http://www.neurona.com>; <http://www.econozco.com>; <http://www.universia.net>; <http://www.meetic.com>; <http://www.xing.com>; <http://www.ecademy.com>; <http://www.publircidad.com>; <http://www.directivosplus.com>; <http://www.match.com>; <http://www.hi5.com>

Paraules clau

Comunitat virtual, xarxa d'exalumnes, publicitat i relacions públiques.

Finançament

Convocatòria AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca): ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per a l'any 2006 (MQD). Núm. Expedient: MQD00136.

Ajut del rectorat de la UAB-2007 per a l'optimització de la plataforma web i la seva difusió.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *COMUNITAT VIRTUAL D'EXALUMNES DE PUBLICITAT I RELACIONS PÚBLIQUES* i exemple de registre d'un nou usuari.

Responsable del projecte

David Roca

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

david.roca@uab.edu

Presentació del grup de treball

Sota les sigles GRP, Grup de Recerca en Publicitat, s'agrupen un conjunt de professors de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB i que en l'actualitat ofereixen serveis de recerca i accions formatives complementàries a la seva activitat docent dins de la universitat.

El seu nucli està format per professors de la Unitat de Publicitat i Relacions Públiques i desenvolupen la seva activitat en la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques i al doctorat de Publicitat i Relacions Públiques: la marca i estratègies de públics. A diferència d'altres grups, GRP és obert i varia la seva composició segons el tipus de recerca o de l'encàrrec. Aquest fet hi facilita la incorporació d'alumnes de doctorat. Gràcies a aquesta dinàmica, els joves investigadors reben recolzament i consell en el desenvolupament de projectes.

Fins avui, ha realitzat recerques finançades per diferents empreses i institucions privades: Bayer S.A., Lloreda S.A. (KH7), El Gremi de Publicitat, i diversos projectes d'Innovació docent MQD-AGAUR o projectes d'Innovació docent amb suport de l'IDES de la UAB.

Membres que han participat en el projecte

Daniel Tena Parera

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

daniel.tena@uab.cat

Jordi Fernández Cuesta

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

jordi.fernandez.cuesta@uab.cat

Betsaida Fernández

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

betsaida.fernandez@uab.cat

Ús del fons virtual BREVIA als estudis de Publicitat i Relacions Públiques

Daniel Tena Parera

Jordi Fernández Cuesta i David Roca Correa

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Es presenta la construcció d'una plataforma digital per facilitar l'ensenyament dels estudiants de la prova pilot de Publicitat i Relacions Públiques. Aquesta plataforma es constitueix com la Biblioteca de Recursos Virtuals que els alumnes poden fer servir al llarg de tots els estudis. El present treball especifica la manera com es construeix, els criteris de classificació, els materials col·locats i, en definitiva, com s'ha concebut la potència que té la Biblioteca Virtual com a eina de reforçament de l'autoaprenentatge.

La manera d'utilitzar aquest recurs i les possibilitats que ofereix, tant per als professors com per als alumnes, són algunes de les consideracions que es poden extreure del desenvolupament del projecte.

Àmbit general d'interès de la innovació

L'actual posada en funcionament dels nous plans d'estudis de grau implica explorar nous mètodes que facilitin el procés d'autoaprenentatge dels estudiants. El present text aporta dades de la construcció i ús de recursos en línia i permet a gestors acadèmics i a docents conèixer les dificultats i les qualitats d'aquests recursos de manera que se'n puguin obtenir el màxim rendiment.

1. Objectius

L'objectiu ha estat crear i posar en funcionament la plataforma virtual BREVIA, així com definir i concretar els aspectes que seran necessaris per a la futura activitat i la progressió del fons documental virtual. La BREVIA és una selecció de materials documentals digitals orientats principalment a millorar l'autoaprenentatge dels estudiants, però també la pot utilitzar el professorat ja que tindrà al seu abast una bibliografia en format virtual àmplia per recomanar-la, fins i tot, per consultar a classe.

Tenint en compte tot el que s'ha dit, la BREVIA és una eina que pretén facilitar als seus usuaris l'accés als recursos virtuals relacionats amb la titulació per tenir a l'abast el material que es necessiti per a l'autoaprenentatge de l'estudiant (per a l'estudi autònom i també per a la realització de treballs) i per millorar la dinàmica de les classes docents.

2. Descripció del treball

La UAB ha començat a desenvolupar el Projecte de la Biblioteca Virtual conjuntament amb tres de les titulacions que oferta (Física, Geografia, i Publicitat i Relacions Públiques), integrant-lo tant en l'aspecte conceptual, organitzatiu i funcional del marc de l'oferta digital que ja existeix.

2.1. Canvis tecnològics i docents actuals

Aquesta iniciativa respon als nous problemes i necessitats que sorgeixen arran dels canvis tecnològics i docents actuals que porten les universitats punteres en l'aplicació de la metodologia docent ECTS a evolucionar i a adequar-se a la nova situació. Els principals factors del canvi i de la iniciativa del Projecte són:

1. la tendència de les universitats de més prestigi,
2. el desenvolupament de les tecnologies de la informació.

El desenvolupament de les tecnologies de la informació en general, i de la comunicació, en particular, han facilitat el salt qualitatiu de l'era analògica a l'era digital. Conseqüentment, han evolucionat tant les formes dels materials o recursos com la manera d'aplicar-les en la pràctica docent universitària. Adequant-se a aquests canvis, la tendència de les universitats de més prestigi és oferir als seus usuaris (especialment els estudiants) recursos i materials millorats o seleccionats en format digital. Per dur a terme tots aquests propòsits, les plataformes virtuals com la BREVIA representen una oportunitat d'afrontar aquesta nova conjuntura:

«Aquesta tendència pressuposa la selecció dels recursos tecnològics i d'infraestructura necessaris per tal que els usuaris tinguin al seu abast, d'acord amb criteris científics i educatius de rellevància, una plataforma integrada de serveis documentals a partir d'una selecció de materials actualitzada i variada, així com d'elaboració acurada. Una orientació fonamental de tot aquest esforç és ampliar i millorar les condicions d'aprenentatge i d'autoaprenentatge dels estudiants.»

El motor de l'aprofitament d'aquestes tecnològiques TIC correspon als canvis acadèmics que han portat la implantació de la nova metodologia docent basada en els crèdits ECTS. Aquests trets fonaments són els que motiven per impulsar aquestes eines que aportin més qualitat i possibilitats a la nova idea d'aprenentatge que es pretén assolir.

2.2. Tendència de les universitats de més prestigi

Basant-se en les infraestructures i les possibilitats tecnològiques que avui dia són possibles i reals, es fa palesa la tendència que els centres docents d'educació superior més punters estan apostant per *«millorar els serveis i els recursos d'(auto)aprenentatge en la modalitat de recursos virtuals i posar-los a l'abast del públic usuari, els seus estudiants»*.

El model a seguir per construir la seva pròpia biblioteca virtual són els Learning Centers d'algunes universitats britàniques i nord-americanes («Columbia University in the City of New York», «Harvard University», etc.); plataformes amb materials seleccionats i classificats segons uns criteris comuns i consensuats. Per això, la UAB inicia el seu camí definint aquests principis de treball:

«Això suposa desenvolupar un model de gestió, de producció i de selecció de materials d'aprenentatge vertebrat d'acord a uns principis comuns, així com dotar-lo d'unes formes de classificació i d'accés als mateixos en funció de criteris funcionals, que siguin generalitzables a qualsevol usuari UAB, dins dels diversos camps de coneixement.»

Com a eina educativa virtual de la UAB, la BREVIA ha d'adaptar-se a les característiques pròpies dels estudiants i ha d'esdevenir una eina atractiva per assolir els objectius educatius de les nostres titulacions.

2.3. Desenvolupament de les tecnologies de la informació

Per adequar-se al salt qualitatiu que transforma la docència actual de l'era analògica a la digital, la UAB s'ha dotat del suport logístic i tecnològic que representa el Campus Virtual, que serà l'eina o la plataforma base, de manera provisional, on s'estructura i construeix la BREVIA. El seu abast aspira a ser un instrument molt més general, eficaç i útil.

2.4. La BREVIA: indicacions i protocol bàsic de creació i manteniment

Aquest Projecte es basa en la creació d'una eina que sigui útil i eficaç per a l'aprenentatge autònom dels estudiants d'acord amb els canvis actuals en camps com la tecnologia i la metodologia docent. Per tant, amb la intenció que esdevingui un instrument de fàcil utilització i de finalitat exclusivament pedagògica, es plantegen uns criteris bàsics d'estructuració, construcció i manteniment dels materials o recursos oferts a través de l'eina.

2.5. Criteris de classificació

Per facilitar la cerca i ordenar la informació de manera senzilla, els recursos s'organitzaran segons els criteris de biblioteconomia estandarditzats.

«La biblioteca de recursos virtuals per a l'autoaprenentatge ha de configurar un entorn d'aprenentatge centrat en cada un dels àmbits de coneixement i els diferents graus de les diverses titulacions que engloben, per tal de facilitar l'accés a la infor-

mació i els processos d'autoaprenentatge dels alumnes de les diferents titulacions. Per tal de facilitar la funcionalitat d'aquest accés cal que aquests recursos virtuals, o 'biblioteca', es trobin organitzats amb criteris de biblioteconomia estandarditzats.»

D'acord amb aquest principi, es proposen diverses informacions que es podrien incorporar a les fitxes dels materials o recursos seleccionats: els criteris habituals de catalogació (títol, autor, data, editor, etc.), la paraula clau (l'àrea específica de coneixement), la descripció, el nivell formatiu del material i el nivell de privacitat o de publicitat del recurs, amb l'objectiu de construir una eina clara i de fàcil utilitat. Tots els materials s'estructuren en set apartats: els recursos monogràfics, els diccionaris i les enciclopèdies, els audiovisuals, les bases de dades, els portals de recursos, les institucions de referència i el programari d'utilitat.

2.6. Material ofert

El principal criteri que cal tenir en compte en l'aspecte del material és que els recursos de la BREVA han de ser de format digital. No es cataloguen les versions en paper o analògiques. Si es compleix aquesta condició, els recursos podran arribar a ser de diferents tipus, des de textos de referència, articles seleccionats, fins a informes, problemes, tutorials, activitats de camp, laboratori, vídeos, etc. (Adequant-se a les necessitats que es té en cada titulació.) Tot i això, seguint amb l'objectiu bàsic de la utilitat i l'eficàcia, aquests materials no hauran de sobrepassar una quantitat raonable de 100 o 200 recursos.

2.7. Alguns projectes virtuals de referència

Analitzades i estudiades diverses obres, la plataforma virtual de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques s'ha estructurat basant-se en les biblioteques virtuals d'universitat nord-americanes i britàniques reconegudes, en una iniciativa de la Universitat de Girona, en l'apartat Veterinària Virtual de la Facultat de Veterinària de la Universitat Autònoma de Barcelona i en el procés de treball de les altres dues titulacions de la UAB que també estan desenvolupant el projecte BREVA.

En les plataformes digitals de les universitats més prestigioses s'ha trobat un model formal i tècnic que s'ha aprofitat per a la construcció i l'estructuració pròpiament dita de l'eina. Les altres tres referències, en canvi, han servit, sobretot, per conèixer les possibilitats que pot oferir als seus usuaris un instrument d'aquesta mena i el tipus de material que es pot oferir a través del mateix.

El projecte de la Universitat de Girona és un exemple del procés de digitalització d'un banc d'imatges (obres d'art) per a la millora de l'estudi i la docència de la Història de l'Art. La iniciativa de la Facultat de Veterinària de la UAB ha creat la plataforma Veterinària Virtual, que permet tenir accés a tota una sèrie de materials docents (apunts de classe, vídeos de les operacions que es fan als animals, etc.) que poden ser d'utilitat per als seus usuaris.

3. Metodologia

Els objectius de la BREVIA de la titulació de Publicitat i Relacions Públiques són: crear una biblioteca virtual de recursos digitals, seleccionats segons el seu grau de rellevància i interès per als alumnes i per al seu estudi autònom. No obstant això, des d'aquests estudis s'afegeixen dos aspectes que resulten importants o, al menys, interessants: són la finalitat pedagògica de l'eina i el procés d'adaptació de l'instrument als usuaris. El projecte BREVIA està desenvolupant-se perquè millori l'autoaprenentatge en l'assoliment dels perfils específics de la titulació. Es pretén construir una plataforma virtual de caràcter primordialment pedagògic que superi unes limitacions d'accés (horària i de localització) que actualment té la Biblioteca de Ciències de la Comunicació i l'Hemeroteca General. D'acord amb les possibilitats de l'era digital, els nous formats permeten traspassar aquestes fronteres. En efecte, no es tracta d'estructurar i crear una «segona» biblioteca, sinó que es vol posar a l'abast dels estudiants (i altres usuaris) una eina especialment pensada per a la titulació.

3.1. Desenvolupament del projecte i adequació de l'eina

Tot el disseny del Projecte ha d'estar pensat perquè no contradigui els principis que s'instauren amb la nova metodologia docent, assegurant-nos l'adequació de l'eina creada al nou entorn en què haurà de funcionar. Una de les característiques de la reforma acadèmica és que l'alumne adquireix unes competències relacionades amb els perfils professionals que s'han determinat en cada titulació. En el cas de la titulació de Publicitat i Relacions Públiques, els perfils professionals definits per als quals es recopilen els recursos digitals són els següents:

1. Estratega: consultor en comunicació comercial i en relacions públiques.
2. Creatiu: dissenyador i gestor de producció en publicitat i relacions públiques.
3. Gestor de comptes en publicitat i en relacions públiques.
4. Planificador de mitjans.
5. Investigador del consumidor i del mercat.

3.2. Enquestes per identificar les necessitats dels usuaris

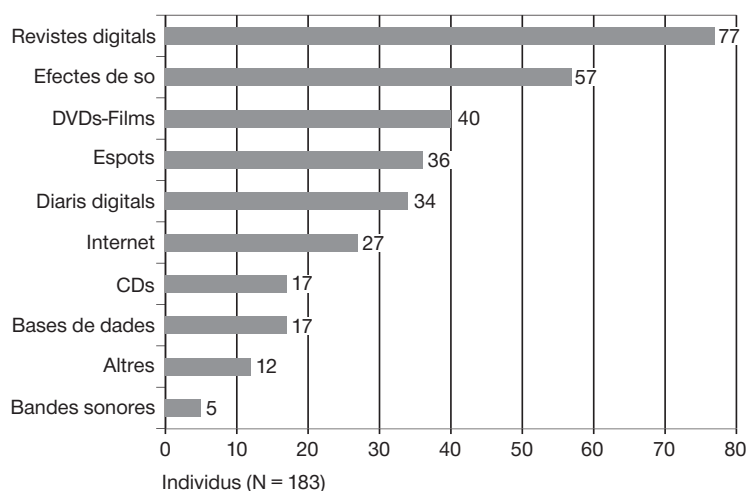
Tenint present que la finalitat principal del projecte és crear una eina de treball (la plataforma virtual) útil i eficaç per als seus usuaris, en la titulació s'ha fet una enquesta per identificar les necessitats que tenen els alumnes i, llavors, determinar quins apartats i tipus de materials són el més adequats per al nou instrument acadèmic.

A partir de l'enquesta que es va realitzar als estudiants de la titulació de Publicitat i Relacions Públiques a l'inici del projecte, es van poder identificar les seves característiques de treball respecte a l'ús dels recursos digitals. D'aquesta manera, s'ha aconseguit dibuixar una relació de necessitats detectades que la BREVIA podria resoldre com a eina educativa dins del marc de l'aprenentatge universitari.

En primer lloc, les respostes dels estudiants sobre l'ús dels recursos de l'actual Biblioteca de Comunicació ens indica el seu costum a recórrer-hi durant el seu procés de treball

i aprenentatge de les assignatures. En aquest sentit, el 79 % dels estudiants reconeixen que utilitzen l'actual biblioteca de comunicació només «puntualment al llarg del curs», cosa que ens fa entendre que hi van només quan tenen necessitat per realitzar treballs o exercicis puntuals i que no l'utilitzen com a un costum d'un espai imprescindible en la seva tasca d'aprenentatge (el 15 % hi van regularment). Alhora, és interessant saber quins són els recursos digitals als quals accedeixen per tal que la BREVIA focalitzi els recursos de més demanda. Aquestes dades en números absoluts s'observen en la següent figura 1 que presentem a continuació sobre una àmplia mostra (N=183) dels subjectes investigats.

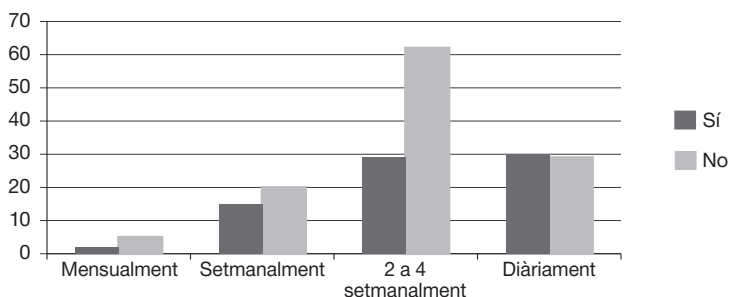
Figura 1. Ús dels recursos digitals a la biblioteca actual (febrer 2006)

Per una altra banda, s'ha investigat l'ús del Campus Virtual, la plataforma virtual per a la docència de les assignatures de la UAB, perquè és la plataforma tecnològica on està instal·lada la BREVIA. Absolutament tots els estudiants de l'enquesta han accedit al Campus Virtual i, per tant, es demostra que ja és una eina ben integrada dins de l'àmbit docent. A més, la bona salut i la utilitat es reflecteix amb una freqüència d'ús del Campus Virtual que s'eleva a un 77 % dels estudiants que hi accedeixen més de dues vegades cada setmana. Aprofitant l'avinentsa d'un Campus Virtual proper a la tasca docent de la titulació, cal descobrir el grau de coneixement que els estudiants de Publicitat tenien sobre l'apartat del Campus en què quedaria integrada la BREVIA. Es podria estimar en quina mesura els estudiants utilitzaven aquella part abans de la instal·lació del projecte BREVIA. Aquí, els resultats mostraven una gran davallada: el 59 % dels estudiants de la Titulació no han consultat mai l'apartat «Recursos de la titu-

lació» dins de la seva pantalla del Campus Virtual (vegeu la figura 2). Aprofundint en aquest aspecte, es va investigar el perfil d'usuari dels que ja coneixien aquest apartat del Campus Virtual abans de la BREVIA. En aquest sentit s'ha confirmat que els estudiants que diàriament utilitzen el Campus Virtual eren els que ja coneixien aquests recursos (60 %) ($\chi^2_{(3)}=11,03$, $p<0,012$). Aquest aspecte tornava a fer-se palès en la relació positiva que s'ha observat en el fet que els que més freqüentment utilitzen el Campus Virtual són també els que més sovint fan ús dels recursos disponibles de la titulació ($r_{(181)}=0,134$, $p<0,033$).

Figura 2. Coneixement de l'apartat «Recursos de la titulació» (febrer 2006)

Els resultats finals assolits amb aquesta enquesta als estudiants van ajudar a establir quins eren els recursos digitals amb els quals solen treballar més, i que ara es localitzen a la biblioteca (revistes i diaris digitals del sector, efectes de so i espots, en primeres posicions). La recerca també ha evidenciat que el coneixement i l'ús de l'apartat on apareixeria la BREVIA va molt vinculada a l'hàbit d'estudi que adquireixen els estudiants a través del Campus Virtual. Per tant, es consideraria de gran importància fer accessible l'espai virtual de manera fàcil.

3.3. Aportacions pròpies dels estudiants

Els estudiants van aportar molts comentaris arran de l'enquesta inicial. En efecte, el 54 % dels enquestats van donar les seves idees personals, cosa que s'ha de considerar un èxit tenint en compte que es tractava d'una pregunta oberta al final del qüestionari. Els estudiants de quart curs s'involucraven més amb les seves aportacions molt més concretes, que no pas els alumnes de cursos inferiors amb menys comentaris i més generalistes. A grans trets, se sol·liciten recursos o materials digitals. Els estudiants demanen obres de referència (llibres, tesis i monografies) i revistes digitals. Per altra banda, també volen tenir bancs d'imatges, fotografies, sons i anuncis (ja siguin peces gràfiques o espots) i bases de dades d'interès per a la titulació (bases de dades de les

institucions, com Sofres, Infoadex, etc.). Apart d'això, mostren interès per tenir al seu abast directoris de pàgines web relacionades amb la llicenciatura: adreces electròniques d'agències de publicitat, buscadors, traductors, fòrums, pàgines de descàrregues (de programari, i campanyes publicitàries antigues i actuals), etc. Un desig general detectat en els comentaris de molts alumnes és incidir en l'adquisició de bases de dades de pagament que siguin interessants i, a poder ser, amb la possibilitat d'accedir-hi des de casa.

3.4. La plataforma virtual de la titulació

L'estructura proposada inicialment per a la plataforma es va adaptar a les necessitats particulars de la llicenciatura. Tenint en compte les necessitats identificades en els futurs usuaris, l'estructura s'ha redefinit tal com es mostra a la figura 3. Amb l'estructura definida i els continguts preparats es va posar en funcionament segons l'aparença del Campus Virtual de la UAB (vegeu la figura 4).

Figura 3. Esquema detallat de l'estructura de la BREVIA 2006

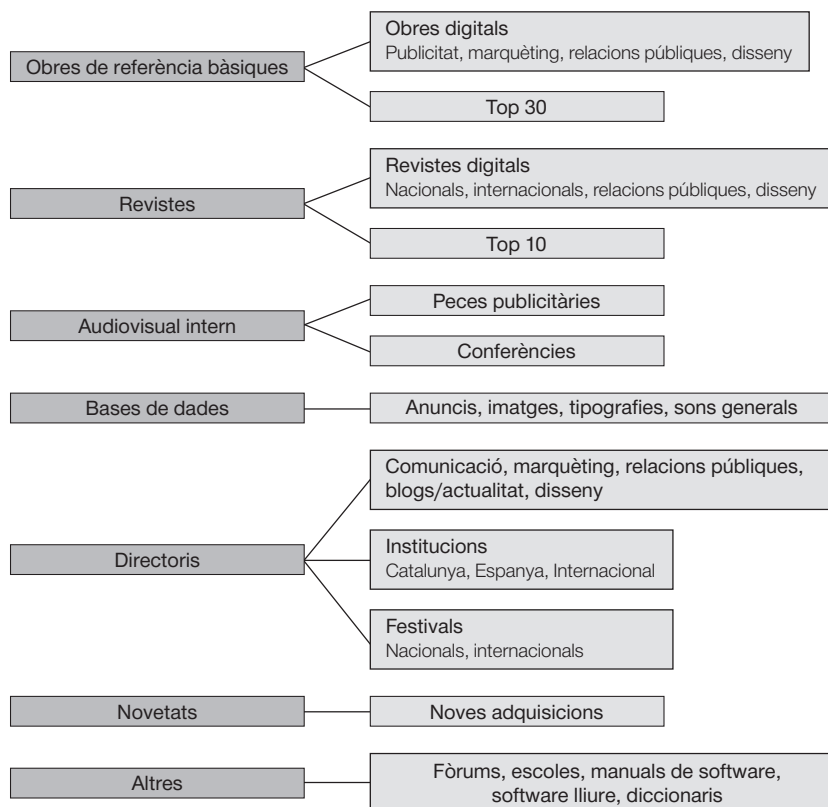

Figura 4. Mostra de la plataforma virtual de la BREVIA 2006

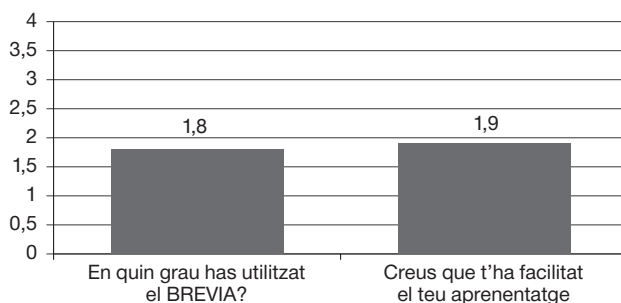

4. Resultats

A continuació es presenten les dades obtingudes de l'ús del BREVIA per part dels estudiants de la titulació de Publicitat i Relacions Públiques. L'enquesta va ser realitzada en el marc de l'informe del seguiment de les proves pilot a la UAB, els resultats de la qual es mostren a partir del Qüestionari sobre la introducció de la UAB a l'espai europeu d'educació superior. La realització del qüestionari fou pilotada pel Grup de Recerca en Educació i Treball del Departament de Sociologia de la UAB.

S'ha de tenir present que els resultats que en aquest informe es presenten només recullen estudiants assistents a classe, que tenen unes característiques específiques. També s'ha de tenir en compte que el qüestionari es passà cap a finals de segon semestre del curs 2006-2007, per tant, les especificitats d'aquest període poden tenir efectes en el perfil d'estudiants que el contesten. De les preguntes del qüestionari, una feia referència

Figura 5. grau d'ús de la BREVIA

a l'ús de la Biblioteca Virtual. El resultat mostra que el grau d'ús del BREVIA és relativament baix. Això fa pensar que cal una potenciació d'aquests recursos, atès que creiem que els estudiants no tenen l'hàbit d'usar-lo (vegeu la figura 5).

5. Conclusions

La BREVIA és una plataforma molt útil per a la nova metodologia docent. S'ha aconseguit recopilar un fons considerable de recursos digitals. Una vegada posada en marxa l'eina, és un requeriment necessari actualitzar-la per garantir-ne la utilitat i la vigència i facilitar-ne la visibilitat per l'usuari. Havent treballat els fonaments bàsics de la BREVIA, els principals objectius del projecte han estat el manteniment i, conseqüentment, la funcionalitat o la utilitat de la nova eina. Per aquesta raó, entre altres coses, cal implementar la gestió del fons virtual amb les noves tecnologies d'una manera enfocada a l'aprenentatge de la nova metodologia docent. Finalment, la principal finalitat ha estat potenciar la utilitat de l'eina, afinant-la i potenciant-la entre els seus usuaris, la valoració que n'han fet de la qual ha estat altament positiva.

Referències

- PALLANCH, J. (2003). *La innovació docent a la Universitat de Girona*. Girona: UdG (Institut de Ciències de la Educació).
- ROJAS, Orduña i OCTAVIO I. (2005) . *Relaciones Públicas: la eficacia de la influencia*. Madrid: Esic Editorial.
- IDES-UAB (2004). *Projecte BREVIA*. Barcelona: UAB.

Enllaços d'interès

- HARVARD UNIVERSITY. Projecte Docent. <http://ocp.hul.harvard.edu/directory>. Data del darrer accés: 13 de juliol de 2006.
- COLUMBIA UNIVERSITY IN THE CITY OF NEW YORK. Projecte Docent. <http://ci.columbia.edu/ci/eseminars/journalism.html>. Data del darrer accés: 13 de juliol de 2006.
- UNIVERSITY OF OTAGO. Projecte Docent. <http://slc.otago.ac.nz/studyskills/studyskills.asp>. Data del darrer accés: 13 de juliol de 2006.
- MACQUARIE UNIVERSITY. Projecte Docent. <http://www.oib.mq.edu.au/databases>. Data del darrer accés: 13 de juliol de 2006.
- MURDOCH UNIVERSITY. Projecte Docent. <http://www.oib.murdoch.edu.au/database>. Data del darrer accés: 13 de juliol de 2006.

Paraules clau

Recursos virtuals, suport a l'autoaprenentatge, biblioteca virtual.

Finançament

Convocatòria d'ajuts 2005 per a projectes d'innovació docent. Universitat Autònoma de Barcelona.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la *BREVIA (Biblioteca de Recursos Virtuals)* de Publicitat i Relacions Públiques.

Responsable del projecte

Daniel Tena Parera

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

daniel.tena@uab.cat

Presentació del responsable del projecte i del grup de treball

Daniel Tena Parera és professor titular de la Universitat Autònoma de Barcelona, llicenciat en Publicitat i Relacions Públiques i doctor en Comunicació Audiovisual per la Universitat Autònoma de Barcelona. Especialitzat en l'estudi dels medis de comunicació des de la perspectiva formal. Forma part dels Grups de recerca Símbol (Grup de Recerca en la Recepció de la Comunicació), GRP (Grup de recerca en Publicitat i Relacions Públiques) i del Grup de Recerca en Publicitat i Psicologia.

Sota les sigles GRP, Grup de Recerca en Publicitat, s'agrupen un conjunt de professors de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB i que en l'actualitat ofereixen serveis de recerca i accions formatives complementàries a la seva activitat docent dins de la universitat.

El seu nucli està format per professors de la Unitat de Publicitat i Relacions Públiques, que desenvolupen la seva activitat en la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques i al doctorat de Publicitat i Relacions Públiques: la marca i estratègies de públics. A diferència d'altres grups, GRP és un grup obert i que varia la seva composició segons el tipus de recerca o de l'encàrrec. Aquest fet en facilita la incorporació d'alumnes de doctorat. Gràcies a aquesta dinàmica, el joves investigadors reben recolzament i consell en el desenvolupament de projectes. Fins avui ha realitzat recerques finançades per diferents empreses i institucions privades: Bayer S.A., Lloreda S.A. (KH7), el Gremi de Publicitat, i diversos projectes d'Innovació docent MQD-AGAUR o projectes d'Innovació docent amb suport de la UAB.

Membres que formen part del projecte

Jordi Fernández Cuesta

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona
jordi.fernandez.cuesta@uab.cat

David Roca Correa
Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat
Facultat de Ciències de la Comunicació
Universitat Autònoma de Barcelona
david.roca@uab.cat

Publiradio.net: aplicatiu per a la creació de publicitat radiofònica en el marc de l'EEES

Armand Balsebre

José María Ricarte, Juan José Perona, Mariluz Barbeito i Anna Fajula

Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'experiència d'innovació docent que es presenta a continuació és el resultat de quatre anys de treball que el grup Publiradio, del Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat, ha dedicat a idear, dissenyar i posar en funcionament una plataforma en línia (Publiradio.net) per a la creació de publicitat radiofònica. En el marc de la nova cultura docent derivada de la implantació dels crèdits ECTS, Publiradio.net es revela com a una eina de suport a l'ensenyament presencial destinada, sobretot, a fomentar el treball autònom dels estudiants, tant a nivell individual com en grup, al mateix temps que s'erigeix com una web amb vocació de convertir-se en un instrument de referència dins l'educació en comunicació audiovisual i publicitat.

Àmbit general d'interès de la innovació

Si la ràdio s'ha revelat històricament com un poderós instrument per facilitar l'aprenentatge dins i fora de l'aula (Artega, C. et al., 2004, Perona, J.J., 2001), Publiradio.net és una eina pedagògica inèdita, no només per la seva funció en el marc de la «ciberdocència», sinó també pel conjunt de continguts que ofereix. En l'actualitat no existeix cap altra plataforma docent que aglutini en un mateix espai tots els aspectes relacionats amb la publicitat radiofònica.

Publiradio.net és una web oberta a qualsevol persona interessada en aquesta matèria, en tant que l'accés a la totalitat dels seus continguts és completament lliure. No obstant això, es tracta d'un projecte especialment concebut per a l'assignatura Teoria i Tècnica del Llenguatge Radiofònic (del primer semestre del segon curs) de la titulació de Publicitat i Relacions Públiques de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB. A més, donat el seu caire transversal, tot allò que es tracta també és molt vàlid per a les matèries de creativitat publicitària, així com per a la resta assignatures de ràdio que formen part dels plans d'estudi de les titulacions de Comunicació.

1. Objectius

Des de l'any 2003, el grup d'investigació Publradio ha estat treballant en el desenvolupament d'una eina docent en línia que actués com a complement formatiu a les assignatures de ràdio publicitària de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques. El resultat d'aquest treball sistemàtic ha estat la creació de l'aplicatiu Publradio.net, que a partir del curs acadèmic 2006-2007 es va integrar de manera efectiva com a suport teoricopràctic dins de l'assignatura Teoria i Tècnica del Llenguatge Radiofònic, que s'imparteix durant el primer semestre del segon curs de la citada titulació.

En una primera fase, el grup es va ocupar de la creació de la plataforma virtual, definint-ne els apartats i els continguts principals. Una vegada que el projecte va veure la llum i Publradio.net va ocupar el seu lloc a Internet, Publradio es va proposar adequar el recurs virtual als requeriments més significatius resultants de la implantació de la nova metodologia docent (crèdits ECTS) derivada del procés d'adaptació dels ensenyaments universitaris a l'espai europeu d'educació superior (EEES). La posada en funcionament de l'aplicatiu va funcionar a mode de primer test en línia, de manera que es van poder detectar els punts forts i febles de la plataforma i conèixer, de manera significativa, els apartats que calia reforçar, complementar o millorar. Atès que l'aplicatiu és una eina viva i evolutiva que requereix una actualització i un manteniment constants, Publradio es va proposar optimitzar-ne l'ús com a instrument per a la creació de publicitat radiofònica per part dels alumnes de les assignatures de ràdio publicitària. Així, doncs, els objectius que ens vàrem marcar foren:

1.1. Objectius principals

1. Adequar la plataforma en línia Publradio.net per tal de potenciar el treball autònom dels alumnes i convertir-los en subjectes actius dins el seu procés d'aprenentatge.
2. Oferir als estudiants recursos didàctics útils que els permetin portar a terme de manera autònoma els diferents exercicis i pràctiques plantejats a les assignatures de ràdio publicitària, tant individualment com en grup.
3. Potenciar la creativitat i l'esperit crític dels estudiants, així com fomentar l'experimentació amb els diferents elements del llenguatge radiofònic (Balsebre, A., 1994, Gutiérrez i Perona, 2002), en el moment de concebre productes publicitaris radiofònics.
4. Obtenir un nivell d'aprenentatge i coneixement més intens de la creativitat i de la creació radiofònica entre els alumnes de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques.
5. Estimular en l'estudiant l'adquisició de les competències específiques més rellevants que defineixen les assignatures Ràdio Publicitària i Creativitat Publicitària. Entre aquestes competències destaquen:
 - Àmbit de l'autoaprenentatge: aprendre a aprendre. Saber gestionar el temps disponible mitjançant la planificació realista i funcional de la pròpia activitat. Desenvolupar les habilitats de treball, d'estudi i d'investigació tant individual-

ment com en grup. Ajudar l'estudiant en l'adquisició d'un criteri madur i professional a l'hora de seleccionar els diferents recursos que es posen al seu abast per a la seva formació. Saber avaluar productes publicitaris radiofònics.

- Àmbit artístic i de la creativitat: desenvolupar idees i conceptes adaptats a l'entorn radiofònic. Desenvolupar la imaginació i el pensament productiu.
- Àmbit tecnològic: familiaritzar-se amb el programari informàtic que serveix de complement a la formació teòrica i amb el que permet tractar el so per a la producció de productes i continguts publicitaris radiofònics.
- Àmbit de la comunicació: ser capaç de persuadir. Redactar i verbalitzar les idees (locutar) de manera adequada. Ser capaç d'argumentar i justificar la idoneïtat de la peça elaborada.

1.2. Objectius secundaris

En aquest cas, es tracta d'objectius de caire més genèric i que ja es trobaven expressats de manera explícita en la idea que va animar Publliradio a crear la plataforma d'innovació docent Publliradio.net. Entre aquests objectius, destaquen:

1. Construir un aplicatiu original per a l'autoaprenentatge de la publicitat radiofònica, en congruència amb l'entorn digital dels estudis que gestiona la Facultat de Ciències de la Comunicació, que exigeix un nivell més gran d'interacció entre l'alumne i la màquina i entre l'alumne i el professor.
2. Introduir un nivell d'innovació inèdit en l'estructura tradicional analògica del procés d'aprenentatge teoricopràctic dels alumnes de la Facultat de Ciències de la Comunicació que cursen matèries relacionades amb la ràdio i la publicitat.
3. Detectar i incorporar, en sintonia amb la nova cultura docent derivada de la convergència europea, els recursos necessaris que assegurin l'assoliment dels objectius de formació, així com de l'adquisició dels coneixements i de les competències necessàries del titulat. En aquest sentit, entenem que cal formar els alumnes perquè puguin donar resposta a la innovació professional que, en el terreny de la publicitat radiofònica, es reclama per part d'anunciants, agències de publicitat i agències de mitjans, i neutralitzar, d'aquesta manera, la creixent pèrdua d'interès pel mitjà radiofònic (Balsebre, A. et al., 2006).
4. Ajudar a reduir el nivell de marginació que té la creativitat radiofònica dins l'univers publicitari.

2. Descripció del treball

Tal com hem comentat anteriorment, aquest projecte s'emmarca de manera significativa dins l'assignatura Teoria i Tècnica del Llenguatge Radiofònic, tot i que es perfila com un projecte útil per a totes les assignatures relacionades amb la ràdio i la creativitat.

Les principals activitats desenvolupades pel grup d'investigació i innovació docent Publliradio han estat encaminades a construir una potent eina en línia per tal que els estu-

dients puguin discriminar entre els diferents recursos que es posen al seu abast i seleccionin, amb l'assessorament del professorat, els que són essencials en les diferents fases d'aprenentatge que s'estableixen en cadascuna de les assignatures. Així, entre d'altres accions, s'ha ordenat, per categories de coherència docent, segons els plans de formació, els materials que s'han anat incorporant a l'aplicatiu, per tal de facilitar el seguiment de les matèries en el marc d'una avaluació continuada.

Amb aquesta filosofia i amb l'objectiu de facilitar als estudiants recursos docents per a la seva formació, s'han construït els diferents apartats de Publliradio.net, una web en la qual destaquen els següents elements:

2.1. La fonoteca

S'ha dissenyat una base de dades de productes publicitaris radiofònics amb la incorporació de falques que es produeixen tant dins com fora de l'Estat espanyol i molt especialment als diferents països europeus, a partir d'una recerca documental i bibliogràfica sobre falques radiofòniques, en particular, i sobre publicitat radiofònica, en general. Dins la fonoteca els estudiants poden trobar les produccions publicitàries que destaquen especialment per la utilització que fan del valor expressiu dels components del llenguatge radiofònic o per l'estratègia creativa que presenten. En aquest apartat es poden trobar falques des de la dècada de 1940 fins a l'actualitat. Cadascuna de les peces incloses dins la fonoteca està identificada a través d'una fitxa tècnica i incorpora la possibilitat d'escoltar-la. L'apartat fonoteca actua com la biblioteca sonora de la plataforma i permet als estudiants accedir a exemples de productes publicitaris radiofònics. El mes de setembre de 2007 (data de finalització de la segona fase del projecte), aquest apartat comptava amb un total de 264 documents sonors.

2.2. L'aula virtual

Igualment, s'ha posat a disposició dels estudiants una aula virtual (amb recursos sonors i lliçons) que, a més d'afavorir la interactivitat estudiants-professors i estudiants-estudiants, permet als discents comptar amb els instruments complementaris per reforçar els ensenyaments presencials teoricopràctics. Els diferents elements sonors (efectes, músiques, separadors) faciliten el muntatge radiofònic i es converteixen en instruments molt útils a l'hora de desenvolupar les diferents pràctiques docents programades al llarg del curs (creació de falques, publireportatges, descripcions de producte, microespai, etc). Com a recursos sonors, els estudiants tenen a la seva disposició més de 350 efectes i músiques. Per la seva banda, les lliçons (unitats docents que complementen el temari presencial) permeten aprofundir en el coneixement teòric dels conceptes bàsics plantejats dins les assignatures de ràdio publicitària. A la finalització del projecte la plataforma disposava de cinc textos en línia relatius al llenguatge radiofònic i a la gestió estratègica i comunicativa de la comunicació. Sens dubte, l'Aula Virtual es perfila com l'apartat més utilitzat per part dels estudiants en l'elaboració de les seves pràctiques.

2.3. Altres elements formatius

Dins l'apartat formació es posa a disposició dels alumnes recursos pedagògics que permeten introduir sistemes novedosos en la transmissió de continguts, tals com vídeos de classes, conferències, presentacions, etc. Per la seva banda, l'apartat investigació exposa les últimes novetats en recerca dins l'àmbit de la publicitat radiofònica (en el moment de redactar aquest text, els estudiants tenien la possibilitat d'accedir a 6 textos en línia en forma d'article i presentació).

2.4. Bases de dades de creatius, anunciants, agències i locutors

Els alumnes poden conèixer els principals protagonistes de l'entorn publicitari radiofònic del nostre país: quins són els creatius més destacats especialitzats en publicitat radiofònica, els anunciants més actius a nivell d'inversió publicitària dins el mitjà ràdio i les agències que elaboren la majoria dels missatges radiofònics que es poden escoltar diàriament a les diferents emissores. Quant als locutors, els estudiants es poden familiaritzar amb les principals veus del panorama radiofònic. En aquest cas, se'ls ofereix una base de dades audiovisual dels professionals de la locució publicitària radiofònica, amb descripció del perfil de les seves veus, per tal que comencin a conèixer l'ampli espectre de registres acústics i sàpiguen reconèixer les veus portadores del missatge publicitari. En tots els casos, els diferents elements d'aquestes bases de dades vénen identificats a través d'una fitxa descriptiva i amb informació ampliable a través de documents pdf. El setembre de 2007 a l'aplicatiu es podien trobar 113 fitxes documentals: 14 de locutors, 19 de creatius, 37 d'agències i 43 d'anunciants.

Finalment, la plataforma es completa amb un recull de notícies d'actualitat relacionades amb la ràdio i la publicitat i amb una selecció d'enllaços d'interès que permet als estudiants aprofundir en els coneixements sobre la publicitat radiofònica. Al llarg del període de duració del projecte es van introduir prop d'un centenar d'informacions d'actualitat i 60 enllaços de qualitat relatius a estudis de gravació, agències publicitàries i associacions d'empreses publicitàries, creatius i associacions de creatius, anunciants i associacions d'anunciants, emissores de ràdio, recursos en línia dedicats a la formació, enllaços amb centres d'investigació dels àmbits nacional i internacional i publicacions especialitzades.

Cal destacar que dins les assignatures de ràdio publicitària el professorat potencia la integració de la plataforma en línia Publradio.net i del Campus Virtual dins de l'estructura i la dinàmica de funcionament de les diferents classes. Això permet la creació de sinergies que faciliten tant el treball dels alumnes com la resolució de dubtes en l'elaboració de les pràctiques. De la mateixa manera, estableix canals més fluides de comunicació entre professors i alumnes i entre alumnes i alumnes. Així doncs, s'estableix una dinàmica en la qual intervenen tres elements bàsics: les classes presencials, on s'exposen els principals conceptes teòrics i es plantegen les diferents activitats que els estudiants han de portar a terme; la plataforma Publradio.net, on els alumnes poden accedir a recursos que els faciliten l'elaboració de les pràctiques i els treballs i a mate-

rials que els ajuden a complementar els continguts teòrics; i el campus virtual, que funciona com a punt de comunicació i trobada, d'entrega de pràctiques en determinats casos, i que facilita la tutorització dels diferents treballs (es revisen els guions i els brífings de les peces abans de l'elaboració final).

3. Metodologia

L'execució d'aquest projecte d'innovació ha passat per diferents fases metodològiques, entre les quals cal destacar:

3.1. Fase prèvia. Estudi i anàlisi de les necessitats i els requeriments de l'aplicatiu

1. Anàlisi dels exercicis i les pràctiques plantejats dins les assignatures de ràdio publicitària. Identificació dels recursos necessaris que els alumnes necessiten per tal de portar-les a terme.
2. Posada en funcionament del procés de *benchmarking* (avaluació competitiva comparada). Estudi i anàlisi de les millors pràctiques en l'elaboració de plataformes docents en línia i en la construcció de bases de dades. Estudi i anàlisi de les bases de dades sobre publicitat radiofònica que fan servir el BBC Radiophonic Workshop de Londres, l'IRCAM de París i el Museu de la Ràdio i la Televisió de Nova York, per tal d'establir el procés de definició i creació de la nostra pròpia base de dades pel disseny de l'aplicatiu en línia.
3. Concreció dels diferents apartats de la web i dels seus continguts. Identificació dels aspectes que cal millorar, ampliar o rectificar.
4. Estudi dels requeriments tècnics necessaris i previsió de les possibilitats de creixement de la plataforma quant a número d'accessos i volum de material que podria acabar emmagatzemant (això en possibilita i n'assegura el creixement).

3.2. Fase 1. Recerca i elaboració de continguts

1. Recerca de recursos bàsics necessaris per portar a terme les pràctiques (efectes sonors, músiques, separadors, etc.) i integració dins la plataforma Publradio.net.
2. Recerca documental sobre falques radiofòniques.
3. Recerca documental sobre història de la publicitat radiofònica.
4. Recerca bibliogràfica sobre publicitat radiofònica.
5. Identificació de llocs web amb continguts afins i interessants per a la formació dels estudiants. Recerca d'URL susceptibles de formar part de la selecció d'enllaços de la plataforma Publradio.net.
6. Contacte amb creatius, agències i anunciants per obtenir les dades necessàries per omplir les fitxes descriptives i les dades biogràfiques que es poden consultar a la web.
7. Recerca documental per a la confecció del qui és qui en el món de la locució publicitària i estudi psicoacústic per a la catalogació de les diferents veus.
8. Campanya de relacions públiques amb agències i estudis de so per obtenir la col·laboració necessària i les autoritzacions pertinents per a la difusió restringida

en el marc de la UAB de materials sonors de la seva propietat.

9. Confecció de diferents models de pràctiques per a l'autoaprenentatge dels alumnes en el procés de producció de falques radiofòniques.
10. Confecció de diferents lliçons que actuen com a monogràfics sobre conceptes específics relacionats amb la publicitat radiofònica. Funcionen com a complement teòric.

3.3. Fase 2. Incorporació dels continguts i els recursos didàctics dins la plataforma Publiradio.net

1. Disseny informàtic operacional i realització tècnica de la web que constitueix l'aplicatiu en línia en coherència amb els objectius plantejats i amb els continguts que calia emmagatzemar.
2. Integració dels diferents materials als apartats de l'aplicatiu seguint els criteris d'adequació i pertinència. S'incorporen els materials dins la plataforma i es posen a disposició dels estudiants a través de la possibilitat de descàrrega i de l'ampliació d'informació (a través de documents pdf adjunts que es poden descarregar i consultar).

3.4. Fase 3. Difusió i captació de nous col·laboradors per la plataforma

1. Tasca de comunicació. Difusió de l'existència de la plataforma com a eina d'innovació docent més enllà del marc concret de la nostra llicenciatura i de la nostra facultat. Contacte amb docents, investigadors i professionals de la publicitat radiofònica per demanar-ne la col·laboració en l'ampliació dels continguts de la web a través de les seves aportacions (articles, difusió de les seves investigacions, conferències, etc).

3.5. Fase 4. Avaluació de resultats, actualització i manteniment

1. Avaluació dels resultats obtinguts. Avaluació dels diferents exercicis i treballs realitzats pels alumnes en funció del grau d'adequació als objectius marcats (què s'havia de fer) i del nivell de creativitat demostrat en la realització dels treballs (criteri en l'elecció i la utilització dels diferents recursos; bon treball d'elaboració del missatge a nivell de fons i de forma).
2. Quantificació del nivell d'ús de la plataforma d'innovació docent per part dels estudiants de la llicenciatura de Publicitat i Relacions Públiques de la UAB.
3. Incorporació de nous continguts i actualització dels existents.

4. Resultats

Com ja s'ha posat de manifest en altres ocasions (Perona, J.J., Barbeito, M.L. i Fajula, A., 2007), les accions desenvolupades al llarg d'aquests anys de treball han permès al grup assolir els objectius següents:

1. Convertir l'aplicatiu en línia per a la creació de publicitat radiofònica en un recurs docent fonamental en el marc de la metodologia ECTS, en tant que facilita el treball autònom, tant individual com en grup, i fomenta la capacitat creativa, analítica i reflexiva dels alumnes. Des de la seva posada en funcionament, Publi-radio.net ha rebut més de 7.000 visites, una xifra altament satisfactòria per a una web tan específica com aquesta.
2. Aconseguir que la plataforma esdevingui un instrument que afavoreixi l'avaluació continuada dels estudiants en les diferents assignatures de ràdio que s'imparteixen a la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB, especialment en la titulació de Publicitat i Relacions Públiques. Les estadístiques demostren que els alumnes accedeixen amb més freqüència a la web Publi-radio.net mentre preparen una pràctica, una prova o un exercici de caire teòric.
3. Convertir l'aplicatiu en un complement útil per a les assignatures de ràdio i altres matèries relacionades. Els resultats demostren que els alumnes continuen utilitzant la plataforma a l'hora de realitzar pràctiques on han d'elaborar productes publicitaris radiofònics dins el marc d'altres assignatures. Això evidencia l'adequació transversal de Publi-radio.net i afavoreix la visió holística de la llicenciatura per part de l'alumnat.
4. Facilitar el treball autònom dels alumnes a través de l'autogestió del temps. La plataforma els permet accedir als recursos bàsics per elaborar les seves pràctiques a qualsevol hora i des de qualsevol lloc.
5. Millorar la percepció de la publicitat radiofònica per part dels estudiants. Un cop finalitzat els curss la majoria dels alumnes afirmen que ha canviat d'opinió sobre els productes publicitaris radiofònics i que els «encanta la ràdio». Això pot ajudar a trencar la visió de la ràdio com a mitjà publicitari complementari i de segona fila (Barbeito, M.L. i Fajula, A., 2005).
6. Optimitzar les demandes d'innovació pedagògica que imposa l'entorn digital que estructura l'aprenentatge teoricopràctic dels estudis que ofereix la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB en el terreny de la comunicació radiofònica.

5. Conclusions

Amb el desenvolupament del projecte s'ha aconseguit que els estudiants puguin gestionar bona part del seu procés d'aprenentatge, en tant que són ells els que acaben decidint com aprofitar tots i cadascun dels recursos posats a la seva disposició com a complement a l'ensenyament presencial. Amb l'aplicatiu en línia s'ofereix la possibilitat als alumnes d'interactuar amb una eina que, un cop optimitzada, els permet, per exemple, seleccionar, escoltar, descarregar i manipular un efecte o un fragment musical per a l'elaboració d'una falca, analitzar les veus més representatives de la publicitat radiofònica espanyola i catalana, escoltar i analitzar peces publicitàries històriques, experimentar amb formes creatives de transmissió dels continguts publicitaris radiofònics, conèixer

els resultats de les investigacions més recents sobre publicitat radiofònica o enllaçar amb totes aquelles institucions, grups de recerca, estudis de so, etc., interessats per la publicitat radiofònica.

Per altra banda, *Publiradio.net* és una mostra més del creixement que, gràcies a la convergència tecnològica i, especialment, a la consolidació d'Internet com a plataforma de difusió i inferència de continguts textuals, sonors, visuals i audiovisuals, estan experimentant les iniciatives encaminades a fomentar l'educació en comunicació audiovisual (Oliva, M., 2006). La ràdio, que tradicionalment ha presentat diferents vies d'explotació fora i dins de l'aula, i que s'ha mostrat com un potent instrument complementari i de reforç de l'ensenyament i l'aprenentatge, lidera precisament el conjunt de les experiències que s'han anat desenvolupant en diferents països, que van molt més enllà del seu potencial instructiu i formatiu.

Referències

- ARTEAGA, C.; MARTÍNEZ, C.A.; MEDEL, N.R.; PIÑA, H.I. i SOTO, B. (2004). «La radio como medio para la educación», a *Razón y Palabra*, 36. México.
- BALSEBRE, A. (1994). *El lenguaje radiofónico*. Madrid: Cátedra.
- BALSEBRE, A.; RICARTE, J.M.; PERONA, J.J.; ROCA, D.; BARBEITO, M.L. i FAJULA, A. (2006). *Los mitos de la publicidad radiofónica. Estrategias de la comunicación publicitaria en la radio española*. Madrid: Cátedra.
- BARBEITO, M.L. i FAJULA, A. (2005). «La ràdio publicitària: el pes de l'immobilisme», a *Quaderns del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)*, 22, 49-62. Barcelona.
- GUTIÉRREZ, M. i PERONA, J.J. (2002). *Teoría y técnica del lenguaje radiofónico*. Barcelona: Bosch.
- OLIVA, M. (2006). «Panorámica de la educación en comunicación audiovisual», a *Quaderns del Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC)*, 25, 29-40. Barcelona.
- PERONA, J.J. (2001). «Radio escolar en Internet: un proyecto pedagógico para la era digital», a *Red Digital. Revista de Tecnologías de la Información y Comunicación Educativas*. Núm. 1. Disponible a: <http://reddigital.cnice.mec.es/1/>. Madrid: Centro Nacional de Información y Comunicación Educativa.
- PERONA, J.J., BARBEITO, M.L. i FAJULA, A. (2007). «Radio: nuevas experiencias para la educación en comunicación audiovisual (en prensa)», a *Actas del 5º Congreso de la SOPCOM*. Universidade do Minho. Braga: 6-8/09/2007.

Enllaç d'interès

- Web de la innovació: <http://www.publiradio.net> [2008]

Paraules clau

Crèdits ECTS, ràdio publicitària, creativitat, en línia.

Finançament

Convocatòria AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca): ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per als anys 2003-2005 (MQD). Núm. Expedient: 2005 0096.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *PUBLIRADIO*: recorregut virtual pels apartats de notícies, hemeroteca, qui és qui, investigació i docència, enllaços i sala de premsa.

Responsable del projecte

Armand Balsebre Torroja

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

armand.balsebre@uab.cat

Presentació del grup de treball

Publiradio és un grup universitari d'investigació format l'any 2002 i constituït per cinc professors del departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat de la UAB. Està especialitzat en la investigació de la publicitat radiofònica i, des de la seva fundació, treballa per un major reconeixement de la ràdio com a mitjà publicitari.

Publiradio

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

<http://www.publiradio.net>

gr.publiradio@uab.cat

Membres que formen part del projecte

José María Ricarte Bescós

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

josemaria.ricarte@uab.cat

Juan José Perona Páez

Departament de Comunicació Audiovisual i Publicitat

Facultat de Ciències de la Comunicació

Universitat Autònoma de Barcelona

juanjoseperona@uab.cat

Mariluz Barbeito Veloso
Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat
Facultat de Ciències de la Comunicació
Universitat Autònoma de Barcelona
mariluz.barbeito@uab.cat

Anna Fajula Payet
Departament de Comunicació Audiovisual i de Publicitat
Facultat de Ciències de la Comunicació
Universitat Autònoma de Barcelona
anna.fajula@uab.cat

Facultat de Ciències de l'Educació

Model de pràcticum integrador (MPI) per a unes bones pràctiques de qualificació professional

Margarida Massot, Josefina Sala

Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

Carme Armengol, Mercè Jariot i Marçal Botey

Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

En el projecte *Model de Pràcticum integrador (MPI) per a la recerca i consolidació d'una xarxa de centres d'excel·lència per a unes bones pràctiques de qualificació professional* es desenvolupen bàsicament dos objectius: en primer lloc, es defineixen les competències que l'estudiant en pràctiques pot desenvolupar en cadascun dels centres, tenint en compte l'àmbit al qual pertany; i en segon lloc, s'estableix una xarxa de centres de pràctiques d'excel·lència MPI que, per les seves característiques, afavoreixen el treball en equip dels estudiants de diverses titulacions.

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació s'emmarca en el Pràcticum de les titulacions d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia de la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB, vinculant-lo amb els fonaments del nou EEES (treball per competències).

1. Objectiu

L'objectiu del projecte és configurar una xarxa de centres de pràctiques que, per les seves característiques, possibilitessin l'òptim desenvolupament del Pràcticum dels estudiants d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia, segons els fonaments del projecte MPI (treball interdisciplinari dels estudiants, per competències, etc.).

2. Descripció del treball

Les assignatures de pràctiques associades a les diferents titulacions de les ciències de l'educació tenen com a objectiu crear un espai de formació en què els futurs professionals posin en pràctica els coneixements i les destreses adquirides en les altres assignatures i desenvolupin competències professionals que, per la seva naturalesa, difícilment poden adquirir-se si no és en els espais on es realitza la pràctica professional. No obstant això, l'estructura tradicional de les assignatures de pràctiques comporta dues importants limitacions en la formació dels nostres estudiants:

1. La concepció unidisciplinària de les pràctiques, que dificulta el desenvolupament d'habilitats per al treball interdisciplinari.
2. La fragmentació dels papers formatius en el marc de l'assignatura de pràctiques causada pel desplaçament de l'espai formatiu fora de la facultat i la introducció de la figura del tutor de pràctiques del centre.

Aquest fet va portar l'equip a dissenyar un model de Pràcticum integrador (MPI) a partir d'un ajut anterior de millora de la qualitat docent (209 MQD 2002). El model MPI parteix d'una concepció integradora que, en permanent connexió amb el món laboral (en aquest cas, els centres on els estudiants desenvolupen les seves pràctiques professionalitzadores), permeti reconsiderar el plantejament generalista dels pràcticums i, per tant, vincular les particularitats de cada àmbit professional. L'eix central del model és la creació d'equips multiprofessionals d'estudiants en pràctiques que permetin adquirir a l'estudiant les seves competències en entorns pluridisciplinaris i en un espai de formació-tutorització que és dinamitzat de forma conjunta pel tutor del centre i el professor tutor de la facultat en el mateix centre. Aquest model de pràctiques també té l'ambició d'organitzar-se entorn de l'adquisició de competències tal com marca la convergència europea.

El primer ajut va permetre fer el disseny i l'experimentació en tres centres pilot del model MPI. Els resultats van ser engrescadors; no obstant això, hi havia un seguit de dificultats administratives i estructurals que calia superar. Una d'aquestes dificultats és l'excessiva fragmentació de l'oferta de pràctiques. Existeix una xarxa àmplia de centres però que no ha estat suficientment avaluada i això dispersa molt els estudiants en els diferents centres. Aquesta dispersió fa difícil concentrar un grup d'estudiants multidisciplinari en un centre i, alhora, l'excés de centres que ha de seguir un professor tutor de la universitat fa que no pugui desplaçar-se de forma freqüent als centres de pràctiques per fer aquestes tutorització i formació conjunes. D'altra banda, el treball per competències requereix tenir suficientment delimitat un catàleg de competències que l'estudiant ha d'assolir durant la realització de les pràctiques. Elaborar aquest catàleg és un tasca complexa quan el nombre d'escenaris laborals en l'àmbit de l'educació social, la pedagogia i la psicopedagogia és tan gran. En el projecte esmentat anteriorment s'havia començat a treballar en l'elaboració d'un catàleg de competències per àmbits.

Tal com s'ha comentat, els resultats del primer projecte, tot i les dificultats detectades, van ser engrescadors. Els centres, els professors i els estudiants participants

s'havien adonat del gran potencial d'aquest model. I va ser precisament aquest conveniment el que va portar l'equip MPI a plantejar-se la continuïtat del projecte treballant en dos fronts: la creació d'una xarxa de centres de pràctiques d'excel·lència MPI i la validació de les competències professionalitzadores que l'estudiant havia d'adquirir durant les pràctiques.

La creació d'una xarxa de centres d'excel·lència MPI havia de permetre crear els entorns formatius necessaris per a un model de Pràcticum que persegueix crear equips interprofessionals, espais de formació i treballar per competències. Per això, s'havien d'elaborar els criteris i els requisits per formar part d'aquesta xarxa, seleccionar els centres i establir una primera xarxa. Paral·lelament, s'havien d'acabar de delimitar les competències específiques i transversals que calia treballar amb l'estudiant per a cada àmbit, seleccionar una mostra de centres experts i validar amb ells la significativitat d'aquestes competències.

3. Metodologia

3.1. Creació de la xarxa MPI

Per a la creació de la xarxa de centres es va partir d'un seguit de criteris i indicadors a través dels quals es va fer una primera preselecció de 19 centres (dels 95 que van respondre i retornar un qüestionari inicial) per configurar una primera xarxa. Els responsables dels centres van ser entrevistats per l'equip de recerca per tal d'obtenir aquella informació que els qüestionaris no podien facilitar, informar-los del projecte i sol·licitar-los la seva participació. Tots els centres seleccionats van acceptar participar en aquesta primera xarxa, que va entrar en funcionament durant el curs 2006-2007.

Al finalitzar el curs es va avaluar el funcionament de cadascun dels centres de pràctiques de la xarxa a partir de les aportacions dels tutors de pràctiques de la facultat, així com també de les valoracions dels mateixos centres. A partir d'aquestes valoracions la xarxa es va modificar, amb l'eliminació d'alguns centres si, per exemple, l'organització d'aquests no facilitava el treball en equip entre els diversos estudiants.

En aquesta línia, els centres de la xarxa MPI haurien d'elaborar, conjuntament amb la universitat, un protocol de funcionament que ha de servir per facilitar, en primer lloc, l'entrada de l'alumnat al centre i, en segon lloc i molt preferentment, la seva estada al centre al llarg de tot el curs. Aquests protocols tenen la funció de vincular de manera més estreta els centres i els tutors de pràctiques dels estudiants amb les universitats i els seus tutors. D'aquesta vinculació i aquest compromís en surt una millora de les pràctiques, que beneficia l'alumnat.

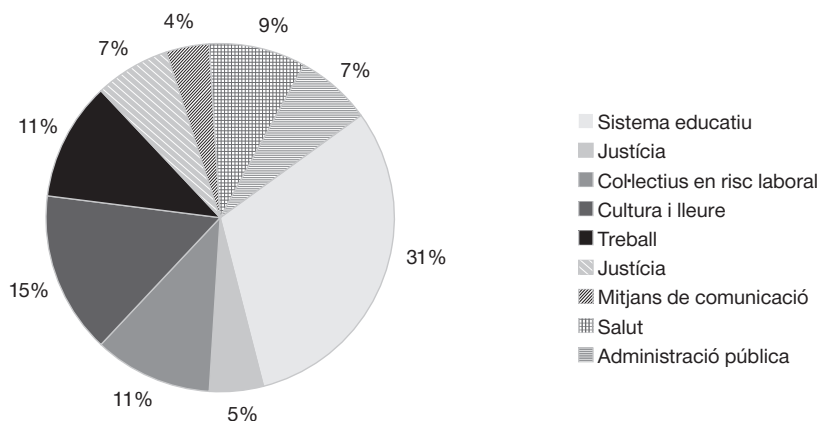
3.2. Selecció de les competències

Per avaluar la importància de cadascuna de les competències professionals que els estudiants han d'assolir en els centres de pràctiques es va sol·licitar la col·laboració dels

centres que acullen els estudiants de Pedagogia, Psicopedagogia i Educació Social de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Es tractava que els professionals, en funció de l'àmbit en el que treballen, valoressin si unes determinades competències podien ser treballades i desenvolupades pels estudiants, especificant entre els d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia. Els qüestionaris es van repartir a finals del curs 2004-2005 i, posteriorment, se'n va fer el buidatge.

El gràfic 1 mostra el percentatge de centres de pràctiques de cadascun dels 9 àmbits que va participar en l'avaluació:

Gràfic 1. Percentatge de càrrecs dels experts

A la taula 1 es mostra, d'una banda, el càrrec que ocupen els 82 experts que van participar en l'avaluació de les competències professionals dels estudiants d'Educació Social, Psicopedagogia i Pedagogia; i, de l'altra, s'informa del percentatge de les titulacions que tenen aquestes persones:

Es demanà als experts que col·laboressin expressant el seu judici en referència a cada competència mitjançant una escala valorativa. Per això havien d'omplir unes graelles de competències on es demanava que valoressin de 0 (gens) a 5 (molt) la importància que tenia cadascuna de les competències en funció del professional que les executi (pedagog, psicopedagog i educador social).

Es calculà el coeficient de variació com a un indicador de la «centralitat» i la «dispersió» de les respostes emeses pels experts a les competències. Del seu càlcul s'extreuen els resultats comentats en el següent apartat.

Taula 1. Relació dels càrrecs dels experts i les seves titulacions

Càrrec dels experts	Titulació dels experts
13,3% caps d'atenció social primària	9,6% diplomats en Educació Social
18,2% directors	16,8% llicenciats en Pedagogia
10,9% caps d'estudis	14,4% diplomats en Magisteri
2,4% coordinadors	8,2% llicenciats en Psicopedagogia
1,2% caps d'ocupació	10,9% llicenciats en Psicologia
1,2% educadors	2,4% doctors en Psicologia
1,2% gerents	3,6% doctors en Pedagogia
1,2% membres de l'equip directiu	1,2% enginyers tècnics en Telecomunicacions
2,4% mestres	1,2% llicenciats en Química i homologats en Educació
3,6% sotsdirectors	1,2% llicenciats en Biologia
1,2% presidents	1,2% llicenciats en Dret
1,2% professors d'àmbit hospitalari	1,2% llicenciats en Política i Sociologia
1,2% psicòlegs	1,2% diplomats en Treball Social
3,7% psicopedagogs	1,2% diplomats en Biblioteconomia
6,0% responsables de programes o serveis	
1,2% secretaris interventors	
2,4% tècnics	
1,2% tutors	

4. Resultats

Des de l'MPI es creu que s'ha dissenyat un model de qualitat, tal com s'evidencia en els nombrosos documents i el materials de suport per al professorat i l'alumnat que s'han elaborat i la consolidació d'un equip de treball estable de professorat dels dos departaments responsables d'impartir el Pràcticum en les titulacions esmentades. En aquests moments es pot afirmar que:

1. Existeix un equip de treball motivat que fa la feina seriosament i amb rigor.
2. Existeix un model de Pràcticum que funciona i que pot ser exportable i generalitzable, que compta amb tres protagonistes claus: estudiants, tutors de centre i professors de facultat.
3. Estan definits quins són els àmbits de treball dels estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació i les competències que cal desenvolupar a través del Pràcticum en cadascun d'aquests àmbits de treball.
4. Hi ha dissenyats uns seminaris que donen resposta a algunes mancances que els estudiants tenen a l'hora d'enfrontar-se al Pràcticum.
5. S'han elaborat, conjuntament amb els centres de Pràcticum, un seguit de materials, com poden ser els plans d'acollida o les graelles d'avaluació, que recolzen tot el procés d'incorporació i d'estada de l'estudiant en la institució.
6. Està definit el procés d'intercanvi d'informació, seguiment i tutories que es donen entre els tres agents que intervenen (estudiant, tutor de centre i professorat de facultat).
7. Estan consensuats els trets que han de reunir els centres considerats d'excel·lència MPI i, per tant, susceptibles de ser inclosos a la xarxa.

8. Existeix una xarxa de centres d'excel·lència MPI consolidada que, en el futur, s'haurà ampliar si es vol una implicació més elevada d'estudiants en aquest model.
9. Existeix una xarxa de tutors de Pràcticum consolidada que tutoritzen el procés seguint el model MPI.
10. Tot i que es valora positivament el treball fet fins ara, cal fer un nou esforç per estendre i consolidar el model i poder vèncer les dificultats que van apareixent.

5. Conclusions

A partir de tot el s'ha anat exposant es pot concloure que en algunes competències hi ha un elevat grau d'acord (mitjanes entre 4 i 5) i que en altres hi ha diversitat d'opinió entre els experts. No obstant això, no es pot parlar d'una correlació directa entre les valoracions de les saber competències.

Així mateix, és important destacar que, majoritàriament, els experts d'un mateix àmbit han coincidit a valorar bastant altes unes determinades competències, coincidents en els tres perfils professionals (educador social, psicopedagog i pedagog). Aquest fet és majoritari en tots els àmbits, en major o menor mesura.

Arribats a aquest punt, es pot afirmar que actualment es disposa dels llistats de les competències professionals organitzades per àmbits (cal recordar que des de l'equip MPI es van determinar nou àmbits d'actuació: mitjans de comunicació, salut, administració pública, sistema educatiu, justícia, treball, cultura i lleure, col·lectius en risc social, i recerca) i ordenades en funció de les mitjanes obtingudes en la validació (la valoració era de 0 —gens— a 5 —molt—) que n'han fet els 82 experts. Aquests resultats permetran acotar les competències professionals que els estudiants d'Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia hauran de treballar en els centres de pràctiques.

A continuació s'apunten les dificultats que estan apareixent actualment, així com els reptes de futur per combatre-les:

1. Dificultat per ampliar la xarxa de centres pilot per motius administratius, de procediments interns dels propis centres, per l'estructura de l'organització del Pràcticum dins la facultat i pel costum dels estudiants d'escollir centre per proximitat i no per la seva excel·lència. Així doncs, cal eliminar les traves tecnicoadministratives de la facultat que dificulten l'ampliació i la consolidació del model MPI. L'equip de recerca, la facultat i els centres analitzaran i evidenciaran aquestes dificultats per, següentment, cercar-ne solucions i aplicar-les.
2. Dificultat per compensar als centres la seva dedicació (que sempre es produeix de forma voluntària), cosa que s'intentarà pal·liar promovent la col·laboració, l'intercanvi de coneixement i els projectes d'innovació i recerca entre la facultat i els centres posant en contacte els grups de treball de la facultat i els centres i mostrant els seus potencials.
3. Dificultat per comunicar bé la xarxa a la facultat, al professorat i a l'alumnat. Cal donar prestigi als centres i aconseguir que els estudiants els triïn per prestigi i no

per proximitat i comoditat. Per afrontar aquesta dificultat s'elaborarà una eina, concretament una pàgina web, en la qual es difongui el model i els centres que conformen la xarxa, que es configuri com a un instrument de treball per professors, estudiants i centres. A més, aquest recurs servirà per difondre els grups de recerca i innovació de la Facultat, així com els projectes, les demandes i les necessitats dels centres de pràctiques. Es promouran contactes en funció dels interessos mutus. D'altra banda, es faran sessions informatives per a tots els sectors implicats en les pràctiques.

4. Dificultat per acabar de trobar la manera d'aplicar el treball de les competències. S'han analitzat les competències que cal desenvolupar, però cal delimitar com treballar-les, com avaluar-les i estructurar-les segons el model ECT. En aquesta línia, s'analitzaran quines adaptacions necessita el model MPI per tal de ser aplicat segons el nou model d'assignatures ECT i quina és la seva ubicació final en les noves titulacions. Així mateix, s'estudiarà com potenciar el treball per competències, tant pel que fa al desenvolupament d'aquestes competències com a la seva avaluació. Es dissenyaran i aplicaran seminaris tècnics per a cadascuna de les diferents especialitats i els àmbits de treball dels futurs professionals de l'educació social, la pedagogia i la psicopedagogia.

Estendre el model MPI de forma adequada requereix continuar treballant en dues direccions. La primera és des de la facultat per tal de trencar amb l'estructura organitzativa actual i amb la cultura consolidada pel professorat. Pel que fa a la segona direcció, cal treballar des dels mateixos centres per tal de consolidar una xarxa suficient de centres que reuneixin les característiques necessàries per poder acollir com a mínim tres estudiants i de diferents titulacions, que estiguin oberts a dissenyar processos d'acollida i seguiment dels estudiants i disposats a portar a terme un treball per competències i, per suposat, que puguin oferir bons models professionals i tinguin una bona capacitat pedagògica.

El repte de futur de l'equip MPI és estendre i consolidar l'aplicació del model a la majoria dels Pràcticums de les titulacions de Pedagogia, Psicopedagogia i Educació Social, acostant aquest model als requisits de les assignatures ECT i a les noves titulacions, ja que sembla que el Pràcticum hi tindrà un pes molt important en la formulació dels plans d'estudi.

Referències

- PRAT, P. i SARQUELLA, E. (s.d.). *Pràctiques d'últim any: cap a un model integrador de les competències teoricoprofessionals*. Universitat de Vic.
- MUÑOZ CANTERO, J.M. (2000). «El prácticum en las titulaciones de la facultad de Ciencias de la Educación y su evaluación», a *Revista Interuniversitaria de formación del profesorado*, núm. 39, pp. 75-117.

Paraules clau

Pràcticum interdisciplinari, competències professionals, Educació Social, Pedagogia i Psicopedagogia.

Finançament

Convocatòria AGAUR (Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca): ajuts per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per als anys 2004-06 (MQD). Núm. Expedient: 2004 MQD 00048.

Responsable del projecte

Margarida Massot
Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
margarida.massot@uab.cat

Presentació del grup de treball

El grup de treball de l'MPI està format per professorat del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social i el Departament de Pedagogia Aplicada de la Facultat de Ciències de l'Educació i rep la col·laboració dels professionals dels diversos centres de pràctiques i dels estudiants que hi realitzen el Pràcticum.

Membres que formen part del projecte

Carme Armengol
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
carme.armengol@uab.cat

Mercè Jariot
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
merce.jariot@uab.cat

Josefina Sala
Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
fina.sala@uab.cat

Marçal Botey
Becari del projecte
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
marcal.botey@pedagogs.cat

Confecció de materials i coordinació en el desenvolupament i l'aplicació dels programes de l'àmbit de l'organització de la titulació de Pedagogia

Carme Armengol

Diego Castro, Maria del Mar Duran, Miquel Àngel Essomba, Mònica Feixas, Joaquín Gairín, Xavier Gimeno, Maria Navarro i Marina Tomàs.

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La construcció de l'espai europeu d'educació superior exigeix planificar els estudis universitaris partint de la base que el protagonista n'és l'estudiant. En aquest procés el col·lectiu de professors de l'Àrea de Didàctica i Organització Educativa que imparteix matèries en la titulació vinculades amb l'àmbit de l'organització ha desenvolupat diverses accions dirigides a afavorir la qualitat de la formació dels estudiants, a partir d'una major coordinació del professorat en la confecció i el desenvolupament dels programes.

Això ha significat trencar amb l'aïllament acadèmic entre el professorat implicat i plantejar un treball continuat de col·laboració, donant peu a reflexionar sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge dels estudiants, assumint per endavant la necessitat d'enriquir l'activitat a partir de les aportacions personals, plantejant inquietuds, aportant documents i ajudant a la recopilació sistemàtica de les bones pràctiques, amb la intenció de compartir-les i analitzar-ne les claus de l'èxit.

Àmbit general d'interès de la innovació

Es considera que el treball col·laboratiu és una condició indispensable per impartir estudis que tinguin un mínim de qualitat i coherència. Aquest treball pot ser d'utilitat per a qualsevol equip de professors que comparteixi aquesta premissa, ja que s'entén que pot ser un exemple per portar a terme un altre tipus d'activitats encaminades cap a aquesta mateixa direcció.

1. Objectius

El propòsit de l'equip de treball és esdevenir una comunitat d'aprenentatge professional que vagi més enllà de petites actuacions puntuals, per convertir-se en una cooperació regular i duradora. Concretament es pretén:

1. Establir una organització coherent dels continguts en relació amb les matèries relacionades amb l'àmbit de l'organització i la gestió d'institucions educatives.
2. Aproximar-se al nou paradigma pel que es refereix a la forma d'entendre el procés d'ensenyament i aprenentatge. Cal passar d'un paradigma centrat en el que el professor ensenya per arribar a un model on el que realment és rellevant és el que l'estudiant aprèn.
3. Elaborar materials que millorin el desenvolupament d'un ensenyament centrat en l'estudiant i el desenvolupament de les competències plantejades.
4. Establir espais de reflexió i debat en relació amb el contingut de les matèries.

2. Descripció del treball

La iniciativa parteix del curs 2003-2004 afavorida, per una banda, pels aires que corren sobre els processos de canvi en relació amb l'espai europeu d'educació superior i, per l'altra, per la preocupació de millorar l'actuació docent, mantenint la hipòtesi implícita que tota millora en la coordinació de la docència suposa a mig termini una millora en la qualitat de la titulació respecte als resultats acadèmics i a la satisfacció dels estudiants.

3. Metodologia

La dinàmica de treball és senzilla. Els membres es reuneixen amb una periodicitat d'uns dos mesos. Es tracta de reunions curtes, bàsicament de gestió, on es prenen decisions i es reparteixen tasques. Cada un dels membres s'implica en els treballs compromesos i una vegada al trimestre s'organitza una sessió de treball en forma de seminari d'una jornada o dues de durada. Són seminaris que s'acostumen a realitzar en un lloc tranquil i fora de la universitat. La decisió de treballar en un espai tranquil no s'entén com una frivolitat sinó com una estratègia que permet aïllar-se de les altres tasques que tots els membres tenen assignades, i convertir aquell temps en un verdader espai de reflexió i diàleg.

Es valora molt positivament aquesta dinàmica ja que ajuda a avançar i alhora serveix per cohesionar més l'equip i consolidar una cultura comuna.

4. Resultats

En aquest moment és aviat per parlar de resultats però sí que es poden explicar els productes o les accions elaborats fins al moment i que són els que s'enumeren a continuació:

4.1. La matriu de distribució de continguts i matèries

El primer exercici va ser establir el llistat de continguts que segons el parer dels membres hauria d'assimilar un estudiant de Pedagogia des del punt de vista de l'àmbit que s'analitza. Una vegada realitzada la tasca i classificats els continguts partint de l'estructura proposada per Gairín (1995), es determinen les assignatures de la titulació i del doctorat en les quals es creu que s'han de treballar els continguts exposats.

La informació recollida i estructurada en un quadre de doble entrada va ser objecte de debat, cada un dels continguts presentats es va ubicar en les assignatures en què s'entenia que encaixava millor d'acord amb els seus descriptors, per la coherència entre els continguts i per la seva dificultat.

El primer esborrany obtingut va ser sotmès a validació per tots els membres del grup. Per a això, cada component va comprovar els continguts assignats a cada una de les assignatures que impartia i va analitzar els desajusts entre la matriu presentada i el que realment es treballa amb els estudiants. Les següents reunions van servir per rectificar els desajusts entre la matriu i els programes dels diferents professors.

Alguns continguts es repeteixen, de vegades, en dues matèries diferents, però ho fan a diferent nivell de profunditat o bé es tracta del contingut des de diferents perspectives (cosa que s'indica a la matriu amb un símbol pertinent).

S'entén i s'accepta que la matriu resultant no és l'única opció possible, però sí la que plantegen els membres i la que serveix per aconseguir els objectius. El que és interessant és haver pogut arribar a un acord i que el professorat implicat en les assignatures el tingui en compte a l'hora d'elaborar els seus programes.

4.2. Les fitxes de recursos

L'anàlisi dels continguts de l'ensenyament porta a plantejar la forma de transmetre'ls i, per tant, a reflexions metodològiques com l'anàlisi dels recursos implicats. A més de la riquesa de l'intercanvi d'opinions, també es considera necessari descobrir si involuntàriament cau en repeticions metodològiques o de recursos que, a més de ser innecessàries en alguns casos, podrien impedir que es donessin a conèixer altres recursos didàctics en l'alumnat.

L'intercanvi de metodologia d'ensenyament també és apropiat per recollir comentaris crítics dels companys sobre els recursos que cada membre de l'equip considera idonis per als diferents objectius i continguts proposats. Es tractava així d'anar més enllà del tòpic «tants caps, tants barrets» per obrir-se a les consideracions dels col·legues i valorar la conveniència d'introduir canvis en la pràctica d'un mateix.

L'organització de les sessions d'intercanvi és la següent: cada un dels membres explica una de les activitats que realitza habitualment a l'aula per desenvolupar un determinat contingut. Els altres integrants pregunten i expressen la seva opinió de forma espontània.

L'activitat d'intercanvi realitzada es recull en forma de fitxa (vegeu la taula núm. 1) en la qual s'anoten les principals característiques de les activitats exposades,

així com altres dades interessants que cal tenir en compte i que s'han acordat o comentat al llarg de la sessió.

Taula 1: Plantilla de fitxa de recursos didàctics

Nom del recurs:	Exercici estructurat ☐	Tècnica d'intervenció ☐
Matèria en la qual es recomana realitzar:		
Contingut que es treballa (dígits):		
Titulació		
Altres titulacions (assignatura):		
Temps d'aplicació:		
Temàtiques que aborda		
Requisits d'aplicació (grup, tipus d'aula, materials, etc.)		
Moment idoni d'aplicació		
Referència bibliogràfica		
I una vegada realitzada la pràctica...		
Per a més informació adreceu-vos a		

Finalment, cal assenyalar que el compendi de fitxes que s'està elaborant servirà com a eina per a la millora de la metodologia docent, alhora que constitueix un producte creat pel grup que reforça la cohesió i el sentit de treballar en equip.

4.3. Els casos

El mètode del cas és una tècnica formativa que, mitjançant la descripció d'una situació que es denomina «cas», pretén apropar l'estudiant a una realitat amb finalitats pedagògiques. Es pot dir que un cas és un escenari en el qual es troben un conjunt de variables que interactuen i conformen una situació real o hipotètica i global susceptible de convertir-se en objecte d'estudi. Un cas pot extreure's de la vida real (una persona pot recopilar dades d'alguna situació viscuda i convertir-la en un cas), o bé pot partir de notícies publicades en la premsa o un altre mitjà de comunicació.

El mètode del cas és una tècnica útil per ser aplicada en molts àmbits educatius. Els estudiants han d'analitzar la situació, definir els problemes i arribar a les seves pròpies conclusions sobre les accions que emprendran, discutint el cas en equip i descrivint o defensant el seu pla d'acció, de manera oral o escrita. Aquest mètode fomenta el debat i la comunicació entre els estudiants i els docents. Els casos poden utilitzar-se com a il·lustració, com a pràctica dels coneixements adquirits i com a avaluació.

El mètode del cas és una estratègia d'ensenyament basat en l'aprenentatge actiu i reflexiu dels estudiants, que incorpora l'anàlisi de situacions que poden ser equívokes,

dubtoses i incertes. L'aprenentatge resulta més efectiu quan l'estudiant desenvolupa l'habilitat d'anàlisi en una situació el més real possible i, de manera explícita, dóna compte de la solució aportada. Per a l'estudi de l'organització d'institucions educatives, l'estudi de casos és especialment adequat, atès que permet analitzar contextos organitzatius reals i plurals que són problemàtics o susceptibles de millora.

La presentació de la situació ha d'incloure la introducció, les característiques més importants dels protagonistes, la descripció de l'entorn social o historicogeogràfic i les preguntes que es considerin adequades per resoldre-la.

El mètode del cas exigeix una major participació per part de l'estudiant, comparat amb altres estratègies habituals d'aprenentatge, que haurà no solament d'aprendre i comprendre idees, sinó també d'utilitzar-les quan els casos requereixin judicis de valor. L'estudiant haurà de prendre decisions i defensar el seu punt de vista en la discussió. Un factor essencial per al bon funcionament del mètode és proporcionar informació adequada a l'estudiant respecte a la idoneïtat de les opcions que pren i del treball realitzat. La tasca del professor es fa efectiva facilitant la comprensió de la informació i ajudant, posteriorment, a la realització del treball per part dels estudiants.

El professorat que imparteix docència en les diferents assignatures de l'àmbit de l'organització compta amb una certa experiència en el desenvolupament del contingut de les assignatures a partir de la presentació d'un cas que serveixi d'exemple per desenvolupar els continguts dels programes docents, a través del qual es constata també que la motivació dels estudiants és major.

Mitjançant la presentació de casos reals, els estudiants són capaços de desenvolupar habilitats com l'anàlisi i el pensament crític, la presa de decisions entre diferents accions que s'han de dur a terme i el maneig de suposicions. A més, afavoreix l'expressió oral, la relació entre persones i la creativitat. Les classes es revesteixen d'un ambient d'intercanvi com de relació entre la teoria i la pràctica, gràcies a un tipus de docència basat en l'aprenentatge motivant i cooperatiu.

Partint dels casos elaborats prèviament, el repte consisteix a trobar la manera d'abordar els continguts dels programes de les diferents titulacions i de dotar els nostres casos de col·lectivitat i coherència.

La posada en comú permet entreveure un primer objectiu: la concreció d'un esquema al qual se sotmetran tots els casos. Es ratifiquen els apartats, certes normes d'estil i la longitud de cada apartat, de manera que encara que siguin elaborats individualment, l'exposició i la discussió col·lectiva permeten unificar criteris i perfilar coherència expositiva i arribar al següent esquema:

1. Antecedents: emmarcar el context, aportant dades que facin referència al moment anterior a la situació, el problema o el cas que cal resoldre.
2. Enumeració del problema: en aquest apartat cal explicitar amb tota claredat el tema que ens ocupa, oferint totes les dades que siguin necessàries per afrontar el treball posterior. Algunes observacions que s'han de tenir en compte són: no excedir-se

en longitud, no oferir dades que puguin desviar-nos de l'objectiu principal i que es vegi amb claredat quin és el contingut que estem abordant.

3. Preguntes relacionades amb el cas: van dirigides als estudiants i la seva realització ajudarà a comprendre i a centrar l'apartat següent, que contribueix de forma clara a posar en funcionament habilitats analítiques i crítiques, ja que l'estudiant s'haurà d'identificar amb la situació i la recerca d'informació bibliogràfica i argumentar les fonts en cas de manca de bibliografia per a la resolució del cas.
4. Pautes per resoldre el cas: entrem en l'apartat que posarà en joc els continguts teòrics i pràctics de manera substancial. Serà necessari que l'estudiant recorri a la relació de conceptes, a la interrelació de continguts i, en última instància, al desenvolupament de les pautes que se li han marcat, la qual cosa li permetrà oferir una solució, que depenent del cas plantejat també seguirà certs paràmetres. Les pautes i les preguntes han de focalitzar també la temàtica, jutjant les diferents accions que es poden emprendre. Amb tots aquests recursos l'estudiant ha de prendre una decisió que sigui capaç de defensar.
5. Material de suport: s'aporta a l'estudiant dos tipus de materials diferenciats: en primer lloc, els documents que ha de treballar i que resulta imprescindible consultar i, d'altra banda, la bibliografia essencial que també serà primordial en la resolució del cas.

Una vegada consensuats els apartats amb els quals ha de comptar cada cas, s'empren la segona tasca: ratificar els casos que cada membre del grup ha elaborat individualment.

La temàtica principal de cada cas ha de quedar exposada amb claredat. És cert que alguns casos poden aprofitar-se per incloure altres temàtiques, ja que evidentment sempre es poden trobar aspectes col·laterals, matisacions o suggeriments que permetin altres estudis, però cada un dels casos està pensat per a l'estudi d'una temàtica concreta de l'àmbit de l'organització. També recorda en quines titulacions es considera que pot utilitzar-se, així com el nivell de dificultat que ofereix, de caràcter inicial per a primers cursos o diplomatures, i augmentant-ne la dificultat per a les llicenciatures, els màsters, els postgraus i els doctorats.

El nombre total de casos elaborats és de 38, cosa que ha permès tenir material per treballar una gran quantitat de continguts de les assignatures. Els casos elaborats se situen en contextos d'institucions educatives formals i no formals.

Els blocs temàtics i els casos corresponents són:

1. Fonament teòric: paradigmes, autonomia de centres i la col·laboració entre institucions.
2. El centre educatiu: difusió del projecte educatiu de centre a les famílies, naturalesa de les estructures organitzatives, el canvi organitzatiu i avaluació d'institucions.
3. Planificació comunitària: planificació estratègica, llicitació de serveis educatius i planificació de la integració d'alumnes immigrants en la comunitat.

4. Els documents institucionals: dinamització del projecte educatiu, la memòria, el pla de centre i el reglament de règim intern.
 5. Els equips docents: les reunions, la delegació de funcions. Coordinació docent a la universitat.
 6. L'arquitectura escolar: modificació d'espais escolars, seguretat i higiene en els centres d'educació.
 7. Recursos funcionals: l'horari escolar i el pressupost.
 8. Agrupament dels estudiants: fenòmens grupals (assetjament) i normes de convivència entre estudiants.
 9. La funció directiva: models i teories de lideratge, capacitats i habilitats del líder, tècniques directives, selecció i formació de la direcció, avaluació de la direcció i pla de carrera.
 10. Cultura i clima organitzatiu: anàlisi de la cultura organitzativa, la comunicació entre iguals i amb les famílies, la participació en les organitzacions, els conflictes, els conceptes i els elements i el grau de comunicació i de satisfacció de les famílies.
- Aquests casos són un material valuós i nou que permet abordar la docència universitària des d'un enfocament motivant, suggeridor i pràctic que aconsegueix un aprenentatge col·lectiu, que afavoreix la millora de la docència i, en conseqüència, de les nostres titulacions.

4.4. Cap a la configuració de lectures comunes en l'àmbit organitzatiu

La constitució d'un equip docent o una comunitat professional va més enllà de la coordinació de programes i activitats: fa falta compartir lectures, autors i corrents. Per a això també es planteja aprofundir en les lectures i la bibliografia que es recomanen als estudiants de l'itinerari. Aquesta tasca planteja certa dificultat, ja que el llistat ha de ser finit i quan s'inicia la tasca de seleccionar o reduir s'obliga els professors a un procés cognitiu i ètic difícil.

Quines lectures es marquen com a obligatòries als estudiants? Quines lectures se'ls marquen com a recomanades? Les respostes a aquests interrogants porten a manifestar desavinences entre criteris relativament oposats que es recullen a continuació:

1. Tensió núm. 1: clàssic-actual.
2. Tensió núm. 2: teòric-aplicat.
3. Tensió núm. 3: exclusius de l'àrea- interdisciplinaris.
4. Tensió núm. 4: educació formal- educació no formal.
5. Tensió núm. 5: generals- especialitzats.

La primera de les tensions es refereix al criteri d'actualitat. Quantes vegades s'ha criticat una bibliografia per ser poc actual? Però alhora un llibre clàssic que tracti dels temes bàsics d'un programa d'organització educativa potser sigui el més recomanable per a un estudiant que s'hi inicia.

El conjunt d'assignatures d'organització educativa té un caràcter més aviat aplicat en el pla d'estudis de Pedagogia de la nostra facultat, en què es reserven els aspec-

tes més teòrics per a cursos de postgrau. Així i tot, seguint la màxima que «la millor pràctica és una bona teoria», tots els continguts requereixen un substrat teòric. Vet aquí la segona tensió en la utilització dels criteris d'elecció de texts i lectures.

Un tercer criteri que s'ha de tenir en compte en la selecció de texts es refereix a la recerca de lectures pròpies de l'àrea de Didàctica i Organització Educativa o la conveniència d'apropar-nos a texts que abordin els temes de forma més interdisciplinària. Amb freqüència hem detectat solapaments en els continguts de les assignatures perquè altres disciplines, com Política Educativa o Planificació Educativa, tracten dels mateixos temes, cosa que s'explica pel difícil abordatge del tema des d'una sola disciplina.

Una quarta tensió en els criteris pot ser la derivada de l'àmbit d'aplicació de l'organització educativa: només en l'àmbit del sistema educatiu formal o també en el no formal. És que els texts de l'àmbit no formal són menys acadèmics o poden contenir errors conceptuals?

El cinquè punt que es planteja com a possible dilema fa referència al caràcter més o menys aplicat del tema. Convé que els estudiants estudiïn o aprenguin experiències particulars o és preferible que aconseguixin la comprensió del concepte de manera global per a així després poder aplicar-lo a les diferents situacions?

L'equip de professors de la subàrea d'organització educativa pretén debatre sobre aquests criteris. I una vegada més el que es planteja són interrogants sobre els quals anar construint una visió d'equip, cosa que alhora porta a créixer individualment com a professionals, atès que el debat enriqueix les posicions i els convenciments d'un mateix sobre aquest assumpte.

5. Conclusions

Es destaca el caràcter innovador dels casos elaborats que permeten un desenvolupament metodològic dels continguts de les àrees centrat en el desenvolupament de competències de l'estudiant. S'entén que la sistematització de lectures, les fitxes de recursos i l'estudi de casos propicien la reflexió, l'anàlisi i la crítica a partir d'elements de la realitat pròxima a situacions professionals. Es considera que la resolució de tasques des d'aquesta perspectiva metodològica implica també el desenvolupament del treball cooperatiu entre els estudiants, ja que la naturalesa dels instruments elaborats es resoldrà debatent-ne, contrastant-ne i negociant-ne la resolució. El caràcter del material elaborat implica en si mateix compartir les aplicacions i actualitzar els recursos de manera que es mantingui el caràcter innovador i propiciant alhora que hi hagi menys solapament i llacunes de temes i activitats que es desenvolupen amb la impartició de les assignatures.

Actualment és molt aviat per parlar d'evidències empíriques que avalin que l'aplicació d'aquests materials de treball hagi contribuït a millorar el rendiment acadèmic dels alumnes. No obstant això, es pot afirmar que s'ha propiciat una major cohesió de

l'equip de professorat, fet que ha afavorit la creació i la complementació del coneixement compartit. L'elaboració de materials ha suposat una consolidació no només en la coordinació per establir un calendari de continguts i recursos sinó també un fòrum d'intercanvi per abordar temàtiques que impliquen el professorat creant reflexió sobre propostes i futurs plans d'estudi i recerca.

Aquest procés ha motivat el professorat a millorar les seves pràctiques i a prendre major consciència de les competències que s'hi persegueixen.

Referències

- GAIRÍN, J. (1995). *Proyecto docente e investigador de organización escolar*. Barcelona: UAB.
- HARGRAVES, A. (2003). *Teaching in the knowledge society*. Maidenhead: Open University Press.
- ESQUERRE, M. (2005). *Resoldre problemes per aprendre*. Bellaterra: UAB.
- MARTINEZ, A. i MUSITO, G. (1995). *El estudio de casos para profesionales de la acción social*. Madrid: Narcea S.A. Edicions.
- NEWMAN, F.; KING, B. i YOUNGS, P. (2000). *Professional development that addresses school capacity*. American Education Research Association: New Orleans.
- WASSERMAN, S. (1994). *El estudio de caso como método de enseñanza*. Buenos Aires: Amorrortu Ediciones.
- ZABALZA, M.A. (1999). «Coordenadas básicas para analizar la calidad de la enseñanza universitaria: ¿qué caracteriza al profesor y la enseñanza de calidad?», a AA.VV (1999). *Simposio Iberoamericano de didáctica universitaria*. Universidades de Santiago.

Enllaç d'interès

- <http://www.sistema.itesm.mx/va/dide/inf-doc/estrategias> [2008]
DIRECCIÓN DE INVESTIGACIÓN Y DESARROLLO EDUCATIVO (DIDE) (2007). *El estudio de casos como técnica didáctica*. Vicerrectoría Académica, Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey.

Paraules clau

Comunitat d'aprenentatge professional, educació superior, recursos didàctics, professorat.

Finançament

Convocatòria d'ajuts 2005 per a projectes d'innovació docent. Universitat Autònoma de Barcelona.

Responsable del projecte

Carme Armengol
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
carme.armengol@uab.cat

Presentació del grup de treball

El grup de treball està compost per professors que imparteixen assignatures relacionades amb l'àmbit d'organització d'institucions educatives a la Facultat de Ciències de l'Educació. En el curs 2003-2004 el grup es constitueix en equip docent amb la pretensió de millorar la coordinació entre els professors prenent com a base els principis propis d'una comunitat d'aprenentatge professional.

Membres que formen part del projecte

Diego Castro
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
diego.castro@uab.cat

Miquel Àngel Essomba
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
miquelangel.essomba@uab.cat

Joaquín Gairín
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
joaquin.gairin@uab.cat

Maria Navarro
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
fcolomer@telefonica.net

Maria del Mar Duran
Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
mariadelmar.duran@uab.cat

Mònica Feixas
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
monica.feixas@uab.cat

Xavier Gimeno
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
xavier.gimeno@uab.cat

Marina Tomàs
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
marina.tomas@uab.cat

La transició secundària-universitat. L'acollida als estudiants de primer curs

Joaquín Gairín Sallán

Mònica Feixas Condom, José Luis Muñoz Moreno, Cristina Guillamón Ramos
i Dolors Quinquer Vilamitjana

Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Aquest estudi analitza els processos de transició de l'educació secundària a la universitat i, en concret, la incorporació i l'acollida dels estudiants de primer curs. L'estudi de camp realitzat a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) recull principalment les opinions de responsables institucionals, estudiants de primer curs, estudiants de secundària i organitzacions d'estudiants. Així mateix, s'analitzen documentalment les pràctiques de promoció, acollida i tutorització d'estudiants de primer curs d'altres universitats espanyoles i estrangeres.

Els resultats revelen actuacions variades adreçades a la captació i l'acollida d'estudiants, però són escasses les vinculades amb els processos de tutoria i orientació dirigits al mateix col·lectiu. En qualsevol cas, es tracta de mesures estructurals que no sempre responen a les dificultats amb què es troben els estudiants o a les seves preocupacions, percepcions i expectatives.

Àmbit general d'interès de la innovació

La universitat ha d'adaptar-se permanentment a una societat en canvi continu, cosa que comporta modificacions estructurals i operatives en les formes d'ensenyar i gestionar. Així, és un fet l'interès creixent de les universitats per acollir, orientar i atendre els seus estudiants proporcionant-los orientació i ajuda quan cursen els seus estudis i també recolzament en la seva transició al món del treball. Totes aquestes accions reforcen la centralitat de l'estudiant i del procés d'ensenyament i aprenentatge que cal potenciar com a motors de l'activitat universitària.

Tanmateix, cal tenir present que l'educació de qualitat exigeix processos de transició organitzats, que permetin superar les dificultats que troben els estudiants en el procés formatiu, facilitant la major coordinació possible entre tots els actors implicats.

En aquest context, l'estudi al voltant de la manera de fer possible que la transició esdevingui un procés gradual és d'especial interès, ja que:

1. La població estudiantil és cada cop més heterogènia atesa la diversificació de vies d'accés, la diversitat cultural, l'experiència professional prèvia, les competències transversals que es tenen, etc. Deixar els estudiants a la lliure socialització no és l'opció més adequada per tal de satisfer-ne les necessitats.
2. La integració social i acadèmica de l'estudiant a la cultura universitària és un factor clau per al seu èxit formatiu. Els alumnes que se senten integrats acadèmicament tenen més probabilitats de concloure la titulació que cursen i obtenen millors qualificacions (Tam, 2002) i els que presenten major satisfacció tenen més probabilitats de recomanar la institució a futurs estudiants (Delaney, 2004).
3. Repercuteix de forma positiva en l'autoestima dels estudiants, en el seu rendiment acadèmic i en el seu procés de socialització, a la vegada que incideix en la prevenció del retard i l'abandonament dels estudis, fets que computen negativament en els processos d'avaluació institucional.

Totes aquestes raons justifiquen l'aposta ferma per estratègies efectives de captació d'estudiants, sobretot d'educació secundària, així com per portar a terme programes d'acollida, benvinguda o inducció per a estudiants de primer curs, que faciliten una transició més acompanyada durant els estudis universitaris.

El treball que s'ha realitzat (Projecte MQD 2004 del Departament d'Universitats) analitza el procés de transició i incorporació dels estudiants de secundària a la universitat. El document que es presenta tot seguit recull els principals aspectes metodològics, una síntesis dels resultats obtinguts i les conclusions més interessants a les quals s'ha arribat.

1. Objectius

1. Analitzar experiències de transició secundària-universitat de la UAB i d'altres.
2. Avaluar l'impacte que les accions de transició estan tenint a la UAB i analitzar els condicionants que influeixen en els resultats.
3. Confeccionar un pla de transició i incorporació dels estudiants de secundària a la universitat.

2. Descripció del treball

L'atenció dels estudiants, amb la finalitat d'assolir una adaptació completa i efectiva a la nova situació formativa, exigeix posar atenció a la connexió amb la secundària i el suport i l'orientació en el primer curs d'estada a la universitat, aspecte que analitza la present aportació fent un recorregut per les experiències conegudes.

El procés de transició de la secundària a la universitat, de la mateixa manera que tots els processos de transició educatius, resulta problemàtic, pel que suposa de canvi

de context normatiu i d'orientació de la formació que incideix a la vida acadèmica i social de l'estudiant.

Malgrat que el salt entre les dues etapes educatives sempre ha existit (Quinquer, 2004), ara possiblement és més complex per la multiplicitat de l'oferta universitària, el caràcter no propedèutic del batxillerat, els problemes de connexió entre continguts de les assignatures d'una etapa i de l'altra, la manca d'ajustar els coneixements que els estudiants universitaris requereixen i els que realment tenen, el canvi de contracte didàctic i, especialment, per l'impacte que els representa el pas d'una etapa formativa a l'altra.

La transició hauria de ser contemplada com a una oportunitat per a l'estudiant, que ha de saber aprofitar els suports que se li ofereixen, i per a la institució, en tant que se li exigeix adaptació constant davant la canviant realitat educativa de perfils, interessos, expectatives i necessitats dels estudiants.

3. Metodologia

La metodologia de treball i les actuacions concretes realitzades s'agrupen en tres grans apartats que han articulat l'estudi realitzat:

1. Fase 1. Anàlisi d'experiències existents: s'han revisat experiències internacionals i de la UAB mitjançant l'anàlisi de memòries, webs, articles, informes i entrevistes a responsables i usuaris, d'acord amb una matriu que recull la informació rellevant i les fonts d'informació.

Els instruments aplicats als informants clau de la UAB, validats per contrastació interna i externa, han estat:

- a) Qüestionari per als estudiants de primer curs. Contempla qüestions com ara la participació a les diferents accions de promoció i acollida, les accions més útils en el procés de transició, l'ajuda de les accions per decidir estudiar a la universitat, els canvis viscuts a la universitat respecte de la secundària, les dificultats en l'estudi i els suports i els recursos que es desitjaria trobar.
- b) Guió d'entrevista per a responsables d'estudiants de centres i facultats. Indaga al voltant de qüestions generals, d'informació per a la promoció i l'acollida que es fa al centre, de valoració de les accions, les problemàtiques i el coneixement de determinats programes universitaris (d'assessors d'estudiants, Argó, etc.).
- c) Guió d'entrevista per a col·lectius d'estudiants. Planteja qüestions diverses al voltant del seu procés de promoció i dels plans d'acollida de cada facultat.
- d) Guió pel grup de discussió dels estudiants assessors. Està centrat al voltant de la decisió de triar universitat, les informacions rebudes prèviament a l'ingrés universitari, els canvis viscuts a la universitat a diferència de la secundària, els suports institucionals que coneixien, etc.
- e) Qüestionari per als estudiants del programa Argó (UAB - centres de secundària). Les qüestions plantejades tenen a veure amb els motius que els van fer triar

universitat, els estudis que realitzarien, els suports rebuts en el procés de transició, la participació en estades a la UAB, la participació en el programa Argó i els suports que desitjarien tenir en iniciar els estudis superiors.

En total es van realitzar 263 qüestionaris a estudiants de 14 facultats, 31 entrevistes a assessors estudiants, 2 entrevistes a representants d'associacions d'estudiants, 10 entrevistes a estudiants del programa Argó, un grup de discussió amb 5 estudiants de primer curs i 18 entrevistes a responsables institucionals (vicerector d'Estudiants, cap de l'Àrea d'Afers Acadèmics, cap de l'Àrea de Promoció i Comunicació, vicedegans d'Ordenació Acadèmica i d'Estudiants i coordinadors de Titulació). L'estudi de camp va permetre realitzar un mapa d'accions institucionals de la UAB.

L'anàlisi de les experiències fora de la UAB va incloure: identificació de les universitats més prestigioses en el context internacional a partir de l'índex de Shanghai, delimitació dels aspectes d'anàlisi a partir de la matriu d'informació i buidatge de les accions de transició i captació d'estudiants de les web de les diferents universitats.

2. Fase 2. Delimitació i anàlisi d'experiències significatives: es van seleccionar diverses experiències d'acord amb els següents criteris: obrien noves vies per al tractament de la transició, estaven consolidades i comptaven amb alguns anys d'aplicació, havien estat avaluades i hi havia constància de la seva importància per al tema d'estudi, es mostraven accessibles per oferir informació i comptaven amb la participació dels seus responsables. Les experiències van ser: El programa Dona de la Universitat Politècnica de Catalunya; els programes Argó, Campus Ítaca i d'assessors d'estudiants de la UAB; i programes per a la retenció d'estudiants de diferents universitats.
3. Fase 3. Proposta de Pla per la Transició i Acollida d'estudiants de la UAB: especifica els objectius, les actuacions que cal realitzar i les estratègies que s'han de tenir en consideració per acollir els estudiants durant el primer curs. La seva concreció és tant el resultat d'analitzar la informació de les experiències recollides com de les valoracions dels agents que hi intervenen i les dels investigadors.

4. Resultats

El mapa d'actuacions institucionals que es porten a terme a la UAB diferencia les accions adreçades a reforçar la connexió secundària-universitat, les de captació i informació i les que tenen a veure amb l'acollida dels estudiants. En aquestes accions institucionals participen tots els centres i facultats (vegeu la taula 1).

Taula 1. Mapa d'actuacions de la UAB

Accions adreçades a estudiants de secundària i a reforçar els vincles secundària-universitat

Campus Ítaca: programa socioeducatiu que té com a objectius: animar l'estudiant a continuar estudiant després d'acabar l'ESO; crear un espai de convivència entre l'estudiant de contextos socials diversos; i potenciar l'ús del català com a llengua vehicular de comunicació (per a més informació vegeu <http://antalya.uab.es/campusitaca/>).

Programa Argó: el seu objectiu és fer més estrets i forts els vincles amb l'educació secundària. Així, es posen en marxa diferents accions com l'assessorament als treballs de recerca del batxillerat, estades d'estudiants de batxillerat a la UAB o els premis als treballs de recerca.

Altres: Dissabtes de les Matemàtiques, Dissabtes de la Física, Setmana de la Ciència i el «Camí de les lletres».

Accions adreçades a la captació i la informació

Jornades de Portes Obertes, Visites al Campus i Dia de la Família: aquestes tres activitats tenen com a finalitat que els estudiants visitin el Campus de la UAB, ja sigui en companyia dels seus companys de classe i el professorat o durant un cap de setmana amb la seva família.

Participació al «Saló de l'Ensenyament» i altres fires.

La UAB et visita: xerrades informatives sota demanda dels IES i els ajuntaments (també se celebren jornades, a la UAB, sobre els estudis de segon cicle que s'ofereixen).

El **Bus de la UAB** fa un recorregut per diferents municipis i ciutats catalans amb l'objectiu d'apropar la informació al públic.

Web de Futurs Estudiants: on poden trobar informació acadèmica, dels serveis que ofereix la UAB, del Campus, respostes més freqüents, correu electrònic per resoldre dubtes, etc. També els centres i les facultats de la UAB disposen de plana web pròpia.

Vídeo promocional elaborat pel Servei de Comunicació de la UAB, així com fulletons informatius i altres.

Accions adreçades a l'acollida d'estudiants a la UAB

Jornades d'Acollida i Benvinguda: xerrades informatives en els diferents centres educatius sobre les titulacions, la matriculació, etc., just abans de realitzar la matrícula o durant els primers dies de classe.

Cursos de preparació als estudis per a l'estudiant de nou ingrés.

Web dels Estudiants: on es pot trobar diversa informació d'interès (la Guia de l'Estudiant, les preguntes més freqüents sobre l'espai europeu d'educació superior, la Guia pràctica d'ingrés, informació sobre allotjament, enllaç a «Suport a l'Estudi» (web de la Unitat d'Innovació Docent en Educació Superior), etc.

La Xarxa: la web per als estudiants amb informació sobre l'Edifici d'Estudiants, fòrums, serveis de suport, etc.

Unitat d'Assessorament Psicopedagògic (UAP): on els estudiants es poden dirigir en cas de necessitar suport psicològic o pedagògic. A més organitza el curs «Estratègies d'Aprenentatge» que dóna crèdits de lliure elecció.

Programa d'Assessors d'Estudiants: els estudiants del darrer curs de la titulació guien i donen suport als estudiants de primer. Dóna crèdits de lliure elecció.

Acollida lingüística als estudiants estrangers (*Erasmus*).

A més de les accions institucionals pròpies de la UAB, hi ha centres i facultats que organitzen altres accions de promoció i acollida complementàries a les ja apuntades anteriorment (vegeu la taula 2):

Taula 2. Accions de promoció i d'acollida a la UAB

Facultat	Accions de promoció	Accions d'acollida
Ciències	«Els dissabtes de la física». «Fira de la Física a la UAB». «Dissabtes de les matemàtiques». Trobades quinzenals UAB-secundària (Matemàtiques). Olimpiada Matemàtica Internacional.	
CC. de la Comunicació	Dia de la família.	Jornada d'orientació.
CC. Econòmiques i Empresarials	Visites als ajuntaments per difondre els estudis.	Assignatures propedèutiques. Setmana intrasemestral. Qüestionari als estudiants de primer per a conèixer el seu perfil. Dijous de reforç de 12h. a 18h.
CC. de l'Educació	Visites als ajuntaments per a difondre els estudis. « <i>El camí de les lletres</i> ».	Pla d'acollida. Jornades de titulació Tutors a totes les titulacions.
Dret (Relacions Laborals i CC. del Treball)	Simulacions de judicis. Dia de la família. Visites als ajuntaments i a instituts per difondre els estudis.	Curs d'introducció al Dret. Programa « <i>La millora de l'aprenentatge dels estudiants de primer</i> » (Relacions Laborals, curs 20002001). Xerrades per part d'altres estudiants (Relacions Laborals i CC. del Treball).
Filosofia i Lletres	Dia de la família. Visites als ajuntaments per difondre els estudis.	Projecte d'innovació per als estudiants de primer (Geografia, curs 1998-1999). Setmana d'acollida.
Psicologia	Programa publicitari de titulacions i plans d'estudi.	Assignatures propedèutiques. Pla d'acollida per als estudiants de primer.
Traducció i Interpretació	Visites als ajuntaments i instituts per difondre els estudis. Jornades per a les famílies. CD de promoció de la Facultat. « <i>El camí de les lletres</i> ».	Conèixer les assignatures. Prova d'idiomes. Tutoria automàtica i als estudiants de primer. Setmana d'acollida.
Veterinària	Atenció a famílies. Tutories amb les famílies. Dia de la família. Salons comarcals i locals. Visites als ajuntaments, consells comarcals i diputacions per difondre els estudis.	Qüestionari als estudiants de primer per conèixer el seu perfil. Tutories personalitzades.
Escola d'Empresarials (Sabadell)	Aula Oberta. Presentacions de llibres oberts. Curs obert d'estiu. Programa de ràdio setmanal.	Pla per a l'acollida dels estudiants de primer. Xerrades d'inici de curs. Pla de tutories.
Escola Tècnica Superior d'Enginyeria	Visites als ajuntaments i els instituts per difondre els estudis	Cursos propedèutics.

(continuació)	Accions de promoció	Accions d'acollida
Escola de Turisme i Direcció Hotelera	Atenció individualitzada a les famílies que ho sol·licitin. Sessions individualitzades.	Prova de nivell d'anglès. Primer dia de classe.
Escola Universitària Salesians de Sarrià	Programa « <i>fer-se enginyers</i> ». EUSS Activa. « <i>Assignatura Industrial</i> ». Cicles d'orientació.	Setmana d'acollida.

Més enllà de les accions contemplades, els responsables institucionals del 50 % dels centres participants en l'estudi manifesten que tenen un pla de tutories, d'acollida o altres documents i materials que utilitzen per organitzar l'orientació i la tutoria dels estudiants.

Pel que fa a les problemàtiques que els centres i les facultats consideren que s'haurien d'abordar mitjançant la tutoria i que no es fa o es fa de forma poc satisfactòria, es poden agrupar, principalment, en tres grans blocs:

- Tutoria: problemes derivats de la situació laboral del professorat i de la semestralització, que repercuteixen en l'organització de la tutoria integrada, el funcionament equitatiu de les tutories, la poca incidència de la tutoria al primer curs i la manca de professorat que vulgui ser tutor.
- Docència i estudi: problemes derivats de l'absentisme, de la massificació d'estudiants a les aules, de l'abandonament dels estudis per baix rendiment acadèmic i altres derivats de visions limitades de la pròpia professió.
- Recursos: que afecten, per exemple, l'elaboració d'un pla d'acollida i el fet de disposar d'un nombre major d'estudiants assessors.

Respecte a la participació i la satisfacció dels estudiants de primer davant les accions de promoció, acollida i transició, la taula 3 recull les més significatives. Cal destacar que a la mostra hi ha un domini de dones (60 %) i de persones de 18 anys (52 %) i 19 anys (22 %), d'estudiants de Psicologia (27 %), Econòmiques (19 %), enginyeria Informàtica (19 %), Medicina (14 %) i Llengües Estrangeres (13 %).

Les qüestions obertes han permès conèixer que les accions de tutoria i transició cap a la universitat de major utilitat per als estudiants tenen a veure amb l'orientació i l'oferiment d'informació i coneixement útil, personalitzat i directe referent als estudis i al funcionament de la facultat i general de la universitat. Les informacions han estat obtingudes al Saló de l'Ensenyament i altres fires locals, als fulletons informatius, a les visites a la universitat i a les xerrades i sessions informatives en instituts i ajuntaments, cosa que ha facilitat, en moltes ocasions, la presa de decisions pel que fa als estudis que es cursaran. Altres serveis i programes que han ajudat considerablement l'estudiant de primer són: les jornades i els plans d'acollida i recepció, les assignatures propedèutiques que introdueixen als estudis i els serveis de biblioteca pel seus fons documentals i per disposar d'espais adients a l'estudi.

Taula 3. Participació i valoració d'accions concretes

Accions	% participació	% valoració				
		1	2	3	4	5
Jornada de portes obertes	50%	1	7	34	40	18
Visites de la UAB als IES	23%	6	5	39	35	15
Dia de la família o altres visites al campus	7,5%	-	9	37	27	27
Saló de l'ensenyament	49%	2	10	26	36	26
Pàgina web	80%	1	5	24	48	22
Sessions individualitzades	7%	11	37	21	26	5
Fulletons informatius	59,5%	1	12	38,5	38,5	10
Xerrades i sessions informatives (Ajuntaments, etc.)	32%	5	7	25	44	19
Jornades de rebuda	60%	1	10	37	34	18
Jornades d'acollida	52,5%	3	15	32	35	15
Estudiants assessors	22,5%	11	12	31	28	18
Tutoria individual	10%	10	7	38	24	21
Assignatures propedèutiques	20%	-	8	20	41	31
Altres	2,5%	-	-	14	57	29

Malgrat tot el que s'ha aconseguit a nivell informatiu i orientatiu, no n'hi ha prou per superar amb èxit els principals reptes i canvis que els estudiants troben quan entren a la universitat en relació amb els estudis i el paper que han de jugar. Així, consideren que hi ha una gran exigència en els estudis i una necessitat d'estudi més regular; d'altra banda, l'estudiant disposa de major llibertat, individualitat i responsabilitat, tot i que les relacions amb el professorat són, a vegades, distants o inexistents.

Els estudiants també troben dificultats en l'estudi i manifesten que disposen de poc temps per estudiar i realitzar els treballs de les assignatures. Reclamen una organització horària diferent de l'actual que els permeti desenvolupar avaluacions continuades, amb el coneixement oportú sobre les exigències d'aquestes, baixar el pes dels exàmens finals i evitar que s'acumulin els lliuraments de treballs i les proves finals d'avaluació en els mesos de gener o juny.

Algunes aportacions per a millorar el procés serien: dedicar més esforços a explicar, amb major amplitud, el funcionament dels processos de matriculació, del perfil i professionalització de les titulacions i, en general, de la universitat, en forma de presentacions, visites al campus i xerrades als instituts. Les assignatures propedèutiques, les classes zero o de reforç, els tallers previs a inicis de curs, els plans d'acollida i rebuda són accions que contribueixen de forma satisfactòria a l'èxit acadèmic durant el primer any.

Les entrevistes realitzades a responsables institucionals, associacions d'estudiants, estudiants assessors, estudiants d'ESO i grup de discussió d'estudiants permeten destacar:

- Les accions tutorialis que es consideren més rellevants són la informació facilitada per altres estudiants, el programa estudiants assessors, la tutoria integrada i personalitzada, així com les xerrades informatives sobre les titulacions.
- S'hauria d'abordar, prioritàriament, l'ampliació de les funcions del docent amb la incorporació de la tutoria i la no comptabilització de la tutoria integrada en l'expedient acadèmic, així com la seva organització pràctica.
- El programa Argó, el Campus Ítaca i el programa d'estudiants assessors es consideren experiències positives, interessants i satisfactòries que ajuden en l'orientació de l'estudiant.
- Les accions que caldria promoure són: flexibilitat horària per compartir estudis i treball, més dedicació a tutories, reducció de ràtios d'estudiants, millora de la informació sobre l'EEES, augment de l'orientació en els processos de matriculació i realització de tutories individualitzades.
- Els suports institucionals que cal per superar les dificultats presentades apunten cap a la realització de tutories, la potenciació de l'acollida i una major accessibilitat per part del professorat.
- L'anàlisi d'experiències fora de la UAB, centrat en una selecció de les 15 millors universitats del món (Academic Ranking of World Universities, 2004), permet destacar que:
 - Respecte a la promoció de la universitat en l'educació secundària, totes elles realitzen visites per a les famílies, jornades de portes obertes, participen en salons i fires educatives, disposen de visites virtuals, fan presentacions en els centres de secundària, xerrades a la universitat i accions informatives sobre les proves i l'accés. També, disposen de materials per a la difusió (guies, vídeos, ràdio i web) i compten amb equips pluridisciplinaris que desenvolupen funcions d'orientació i atenció psicopedagògica per als estudiants.
 - Respecte a les accions d'acollida a la universitat, totes realitzen accions d'informació sobre les proves i l'accés, la preinscripció, la matriculació, l'oferta formativa, les beques i els serveis; també, desenvolupen accions tutorialis de forma personalitzada, autoorientació, fòrums virtuals i disposen d'estudiants assessors. Al mateix temps ofereixen suport a l'estudi mitjançant la formació en tècniques d'estudi.

Tots aquests resultats obtinguts en han ajudat a configurar un pla de transició i incorporació a la universitat, del qual destaquem, tot seguit, alguns aspectes relacionats amb les seves cinc fases clau:

- La detecció de necessitats. Cal identificar les necessitats d'informació i d'orientació dels estudiants universitaris potencials, les dels estudiants de primer curs i les dels estudis que volen cursar o que inicien. Es necessari avaluar-ne les necessitats informatives, formatives i d'orientació, identificar les necessitats específiques dels estudis, prendre en consideració les pràctiques ja consolidades per les diverses titulacions i valorar-ne el grau d'eficàcia.

- La concreció dels objectius. A partir de la detecció de necessitats, s'estableixen les prioritats i es concreten els àmbits d'actuació que han d'anar adreçats a: consolidar els vincles entre la universitat i els centres d'educació postsecundària, amb la finalitat d'afavorir el coneixement mutu, la coordinació i la captació de nous estudiants; posar al servei dels estudiants de primer un pla d'acollida i inducció que proporcioni informació sobre la universitat, els plans d'estudis, les sortides professionals i els seus serveis; superar possibles dificultats en relació amb els hàbits i les estratègies d'estudi o els coneixements previs necessaris per cursar determinades assignatures; formar els estudiants per a l'adaptació als nous estudis i millorar els mètodes d'aprenentatge; i assessorar els estudiants en temes concrets, problemes diversos o situacions especials.
- La tipologia d'accions tutorialis en funció dels moments clau del primer curs. Així, segons criteri temporal, es poden considerar dos grans blocs: les accions prèvies a la matriculació a la universitat i les accions adreçades a estudiants de primer curs. Totes elles han d'estar estretament vinculades amb els objectius i les prioritats que s'hagi fixat la universitat, la facultat o l'escola i la titulació.
- Els aspectes organitzatius. A continuació, es destaquen alguns que ens semblen imprescindibles:
 - Recollir en els plantejaments institucionals la preocupació per la transició i la incorporació dels estudiants de primer, com a un compromís que s'ha de planificar i avaluar.
 - L'existència d'una direcció política que s'encarregui d'establir els criteris i les prioritats segons un calendari d'actuacions.
 - L'existència d'una direcció operativa, que coordini i executi les actuacions corresponents, formada pels responsables de les proves d'accés a la universitat, els coordinadors de titulació o de primer curs i el professorat de secundària.
 - Un grup tècnic que donés suport al procés de planificació general i participés en la seva supervisió i avaluació, proporcionant instruments, protocols d'avaluació, mecanismes i estratègies de regulació.
 - Comptar amb criteris d'assignació del professorat de primer, reforçant la seva formació i l'existència d'un clima de treball que recolzi la coordinació i l'èxit del pla.
- L'avaluació del pla. El disseny, el desenvolupament i els resultats del pla de transició i incorporació a la universitat han de ser objectes de seguiment i avaluació per constatar els aspectes que funcionen correctament i els que són susceptibles de millora; també han de servir per profunditzar en l'organització del pla i en la presa de decisions per a la seva optimització, com delimitar el perfil del tutor de primer curs, modificar la formació rebuda pels tutors o els assessors d'estudiants, organitzar trobades amb els responsables dels plans de diversos centres o establir mecanismes per a una major coordinació amb el professorat dels centres d'educació postsecundària.

5. Conclusions

Les accions de captació dels estudiants de secundària tenen, en el cas de la UAB, uns resultats satisfactoris per als seus destinataris. No passa el mateix amb les accions d'acollida adreçades als estudiants de primer curs, que reclamen més atenció. Alguns dels resultats assenyalen que:

Les accions de més utilitat per tenir èxit en la transició de la secundària cap a la universitat són les que es preocupen per informar i donar a conèixer la universitat.

Les accions d'acollida, els serveis i els programes més valorats, durant la incorporació universitària, són les jornades d'acollida, rebuda, orientació cap a la titulació, la facultat i els serveis de la universitat i les assignatures propedèutiques. També les tutories, el programa d'estudiants assessors, el Campus Ítaca i els serveis informàtics i bibliotecaris ofereixen orientació en la transició.

Els canvis principals que troben els estudiants respecte a la secundària és que implica una major exigència acadèmica, treball autònom, la relació estudiant-professor i els sistemes d'avaluació que es desenvolupen.

Les dificultats fonamentals que es troben en la transició secundària-universitat i en la incorporació a la universitat tenen a veure amb la gestió personal que es fa del temps, la quantitat de contingut als plans d'estudi, les tècniques d'estudi, les habilitats d'aprenentatge i els sistemes d'avaluació.

La superació de dificultats necessita major informació acadèmica i administrativa, orientació psicopedagògica, organització d'assignatures propedèutiques, atenció personalitzada mitjançant tutories, augment d'estudiants assessors, millora de l'acollida i dels mecanismes d'avaluació continua.

El desenvolupament d'accions de captació i acollida, a la UAB i en d'altres universitats de referència, mostra la necessitat d'aprofundir en els processos d'adaptació i retenció d'estudiants, reforçant els processos d'orientació i tutoria abans i després de l'ingrés a la universitat. Fins ara les accions que es portaven a terme eren més aviat estructurals i bàsiques, per la qual cosa, caldria aprofundir en la via institucional (articulació i coordinació dels serveis als estudiants) i la personal (anàlisi de la configuració i el desenvolupament d'expectatives i percepcions entre els estudiants).

Per a propers estudis, ens sembla adequat estructurar programes d'acollida específics per a cada universitat, fonamentats en estudis comuns que permetin avançar en el perfil dels estudiants i en la configuració d'un catàleg de bones pràctiques de transició. També resultaria imprescindible desenvolupar mecanismes per tal d'avaluar els efectes i l'impacte d'aquests programes i analitzar el procés de transició d'altres vies d'accés com les referides a majors de 25 anys, gent gran i formació professional.

Referències

Academic Ranking of World Universities. (2004). *Ranking of Shanghai*.
<http://www.arwu.org>

- DELANEY, A. M. (2004). «Ideas to enhance higher education's impact on graduates' lives: alumni recommendations», a *Tertiary Education and Management*, 10, 89-105.
- GAIRÍN, J. (Coord.); FEIXAS, M.; FRANCH, J.; GUILLAMÓN, C. i QUINQUER, D. (2004a). «Una propuesta de acciones tutoriales para la UAB», a *III Symposium Iberoamericano de Docencia Universitaria y Pedagogía Universitaria: Hacia un espacio de Aprendizaje Compartido*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- GAIRÍN, J. (Coord.); FEIXAS, M.; FRANCH, J.; GUILLAMÓN, C. i QUINQUER, D. (2004b). «Un marco para elaborar planes de tutoría en la universidad», a *III Symposium Iberoamericano de Docencia Universitaria y Pedagogía Universitaria: Hacia un espacio de Aprendizaje Compartido*. Bilbao: Universidad de Deusto.
- GAIRÍN, J.; FEIXAS, M.; FRANCH, J.; GUILLAMÓN, C. i QUINQUER, D. (2004c). «Elementos para la elaboración de planes de tutoría en la universidad», a *Revista de Educación Contextos Educativos*. Logroño: Universidad de La Rioja, núm. 6-7, pp. 21-42.
- GAIRÍN, J.; FEIXAS, M.; GUILLAMÓN, C. i QUINQUER, D. (2005). *El Pla de Tutoria a la Universitat*. Bellaterra: Servei de Publicació de la UAB.
- QUINQUER, D. (2004). «La transición entre la secundaria y la universidad», a *8º Congreso Interuniversitario de Organización de Instituciones Educativas*. Sevilla, pp. 908-918.
- TAM, M. (2002). «University impact on student growth: a quality measure?», a *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24 (2), 211-218.

Paraules clau

Transició secundària-universitat, incorporació, acollida, estudiants de primer curs.

Finançament

Projecte d'expedient 2004/00076 MQD a les Universitats Catalanes, convocat per Resolució UNI/371/2004 de 19 de gener de 2004 (DOGC 4081, de 1 de març) i subvencionat per Resolució de 8 de juliol de 2004.

Responsable del projecte

Joaquín Gairín Sallán
 Departament de Pedagogia Aplicada
 Universitat Autònoma de Barcelona
 joaquin.gairin@uab.cat

Presentació del responsable del projecte i del grup de treball

Joaquín Gairín Sallán és doctor en Pedagogia, catedràtic d'Universitat i consultor internacional. El grup consolidat de recerca que coordina, EDO, ha realitzat, entre d'altres, les següents publicacions sobre la temàtica: *El Pla de Tutoria a la Universitat* (2005 — Bellaterra, Servei de Publicacions de la UAB), «La tutoria acadèmica en

el escenario europeo de educación superior» (2004 — *Revista Ineruniversitaria de Formación del Profesorado*, v.18) i «La transición como oportunidad y problema educativo» (2004 — *Congreso Interuniversitario de Organización de Instituciones Educativas*, Sevilla).

Membres que formen part del projecte

José Luis Muñoz Moreno
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
joseluis.munoz@uab.cat

Cristina Guillamón Ramos
Departament de Pedagogia Aplicada
Universitat Autònoma de Barcelona
cristina.guillamon@uab.cat

Mònica Feixas Condom
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
monica.feixas@uab.cat

Dolors Quinquer Vilamitjana
Institut Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
dolors.quinquer@uab.cat

Ensenyant en anglès a la universitat, una experiència compartida

Mònica Feixas

Eva Codó¹, Digna Couso², Mariona Espinet³ i Dolors Masats⁴

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

1. Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

2 i 3. Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

4. Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Resum

El treball que presentem recull un conjunt de reflexions que un grup de sis docents de diferents departaments de la Facultat de Ciències de l'Educació ha obtingut sobre l'experiència d'ensenyar les assignatures en llengua anglesa a la titulació de Mestre. Especialitat de Llengua Estrangera, i algunes estratègies docents que han portat a terme per tal de fer-la més efectiva.

L'experiència prèvia i els intercanvis fets durant dos cursos acadèmics (2005-2007) en el marc d'aquest projecte han permès fer una anàlisi preliminar dels reptes que planteja l'ensenyament d'assignatures (no lingüístiques) en una segona llengua (anglès) en el sistema universitari català i, en concret, dels avantatges i dificultats de portar a terme un aprenentatge integrat de continguts i llengua (AICLE).

Entre els avantatges, destaca el fet que l'aprenentatge de la llengua s'emmarca en un context real i els estudiants treballen continguts i desenvolupen competències lingüístiques alhora. Tanmateix, per als docents suposa assajar i compartir estratègies docents innovadores, com també mantenir una competència en llengua anglesa d'alt nivell. Les dificultats principals tenen relació amb el domini de la llengua dels estudiants, la capacitat del professorat per transmetre els continguts i motivar el treball en una segona llengua i per seleccionar les estratègies i els recursos didàctics més adients per treballar-los.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquesta innovació és interessant per al professorat que vol conèixer els avantatges i inconvenients de l'aprenentatge integrat de continguts i llengua, que analitza els proces-

sos d'ensenyament i aprenentatge d'una determinada disciplina en una segona llengua o que es planteja impartir o imparteix assignatures en anglès a la universitat.

1. Objectius

La finalitat del projecte és millorar les competències comunicatives en anglès dels estudiants de Mestre. Especialitat de Llengua Estrangera mitjançant la impartició de docència en anglès d'assignatures no lingüístiques. Durant els cursos 2005-2006 i 2006-2007 (temps en què s'ha implementat aquest projecte), s'han impartit en anglès les assignatures següents: Matemàtiques I (troncal), Temes Bàsics de Ciències (optativa) i Informàtica Educativa (troncal) de primer curs; Didàctica de les Ciències (optativa) de segon curs i Organització del Centre Escolar (troncal) de tercer curs.

Els objectius proposats són els següents:

1. Millorar les destreses lingüístiques dels estudiants de la titulació perquè assoleixin el domini necessari en la llengua anglesa en l'argot propi del món de l'educació (el propi de la didàctica, de l'organització de centres, de les matemàtiques, de les ciències i de les noves tecnologies) en els cinc àmbits de desenvolupament d'una llengua: la comprensió oral (escoltar), l'expressió oral (parlar), la comprensió escrita (lectura), l'expressió escrita (escriptura) i la interacció en la comunicació.
2. Donar suport al professorat implicat tot facilitant-li l'elaboració i la traducció de materials docents en anglès.
3. Analitzar les dificultats dels estudiants en l'assoliment de les competències cognitivolingüístiques necessàries per treballar amb èxit cada assignatura i buscar estratègies didàctiques per superar-les.
4. Millorar la coordinació entre els docents dels diferents departaments, en concret la dels que impartim les assignatures en llengua anglesa.

2. Descripció del treball

2.1. Contextualització del treball

L'ensenyament d'assignatures en terceres llengües és una prioritat del DURSI, de la UAB, de la Facultat de Ciències de l'Educació, i també de la titulació de Mestre. Especialitat de Llengua Estrangera. Aquesta és una titulació que sempre busca noves fórmules per millorar les competències lingüístiques de l'alumnat, sobretot les competències de l'expressió oral i escrita en terceres llengües.

A partir del doble objectiu de contextualitzar l'ús de la llengua estrangera i d'augmentar el nombre d'hores de contacte amb aquesta llengua, sorgeix de manera pilot la iniciativa d'impartir alguna assignatura no lingüística en llengua anglesa. Així, fa vuit cursos acadèmics, es comença a impartir l'assignatura d'Organització del Centre Escolar en anglès.

Enguany, el context universitari ha canviat arran del procés d'adaptació dels estudis a les directrius de Bolonya i, per tant, el fet d'impartir assignatures en anglès interessa. Tant és així que la Comissió d'Ordenació Acadèmica de la Universitat Autònoma de Barcelona, a partir del curs acadèmic 2004-2005 reconeix en forma de crèdits la docència en terceres llengües. És en aquest nou marc quan la titulació, a través de la coordinació de titulació i de la professora que havia participat en el projecte pilot, es planteja anar més enllà.

La iniciativa s'ha concretat en l'execució d'un projecte de millora de la qualitat docent (MQD) i en la creació d'un grup de treball que agrupa el professorat decidit a impartir les assignatures en anglès (Matemàtiques I, Informàtica Educativa, Didàctica de les Ciències, Temes Bàsics de Ciències i Organització del Centre Escolar) i la coordinació de la titulació (adscrita al Departament de Didàctica de la Llengua). L'experiència adquirida a la prova pilot (Feixas, 2005) ha servit de punt de partida.

2.2. Els enfocaments didàctics centrats en l'aprenentatge integrat de continguts i llengua (AICLE)

El terme AICLE, aprenentatge integrat de continguts i llengua (CLIL: *Content and Language Integrated Learning*), es refereix, segons Marsh (2002), a «qualsevol context educatiu que tingui el doble objectiu de fer servir una llengua diferent de la llengua materna dels estudiants com a mitjà per ensenyar i aprendre continguts no lingüístics». Sovint, però, també acostuma a substituir la noció d'*ensenyament basat en continguts* (*Content-based instruction*) i podríem dir, doncs, que el terme serveix per referir-se tant a l'ensenyament d'una segona llengua mitjançant l'aprenentatge de continguts d'altres àrees curriculars, com per descriure l'aprenentatge d'una disciplina no lingüística *per se*, com poden ser les matemàtiques o les ciències, fent servir una segona llengua o una llengua estrangera com a vehicle d'aquests aprenentatges.

Si tenim en compte que un dels objectius dels enfocaments AICLE és el de proporcionar als estudiants oportunitats d'estudiar continguts des de perspectives diverses (Marsh 2002), es pot argumentar que aquest enfocament intenta pal·liar la paradoxa que Mohan (1986) descriu quan afirma que tot i que la llengua és un sistema que relaciona allò que es diu (el contingut) amb els mitjans que s'empren per dir-ho (l'expressió), a les classes de contingut es passa per alt el paper de la llengua com a mitjà d'aprenentatge i a les classes de llengua no es té en compte el contingut que es vol transmetre.

Segons Coyle (1999), els enfocaments AICLE es poden desenvolupar en qualsevol aula, és a dir, en qualsevol franja d'edat i en qualsevol nivell de competència en la llengua estrangera si els continguts es fan accessibles a partir de potenciar l'oralitat (l'habilitat d'expressar-se oralment) i la comprensió lectora. Això implica, segons la mateixa autora, repensar el concepte de *llengua* perquè l'aprenentatge vagi lligat a l'ús i no a sabers declaratius. Així doncs, aprendre llengua implicaria el coneixement d'un sistema lingüístic (la gramàtica, el vocabulari, les estructures sintàctiques i les

funcions comunicatives d'una determinada llengua), lligat a la capacitat de reflexió sobre l'ús d'aquest codi (al desenvolupament d'habilitats metacognitives) i a la construcció del saber a partir del desenvolupament d'habilitats lingüístiques i d'habilitats cognitives d'ordre general.

Per a Jorba (1998), l'adquisició de contingut de les àrees curriculars possibilita el desenvolupament de les habilitats cognitivolingüístiques (descriure, resumir, definir, explicar, justificar, argumentar), que a la vegada desenvolupen les habilitats cognitives.

En altres recerques (Jäppinen, 2005, 2006), la taxonomia utilitzada per analitzar experiències AICLE en etapes educatives no universitàries ha estat l'instrument SOLO (*Structure Of The Observed Learning Outcomes*) de Biggs i Collis (1982) que serveix per descriure l'estructura d'una resposta i veure el progrés jeràrquic en la complexitat estructural de diverses respostes d'un treball.

Aquesta visió global de la llengua com a instrument per adquirir habilitats i coneixements lingüístics i no lingüístics està implícita, per exemple, en la definició d'ús de la llengua que trobem en el *Marc europeu comú de referència* (2001:17) i segons la qual aquest ús fa al·lusió a aquelles

«accions que realitzen les persones, les quals... desenvolupen una sèrie de competències... de caràcter general i competències lingüístiques comunicatives en particular. Les persones utilitzen les competències que tenen a la seva disposició en diversos contextos i sota diverses condicions i limitacions, amb l'objectiu de dur a terme activitats lingüístiques...(que) comporten uns processos lingüístics destinats a produir i/o comprendre textos relacionats amb temes d'àmbits específics, activant les estratègies més convenients per a l'acompliment de les tasques».

Les competències generals que assenyala el Marc —i que s'interpreten en termes de coneixements declaratius (saber), habilitats (saber-fer), actituds (saber-estar) i capacitats per aprendre (saber-aprendre)— són comunes a qualsevol de les àrees de coneixement (incloses les disciplines lingüístiques) i, per tant, són les que interessa potenciar en una classe AICLE.

3. Metodologia

L'estudi recull els punts de vista dels estudiants i professors sobre l'experiència de participar en assignatures no lingüístiques en anglès i n'analitza algunes de les produccions. Per assolir aquests objectius, s'han utilitzat quatre instruments:

1. La comparació de les **produccions escrites** de dos grups d'estudiants de diferent titulació que han seguit la mateixa matèria amb la mateixa professora en anglès i en català. Mitjançant l'instrument SOLO de Biggs i Collis (1982), s'ha analitzat una mostra de 18 treballs escrits en grups de 3-4 estudiants i centrats en la reso-

lució de casos de l'àmbit d'organització dels centres educatius (9 escrits en català i 9 en anglès, 3 treballs per cas). Les produccions, escollides a l'atzar, corresponien a grups diferents. De cada cas es van triar tres qüestions per analitzar en detall, qüestions que requerien que els estudiants oferissin respostes argumentatives, en lloc de descriptives o explicatives. L'objectiu era examinar fins a quin punt identificaven les idees rellevants, les aplicaven a les situacions problemàtiques i en justificaven la decisió d'una manera coherent. De manera independent, dos professors van classificar les respostes segons la taxonomia de SOLO. El nivell de concordança va ser al voltant del 90 %.

2. Una **pauta de lectura crítica en textos científics**, elaborada a partir de materials creats en el grup LIEC del Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals de la UAB. En aquest cas s'han comparat dos textos produïts per cada estudiant com a resultat d'un procés de lectura lliure i d'un de crítica i s'han identificat els perfils dels estudiants en relació amb el nivell d'assoliment de l'habilitat de llegir i escriure críticament. L'anàlisi dels textos resultat de la lectura lliure i de la lectura crítica guiada s'ha fet a partir d'una llista de categories que recullen els aspectes més importants que caracteritzen un posicionament crític davant d'un text per part dels lectors. Per a cada estudiant es compara el text lliure inicial i el text crític guiat per constatar la presència o absència de cada una de les categories establertes.

Paral·lelament, es contribueix, mitjançant l'elaboració d'un vocabulari català-anglès, que els estudiants augmentin el vocabulari en la llengua meta. Aquest glossari conté termes i expressions propis del món de l'educació i serveix per ajudar els estudiants a fer servir l'anglès per donar instruccions, organitzar la comunicació a l'aula i guiar l'aprenentatge en cadascuna de les assignatures que hem assenyalat anteriorment.

4. Resultats

Els resultats que es presenten a continuació estan relacionats amb els tres diferents estudis fets en aquest projecte i l'elaboració d'un vocabulari d'educació català-anglès:

Estudi a les assignatures de Temes Bàsics de Ciències i Matemàtiques I, per conèixer la percepció dels estudiants i professors de l'experiència de fer una assignatura en anglès.

El professorat d'aquestes assignatures valora positivament l'experiència, tot i que considera que l'enfocament AICLE suposa un increment considerable de feina i d'esforç pel fet d'impartir la docència en una llengua no materna i per vetllar perquè els estudiants segueixin i adquireixin els principals coneixements i desenvolupin competències reflexives. Aquest fet produeix un neguit afegit pel fet que, quan els estudiants presenten dificultats, és més complex identificar si es deuen a la dificultat de la matèria o al nivell de domini de la llengua.

Segons les percepcions dels estudiants, la majoria no associen una dificultat intrínseca al fet de cursar l'assignatura en anglès, sinó als mateixos continguts de l'assignatura. Reconeixen, però, que s'han hagut d'acostumar a seguir les classes en anglès i a incorporar el vocabulari tècnic específic, i que al principi això era més problemàtic. En alguns casos expressen una dificultat afegida quant a l'expressió oral i escrita, en particular en les proves d'avaluació. Respecte de la utilitat, la totalitat dels estudiants troben positiu fer assignatures en llengua anglesa, independentment de l'esforç. AICLE els ajuda a millorar la competència lingüística general, tot destacant els aprenentatges de vocabulari específic, comprensió oral i expressió escrita, les activitats més treballades a l'aula. Pel que fa a l'interès, els estudiants no troben que el fet de cursar l'assignatura en llengua anglesa els n'hagi fet augmentar o disminuir l'interès. També sembla bastant general el reconeixement dels estudiants de poca interacció oral en anglès entre ells. Per a alguns, tot i valorar el fet de fer assignatures en anglès, comenten que això implica clarament més esforç i més temps, dins i fora de classe.

Hem pogut constatar que, en general, la forma d'entendre la millora en competència lingüística pels estudiants és més reduccionista i tradicional que la utilitzada pels docents, vinculada a aspectes sobretot lingüístics (fonètica, gramàtica, etc.). Això suggereix canviar algun aspecte de l'estructura del qüestionari utilitzat per tal de poder copsar exactament l'opinió dels estudiants, com també potser fer servir altres eines de recollida de dades (entrevista, etc.). També es considera que seria interessant avaluar objectivament la competència lingüística dels estudiants, potser cooperant amb altres assignatures lingüístiques de la titulació.

4.1. Estudi a l'assignatura d'Organització de Centres Escolars, per examinar la complexitat de les respostes produïdes per grups d'estudiants de dos titulacions diferents que han treballat els mateixos casos en anglès i català

Tot i que la mostra de treballs analitzats és relativament petita i els resultats que ens ofereixen no poden ser decisius, tenim evidències per suggerir que la comprensió del contingut per part dels estudiants no es veu de cap manera limitada pel fet que, en un dels grups la llengua vehicular d'instrucció sigui l'anglès. De fet, poques respostes dels estudiants s'han pogut classificar en cap dels primers tres nivells de la taxonomia SOLO, que té relació amb respostes superficials i essencialment descriptives. La majoria de respostes mostren que els estudiants comprenen la complexitat de les situacions presentades, són capaços de reflexionar-hi —sospesant els pros i contres de diferents opcions— i poden prendre una decisió final sobre les accions portades a terme.

El grup de català mostra un major nombre de respostes argumentatives que el grup d'anglès. La producció de respostes complexes en una llengua estrangera és un exercici cognitivament més laboriós i lingüísticament més complex que si ho fan en la llengua materna, però no podem generalitzar ni concloure que el fet que un grup ho faci lleugerament millor que l'altre sigui per motius de la llengua. Els casos eren treba-

llats per grups diferents en cada titulació, per tant, era difícilment comparable. A més a més, l'instrument utilitzat per a l'anàlisi no permet explicar per què hi ha diferències entre el nivell de complexitat de les respostes produïdes i a què es poden atribuir aquestes diferències. Semblaria evident la necessitat de disposar un instrument que fos capaç d'integrar tant l'anàlisi del contingut com de la complexitat lingüística en les respostes dels estudiants sense ignorar la tipologia i natura de les preguntes que s'han de respondre.

Els resultats acaben mostrant sobretot l'efectivitat del procés d'ensenyament aprenentatge. Això no obstant, seria desitjable haver identificat un nombre més ampli de respostes de tipus argumentatiu, que mostren un nivell d'implicació cognitiva, i per tant ofereixen proves d'una reflexió i una comprensió del contingut més profunda. És de notar que cal fer més èmfasi en el desenvolupament de destreses cognitivolingüístiques en els estudiants també en les assignatures no lingüístiques (Jorba et al., 1998). Això comporta, entre d'altres, que els docents en la planificació i presentació de les activitats als estudiants facin més explícit el tipus de respostes que s'esperen en l'exercici i sobretot, que les respostes presentades mostrin un pensament reflexiu en el sentit que defensin un posicionament i siguin capaços de valorar-lo mitjançant opcions alternatives des de diferents perspectives crítiques.

4.2. Estudi a l'assignatura Didàctica de les Ciències per identificar el nivell de lectura crítica que els estudiants tenen sobre textos científics

Pel que fa a la lectura crítica, els estudiants mostren dificultats a l'hora de llegir textos en una altra llengua. Afirmen que llegir en anglès els genera inseguretat en no estar del tot segurs sobre la captació del missatge que vol transmetre el text i que els suposa molt de temps atès que necessiten regularment cercar el significat de moltes paraules. Aquesta actitud en part ve condicionada pel significat que els estudiants donen a l'activitat de llegir: la interpreten com un procés de transmissió d'un coneixement que cal aprendre en lloc de considerar la lectura com una oportunitat per a qüestionar el món i la professió docent tal com es presenta en els textos.

Els resultats obtinguts en comparar els dos textos produïts per cada alumne permeten constatar que la utilització d'una estratègia didàctica senzilla com pot ser la distribució d'unes orientacions per a la lectura crítica de textos professionals:

1. Produeix una millora global de la competència de lectura crítica dels estudiants.
Els resultats obtinguts evidencien un augment considerable d'elements crítics entre els textos produïts després de la lectura lliure inicial i els elaborats després de la lectura crítica guiada. Tanmateix es fa necessari una anàlisi més detallada de cada categoria per veure si la millora de la lectura crítica dels estudiants és general o bé es concentra en alguns aspectes concrets.
2. Incrementa considerablement la competència de lectura crítica amb relació als aspectes lligats a l'anticipació abans de llegir. Els estudiants mostren en els textos la presència de referències, l'exposició d'expectatives sobre el contingut del text,

tant en l'àmbit cognitiu com l'emocional i la identificació i avaluació dels aspectes formals del text.

3. Ajuda els estudiants a ser més conscients de les dificultats i per tant els capaciten per poder-les minimitzar. On es detecten millores d'un grau menor és en la capacitat de posicionar-se com a aprenents i com a professionals.

La majoria dels estudiants consideren que llegir és una activitat orientada a extreure les idees principals que transmet el text i, per tant, se situen espontàniament com a receptors passius. Un nombre menor d'estudiants també mostra en els textos de lectura lliure la capacitat d'establir relacions amb altres dominis més personals com a lectors i la d'avaluar les afirmacions del text. On es troba una major diferència en els textos de lectura crítica guiada és en la presència d'afirmacions sobre l'autor i la seva postura, mentre que en els textos lliures cap estudiant veu la necessitat de reflexionar sobre l'autor i el seu paper en la construcció del text. En els textos guiats aquest percentatge augmenta fins a aproximadament un 25 %.

Així doncs, oferir orientacions als estudiants sobre com llegir críticament contribueix que entenguin els aspectes més rellevants del text (intencions i posicionaments de l'autor, estructura del text, la relació de l'estudiant lector amb les idees del text) i els ajudin en el desenvolupament d'una postura crítica davant la visió intencionada del món professional que dibuixa l'autor. Avancem la necessitat de desenvolupar altres estratègies didàctiques més interactives que afavoreixin la construcció de posicionaments personals i professionals més crítics com a resultat del treball de lectura.

5. Conclusions

Vehicular una assignatura en anglès és un gran repte per als docents, però segurament ho és més per a la majoria d'estudiants que arriben a la universitat amb un nivell de competència en llengua estrangera equivalent a un usuari bàsic (nivell comú de referència A2) i se'ls demana que parlin, escriguin, llegeixin, interactuin i compreguin el contingut propi de cada assignatura en anglès.

Un dels problemes que evidencien els estudis sobre AICLE és que hi ha pocs docents no especialistes en llengua que s'hi atreixin. Principalment, la competència de l'expressió escrita i oral és l'aspecte que cal millorar com a docents ja que resulta imprescindible, d'acord amb el nostre marc teòric, oferir i demanar models textuais de diverses habilitats cognitivolingüístiques (descriure, explicar, argumentar, justificar) que els estudiants puguin treballar sistemàticament.

En general, algunes dificultats que els professors i estudiants han trobat en experimentar l'enfocament AICLE a la universitat són la poca fluïdesa en la interacció i expressió oral dels estudiants i la dificultat en l'expressió escrita (per exemple, d'informes de laboratori). Cal destacar que aquesta última és més evident en el primer curs que en el tercer. D'altra banda, els avantatges tenen relació amb la millora general del vocabulari, la consolidació d'aspectes gramaticals o frases fetes, i l'interès creixent per

l'ús de la llengua per preguntar, explicar, justificar o discutir en anglès de temàtiques d'actualitat i pròpies de les assignatures. On també hi ha coincidència és en el fet que aquest aprenentatge està vinculat a l'expansió del vocabulari.

Navés i Muñoz (1999) afirmen que s'ha de fer encara un gran esforç per dotar les aules AICLE de materials útils per al professorat i els estudiants. En aquest sentit, els professors que han contribuït en l'experiència assenyalen que hi ha pocs materials i pocs recursos que facilitin la tasca del docent que vol impartir continguts lingüístics dins les seves assignatures, fet que dificulta l'aplicació a l'aula d'una metodologia molt sòlida des del punt de vista teòric. Tots coincideixen a afirmar que les dificultats per trobar vocabularis català-anglès específics de ciències, matemàtiques, informàtica o didàctica de les ciències ha contribuït que la tasca de construcció de vocabulari fos feixuga i portés més temps del necessari.

En línia amb el que postula Muñoz (2002), el fet d'haver emprat una llengua estrangera com a vehicle de comunicació a l'aula i com a mitjà per vehicular els aprenentatges propis de cada assignatura ha fet que el professorat fos més conscient dels reptes que havien d'afrontar els estudiants i, en conseqüència, se n'ha estimulat el comportament estratègic per superar-los. D'altra banda, tots aposten pel treball en equip i afirmen que sense el suport dels companys i companyes de l'experiència i de la titulació no s'haguessin pogut afrontar i superar els reptes plantejats per la docència en anglès.

Els resultats de les proves objectives dels estudiants en entorns AICLE, comparades amb els d'estudiants que han cursat les mateixes assignatures amb el mateix professor, en la seva llengua, no mostren diferències significatives. La impressió dels professors, confirmada tant pels resultats de l'avaluació dels treballs de l'assignatura i l'examen final, com per l'anàlisi de les produccions textuais dels dos grups d'estudiants, és que les mateixes dificultats apareixen en ambdós, i que són les pròpies de l'aprenentatge del contingut disciplinari i no pas de la llengua vehicular utilitzada.

Per tant, la visió de l'alumnat i el professorat coincideix quant al fet que l'enfocament AICLE promou un major ús de la llengua estrangera, fet que serveix per practicar la llengua i en practicar-la es millora l'aprenentatge. Per a la majoria d'estudiants l'entorn AICLE no ha estat problemàtic —ni per als que presenten problemes de llengua. Tots han apreciat millores significatives en el nivell de domini de la llengua estrangera i, per tant, les dificultats presentades són assumibles.

Aquest projecte MQD ha suposat, per a tot el professorat que hi ha participat, plantejar alguns dels reptes importants que suposa la docència universitària en una altra llengua. Aquest camí tot just s'obre i cal continuar en aquesta línia de recerca per tal d'aconseguir resultats més significatius i controlar variables com el rendiment dels estudiants i els nivells d'anglès per determinar més clarament l'impacte de l'AICLE en els resultats d'aprenentatge.

Referències

- DIVERSOS AUTORS. (1996). *CLIL in Catalonia, from theory to practice*. APAC: Anglès (Girona).
- BIGGS, J. B. i COLLIS, K. F. (1982). *Evaluating the Quality of Learning - The SOLO Taxonomy*. Nova York: Academic Press.
- BULLOCK, A. (1975). «A language for life». *Educational Report*.
- CABALLERO DE RODAS, B. i MASATS, D. (1999). «Les llengües estrangeres com a vehicle d'aprenentatges escolars». *Perspectiva Escolar*, 232, Febrer 1999. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat. p. 19-25.
- CASSANY, D. (2006). *Rere les línies*. Barcelona: Empúries.
- CODÓ, E.; MASATS, D.; FEIXAS, M.; ESPINET, M. i COUSO, D. (2007). «Analysing the Level of Complexity of University Students' Written Responses: A Comparison between First and Foreign Language Productions». A RUST, C. (ed.) (2007). *Improving Student Learning Through Teaching*. Oxford: Oxford Brookes University, p. 158-170.
- COMISSIÓ EUROPEA (2005). *Key Competences for Lifelong Learning –A European Reference*, 0221 (COD).
- COUSO, D.; FEIXAS, M.; MASATS, D. i ESPINET, M. *Treballant les competències lingüístiques dels futurs mestres de llengua estrangera en context: l'ensenyament de ciències i matemàtiques en anglès*. Presentat al III Congrés Internacional sobre Docència a la Universitat i Innovació. Barcelona. Juliol.
- COYLE, D. (1999) *Against all odds: lessons from content and language integrated learning in English Secondary schools*. Policopiat.
- ESPINET, M.; CODÓ, E.; FEIXAS, M.; MASATS, D. i COUSO, D. (2007). *Llegir i escriure críticament en el context d'assignatures impartides en anglès: el cas de la titulació de mestre especialitat llengua estrangera*. Jornada d'Innovació IDES Campus UAB.
- FEIXAS, M. (2005). *La decisió d'impartir una assignatura troncal en anglès: right or wrong?* II Jornades Innovació Docent. UAB.
- FEIXAS, M.; MASATS, D.; COUSO, D.; ESPINET, M. i CODÓ, E. (2006). *Millora de les competències en llengua anglesa dels estudiants de la titulació de mestre especialitat llengua estrangera mitjançant la impartició d'assignatures no-lingüístiques en anglès: una experiència AICLE*. Jornada d'Innovació IDES Campus UAB.
- JÄPPINEN, A-K. (2006). «CLIL and future learning». A Björklund, S. et al. (ed.) (2006). *Exploring dual-focused education: integrating learning and content for individual and societal needs*. Vaasan Yliopiston Julkaisu
- JÄPPINEN, A-K. (2005). «Thinking and content learning of mathematics and science as cognitional development in content and language integrated learning (CLIL): Teaching Through a Foreign Language in Finland». *Language and Education*. Vol.19, n. 2. p. 147-168.
- JORBA, J. (1998). «La comunicació i les habilitats cognitivolingüístiques». A JORBA, J.; GÓMEZ, I.; i PRAT, A. (ed.). *Parlar i escriure per aprendre. Ús de la llengua en*

situació d'ensenyament-aprenentatge des de les àrees curriculars. Barcelona: ICE-UAB.

Marc europeu comú de referència per a les llengües: *aprendre, ensenyar, avaluar*. (2001) <http://www6.gencat.net/llengcat/publicacions/marc/index.htm>. [Consulta 3.3.2008]

MASATS, D.; FEIXAS, M.; COUSO, D. i ESPINET, M. (2006). *La docència en anglès en assignatures no lingüístiques a la titulació de Mestre Especialitat Llengua Estrangera*. Presentat al III Congrés Internacional sobre Docència a la Universitat i Innovació. Barcelona. Juliol.

MOHAN, B. A. (1986). *Language and content*. Reading, MA. Addison-Wesley.

MUÑOZ, C. (1997). «Age, Exposure and Foreign Language Learning». A: L. BOSCH, C. MUÑOZ i C. PÉREZ. *Second Language Acquisition: Early Childhood Perspectives*. APAC Monographs, 2: 16-22.

PRAT, A., MÁRQUEZ, C. i MARBÀ, A. (falta l'any). «Literacitat científica i lectura». *Temps d'educació*. En premsa.

RAMOS, L. i ESPINET, M. (2007). *Narrativas experimentales en la formación de docentes de ciencias*. IV Jornadas de Campus de Innovación Docente de la Universidad Autónoma de Barcelona.

RAMOS, L. i ESPINET, M. (2007). *Relatos narrativos de las prácticas de laboratorio en la formación de docentes de ciencias*. IX Congreso Nacional de Investigación Educativa. Yucatán, México.

RAMOS, L. i ESPINET, M. (2007). *Relatos narrativos y trabajo experiemental en la formación de maestros de ciencias*. IV Congreso Comunicación Social de la Ciencia Cultura Científica y Ciudadanía Democrática. Madrid, España.

STEVENS, L. P. i BEAN, T.W. (2006). *Critical literacy: Context, research & practice in K-12 classrooms*. Nova York: Sage.

Paraules clau

Aprenentatge integrat de contingut i llengua (AICLE), *Content and Language Integrated Learning* (CLIL), educació superior, competències cognitivolingüístiques

Finançament

Ajut per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat docent (MQD) a les universitats de Catalunya. AGAUR (2005MQD00130).

Responsable del projecte

Mònica Feixas

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

monica.feixas@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte

Mònica Feixas és professora de l'Àrea de Didàctica i Organització Escolar del Departament de Pedagogia Aplicada. És llicenciada en Filosofia i Lletres: Ciències de l'Educació per la UAB, té un màster en Administració de l'Educació del Teachers College (Columbia University) i és doctora en Ciències de l'Educació per la UAB. Les principals línies de recerca estan relacionades amb el desenvolupament professional del professorat universitari, la cultura docent a les universitats, l'abandonament d'estudiants universitaris i les estratègies de retenció, el canvi de cultura a les organitzacions (grup CCUC) i el desenvolupament organitzacional en institucions educatives (grup EDO).

Membres que formen part del projecte

Eva Codó

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

eva.codo@uab.cat

Digna Couso

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Centre de Recerca per a l'Educació Científica i Matemàtica (CRECIM)

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

digna.couso@uab.cat

Mariona Espinet

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

mariona.espinet@uab.cat

Dolors Masats

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

dolors.masats@uab.cat

La didàctica en un entorn virtual interuniversitari: experimentació d'ECTS basada en TIC

José Tejada

Pedro Jurado, Antonio Navío, Carmen Ruiz, Òscar Mas, Elena Ferrández

Ángel Pío González, José Miguel Jiménez i Manuel Fandos¹

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

1. Departament de Pedagogia. Universitat Rovira i Virgili.

Resum

En el context actual de desenvolupament tecnològic i de construcció de l'espai europeu d'educació superior emergeixen les necessitats d'adaptació a les noves exigències de treball didàctic d'estratègies propiciades pel mateix sistema de crèdits (ECTS). És a dir, es fa present l'exigència d'experimentar metodologies relacionades amb la implementació imminent dels crèdits europeus.

En l'estudi, fet sobre la virtualització de determinades assignatures del Pla d'estudis de Pedagogia, es presenten diversos projectes individuals que conjuntament aposten per la incorporació de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a la docència com un dels elements clau per millorar el procés d'ensenyament-aprenentatge, com també l'experimentació dels crèdits europeus.

En aquest article es presenten els resultats més rellevants de l'experimentació duta a terme el curs acadèmic 2005-2006, des de la valoració dels actors (professorat i alumnat).

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació duta a terme pot resultar d'interès per a qualsevol professor o col·lectiu de professors universitaris que estigui interessat a implantar el sistema de crèdits europeus. En aquesta experiència trobarà les possibilitats i els desafiaments que les TIC aporten a aquest procés de canvi. Els resultats obtinguts en el procés d'experimentació en la titulació de Pedagogia de la Universitat Autònoma de Barcelona poden transferir-se a altres realitats quan les TIC són element clau en el procés de canvi universitari.

1. Objectius

Els objectius principals són:

1. Experimentar els crèdits europeus en la docència de les diferents assignatures.
2. Promoure l'ús de les TIC com una eina per millorar la docència universitària.
3. Analitzar l'ús de la tecnologia en la reestructuració dels processos formatius en l'ensenyament superior; és a dir, reflexionar sobre el paper de l'alumne i del professor, el disseny de processos d'ensenyament-aprenentatge en la modalitat presencial i virtual i l'elaboració de material multimèdia.
4. Definir un entorn virtual de formació per al desenvolupament d'assignatures del Pla d'estudis de Pedagogia i Educació Social.
5. Elaborar propostes per a la incorporació i planificació de les eines telemàtiques en els processos d'ensenyament i aprenentatge.

2. Descripció del treball

La pretensió de l'estudi és experimentar els crèdits europeus incidint en les implicacions didacticometodològiques, especialment relacionades amb l'ús de les TIC. Això comporta tot un procés d'innovació, amb múltiples i variades activitats, que donen idea de la complexitat de la proposta d'intervenció, a més de la definició de tot un entorn virtual de formació. La implicació dels diferents actors (professorat, alumnat, equip de recerca) obliguen alhora a disposar d'un dispositiu de seguiment i avaluació capaç de fer llum al mateix procés d'innovació.

S'opta per l'estratègia d'innovació de la recerca o acció col·laborativa, que al seu torn, es converteix en referent principal i orientador del disseny de l'estudi i les seves fases, com també del pla de treball. Respecte del primer, s'articulen tres grans fases: *a)* Planificació, on s'aborden els dos primers objectius generals de l'estudi, centrant-se en tres accions concretes: disseny de la intervenció, disseny de l'entorn virtual i disseny del marc metodològic; *b)* Acció/Implementació, on es fa l'experimentació pròpiament dita, i *c)* Avaluació/Reflexió, on se sistematitza i avalua el treball dut a terme en la fase anterior

El treball s'ha desenvolupat en un context d'aprenentatge col·laboratiu interuniversitari, en el qual s'impliquen dos col·lectius de professorat: docents de la Universitat Rovira i Virgili i de la Universitat Autònoma de Barcelona, que experimenten la proposta en la titulació de Pedagogia en les assignatures relacionades amb la Didàctica.

3. Metodologia

3.1. Disseny de l'estudi

Aquest estudi es basa metodològicament en la recerca o acció col·laborativa respecte a la seva fonamentació, estructura i dinàmica de desenvolupament. S'ubica en un plan-

tejament metodològic qualitatiu en estar inserit en un context específic i des d'una perspectiva interna, en ser l'investigador alhora que actor de l'acció innovadora.

D'alguna manera també pot considerar-se un estudi de casos múltiple, ja que validarem l'efectivitat dels recursos i l'estratègia a partir de la implicació de diferents assignatures. Cada una es converteix en un cas particular sobre el qual s'estudia exhaustivament el procés de desenvolupament de la mateixa experimentació.

3.2. Població i mostra

En aquest tipus d'estudis de casos, per raó de la procedència, el mostreig és prefixat, es defineix per endavant, sent una mostra intencional i garantint la significació qualitativa.

La mostra del professorat implicat està formada per l'equip de recerca (6 professors de la Universitat Autònoma de Barcelona i 3 de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona), amb les assignatures corresponents. D'aquesta manera es constitueixen els estudis de cas individuals en el nostre projecte.

Pel que fa a la mostra d'alumnat, es considera tots els matriculats en cada una de les assignatures afectades com també els implicats en l'estudi (299).

3.3. Instrumentalització

Conseqüentment amb el que hem apuntat en els apartats anteriors, el projecte de recerca comporta la implicació d'instruments de recollida de la informació diferents, variats i complementaris (qüestionaris, entrevistes, observació in situ, discussió en grup, anàlisi documental...) que per la seva naturalesa quantitativa i qualitativa i sota el principi de la triangulació permeten recollir i disposar d'informació pertinent, vàlida i contrastada en relació amb els objectes d'estudi. Les fonts d'informació que s'han d'utilitzar igualment són variades i complementàries com a conseqüència també del principi de la triangulació. S'hi impliquen professorat, alumnat i gestors acadèmics (particularment el coordinador de titulació).

4. Resultats

4.1. Perfil general d'entrada

Partim d'un col·lectiu d'estudiants majoritàriament femenins (92 %) de segon cicle (82 %), d'estudis diürns (86 %), que duen a terme activitats laborals remunerades (70 %) poc qualificades que tenen caràcter d'acompanyament als estudis més que professionalitzador. Les assignatures sobre les quals s'ha fet l'estudi són majoritàriament troncats i anuals (2/3).

Tenen experiència prèvia en TIC (2/3) i l'ús que en fan es pot xifrar entorn de l'edició de documents, la consulta/navegació des de la lògica de la recerca, el correu electrònic i xat com a comunicació, encara que també hi ha un alt ús com a lleure i passatemps.

Disposen d'infraestructura suficient per al treball amb TIC tant al domicili propi com a la Facultat i utilitzen programari relacionat amb la seva activitat (processador de textos Word, PowerPoint, Internet Explorer, Mozilla, Messenger).

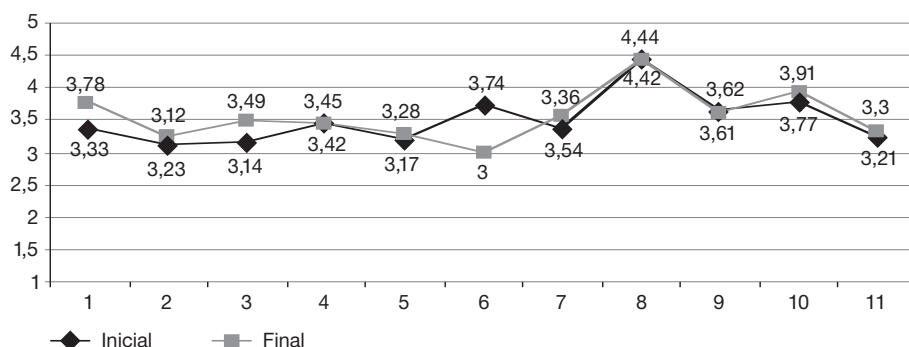
Amb totes les dades recollides, es considera que tenen un nivell mitjà de formació i domini informàtic per operar amb TIC segons l'autoavaluació. La formació l'han adquirit durant els estudis i el treball individual (autodidactes informàtics).

4.2. Valoració inicial i final de l'ensenyament-aprenentatge amb TIC

Taula 1. Comparació de l'ús de les TIC inicial i final

	Inicial (1)	Final (2)	Signif.	Dif.
1. Faciliten el treball en grup.	3,33	3,78	.000	1 < 2
2. Motiven l'aprenentatge.	3,12	3,23	-	
3. Faciliten el record de la informació i reforcen els continguts.	3,14	3,49	.000	1 < 2
4. Faciliten l'autoaprenentatge i individualitzen l'ensenyament.	3,45	3,42	-	
5. Demostren i simulen experiències.	3,17	3,28	-	
6. Aclareixen conceptes abstractes.	3,74	3	.008	1 > 2
7. Propicien noves relacions entre el professor i l'estudiant.	3,36	3,54		
8. Permeten l'accés a més informació.	4,44	4,42		
9. Faciliten la transferència del coneixement.	3,62	3,61		
10. Ofereixen una millor presentació dels continguts.	3,77	3,91		
11. Creen o modifiquen noves actituds.	3,21	3,30		

Gràfic 1. Comparació de l'ús de les TIC inicial i final

4.2.1. Imatge positiva de les TIC en el procés ensenyament-aprenentatge

Les TIC milloren l'ensenyament, permeten treballar cada un seguint el seu ritme, milloren el treball col·laboratiu de l'alumnat, permeten l'accés a més informació, ofereixen una millor presentació dels continguts i faciliten l'autoaprenentatge i la individualització de l'ensenyament. En alguns casos, les TIC desperten una alta motivació a causa de la novetat tecnològica, la multivarietat metodològica emprada i la presentació d'un format innovador, àgil i atractiu que facilita la integració dels continguts.

Cal considerar també que el seu potencial està en la complementarietat amb altres recursos i no en l'exclusivitat, fins al punt que no és possible descartar el llibre de text, sinó que el complementa.

4.2.2. Falta de preparació, escassa disponibilitat de recursos i resistència al canvi com a dificultats per incorporar les TIC al treball diari

Encara que manifesten anteriorment tenir un nivell mitjà de formació i domini, els estudiants tenen consciència de les seves limitacions per afrontar amb èxit un curs basat en TIC, encara que estan motivats per afrontar-lo.

4.2.3. Preparació del professorat, predisposició i preparació de l'alumnat, disponibilitat de recursos i disseny del material en xarxa com a factors d'èxit per al desenvolupament d'un curs basat en TIC

Aquest apartat és coherent amb la conclusió anterior, ja que els factors d'èxit, tal com els plantegen, no són més que el contrapunt als obstacles o dificultats per aconseguir-lo. Pot entreveure's, no obstant això, una preocupació pel factor humà, tant pel que fa al professor (la preparació i el disseny de materials) com al mateix alumne (predisposició-formació) per sobre del factor material (disponibilitat de recursos i d'infraestructura). Dit d'una altra manera, aquesta última, tot i que és condició necessària, no és condició suficient per garantir l'èxit.

4.3. Valoració general de la formació rebuda

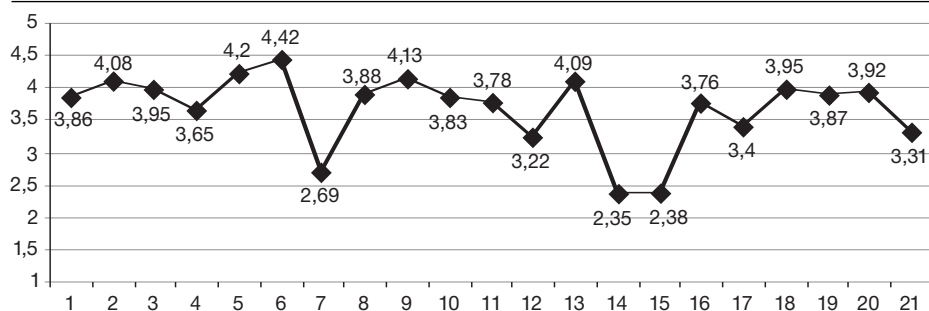
A continuació es presenten una sèrie d'afirmacions en relació amb la **formació rebuda** a través d'una escala gradual (1 total desacord i 5 total acord).

Taula 2. Formació rebuda

	Mitjana	Desv.
1. Els objectius del curs han estat adequats.	3,86	0,7
2. Els continguts treballats són adequats per a la meva formació professional.	4,08	0,7
3. Els continguts es presenten de forma ordenada.	3,95	0,8
4. La quantitat de coneixements que es treballa és adequada.	3,65	0,8

	Mitjana	Desv.
5. Els coneixements presentats són actuals.	4,20	0,7
6. El treball en grups petits és millor que en grans grups.	4,42	0,7
7. És millor l'ensenyament individualitzat que en grups d'aprenentatge.	2,69	0,9
8. Els aspectes pràctics són millors que els teòrics.	3,88	0,8
9. El clima de treball en el grup ha estat satisfactori.	4,13	0,8
10. Consideres la presentació dels continguts didàctica?	3,83	0,7
11. La durada de l'assignatura ha estat correcta.	3,78	0,8
12. Falta temps per a l'intercanvi d'experiències.	3,22	1
13. Els professors sabien conduir el treball que s'havia de fer.	4,09	0,8
14. Els exàmens escrits són la millor manera d'avaluar aquest tipus d'assignatures.	2,35	0,9
15. És preferible no avaluar una assignatura d'aquest tipus.	2,38	1
16. L'avaluació feta ha estat d'acord amb els criteris de l'assignatura.	3,76	0,7
17. És necessari partir d'una avaluació inicial.	3,40	0,9
18. Durant el curs s'adquireixen habilitats i actituds per al meu treball.	3,95	0,7
19. L'aprenentatge aconseguit en l'assignatura es correspon amb les necessitats de la pràctica laboral.	3,87	0,8
20. L'assignatura ofereix possibilitats professionals amb vista al futur.	3,92	0,8
21. Aquesta modalitat de formació desperta l'interès per matricular-se en altres assignatures.	3,31	0,9

Gràfic 2. Formació rebuda

4.3.1. Adequació i pertinència dels objectius i continguts plantejats

La valoració positiva cal buscar-la en la referència en el mateix disseny de l'assignatura, al mateix perfil professional i en les competències professionals de la programació dels mateixos ECTS, com també en el pla de treball que s'ha de desenvolupar.

De fet, s'han valorat molt bé, no només els objectius i els continguts (adequació, actualitat), sinó que els aprenentatges adquirits són vistos en correspondència de les necessitats de la pràctica laboral.

4.3.2. Pertinència metodològica i suficiència d'activitats i recursos utilitzats

El plantejament multivariat d'estratègies metodològiques, com també de recursos i temps per al desenvolupament, han estat fonamentals per a l'èxit en aquest camp. L'alumnat sabia a tothora què havien de fer, amb què, amb qui, i quedava clar el protagonisme i la implicació en les activitats com també el paper del professorat. De fet, la part virtual de l'assignatura propiciava aquesta seqüència, a més que el mateix professor sabia gestionar el treball que s'havia de fer. El clima de treball ha estat satisfactori i els estudiants valoren molt per sobre del treball individualitzat el treball en un petit grup.

4.3.3. La multivarietat d'estratègies com a principi fonamental d'articulació d'una assignatura universitària

La reflexió sobre la pràctica, l'adequació de les activitats als objectius i la facilitat de disposar de reforços personals durant el desenvolupament apareixen com a elements clau d'una assignatura universitària, sense menysprear la demostració, la presentació de materials d'aprenentatge i la mateixa presentació de les teories i conceptes.

4.3.4. Necessitat de noves estratègies d'avaluació

Després de l'experiència, és evident que els exàmens escrits no són la millor manera per avaluar aquest tipus d'assignatura, encara que no es descartin. És necessari integrar una avaluació continuada que possibiliti el registre d'informació de tot el treball i el procés dut a terme sota aquesta modalitat de treball presencial, dirigit i autònom, fins i tot partint d'una bona avaluació inicial.

En tot cas, han de quedar clars els criteris i el pla d'avaluació, de la mateixa manera que queda clar el pla de treball de l'alumnat.

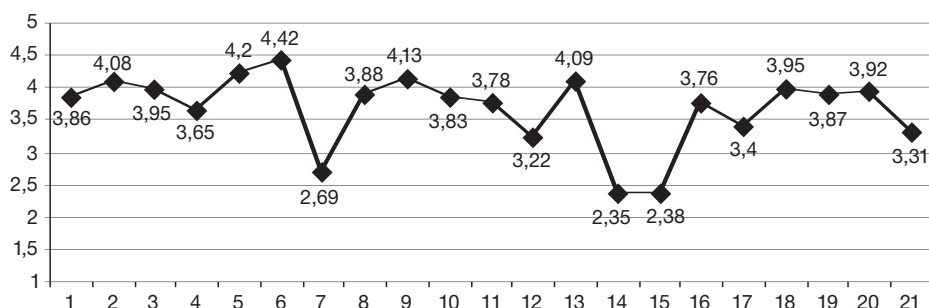
4.4. Desenvolupament de l'assignatura

Taula 3. Avaluació del paper dels participants en el desenvolupament (valors de l'1 a 5 com a puntuació màxima)

	Mitjana	Desv.
1. Els participants s'han implicat amb interès en l'assignatura.	3,81	0,7
2. Els participants sabien a tothora el que s'esperava d'ells.	3,62	0,8
3. Els participants han pogut intervenir quan ho han desitjat.	4,28	0,7
4. S'ha creat un ambient de cooperació en les activitats de grup.	4,03	0,8

	Mitjana	Desv.
5. Els participants han percebut que les activitats eren productives.	3,89	0,8
6. En l'assignatura s'han desenvolupat activitats noves i innovadores.	3,56	0,9

Gràfic 3. Paper dels participants en el desenvolupament

4.4.1. Importància del protagonisme discent

La implicació dels participants, i el protagonisme és fonamental per a l'èxit d'una assignatura en aquesta modalitat i així ho han evidenciat els mateixos protagonistes. Es valora molt positivament la possibilitat d'intervenir quan s'ha volgut, però encara més important és l'ambient de cooperació en les activitats de grup i la percepció de la productivitat de les activitats. Això reforça una vegada més el treball col·laboratiu que es pot veure en el rerefons del plantejament metodològic de l'assignatura, a més de reforçar també la idea que les activitats esmentades eren noves i innovadores per als participants.

D'alguna manera s'està trencant amb la modalitat universitària tradicional de la classe magistral, si bé això no és nou, ja que el disseny i desenvolupament de la programació en clau d'ECTS comporta el desplaçament del protagonisme cap a l'estudiant.

4.4.2. L'explicació del professor i el treball en petit grup: eix central de la multivarietat metodològica

S'evidencia en la valoració de les activitats la importància del professorat en l'explicació dels continguts, alhora que el treball en petit grup s'erigeix en una de les activitats més valorades en aquest escenari d'ensenyament-aprenentatge.

A tot això hem d'afegir-hi la recerca de documents de reforç (possibilitat que es dona amb la incorporació de les TIC), les simulacions o *role playing* i els debats proposats pel professorat.

4.4.3. La participació, la motivació, la funcionalitat i l'aplicabilitat i la interrelació com a principis metodològics que regeixen l'assignatura

No és d'estranyar aquesta valoració per tot el que hem ja comentat sobre el treball en grup i el protagonisme discent. De fet, el que es constata és que els principis esmentats que van estar prèviament en l'articulació i el disseny de l'assignatura ara, després de dur a terme l'experiència, els participants els valoren positivament.

4.4.4. Importància del programa de l'assignatura, el manual de procediment i els esquemes o mapes conceptuals

Encara que el conjunt dels materials utilitzats ha tingut una molt bona valoració (tots per sobre de la mitjana teòrica), es ressalta la importància del programa, els manuals de procediment i els mapes conceptuals o esquemes com a recursos gens menyspreables des de l'inici de l'assignatura. Es considera que precisament el coneixement previ i la interacció amb els materials esmentats des del primer dia són clau per a l'èxit de l'assignatura. De fet, l'alumnat valora molt positivament les activitats que expliquen amb esquemes, ideogrames, il·lustracions, perquè permeten aclarir millor els continguts difícils de l'assignatura i aclareixen la informació confusa.

4.5. Actituds i habilitats desenvolupades en l'assignatura

4.5.1. Nova imatge del paper de l'alumne universitari en el procés d'ensenyament-aprenentatge

L'alumnat han assumit responsabilitats en el procés d'aprenentatge, ha compartit idees, respostes i visions amb el professorat, i s'ha incrementat el nivell d'implicació en l'assignatura. La modalitat semipresencial (virtualització de l'assignatura) motiva cap al treball en l'assignatura i permet trobar nova informació i recursos usant les eines telemàtiques. D'alguna manera, s'assumeix que hi ha hagut un canvi en l'actitud en l'alumne a l'hora d'afrontar els estudis.

4.5.2. Increment de la capacitat d'autoaprenentatge

La capacitat d'autoaprenentatge s'ha vist incrementada (s'ha planificat correctament el treball durant el curs sense tenir problema de temps en cap moment, s'han consultat altres materials per aprofundir sobre els temes) encara que s'assumeix que ha estat difícil aprendre els continguts sense l'ajuda del professorat, reafirmant els assoliments aconseguits a partir de l'assistència a classe. Encara que això pugui semblar paradoxal, una vegada més demostra la importància de l'estratègia utilitzada fonamentada en el treball de l'alumne a través del treball col·laboratiu. L'alumnat afirmen contínuament el fet d'aprendre més compartint, tant amb els companys com amb el professor. A aquest últim li assignen un paper més de guia o facilitador del procés i no un mer transmissor d'informació.

4.5.3. Satisfacció amb el paper del professorat

Conseqüentment amb l'assenyalat en el punt anterior, es valora positivament la relació establerta amb el professor i el seu paper en tot el procés d'ensenyament-aprenentatge. El professor ha donat retroalimentació (*feed-back*) de manera adequada, ha possibilitat alternatives per a la millora i el desenvolupament de les activitats, ha possibilitat la tutoria a l'alumnat que hi ha trobat dificultats, la comunicació ha estat constant i adequada, i ha resolt satisfactòriament els dubtes.

Aquesta conclusió no complementa sinó el que s'ha comentat sobre el canvi de paper i els nous rols i funcions professionals, cosa que el professorat ha activat per garantir l'èxit de l'experiència.

4.5.4. La manera de fer les activitats, la interacció amb els altres, el treball del professorat i el mètode d'ensenyament són els canvis més valorats

L'estratègia metodològica dissenyada i activada per al desenvolupament d'una assignatura en clau d'ECTS i basada en TIC, fonamentada a més en el treball col·laboratiu i en el desplaçament del protagonisme, porta com a conseqüència que es valoren globalment els mateixos procediments i la interacció com els canvis que hi ha hagut més rellevants.

Com a conseqüència, no és estrany que s'hagi augmentat la relació amb els companys, s'hagi millorat la relació amb el professorat i, sobretot, s'hagin incrementat els coneixements.

5. Conclusions

Així doncs, podem afirmar que l'alumnat dels estudis de Pedagogia valora que les TIC ofereixen un ampli ventall de possibilitats tècniques que poden facilitar l'ensenyament. Permeten un ràpid i fàcil accés a la informació incentivant la capacitat d'autogestió i creant un espai privilegiat per a l'autoaprenentatge. L'ús de les TIC permet treballar grupalment i de manera coordinada ja que facilita la comunicació, l'accessibilitat a la informació, als materials de suports a l'estudi, com també la rapidesa en l'intercanvi de documents i en la difusió d'arxius i informació, etc. En alguns casos les TIC desperten una alta motivació atesa la novetat tecnològica que suposen, la multivarietat metodològica utilitzada i la presentació d'un format innovador, àgil i atractiu, que facilita la retenció de continguts.

En aquest escenari, el rol del docent ha de canviar per saber utilitzar i gestionar les TIC, per dissenyar i posar en marxa estratègies metodològiques multivariades que facilitin el treball col·laboratiu. En aquest sentit, el paper i les funcions dels docents s'han d'adaptar a aquest context. Per a això serà necessari:

1. La formació continuada dels docents en l'àmbit de les TIC. Un nombre notable d'alumnat pensa que és necessari disposar de coneixements i habilitats referides a l'àmbit de les TIC per part del docent.

2. Canvis en les tasques del docent: ha d'elaborar materials nous adaptats, invertint-hi temps i dedicació. Altres tasques: gestió diària del correu electrònic, tutories virtuals, penjar regularment el material a l'entorn virtual, elaborar i revisar materials, actualitzar la informació, explorar totes les potencialitats de l'entorn virtual.
3. El docent ha de desenvolupar un rol d'acompanyament, exercint funcions de consulta i de guia. El professor perd el protagonisme per deixar pas a l'alumnat, perquè la seva implicació, l'esforç i la dedicació es puguin demostrar.
4. El docent ha de millorar l'accessibilitat i desenvolupar altres estratègies metodològiques adaptades al nou context tecnològic.

Referències

- BISQUERRA, R. (coord.) (2004). *Metodología de la investigación educativa*. Madrid: La Muralla.
- MAYOR, C. (2004). *Enseñanza y aprendizaje en la educación superior*. Barcelona: Octaedro.
- SALINAS, J. (2000). «El aprendizaje colaborativo con los nuevos canales de comunicación». A: CANERO, J. (coord.). *Nuevas tecnologías aplicadas a la educación*. Madrid: Síntesis.

Paraules clau

Didàctica universitària, TIC, ECTS, virtualització

Finançament

Aquesta investigació l'ha subvencionada l'AGAUR (Generalitat de Catalunya) (referència MQD2004 00058).

Responsable del projecte

José Tejada Fernández
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
jose.tejada@uab.cat

Presentació del grup de treball

El grup d'investigació CIFO, del Departament de Pedagogia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona, és un grup d'investigació consolidat reconegut per l'AGAUR (2005SGR01020). Les línies de recerca principals estan relacionades amb la formació en i per al món del treball: formació de formadors, competències professionals, avaluació de la formació i innovació formativa. Els últims anys ha participat en diversos projectes de recerca, especialment europeus, relacionats amb les línies de

recerca esmentades. De publicació recent, l'obra *Formació de formadors* (2 volums editats per l'editorial Thomson) és la síntesi de la recerca en el terreny de la formació de formadors.

El doctor José Tejada és el director del grup de recerca. Més informació a: <http://dewey.uab.es/grupocifo/>

Membres que formen part del projecte

Ángel Pío González
Departament de Pedagogia
Facultat de Psicologia i Pedagogia
Universitat Rovira i Virgili
angelpio.gonzalez@urv.cat

Pedro Jurado
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
pedro.jurado@uab.cat

José Miguel Jiménez
Departament de Psicologia
Facultat de Psicologia
Universitat de Girona
josemiguel.jimenez@urv.cat

Antonio Navío
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
antoni.navio@uab.cat

Carmen Ruiz
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
carmen.ruiz.bueno@uab.cat

Manuel Fandos
Departament de Psicologia
Facultat de Psicologia

Universitat Rovira i Virgili
manuel.fandos@urv.cat

Òscar Mas
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
oscar.mas@uab.cat

Elena Ferrández
Departament de Pedagogia Aplicada
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
elena ferrandez@gmail.com

Coordinació entre assignatures i implicació de l'alumnat

Teresa Ribas i Seix

Montserrat Bigas, Oriol Guasch, Marta Milian

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Josep Bonil, Conxita Màrquez

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La coordinació entre el professorat de diferents disciplines és normalment una assignatura pendent a les etapes universitàries. En aquest cas, s'ha portat a terme conjuntament entre dues assignatures de la titulació de Mestre. Especialitat d'Educació Primària, una part dels programes respectius que tenen una sèrie de punts en comú. Les qüestions metodològiques han constituït també un aspecte important de la innovació, ja que s'ha proposat donar un nou rol a l'estudiant, més participatiu i més conscient del seu aprenentatge. L'aspecte més destacable del projecte és la constitució en seminari permanent del conjunt del professorat que imparteix aquestes assignatures, amb la finalitat que la reflexió compartida permeti ajustar les propostes d'ensenyament a les necessitats formatives dels estudiants.

Àmbit general d'interès de la innovació

L'experiència que es presenta a continuació té dos focus d'interès principals: l'elaboració de materials didàctics que guien l'itinerari d'aprenentatge autònom dels estudiants i la coordinació entre el professorat universitari d'aquests mateixos estudiants. En uns estudis altament professionalitzats com els de la formació de mestres, aquest segon punt requereix una reflexió profunda i crítica, moltes vegades en un difícil encaix amb les dinàmiques universitàries actuals. Aquest projecte d'innovació mostra com el treball d'equip entre el professorat, fins i tot d'àrees i departaments diferents, permet transmetre als estudiants el valor del coneixement construït en col·laboració i l'interès d'aproximar-se a la realitat des d'una perspectiva interdisciplinària i complexa.

D'altra banda, habitualment parlem de l'aprenentatge autònom dels que aprenen, però és ben cert que no és fàcil encertar l'espai idoni entre el guiatge i l'autonomia, de manera que els itineraris d'aprenentatge siguin diversos i possibles, sempre en grups nombrosos d'estudiants i amb semestres curts, cosa que fa difícil un seguiment prou atent de les individualitats. L'elaboració de materials adequats per dissenyar aquests processos és un aspecte fonamental de la feina docent, tenint sempre en compte que caldrà anar adaptant-los en funció dels cursos i de les circumstàncies canviants. Aquest és un altre dels aspectes que mostra aquesta experiència: una bona planificació de la metodologia docent amb una elaboració a priori dels materials adequats, produeix un millor aprenentatge i uns índexs més alts de satisfacció. Però aquesta feina de planificació és molt més interessant i profitosa si es fa en el si d'un equip de professors, en una dinàmica d'intercanvi i discussió que assegura un rigor més alt i una atenció més completa als diferents factors que integren la tasca docent.

1. Objectius

L'objectiu principal de la innovació es refereix al professorat: consisteix en la coordinació entre professors d'àrees diferents, amb la finalitat de donar una formació als futurs mestres més ajustada a les necessitats professionals. L'anàlisi d'una mateixa realitat (l'estudiant, l'aula, l'escola...) des de disciplines diferents, per tant, amb marcs teòrics de referència no coincidents, i el treball en equip del professorat d'àrees diverses obren una nova perspectiva i donen pautes a un alumnat que haurà de desenvolupar eines per abordar la realitat complexa educativa des del coneixement disciplinari que ha assolit a la carrera.

El segon objectiu, congruent amb el que hem dit ara, fa referència a l'alumnat: desenvolupar la competència del treball en equip i la capacitat per relacionar coneixements provinents de disciplines diferents, per enfrontar-se a la comprensió del seu espai de treball futur: l'educació. Aquesta competència no afecta només l'àmbit cognitiu sinó que es considera que els aspectes actitudinals fomentats i exemplificats per la manera com es rep la docència universitària són igualment importants.

2. Descripció del treball

El treball d'innovació s'ha dut a terme durant el curs 2004-2005 a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB, a les assignatures de Didàctica de la Segona Llengua i Didàctica de les Ciències Experimentals de la titulació de Mestre. Especialitat d'Educació Primària. Aquestes assignatures tenen la particularitat que s'imparteixen el tercer curs, coincideixen al segon semestre i són obligatòries. Ens trobem, per tant, amb dues assignatures que normalment es cursen durant un mateix any. Aquest fet permet organitzar un horari en el qual un dia setmanal les dues assignatures s'imparteixen una a continuació de l'altra, cosa que facilita les sessions llargues i compartides. Els grups

estan formats per un nombre d'estudiants que oscil·la entre els 45 i 65, en funció de l'any i de si el grup és de matí o de tarda.

Abans d'entrar en el detall de les diferents etapes i accions del desenvolupament del projecte, cal aportar informació per contextualitzar les assignatures i la titulació on estan ubicades. Les dues assignatures per separat comencen, uns quants anys abans, un procés d'innovació que consisteix en la revisió dels continguts del programa i de la metodologia per dur-lo a terme. En aquest sentit, tant en un cas com en l'altre, els temes que s'estan treballant amb els estudiants universitaris comencen a qüestionar-se, tant pels treballs teòrics en els àmbits de les didàctiques corresponents, com per la realitat de l'escola, que els darrers anys ha sofert un transformació importantíssima. De la mateixa manera, la reflexió sobre la construcció d'un coneixement que es pugui actualitzar en forma de competències que integrin i relacionin diferents tipus de coneixements porta el professorat d'aquestes dues assignatures a plantejar, cadascuna pel seu compte, una metodologia més participativa, més acostada a les necessitats dels futurs mestres i que permeti posar en pràctica algunes de les habilitats imprescindibles per a l'exercici de la professió.

El projecte està dissenyat i presentat des de la perspectiva de l'Àrea de Didàctica de la Segona Llengua.

2.1. La millora de l'assignatura de Didàctica de la Segona Llengua

Fruit de l'avaluació d'estudiants i de professors cada final de curs, i d'un treball de reflexió conjunta del professorat que imparteix aquesta assignatura en les titulacions de Mestre. Especialitat d'Educació Primària i de Mestre. Especialitat d'Educació Infantil, des de fa anys s'ha iniciat un procés de canvis i millores a la Didàctica de la Segona Llengua (Guasch, Milian, Ribas, 2003; Guasch, Milian, Ribas, 2006; Ribas et al., 2005). D'una banda, s'han modificat algunes de les lectures que els estudiants utilitzen com a font de documentació per al seu treball de petit grup: més actuals, més relacionades amb els temes que presenten més dificultats a l'escola, més ajustades al que es demana al treball.

S'ha reorganitzat la metodologia de treball, basada fonamentalment en el treball autònom dels petits grups d'estudiants i en el guiatge del professorat a través de les instruccions dels treballs, dels documents de seguiment de la feina i de les tutories de grup. Uns qüestionaris passats cada final de curs han permès d'obtenir una informació molt valuosa per anar modificant l'assignatura amb l'objectiu que permeti la implicació dels estudiants, el treball autònom i la connexió eficaç amb la problemàtica que actualment viuen les aules pel que fa a l'ensenyament de les llengües dins d'un context de plurilingüisme.

2.2. La coordinació entre el professorat que imparteix la mateixa assignatura a dues titulacions diferents

L'assignatura de Didàctica de la Segona Llengua s'imparteix amb el mateix títol a dues titulacions diferents. Com que és una assignatura que fa molts anys que és al Pla

d'estudis, ens ha calgut anar actualitzant els continguts fruit dels estudis sobre aprenentatge de llengües i a remoc també de la realitat social canviant. Així, una assignatura que va néixer a finals dels anys setanta orientada a proporcionar elements per a l'ensenyament i l'aprenentatge del català per a la població castellanoparlant que vivia a Catalunya, s'ha convertit en una assignatura que pretén orientar els futurs mestres en l'ensenyament de les diferents llengües del currículum escolar en el si d'una realitat molt més plurilingüe i multicultural que fa trenta anys. Evidentment, aquest canvi ha estat gradual, però ha fet que, els darrers 5 o 6 anys, el professorat que impartia aquesta assignatura es constituís en un seminari permanent d'innovació, algunes vegades amb projectes oficialment reconeguts, altres vegades sense, per preparar i avaluar el desenvolupament del programa i de les classes al llarg de tot el curs. En diferents moments, els canvis que s'estaven introduint, tant pel que fa a temari com a metodologia, s'han presentat i discutit en reunions de departament.

2.3. La coordinació amb l'assignatura de Didàctica de les Ciències Experimentals

Com que les dues assignatures afecten uns mateixos estudiants durant el segon quadrimestre del tercer curs, la primera tasca ha consistit en establir contacte i coordinació entre el professorat d'una assignatura i l'altra. Com que es tracta de professorat que prové d'àmbits i tradicions científiques diferents, aquesta ha estat potser la tasca més difícil i més interessant alhora. Han calgut mesos de trobades, d'explicar els programes i les metodologies per tal d'identificar els aspectes comuns. Pel que fa a les qüestions metodològiques, la tasca ha estat més fàcil: ràpidament es va veure que es compartien molts punts de partida i que les competències transversals que es treballaven tenien moltes coincidències. Pel que fa als continguts dels programes de les dues assignatures, com que les dues pretenen donar eines útils per al professional que ha de fer de mestre d'una aula de primària, es va recórrer a dos marcs teòrics de cada un dels dos àmbits que permetien trobar punts de contacte: l'ensenyament de la llengua basat en els continguts (*Content-based Language Teaching*) (Snow, M. A., 2001) i parlar per aprendre ciència (Lemke, 1997; Sanmartí, 2003). Aquest tema comú va portar a contactar amb els mestres d'una escola de primària per obtenir gravacions de classes que focalitzessin els nostres interessos i que servissin de material de partida per a la sessió conjunta amb els nostres estudiants. En aquest sentit es va dissenyar una proposta de treball que consisteix en dues sessions dobles, una a principi del semestre i l'altra cap al final, en què s'analitza una mateixa realitat escolar des de les dues perspectives: l'ensenyament d'una segona llengua per mitjà d'una assignatura de continguts curriculars com les ciències, i el paper del llenguatge en la conceptualització i l'aprenentatge dels continguts de ciències. Aquests són els continguts declaratius situats en la intersecció de les dues assignatures. A més, com ja s'ha comentat, un altre contingut, aquesta vegada de tipus actitudinal, es refereix al fet de posar de costat dues disciplines diferents amb els seus referents, a treballar en equip, a aportar visions diferents per analitzar una realitat única —la classe— que té lloc amb tota la complexitat i riquesa.

2.4. L'avaluació de la innovació

Tot el procés seguit el van avaluar els estudiants, a través d'un qüestionari i d'una conversa col·lectiva a final de curs. Els comentaris dels estudiants van ser favorables i van reconèixer una certa sorpresa inicial: segons ells, era la primera vegada a la carrera que es plantejava un treball conjunt des de dues assignatures. Van fer alguns suggeriments en la línia d'augmentar aquesta col·laboració perquè donava una informació més real del que és la pràctica professional del mestre. Des de la perspectiva docent, un treball d'aquest tipus afavoreix l'autonomia dels estudiants, els posa en situacions més properes a què es trobaran en la pràctica professional i els permet veure una aproximació a l'educació des del diàleg disciplinari i el treball en equip.

2.5. La implicació i participació dels estudiants

Davant d'un plantejament tradicional en què s'informa de manera lineal d'uns coneixements a través d'explicacions orals i lectures individuals, s'ha optat per dibuixar una metodologia que s'organitzi al voltant de la perspectiva de l'estudiant. A partir d'una diversitat de fonts, els estudiants han d'arribar a fer-se seves unes informacions i han de poder valorar-les i considerar-les amb relació a la seva experiència i als reptes que l'escola planteja avui en dia. És per això que l'aprenentatge es basa en el diàleg exploratori (Mercer, 1997) i les diferents tasques estan organitzades alternant el treball individual, primer, de lectura i de reflexió individual; després, de posada en comú en petits grups de tres a través d'unes guies per a la discussió, i, finalment, d'una discussió pública amb els altres grups que han treballat el mateix tema. Al llarg de tot aquest procés, el rol del professor consisteix a dissenyar les tasques, establir els temps i els espais per a cada una, escollir i guiar les lectures i les discussions, i proporcionar retroalimentació a les tasques individuals i de grup a través de comentaris escrits o orals. Aquest procés interactiu en diferents nivells permet el desenvolupament de mecanismes de regulació que afavoreixen l'aprenentatge i faciliten el desenvolupament de les competències necessàries per a la presa de decisions necessària en l'exercici de la professió de mestre.

És cert que diferents professors i estudis han buscat mitjans per implicar els estudiants en els nous plantejaments dels estudis universitaris, però cal reconèixer que en aquest àmbit les inèrcies són molt fortes i les qüestions estructurals, com els horaris, la manca de temps, etc., fan difícil la trobada entre professorat i alumnat. És per això que es creu que l'interès d'aquesta innovació és establir un punt de partida perquè es pugui considerar i generalitzar en els nous plans d'estudi que s'estan elaborant.

3. Metodologia

Els canvis metodològics que s'han implantat a les nostres assignatures provenen de fer-nos preguntes sobre:

1. Quins continguts hem d'ensenyar? A més dels continguts declaratius, provinents del saber científic, quin lloc tenen els procediments i les actituds, les creences i els valors en l'aprenentatge dels estudiants?
2. Quin paper ha de tenir l'estudiant en les assignatures?
3. Quin valor es dona al treball cooperatiu?
4. Quin rol té el professorat?
5. Com es pot fer que l'avaluació es converteixi en un element formatiu?
6. Com es vincula la formació inicial amb el món professional?

L'instrument principal utilitzat en la implantació d'aquesta innovació ha estat el treball en equip del professorat, per intercanviar les maneres de treballar i trobar els punts de contacte entre les diferents matèries que podien ser interessants per a la formació de l'alumnat. La coordinació docent és un element indispensable per a la millora de la qualitat de l'ensenyament, en especial en una carrera professionalitzadora. Cal destacar que aquesta coordinació té poca tradició a l'etapa universitària i que sovint no té un espai reconegut entre les diverses tasques que s'exigeixen a un professor universitari.

D'altra banda, els materials que s'han produït són fruit d'aquest treball conjunt i estan sotmesos a revisió cada curs del mateix professorat. En concret, cal destacar el material audiovisual dut a terme a partir del treball conjunt amb mestres d'una escola de primària i l'elaboració de guions i qüestionaris per al desenvolupament de les sessions conjuntes de les dues assignatures que participen al projecte.

4. Resultats

Els resultats de la innovació han estat satisfactoris i sòlids, en el sentit que s'ha instaurat un treball de col·laboració entre tot el professorat d'una assignatura i entre el de dues assignatures diferents, que perdura a la titulació. La valoració de l'alumnat al finalitzar el semestre és de satisfacció sense reserves, en el sentit que es tracta d'una tasca que els obliga a relacionar-se amb el coneixement d'una manera activa i personal, i que els permet situar aquest nou coneixement en el seu horitzó professional. De tota manera, cal deixar constància que és imprescindible treballar amb les expectatives inicials dels estudiants, ja que sempre es vol trencar inèrcies i proposar una feina que demana més implicació i més esforç, i és necessari acompanyar-la d'una bona explicació que permeti entendre i compartir el sentit de la tasca. La proposta ha de ser prou interessant i establir suficients ponts amb la professió perquè els estudiants, d'entrada, l'acceptin com a pròpia. Un element clau en l'èxit de l'experiència és la planificació i el guiatge de les dues assignatures, que fruit d'uns quants anys i d'una feina d'equip del professorat, ha arribat a una proposta prou equilibrada i experimentada, amb uns materials i un ritme que permeten una progressió en l'aprenentatge dels estudiants.

En aquest sentit, els materials elaborats i la dinàmica de treball a les dues assignatures són també resultats destacables. El treball en petits grups dels estudiants, les preguntes inicials per ajudar a plantejar-se reptes, les lectures i els guions de discus-

sió que ajuden a pensar més que no reproduir, les posades en comú per compartir els coneixements i punts de vista elaborats per cada grup; ens estem referint a una proposta metodològica que es basa en l'activitat de l'alumnat entesa com un procés finalitzat, que té lloc en un context que el fa significatiu i que permet la implicació necessària per convertir-la en un espai d'aprenentatge.

5. Conclusions

Com a conclusió es vol destacar, en primer lloc, l'interès de la coordinació entre professorat de diverses assignatures i de diversos departaments amb vista a la formació d'uns mateixos estudiants. És important aquest interès ja que la coordinació del professorat no és una pràctica prevista ni valorada dins del funcionament universitari. En aquest cas, es tracta d'uns estudis professionalitzadors. Aquesta col·laboració té una importància cabdal per a la formació, ja que les aportacions que es fan de les diverses assignatures han d'ajudar els estudiants a tenir una visió global de la professió i a saber utilitzar els diferents coneixements de cada àmbit per aconseguir una actuació competent i adequada a les necessitats de la realitat laboral futura.

El segon aspecte interessant és la utilització d'una metodologia que impliqui l'alumnat d'una manera activa, que li permeti interessar-se i establir relacions amb la professió per a la qual s'està preparant. Si els professors som capaços de plantejar un treball que comporti una actitud responsable i autònoma de l'alumnat, estarem posant les bases per a un aprenentatge útil i interessant per al seu futur professional i per a l'educació del nostre país.

Referències

- GUASCH, MILIAN, RIBAS (2003). «Una experiència d'ensenyament de la didàctica de la llengua en contextos plurilingües». A PERERA, J.; NUSSBAUM; L. i MILIAN, M. (ed.). *L'educació lingüística en situacions multiculturals i multilingües*. Barcelona: ICE de la Universitat de Barcelona, pàg. 137-149.
- GUASCH, O.; MILIAN, M. i RIBAS, T. (2006). «Interacció i aprenentatge en la formació de mestres per al plurilingüisme». *Articles de Didàctica de la llengua i la literatura*, 38, pàg. 101-118
- LEMKE, J. L. (1997). *Aprender a hablar ciencia. Lenguaje, aprendizaje y valores*. Barcelona: Paidós
- MERCER, N. (1997). *La construcción guiada del conocimiento. El habla de profesores y alumnos*. Barcelona: Paidós
- RIBAS, T.; MILIAN, M.; BIGAS, M. i GUASCH, O. (2005). «La formació dels mestres per al plurilingüisme». *Inmersió lingüística. Revista d'Ensenyament Integrat de Llengües i Continguts*, 7, III Jornades Institut Europeu de Programes d'Inmersió. Barcelona, 15 i 16 d'octubre de 2004, pàg. 78-83.

SANMARTÍ, N. (coord.) (2003). *Aprendre ciències. Tot aprenent a escriure ciència*. Barcelona: ed. 62.

SNOW, M. A. (2001). «Content-based and immersion models for second and foreign language teaching». A: CELCE-MURCIA, M. (ed.). *Teaching English as a second or foreign language*. Boston: Heinle & Heinle. 3rd ed., pàg. 303-318.

Paraules clau

Coordinació del professorat, aprenentatge autònom, implicació de l'alumnat, diàleg exploratori

Finançament

Convocatòria d'ajuts de la UAB per al finançament de projectes per a la millora de la qualitat a les universitats catalanes per a l'any 2004.

Responsable del projecte

Teresa Ribas i Seix

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

teresa.ribas@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

Laura Ribas és professora i investigadora en didàctica de la llengua i la literatura en les etapes de l'ensenyament obligatori: primària i secundària. En especial, treballa en projectes sobre l'ensenyament i l'aprenentatge de l'escriptura i de la gramàtica. Un dels punts d'interès és el paper de l'activitat metalingüística en la formació lingüística dels escolars en situacions plurilingües.

Els membres del grup investiguen en els àmbits de didàctica de la llengua i de didàctica de les ciències experimentals. En tots els casos, l'interès és la recerca a l'aula i la relació que s'estableix entre la recerca i la formació dels mestres i professors.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Bigas

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.bigas@uab.cat

Josep Bonil

Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona
josep.bonil@uab.cat

Oriol Guasch
Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
oriol.guasch@uab.cat

Conxita Màrquez
Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
conxita.marquez@uab.cat

Marta Milian
Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
marta.milian@uab.cat

Multimèdia i educació artística. Un model metodològic dels estudis de Magisteri en el marc de l'espai europeu d'educació superior

Montserrat Torres

Montserrat Font, Mar Morón i Gemma Paris

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Aquest projecte consisteix en l'elaboració d'un arxiu amb material digital d'ampliació i suport a la docència presencial.

Amb aquest material, es pretén fer una aportació metodològica per facilitar el treball autònom dels estudiants en l'adquisició de les seves competències professionals, en el sentit dels crèdits europeus ECTS.

El material és específic per a l'assignatura Didàctica de les Arts Plàstiques I, troncal de cinc titulacions de la diplomatura de Magisteri.

La majoria d'estudiants que fan aquests estudis no tenen una base de formació artística, per tant, s'ha estructurat el programa reforçant coneixements que es consideren essencials; per la qual cosa s'inclou la transmissió de conceptes teòrics, exercicis pràctics realitzats dins del taller, així com el desenvolupament de continguts bàsics per a l'aplicació didàctica de la matèria.

Calia actualitzar, doncs, el material didàctic amb un format digital que permetés un nou diàleg amb les imatges i oferís als estudiants una dimensió interactiva, per tal de facilitar l'autoaprenentatge i el treball en equip, equilibrar les diferències de crèdits entre titulacions i facilitar l'atenció personalitzada a grups massa nombrosos.

Àmbit general d'interès de la innovació

El material creat ha estat pensat per als estudiants de Magisteri; a banda d'aquest sector, pel que fa al contingut, també pot interessar tots els professionals docents de l'àrea d'humanitats, tots els professors en exercici de primària, secundària i de mòduls professionals i les persones vinculades amb l'art que necessitin una formació permanent.

La proposta metodològica pot esdevenir també un model d'interès per al mestre de pràctiques instrumentals amb grups nombrosos, que optin per l'autoaprenentatge i la comunicació interactiva com a complement a les classes presencials.

1. Objectius

La finalitat d'aquest projecte és crear una diversitat de materials didàctics multimèdia nous, algun d'ells amb interacció bidireccional amb la intenció d'incidir amb una metodologia i uns recursos pedagògics diferents en l'assignatura de Didàctica de les Arts Plàstiques I, que ampliïn el rendiment acadèmic dels estudiants i potenciïn la comunicació i la interacció entre aquests i els professors.

Els objectius del projecte són:

1. Millorar la formació artística dels estudiants i, en conseqüència, ampliar les seves competències didàctiques com a futurs mestres.
2. Incidir amb propostes d'activitats no presencials basades en l'aprenentatge que afavoreixin la transició cap al nou model de sistema europeu de transferència de crèdits.
3. Potenciar l'ús de nous suports i tecnologies (intranet i DVD) com una pràctica integrada en el currículum de l'estudiant i en la pràctica docent del professor.
4. Fomentar amb aquests mitjans la capacitat d'autoprenentatge de l'estudiant i del treball en equip, que permeti aprofundir i ampliar els coneixements tant en l'àmbit teòric com en els processos de la pràctica de l'art, així com en metodologies didàctiques diverses.
5. Facilitar amb aquests mitjans que cada estudiant pugui fer el seu itinerari individual d'estudis d'una manera més personalitzada.
6. Cohesionar el grup de treball de professors que comparteixen el mateix programa incentivant la coordinació amb la renovació de materials innovadors.

2. Descripció del treball

El projecte consisteix en la creació d'un material multimèdia i en la comprovació i l'eficàcia d'aquests materials.

El material consta d'un arxiu DVD amb tot el material digitalitzat (vídeos, fotos i textos) i un espai web interactiu bidireccional.

Del material de l'arxiu se n'han produït cinc DVD, quatre amb la presentació dels continguts teòrics de l'assignatura Art i la seva Didàctica i un de suport per a la pràctica artística. L'arxiu també conté el material addicional i de suport als treballs de tots els professors de l'assignatura que, amb altres materials puntuals, ompliran l'espai web durant tot el curs. Aquesta és la part de l'arxiu que es pot ampliar o modificar d'un curs a un altre amb noves aportacions.

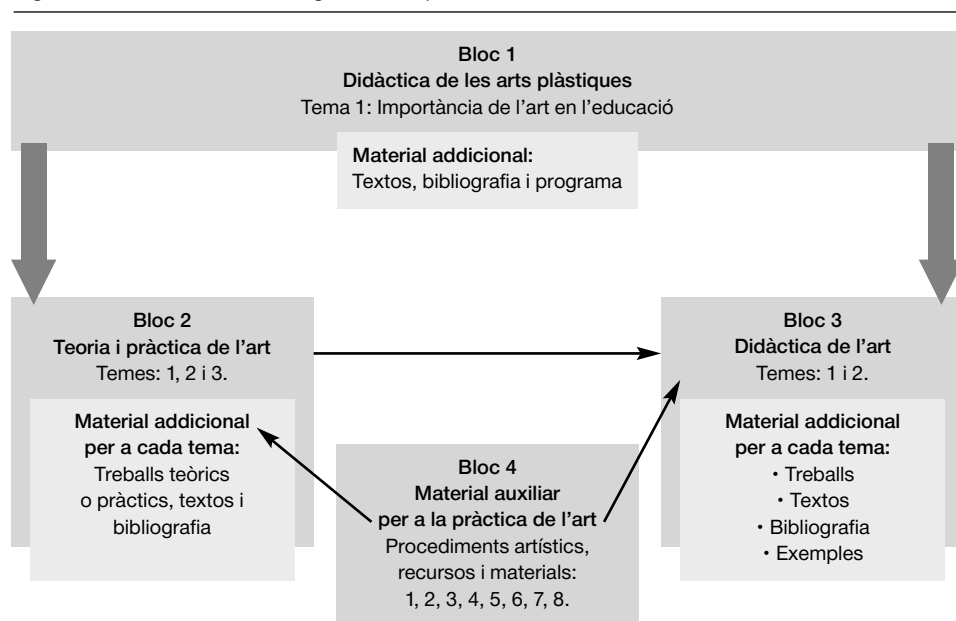
Així doncs, el contingut del DVD consta d'un contingut estable, els cinc DVD abans esmentats, i d'un material d'ús puntual i variable de treball per a cadascun dels temes

i que cada professor administra segons la seva conveniència i el seu ritme. Aquest material es vehicula a través de l'espai web (vegeu la fig.1).

Els continguts de l'arxiu, es distribueixen de la manera següent:

- Una col·lecció de 3 DVD per als temes: «El dibuix», «El color» i «el Volum» (temes del bloc 2).
- Un DVD per als temes de didàctica (temes dels bloc 1 i 3).
- Un DVD per als recursos de la pràctica artística (bloc 4).
- Un arxiu amb el material addicional i de suport per a cada tema (blocs 1, 2 i 3).

Figura 1. Blocs amb els continguts corresponents

Aquest material va dirigit als estudiants de l'assignatura troncal Didàctica de les Arts Plàstiques I dels estudis de Mestre de la UAB. És una assignatura troncal de 4, 6 o 8 crèdits de la diplomatura de Mestre de la Facultat de Ciències de l'Educació i també és transversal, és a dir, forma part de les titulacions següents: Mestre d'Educació Infantil, d'Educació Primària, d'Educació Especial, d'Educació Física i de Llengües Estrangeres, per tant, quasi tots els estudiants de la diplomatura han de realitzar-la.

La majoria d'estudiants que cursen aquests estudis no tenen una base de formació artística. Per tant, el programa de l'assignatura troncal s'estructura reforçant els coneixements que es consideren essencials:

1. Continguts conceptuals de l'art a través de la seva praxis. Això suposa classes teòriques i pràctica de taller amb materials i suports diversos (blocs 2 i 4).
2. Continguts didàctics, coneixements psicopedagògics i curriculars amb exemples d'aplicació a l'escola infantil i primària (blocs 1 i 3).

Les classes d'aquesta assignatura troncal són nombroses (50-65 estudiants), sobre-tot a l'hora de desenvolupar la part pràctica dels temes artístics, ja que aquí l'estudiant necessita atenció i assistència individualitzades. Si tenim en compte que cal promoure el treball autònom es feia necessari i urgent un canvi metodològic. Es tracta de poder atendre els estudiants tenint en compte la diversitat de coneixements inicials de l'art que tenen i, pel que fa a la part instrumental, respectar els ritmes d'aprenentatge de cada persona. La immersió en el procés creatiu que l'estudiant fa és individual.

El grup de professors que imparteix aquesta assignatura troncal des de fa anys afirma que és necessari posar en comú el material que s'utilitza individualment a les aules.

El procés de desenvolupament d'aquest treball s'ha fet en funció de les necessitats sorgides a l'aula. S'ha començat per donar suport als aspectes de la pràctica de l'art, és a dir, la part instrumental, on els estudiants tenen més carències, i que no es podien atendre com cal a causa de la massificació de les classes. Davant d'aquesta inquietud el primer tema que calia realitzar era les tècniques artístiques, per passar més endavant als pilars fonamentals que sustenten els continguts de la l'àrea: el concepte d'art, el dibuix, la pintura, el volum i el procés creatiu. En l'últim tram hi ha els continguts de didàctica.

S'han creat uns materials audiovisuals per a cadascun d'aquests blocs temàtics: el dibuix, el color i el volum, formats per una simbiosi d'imatge i text. En aquests audiovisuals, la força de la imatge, tant fixa com en moviment, és l'accent tònic per entendre els diferents continguts. Aquest diàleg entre text i imatge es transforma en l'eix vertebrador del treball.

Figura 2. Imatges extretes del DVD de dibuix

Les imatges de la figura 2 prenen un significat més interessant en el context de l'àrea si les acompanya un text que expliqui per què hi són. Aquest cas és molt il·lustratiu de la dificultat que, en general, hi ha a l'hora de dibuixar. Normalment se surt del pas amb imatges estereotipades, ignorant la possibilitat d'observar; cal, doncs, aprendre a mirar.

En aquests materials audiovisuals, s'ha triat com a referents testimonials imatges d'artistes, pintors, escultors, textos de pedagogs, teòrics de l'art i filòsofs com a punt de partida per definir conceptes que es veuen essencials per comprendre l'àrea.

En la formació de futurs mestres, s'entén que l'educació artística és bàsica per a la formació integral de l'individu, ja que aporta elements per poder pensar, per comprendre i per expressar, és a dir, tot un seguit d'aspectes que formen part d'una comunicació no verbal. L'art no és una illa, sinó una forma de coneixement.

«El arte es una forma de conocimiento tan precioso para el hombre como el mundo de la filosofía o de la ciencia. Desde luego, solo cuando reconocemos claramente que el arte es una forma de conocimiento paralela a otra, pero distinta de ellas por medio de las cuales el hombre llega a comprender su ambiente, solo entonces podemos empezar a apreciar su importancia en la historia de la humanidad.» (Read, 1977)

Tot i que les noves tecnologies són eines de treball normalitzades que utilitzen quotidianament professor i estudiants com a mitjà d'informació i comunicació, es percep la manca de material docent específic que faciliti el procés d'adquisició de coneixement. Amb la creació de recursos didàctics de suport digital es reforça l'experimentació i el pilotatge de noves tecnologies i amb l'espai web es desenvolupa un nou model d'aprenentatge interactiu amb seguiment per part del professor.

3. Metodologia

El fet de plantejar l'elaboració d'un material en suport digital interactiu vinculat al coneixement de les arts plàstiques radica en l'observació que la imatge té tanta importància com el text, ja que n'és l'objecte d'estudi i alhora el contingut, la qual cosa obliga a tenir un control no només operatiu, sinó també formal del disseny d'aquest producte. Aquest control s'ha aconseguit fent que el mateix equip de treball sigui alhora productor i realitzador, ja que disposa dels coneixements i de la infraestructura adequada.

S'ha procedit de la manera següent:

1. En primer lloc s'ha fet l'esquema dels blocs del contingut de tota l'assignatura.
2. S'ha decidit l'ordre de producció en funció de les necessitats a l'aula i de les possibilitats de les que es disposava.
 - 2.1. S'inicia la producció pel bloc 4 per dues raons: aquest material urgeix perquè es tracta del suport d'uns continguts molt «artesanals», en què cal atendre l'estudiant individualment i permet que aquest observi reiteradament la mateixa acció sense que hagi de ser el professor qui la repeteixi. La segona raó és perquè sembla la part més fàcil de realitzar. Així es tenia molt clar des del principi que el format d'aquest bloc havia de ser en suport vídeo, ja que es tracta de demostracions d'acció que proporcionen la informació de la manera de procedir amb les eines i els materials.

- 2.2. Es continua amb el bloc 2 perquè existeix molt material visual per als temes d'art. Només calia redactar un text i trobar una fórmula visual, és a dir, un guió audiovisual que fos convincent.
- 2.3. Els blocs 1 i 3 s'han deixat per al final perquè, en general, els temes no són tan visuals i, òbviament, no hi ha tant material gràfic.
3. Decidir i fer el guió audiovisual de cadascun dels temes. Es pot considerar que aquest és el punt més important de la producció d'aquest material. El guió, de vegades, s'ha generat a partir de la fusió o la reestructuració d'un text o d'unes imatges i, d'altres, a partir només d'un text.
 - 3.1. Bloc 1. Parteix d'un text original per tal de introduir-lo. S'ha presentat en suport vídeo en forma de xerrada entre una professora i quatre estudiants.
 - 3.2. Bloc 2. Cada tema és un guió que combina suports de vídeo, foto i text amb un fons de veu en off i so musical. Resolt el primer tema referent al dibuix, la fórmula s'aplica als altres dos temes d'aquest bloc formant així una unitat.
 - 3.3. Bloc 3. Hi ha feta la tria dels temes dels quals s'estan fent els textos i es presentaran cadascun en un format diferent, encara per decidir.
 - 3.4. Bloc 4. Es tracta d'un seguit de demostracions tècniques en vídeo a les quals es pot accedir des d'un índex interactiu.
4. Per a cada tema cal recollir i seleccionar el material existent, com fotos i textos.
5. Produir el material en què no és necessària ajuda externa: filmar les imatges, redactar els textos i digitalitzar fotografies.
6. Fer l'edició d'imatge i so per part del tècnic d'imatge segons el guió.
7. Paral·lelament a l'elaboració de cada tema s'ha de reunir, digitalitzar i arxivar en carpetes el material addicional de cada professora, que formarà part de l'arxiu per alimentar l'espai web.
8. Treballar conjuntament amb el tècnic d'imatge per produir els DVD definitius.
9. El tècnic s'ocupa també de produir una còpia mestre del DVD com a arxiu de recursos amb tot el material produït.

4. Resultats

Pel que fa als resultats, actualment es pot parlar dels resultats de la producció del material realitzat fins al moment.

Hi ha 4 DVD a punt per ésser editats: el dibuix, la pintura, el volum i el del material tècnic de suport. Es compta, doncs, amb un material específic, encara que només en mans del professorat perquè cal decidir aspectes de l'edició per poder-la fer efectiva, però que ja permet comprovar-ne l'eficàcia d'una manera puntual.

S'està fent un material, que és d'elaboració lenta, a bon ritme i que és d'una qualitat més que acceptable si tenim en compte que l'equip teòric i tècnic és el mateix.

Es constata que encara no s'ha pogut posar a prova el material d'una manera sistemàtica, en part perquè els estudiants haurien d'estar en possessió dels DVD, ja que

es tracta de que els puguin veure i revisar al seu ritme. S'ha focalitzat l'atenció en la producció del material i, en conseqüència, encara no se n'ha fet l'edició. És a partir d'ara que s'estudiarà la manera d'avaluar el material. Puntualment, però, els professors han usat el DVD de suport dins de l'aula per als estudiants amb retard en la comprensió de l'ús d'alguna tècnica o tema (el dibuix) i la recepció ha estat molt bona: les persones que han estat usuaris del material demanen amb insistència la manera d'obtenir-lo. Mentre el professor atén individualment un estudiant, un grup ha estat mirant una demostració a través del televisor de l'aula. Aquesta dinàmica suposa un estalvi de temps i una difusió eficaç.

S'espera tenir l'edició dels materials per poder comprovar la part corresponent a la posada en pràctica dels DVD d'una manera més sistemàtica.

5. Conclusions

Aquest projecte és ambiciós no només pel que fa als resultats de la seva aplicació sinó també pel que fa a la producció de material. De moment els resultats de la producció sembla que van a bon ritme si tenim en compte que els processos són costosos.

Cal mencionar que falta gestionar una plataforma virtual per posar en marxa l'espai web, ja que la que ofereix la UAB és insuficient per al que es pretén. Una alternativa n'és el gestor Caront (Martí, E.; Rocarias, J.; Radeva, P.; Toledo, R. i Vitrià, J. 2006) creat a la mateixa UAB i s'ha previst començar a fer-lo servir d'immediat.

També s'ha previst continuar produint material per a altres assignatures i produir una col·lecció en DVD d'educació artística oberta a altres àrees del Departament d'Expressió (música o dansa).

Referències

- MARTÍ, E.; ROCARIAS, J.; RADEVA, P.; TOLEDO, R. i VITRIÀ, J. (2006). «Caronte: un gestor documental per a assignatures de l'EEES», a Barcelona: IDES, Universitat Autònoma de Barcelona. *III Jornades de Campus d'Innovació Docent. (2006). Resums de les comunicacions* (pp113-114).
- MORÓN, M.; FONT, M.; PARÍS, G. i TORRES, M. (2007) «Multimèdia i Educació Artística», a Barcelona: IDES, Universitat Autònoma de Barcelona. *IV Jornades de Campus d'Innovació Docent. (2007). Resums de les comunicacions* (p100).
- READ, H. (1977). *Arte y Sociedad*. Barcelona: Península. Ediciones de bolsillo (p. 56).
- TORRES, M.; FONT, M.; MORÓN, M. i PARÍS, G. (2006). «Multimèdia i Educació Artística», a IDES. *III Jornades d'Innovació docent de la UAB. (2006) Resums de les comunicacions* (pp132-133).

Paraules clau

Treball autònom, no presencial, recursos virtuals.

Finançament

Convocatòria d'ajuts 2005 per a projectes d'Innovació docent, 25 de juliol de 2005. PID2005-10. UAB.

Convocatòria d'ajuts 2006 per a projectes d'Innovació docent, juliol de 2006. PID2006-15. UAB.

Convocatòria d'ajuts 2007 per a projecte d'Innovació docent, juliol 2007. PID2007-09. UAB. MQD00018.

Materials complementaris del CD-ROM

Vídeos que mostren dos fragments dels DVD *El dibuix* i *Suport als procediments artístics*.

Responsable del projecte

Montserrat Torres i Tarrés

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.torres@uab.cat

Presentació del grup de treball

La proposta d'aquest projecte sorgeix d'un grup de professors de la Unitat d'Educació Visual i Plàstica del Departament d'Expressió Musical, Plàstica i Corporal que imparteixen l'assignatura Didàctica I de la diplomatura de Magisteri.

Comparteixen criteris bàsics a l'hora de transmetre els diferents programes dins de l'àrea. Com a formadors de futurs mestres, entenen que l'educació visual i plàstica és bàsica per a l'educació integral de l'individu, creuen fonamental formar els futurs mestres amb una actitud dinàmica, de formació permanent i amb acceptació cap a nous instruments d'adquisició de coneixements. Estan motivats per incidir en un projecte de renovació docent construint una nova forma de comunicació i interacció amb els estudiants.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Font Solà

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.font@uab.cat

Mar Morón Velasco

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona
mar.moron@uab.cat

Gemma Paris Romia
Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
gemma.paris@uab.cat

Facultat de Filosofia i Lletres

PELEU. Portafolis europeu de llengües per a l'ensenyament universitari

Àngels Campà i Guillem

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

El *Marc europeu comú de referència per a les llengües* (MERCL) publicat pel Consell d'Europa ha marcat una base comuna sobre la qual treballar per tal de salvar les diferències entre els sistemes educatius dels diferents països i poder homogeneïtzar criteris en l'aprenentatge de llengües. El MERCL descriu i enumera els coneixements i les habilitats que l'estudiant de llengües ha d'adquirir per tal de tenir un comportament lingüístic eficaç. Defineix sis nivells de competències que permeten mesurar el progrés dels individus a cadascuna de les etapes de l'aprenentatge i al llarg de tota la seva vida. El MECRL promou la creació d'un portafolis europeu de llengües que posi de manifest les experiències interculturals i d'aprenentatge de l'estudiant. El PELEU és un portafolis digital multilingüe adreçat específicament a l'estudiant universitari.

Àmbit general d'interès de la innovació

En els darrers anys, s'ha posat de manifest la importància de l'aprenentatge de les llengües en els estudis universitaris i en la societat en general. Una bona mostra n'és el fet que en les ordres ministerials que regulen els nous títols de grau de Mestre de Primària i de Mestre d'Infantil, s'indica que en acabar la seva formació els estudiants han d'haver assolit el nivell C1 del *Marc europeu comú de referència per a les llengües* en llengua castellana i en llengua catalana i el nivell B1 en una llengua estrangera. D'altra banda, des de la Conselleria d'Innovació, Universitat i Empresa es demana que tot estudiant universitari acabi els seus estudis de grau amb, com a mínim, el nivell B2 d'una llengua estrangera. Es necessita, doncs, una eina que permeti avaluar de manera senzilla els coneixements en llengües dels estudiants universitaris.

L'any 2000, amb la publicació del *Marc europeu comú de referència per a les llengües* (MECRL), el Consell d'Europa va establir una base comuna sobre la qual treba-

llar per tal de salvar les diferències existents entre els sistemes educatius dels diferents països i poder homogeneïtzar criteris en l'aprenentatge de les llengües. El MERCL descriu i enumera els coneixements i les habilitats que l'estudiant ha d'adquirir per tal de tenir un comportament lingüístic eficaç. Defineix sis nivells de competències que permeten mesurar el progrés dels individus a cadascuna de les etapes de l'aprenentatge i al llarg de tota la seva vida. Per tal de fomentar la reflexió dels aprenents i fer-los actius i responsables del seu procés d'adquisició i aprenentatge de les llengües, el MECRL promou la creació d'un portafolis europeu de llengües (PEL) que posi de manifest les experiències interculturals i d'aprenentatge de l'estudiant. Si bé Catalunya i Espanya disposen de portafolis destinats a les diferents etapes de l'ensenyament primari i secundari, no n'hi ha cap d'específic per a l'estudiant universitari. Es necessita un PEL per a l'ensenyament universitari, que tingui en compte les especificitats d'aquest àmbit: les assignatures no lingüístiques cursades en llengües estrangeres (LE), la bibliografia consultada en diverses llengües, les estades i les pràctiques realitzades en universitats o en empreses d'altres països, entre d'altres.

1. Objectius

El PELEU permetrà assolir els objectius següents:

1. Desenvolupar en l'estudiant la presa de consciència del seu nivell de coneixement de les llengües posant de manifest que es poden desenvolupar competències lingüístiques de diferent nivell en funció de l'ús i de la necessitat que es té d'una llengua.
2. Valorar l'adquisició de competències lingüístiques parcials.
3. Ajudar els estudiants a prendre consciència de les seves pròpies estratègies d'aprenentatge de llengües.
4. Posar a disposició de l'alumnat, i per extensió, de tota la comunitat universitària, un material digital que faciliti l'emmagatzematge de la biografia lingüística i del dossier que l'acompanya.
5. Posar de manifest la importància del domini de la llengua catalana, de la llengua castellana i de les llengües estrangeres en la formació dels universitaris del segle XXI.
6. Potenciar l'ensenyament de matèries no lingüístiques en llengües estrangeres.
7. Estimular els estudiants universitaris a ampliar les seves vivències lingüístiques anant a fer part del seu currículum a una universitat estrangera.
8. Valorar positivament una actitud oberta i positiva cap al multilingüisme, la multiculturalitat i la diversitat.

Tot i que el portafolis que proposem és una eina generalitzable a qualsevol membre de la comunitat universitària, pretenem implementar-lo a títol experimental amb un grup d'estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació. Mitjançant el PELEU aquests estudiants identificaran les competències lingüístiques que ja han adquirit, en quines

llengües i en quin grau ho han fet, prendran consciència del seu aprenentatge i de les estratègies i tècniques que els permetran millorar el seu nivell comunicatiu en llengües. Utilitzar el portafolis els servirà també per estimular l'autoavaluació i l'autoaprenentatge. L'objectiu a mig termini és que els estudiants de la Facultat de Ciències de l'Educació rebin i utilitzin el PELEU per acreditar el seu nivell de coneixement de les llengües.

2. Descripció del treball

El PELEU és, doncs, un portafolis de llengües adaptat a la comunitat universitària catalana. L'usuari podrà triar com a llengua de la interfície el català, el castellà, el francès o l'anglès. El portafolis consta de tres parts: una biografia lingüística amb els descriptors necessaris per fer una autoavaluació de les competències de l'estudiant, un dossier on l'usuari podrà emmagatzemar les seves produccions i un passaport.

S'ha concebut una aplicació informàtica específica per al PELEU que genera un document executable des de qualsevol ordinador. Això permet a l'usuari actualitzar les seves dades de manera molt àgil simplement carregant l'aplicació a qualsevol ordinador PC o Apple.

2.1. La biografia lingüística

Tal com planteja el MECRL, la biografia lingüística està dividida en dues parts. Una primera, més vivencial, en què l'usuari indica quines són les seves relacions amb les llengües: per exemple, quines llengües parla, amb qui, en quines circumstàncies, quines llengües llegeix, en quins casos. En aquesta part haurà d'explicitar també quines llengües ha estudiat, quines assignatures no lingüístiques ha cursat en llengües estrangeres, quines estades ha fet a l'estranger, tant pel que fa a estades com a ERASMUS o de mobilitat com pel que fa a estades molt més curtes per aprendre llengües o també si es tracta de viatges amb una finalitat més lúdica.

La segona part té a veure amb les competències lingüístiques. El Consell d'Europa, en el MECRL, estableix tres tipus d'usuari, el bàsic (nivells A1 i A2), l'independent (nivells B1 i B2), i l'experimentat (nivells C1 i C2). Aquests tres tipus d'usuaris determinen en realitat sis nivells competencials, sis moments claus de l'aprenentatge.

Per a cadascun d'aquests sis nivells el *Marc* determina quines són les competències que els aprenents de llengües han d'assolir, independentment de la llengua de què es tracti. Com es pot veure a la graella que segueix, les persones que van concebre el *Marc* van utilitzar uns descriptors d'àmbit molt general per tal de definir les competències de cadascun dels nivells, que també són vàlides per a la llengua materna. A cadascun dels nivells corresponen entre tres i quatre descriptors que indiquen a grans trets allò que és capaç de fer l'usuari que ha assolit aquell nivell.

Taula 1. Diferents tipus de usuaris i nivell corresponent

Usuari experimentat	C2	Pot comprendre sense esforç pràcticament tot el que llegeix o escolta. Pot resumir informació procedent de diferents fonts orals o escrites, reconstruir fets i arguments, i presentar-los d'una manera coherent. Pot expressar-se espontàniament, amb fluïdesa i precisió, distingint matisos subtils de significat fins i tot en les situacions més complexes.
	C1	Pot comprendre una àmplia gamma de textos llargs i complexos i en reconeix el sentit implícit. Pot expressar-se amb fluïdesa i espontaneïtat sense haver de cercar d'una manera gaire evident paraules o expressions. Pot utilitzar la llengua de manera flexible i eficaç per a propòsits socials, acadèmics i professionals. Pot produir textos clars, ben estructurats i detallats sobre temes complexos i demostra un ús controlat d'estructures organitzatives, connectors i mecanismes de cohesió.
Usuari independent	B2	Pot comprendre les idees principals de textos complexos sobre temes tant concrets com abstractes, incloent-hi discussions tècniques en el camp de l'especialització professional. Pot expressar-se amb un grau de fluïdesa i d'espontaneïtat que fa possible la interacció habitual amb parlants nadius sense que comporti tensió per a cap dels interlocutors. Pot produir textos clars i detallats en una àmplia gamma de temes i expressar un punt de vista sobre una qüestió, exposant els avantatges i els inconvenients de diverses opcions.
	B1	Pot comprendre les idees principals d'una informació clara sobre temes relacionats a la feina, a l'escola, a l'oci, etc. Pot fer front a la major part de situacions lingüístiques que poden aparèixer quan es viatja en una zona on es parla la llengua objecte d'aprenentatge. Pot produir un discurs senzill i coherent sobre temes que li són familiars o d'interès personal. Pot descriure fets i experiències, somnis, esperances i ambicions i donar raons i explicacions de les opinions i projectes de manera breu.
Usuari bàsic	A2	Pot comprendre frases i expressions utilitzades habitualment i relacionades amb temes d'importància immediata (per exemple, informacions personals bàsiques, informacions familiars, compres, geografia local, ocupació). Pot comunicar-se en situacions senzilles i habituals que exigeixen un intercanvi simple i directe d'informació sobre temes familiars i habituals. Pot descriure, de manera senzilla, aspectes de la seva experiència o del seu bagatge personal, aspectes de l'entorn immediat i assumptes relacionats amb necessitats immediates.
	A1	Pot comprendre i utilitzar expressions quotidianes i familiars i frases molt senzilles encaminades a satisfer les primeres necessitats. Pot presentar-se i presentar una tercera persona i pot formular i respondre preguntes sobre detalls personals com ara on viu, la gent que coneix i les coses que té. Pot interactuar d'una manera senzilla a condició que l'altra persona parli a poc a poc i amb claredat i que estigui disposada a ajudar.

Es pot pensar que aquesta definició de competències és massa general i que és necessari establir descriptors més específics que indiquin els nivells a assolir de manera molt més clara. És amb aquesta finalitat que el *Marc* divideix les competències lingüístiques de cada nivell en cinc àmbits: escoltar i llegir (pel que fa la comprensió), prendre part a una conversa i expressar-se oralment en continuïtat (pel que fa

l'expressió oral) i escriure. El PELEU incorpora un sisè àmbit, el sociocultural. Aquests aspectes socioculturals no s'han estructurat en nivells, ja que no es pot determinar de manera universal quins aspectes culturals cal conèixer abans que els altres. Cal conèixer la literatura escrita en una llengua quan s'està en el nivell B1 o en el B2? Pot haver-hi alguns usuaris que coneguin la literatura escrita en una llengua sense tenir coneixements d'aquella llengua. Poden haver arribat a aquelles obres literàries mitjançant la traducció. Es pot considerar llavors que coneixen la literatura escrita en aquella llengua o que no la coneixen? Si els ha agradat llegir-la traduïda, quan assoleixin el nivell que ells considerin adient probablement intentaran llegir alguna de les obres en la llengua d'aprenentatge. Pel que fa els coneixements relatius al comportament, als hàbits i als costums dels individus que formen una societat s'han d'adquirir en un ordre determinat? En cas afirmatiu, quin és aquest ordre? En els casos de llengües que es parlen a més d'un territori (l'anglès, el francès o l'espanyol, per citar-ne només tres), quins costums cal prendre en compte? És per totes aquestes consideracions i algunes més que l'àmbit sociocultural no està estructurat en els sis nivells del MECRL.

Per a cadascun dels àmbits s'han redactat també els descriptors relatius a les estratègies d'aprenentatge que cal mobilitzar per facilitar l'adquisició de les llengües. El fet d'incloure en el PELEU descriptors relatius als processos d'adquisició, de tècniques i d'estratègies d'aprenentatge de llengües no pot fer més que incidir en la millora del rendiment acadèmic. El repertori proposat per a cadascun dels àmbits té la vocació de voler fer reflexionar l'aprenent sobre allò que fa i la manera en què ho fa i sobre el seu estil d'aprenentatge. S'han intentat posar de manifest les tècniques i les estratègies més comunes perquè tots els aprenents puguin prendre consciència del que fan i, sobretot, del que encara no fan. Quan els estudiants prenen consciència d'allò que els ajuda a aprendre i de les estratègies que poden aplicar per ser més eficaços en el seu aprenentatge, els és molt més fàcil posar-les en pràctica a fi d'assolir els nivells desitjats.

2.2. Els descriptors del MECRL

Els autors del MECRL van definir diversos descriptors per a cadascun dels nivells i dels àmbits citats en l'apartat precedent. Tot i que aquests descriptors són més concrets que els establerts en les definicions de les competències dels nivells, es tracta encara de descriptors massa genèrics i moltes vegades poden donar peu a confusions en el moment de fer una autoavaluació. D'altres vegades són prou clars i ningú no tindria dubtes sobre els aspectes als quals fan referència.

Si s'analitzen els descriptors dels nivells A1 i A2 de l'àmbit entendre (comprensió oral), queda molt clar que quan en el nivell A1 es parla de «paraules familiars i expressions molt bàsiques sobre temes propis de la família i l'entorn concret i immediat» es fa referència als àmbits familiar, laboral i social.

-
- A1** Puc reconèixer paraules familiars i expressions molt bàsiques sobre temes propis de la família i l'entorn concret i immediat, si la gent parla a poc a poc i amb claredat.
-
- A2** Puc comprendre expressions i el vocabulari més freqüent sobre temes d'interès personal (per exemple, informació personal i familiar molt bàsica, compres, lloc de residència, ocupació laboral). Puc entendre la idea principal de missatges i avisos curts, clars i senzills.
-

Aquests mateixos temes apareixen en el nivell A2 quan es parla de temes d'interès personal i es diu «per exemple, informació personal i familiar molt bàsica, compres, lloc de residència, ocupació laboral». Es pot deduir, llavors, que la diferència entre ambdós nivells rau en el fet de *reconèixer* només paraules aïllades a A1 i a *comprendre* expressions o la idea global que s'ha volgut transmetre en un missatge o un avís a A2? Se'n pot deduir que en el nivell A1 no hi ha comprensió i que només hi ha reconeixement? Si es reconeixen aquestes paraules, no es comprenen ja? Es pot reconèixer en la llengua oral allò que no es comprèn?

Si demanem a un usuari de nivell A1 que doni exemples més concrets del que comprèn, moltes vegades no sabria dir gran cosa més enllà que comprèn paraules aïllades. Els usuaris necessiten que se'ls concreti una mica més les competències per poder identificar el que saben i el que no saben. És cert que hom utilitza la llengua (si més no la llengua materna), però en fer-ho no es pensa necessàriament en què s'està fent amb la llengua, per a què s'utilitza.

La graella que segueix, mostra que la frontera entre alguns dels nivells és molt tènue i que probablement es tindrien problemes i dubtes en el moment de situar-se més concretament en un dels nivells o en un altre. Pel que fa els descriptors del B2 i del C1 de l'àmbit interacció oral, quina diferència es pot establir entre «poder comunicar amb una certa espontaneïtat i fluïdesa» (B2) i «poder expressar-se espontàniament i amb fluïdesa» (C1)? On se situa, doncs, la frontera entre B2 i C1? És obvi que els usuaris del portafolis necessiten disposar d'uns descriptors molt més concrets tant per B2 com per C1 que els que proposa el *Marc*.

-
- B2** Puc comunicar-me amb una certa espontaneïtat i fluïdesa, cosa que fa possible la interacció amb parlants nadius. Puc participar activament en una conversa en contextos familiars, presentant i defensant les meves opinions.
-
- C1** Puc expressar-me espontàniament i amb fluïdesa sense haver de buscar gaire les paraules. Puc utilitzar la llengua de manera flexible i eficaç amb finalitats socials i professionals. Puc formular, de manera precisa, idees i opinions i relacionar hàbilment la meua contribució al discurs amb la dels altres interlocutors.
-

Es podria fer aquesta anàlisi per a cadascun dels àmbits del MECRL i sempre s'arribaria a la mateixa conclusió. Els descriptors que es proposen per a cada nivell són

massa generals i no permeten identificar de manera clara i precisa quines són les competències concretes que cal tenir per a assolir aquell nivell.

Per tal que un usuari base pugui trobar quin és el seu grau de coneixement de la llengua, es necessiten uns descriptors molt més concrets que els que proporciona el *Marc*. Caldrà, doncs, crear descriptors més concrets per a cadascun dels nivells de cadascun dels cinc àmbits definits pel MECRL.

2.3. Els descriptors del PELEU

Els descriptors que s'han elaborat pel PELEU són molt més concrets que els que es proposen en el MECRL. El que s'ha fet ha estat desglossar els descriptors generals del *Marc* en altres de molt més específics i, sobretot, molt més identificables pels usuaris. Així, entre els descriptors d'interacció oral en el nivell A1 s'han pogut definir algunes de les situacions de comunicació més comunes i bàsiques, com ara saludar, donar les gràcies o presentar-se. S'han pogut definir també algun dels àmbits sobre els quals formular i respondre preguntes, per exemple, demanar informació sobre la identitat de les persones o també demanar o indicar l'hora. Tot i que es manté també una certa ambigüitat en alguns dels descriptors. Per exemple, es diu «Puc respondre preguntes senzilles sempre que es tracti de temes quotidians o d'afers d'immediata necessitat».

Mantenir aquesta ambigüitat referida als «temes quotidians» o als «afers d'immediata necessitat» permet que els diferents usuaris puguin trobar-s'hi tots reflectits, ja que això evita haver d'emprar o de citar el lèxic específic per a cada usuari.

A continuació presentem alguns exemples de descriptors utilitzats a A1 en l'àmbit de la interacció oral (el text en negreta correspon al descriptor general proposat pel MECRL i en cursiva hi ha els descriptors específics del PELEU):

Puc comunicar-me de manera senzilla a condició que l'interlocutor estigui disposat a repetir el que ha dit o a dir-ho amb altres paraules i més a poc a poc i que m'ajudi a formular el que intento dir. Puc plantejar i respondre preguntes senzilles sobre temes familiars o sobre temes relacionats amb necessitats immediates.

- *Puc saludar, acomiadar-me i donar les gràcies.*
 - *Puc presentar-me i presentar altra gent.*
 - *Puc demanar informació personal referent a la identitat de les persones, per exemple l'edat, la nacionalitat, les activitats diàries, etc.*
 - *Puc respondre preguntes referents a informació personal, com per exemple com em dic, la meua edat, on visc i quina és la meua professió.*
 - *Puc manifestar que no ho entenc, i demanar que m'ho repeteixin.*
 - *Puc respondre preguntes senzilles sempre que es tracti de temes quotidians o d'afers d'immediata necessitat, i que el meu interlocutor parli a poc a poc, amb claredat, i m'ajudi a expressar allò que vull dir.*
 - *Puc expressar l'hora i manipular xifres, quantitats i preus.*
 - *Utilitzo expressions de temps, com ara «la setmana que ve», «divendres passat», «al novembre», «a les tres».*
 - ...
-

Els usuaris han de marcar, per cadascuna de les llengües que han indicat a la biografia, si són capaços o no d'acomplir el que exposen els descriptors. Han d'iden-

tificar el que poden realitzar i el que no, també poden afegir altres descriptors que trobaran en el banc de descriptors que se'ls ofereix o bé descriptors que redactaran ells mateixos.

A continuació presentem alguns exemple de descriptors utilitzats a C1 en l'àmbit de comprendre i llegir:

Entenc amb tot detall textos extensos i complexos, tant si estan relacionats amb la meua especialitat com si no ho estan, si puc rellegir les seccions més difícils. Entenc articles especialitzats i instruccions tècniques llargues, encara que no estiguin relacionades amb la meua especialitat.

- *Comprenc textos llargs i complexos de caràcter literari o basats en fets i puc apreciar-ne les distincions d'estils.*
 - *Entenc qualsevol mena de correspondència sense gairebé fer servir el diccionari.*
 - *Puc buscar informacions en textos extensos i pàgines web.*
 - *Puc buscar informacions en articles especialitzats i instruccions tècniques de la meua especialitat.*
 - *Entenc prou bé textos extensos i complexos relacionats amb la meua vida social, professional o acadèmica.*
 - *Entenc prou bé instruccions extenses i complexes sobre la meua especialitat, o sobre altres temes, si puc rellegir les seccions difícils.*
 - *Puc llegir i comprendre revistes i llibres del meu àmbit.*
-

Com es pot veure en aquests darrers descriptors, el que s'ha fet ha estat desglossar els dos descriptors generals (en rodona) en set descriptors (en cursiva). S'ha volgut, entre altres coses, distingir la capacitat de buscar informació de la comprensió efectiva del que es llegeix. En realitat, moltes vegades els lectors no necessiten comprendre absolutament tot allò que es llegeix, sinó que el que necessiten és identificar amb rapidesa un seguit de dades o d'informacions en un document escrit (ja sigui un text o una pàgina web) per reutilitzar-les en un discurs oral o bé per incloure-les o comentar-les en un altre document que s'està redactant. Tot i que es podria pensar que la recerca d'informacions en un document no correspon a un nivell C1 del MECRL, si es té en compte que s'indica que es tracta de textos extensos, d'articles especialitzats, d'instruccions tècniques o de pàgines web, es veurà que la recerca esmentada no és una cosa tan evident ja que caldrà manipular informació complexa estructurada i organitzada de manera també complexa. És evident, però, que un usuari que hagi adquirit el nivell C1 de comprensió lectora en una llengua no ha de quedar-se només amb la localització de la informació i que ha de ser capaç de comprendre amb una certa facilitat allò que està escrit. És per això que s'han afegit els dos descriptors següents, en un dels quals s'indica: «Entenc prou bé instruccions extenses i complexes sobre la meua especialitat, o sobre altres temes, si puc rellegir les seccions difícils». Ara bé, és necessari esmentar la possibilitat de rellegir les seccions difícils en un nivell C1? En la llengua materna moltes vegades es llegeix i es rellegeix un paràgraf més complex que els altres i no es para de rellegir-lo fins a haver-lo entès. Si això no converteix el lector en ineficaç, cal acceptar que en un nivell C1 existeixi també la possibilitat de rellegir una part d'un text.

3. Metodologia

El projecte consta de dues fases, la primera correspon a la creació del suport digital i la segona, a l'experimentació del PELEU.

Pel que fa la primera, s'ha treballat a partir dels descriptors generals de cada àmbit i nivell del MECRL per redactar els descriptors que millor s'hi adapten. Per fer-ho s'han analitzat els referencials que s'han publicat en les diferents llengües, que agrupen les realitzacions lingüístiques pròpies de cada llengua i que tenen en compte els aspectes comunicatius, gramaticals i lèxics. Atesa l'especialització dels membres de l'equip, es van preparar els descriptors per binomis i després es van discutir en gran grup per aportar-ne les modificacions necessàries.

En la segona fase, s'iniciarà l'experimentació del PELEU amb un grup d'estudiants de la facultat, que es farà en tres parts. La primera consistirà a realitzar una primera autoavaluació dels coneixements en llengües (català, castellà, anglès, francès o altres si escau), establint així les bases per a una reflexió sobre les estratègies que s'utilitzen per aprendre llengües. La segona part arribarà en finalitzar el semestre i tornar a fer una autoavaluació per tal de veure quins han estat els progressos realitzats, completar els qüestionaris d'autoavaluació i aportar les proves necessàries al dossier. La tercera part consistirà en l'avaluació dels resultats de l'experimentació.

4. Resultats

Atès que a hores d'ara encara no s'ha implementat el PELEU en les diferents titulacions de la Facultat de Ciències de l'Educació, només es poden presentar els resultats que s'esperen obtenir: que els estudiants hagin prèns consciència de les seves capacitats per aprendre les llengües i hagin reflexionat sobre les estratègies d'adquisició i aprenentatge que utilitzen. S'espera també que mostrin una actitud molt oberta cap al multilingüisme, la multiculturalitat i la diversitat lingüística que caracteritzen la societat i, sobretot, l'escola d'avui. En aquest sentit, la valoració de qualsevol experiència lingüística en la biografia de l'estudiant serà d'una importància capital, ja que es tracta de donar tot el valor a les petites i grans coses que fan possible la convivència entre les diverses cultures i les llengües. Tots aquests resultats convergiran, òbviament, en un de sol: la millora del rendiment acadèmic en les assignatures de llengua de les diferents titulacions.

5. Conclusions

Tot i que la recerca encara es troba en fase de realització i que no es poden presentar conclusions definitives, es pot avançar que la implementació i l'ús habitual del PELEU hauran ajudat l'estudiant a crear-se l'hàbit d'autoavaluar els seus coneixements en llengües i que això li haurà servit d'estímul per seguir aprofundint en l'estudi i l'aprenentatge de les llengües i per iniciar noves experiències d'aprenentatge en altres llengües fins aleshores desconegudes.

El PELEU haurà contribuït també a la internacionalització dels estudis de la facultat, ja que haurà estimulat els estudiants a cursar assignatures no lingüístiques en llengua estrangera, així com a beneficiar-se dels intercanvis i dels convenis amb universitats estrangeres. L'ús habitual del PELEU haurà propiciat que els estudiants augmentin el nombre d'estades curtes i visites a centres escolars de fora de l'Estat o bé que marxïn a l'estranger a cursar una part dels seus estudis o a fer les pràctiques de la seva titulació.

Referències

- CONSEIL DE L'EUROPE (2000). *Un cadre européen común de référence pour les langues: Apprendre, enseigner, évaluer*. Paris: Didier.
- BÉACCO, J.C.; BOUQUET, S. i PORQUIER, R. (2004). *Niveau B2 pour le français. Textes et références*. Paris : Didier
- BÉACCO, J.C.; DE FERRARI, M.; LHOTTE, G. i TAGLIANTE, C. (2005). *Niveau A1.1 pour le français*. Paris : Didier
- BÉACCO, J.C. i PORQUIER, R. (2006). *Niveau A1 pour le français*. Paris : Didier

Enllaços d'interès

- <http://www.coe.int/> [2008]
- <http://www.ecml.at/> [2008]

Paraules clau

Portafolis, llengua, internacionalització.

Finançament

El PELEU (portafolis europeu de llengües per a l'ensenyament universitari) ha obtingut el finançament de 7.700 € en la convocatòria de projectes de millora de la qualitat docent de l'AGAUR de l'any 2006. El projecte té l'identificador 2006MQD00081.

Responsable del projecte

Àngels Campà i Guillem
Departament de Filologia Francesa i Romànica
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona
angels.campa@uab.cat

Presentació del grup de treball

El professorat implicat en aquest projecte té una àmplia experiència en el camp de l'ensenyament de les llengües (estrangeres i maternes) i ha participat en diferents projectes relacionats amb el portafolis i amb l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües, pel que fa la definició del currículum, els aspectes relatius a l'avaluació i el desenvolupa-

ment de les estratègies d'aprenentatge. Tots els membres d'aquest grup de treball han impartit o imparteixen la seva docència a la titulació de Mestre de Primària, especialitat Llengües Estrangeres de la Facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Membres que formen part del projecte

Artur Noguerol Rodrigo

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

artur.noguerol@uab.cat

Cristina Escobar Urmeneta

Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, i de les Ciències Socials

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

cristina.escobar@uab.cat

Mònica Feixas Condom

Departament de Pedagogia Aplicada

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

monica.feixas@uab.cat

Mercè Oliva i Bartolomé

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

merce.oliva@uab.cat

Acció directa per millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants de primer. Curs de gramàtica descriptiva de l'anglès

Hortènsia Curell i Gotor

Montserrat Capdevila i Batet, Néstor Cuartero i Torres i Mireia Llinàs i Grau

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Aquest projecte té com a objectiu principal millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants de dues assignatures troncales de primer curs de la titulació de Filologia Anglesa, Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva I i Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva II. En aquestes assignatures, els estudiants s'enfronten per primera vegada d'una manera sistemàtica i seriosa a la gramàtica d'una llengua estrangera, cosa que els resulta difícil. Per tal d'assolir aquest objectiu s'ha elaborat material d'estudi dissenyat específicament per als nostres estudiants (nivell de dificultat, temari cobert, comparació amb les llengües maternes). Aquest material s'ha plasmat en dos llibres de text, en una variada col·lecció d'exercicis (de diversos nivells de dificultat) i en una pàgina web interactiva. Tot això s'ha dut a terme amb una feina d'equip comptant amb un alt grau de cohesió i de coordinació, que ha permès assolir l'objectiu principal del projecte.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquesta innovació s'emmarca en l'àmbit de la millora de les condicions d'aprenentatge, per tal d'augmentar el rendiment acadèmic dels estudiants de dues assignatures troncales de primer curs de la titulació de Filologia Anglesa. Això s'ha fet amb l'ús de les TIC (Campus Virtual i elaboració d'una pàgina web interactiva), eines que permeten també augmentar l'autonomia d'aprenentatge dels estudiants.

1. Objectius

L'objectiu primordial d'aquest projecte és millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants de Filologia Anglesa, en concret de les assignatures de primer cicle de

gramàtica descriptiva de la llengua anglesa. Aquestes assignatures tenen un component teòric, on s'expliquen les característiques fonamentals de la gramàtica anglesa, en especial de la seva morfologia i de la seva sintaxi; i un component pràctic on, a partir d'exemples variats i de registres diversos, es practica l'anàlisi de les paraules i de les construccions de l'anglès.

La millora de les condicions d'aprenentatge s'aconsegueix a partir de la creació de material específicament dissenyat per a la seva utilització al Campus Virtual (CV), que després es plasma en dos llibres de text, i en l'elaboració d'una pàgina web interactiva. A partir d'aquest material específic els objectius es poden concretar en:

1. el foment de l'autonomia de l'estudiant,
2. l'increment de la quantitat d'*input* per al repàs dels conceptes,
3. l'afavoriment de l'adquisició de competències tant transversals com específiques de l'àrea.
 - a) Competències transversals:
 - Aprendre de manera autònoma.
 - Redactar respostes a preguntes concretes de manera clara i ordenada.
 - Trobar exemples de conceptes abstractes.
 - Expressar-se en anglès de manera correcta.
 - b) Competències específiques relacionades amb el projecte:
 - Saber trobar exemples de conceptes lingüístics en llengua anglesa.
 - Reconèixer i analitzar processos flexius i derivatius en els mots anglesos.
 - Reconèixer i il·lustrar diferents tipus de verbs.
 - Reconèixer i analitzar els diferents tipus de sintagmes que formen part de l'oració anglesa, les oracions coordinades i les oracions subordinades.

2. Descripció del treball

El treball desenvolupat se centra en dues assignatures troncales de primer curs, de 7,5 crèdits cadascuna:

- Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva I
- Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva II.

Les assignatures consten de tres components: classes presencials teòriques de tres hores setmanals, classes pràctiques de dues hores quinzenals i tutories integrades (virtuals). El temari inclou les característiques fonamentals de la gramàtica anglesa, en especial de la seva morfologia i de la seva sintaxi, i, partint d'una varietat d'exemples, s'ofereix pràctica sobre l'anàlisi dels mots i de les construccions de la llengua anglesa.

El treball desenvolupat consisteix a millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants d'aquestes assignatures per tal d'augmentar-ne el rendiment acadèmic i l'autonomia. Això es duu a terme amb l'ús de les TIC (Campus Virtual i elaboració d'una pàgina web interactiva). En primer lloc, cal explicar la incorporació del Campus Virtual (CV) a les assignatures. La introducció al CV dels continguts i els exercicis dels diver-

sos temes permet que les pràctiques i les classes siguin molt més àgils i entenedores per als estudiants, ja que tenen accés a la informació de la qual es tractarà a l'aula. Per a cada tema s'han elaborat uns resums que contenen els punts principals que s'han de desenvolupar i uns espais buits que els alumnes han d'anar omplint i realitzant a mesura que el professor presenta els continguts. L'ús del material esmentat ha suposat un increment dels continguts oferts i ha permès també un increment de les pràctiques i dels exercicis realitzats a classe. Els exercicis per a les classes pràctiques també s'han introduït al CV i l'estudiant ha assistit a les classes sempre amb els exercicis dels quals s'hi tractarà. Alguns s'han fet a la mateixa classe mentre que d'altres els alumnes ja els havien resolt prèviament. A part de la introducció del material docent al CV, també s'ha utilitzat de forma regular l'eina de l'agenda, per tal de fer un seguiment diari dels continguts i dels deures. Això ha donat molta cohesió a les assignatures i ha fet que els alumnes estiguin guiats en tot moment.

Altres eines del CV utilitzades amb regularitat han estat el lliurament de treballs i el fòrum virtual. El lliurament de treballs ha estat especialment útil en el cas de les tutories integrades. Es programen al llarg de cada assignatura tres tutories integrades que s'introdueixen al CV i que els estudiants han resolt a casa; finalment, les han lliurat al professor a través de l'esmentada eina. En el procés de realització de les tutories integrades s'ha activat el fòrum del CV, i així, els estudiants han pogut en tot moment comentar temes rellevants per a la tutoria integrada i per al desenvolupament del curs en general.

Un dels punts febles en el passat de les assignatures en què s'ha treballat era la necessitat que molts estudiants tenien de realitzar més exercicis i practicar de manera autònoma els continguts oferts a classe. Aquest és un aspecte que és encara molt més important en una titulació en una llengua estrangera, com és el cas que ens ocupa. Per tal de millorar-ho, s'ha treballat en l'elaboració d'una pàgina web interactiva, amb enllaços d'utilitat, material d'estudi propi i original i exercicis autocorrectius (<http://antalya.uab.es/english-descriptive-grammar/>). No es tracta, però, d'autoaprenentatge sinó de semipresencialitat, ja que l'aprenentatge autònom és un complement de la feina feta a classe. Per a l'elaboració d'aquest material s'ha comptat amb l'ajut d'un especialista en informàtica i ha requerit la coordinació i la integració dels aspectes informàtics i els lingüístics. Els exercicis resultants i tots els enllaços han estat molt útils per als estudiants. L'ús d'aquesta pàgina web ha permès als estudiants treballar de manera autònoma, que és una de les habilitats que s'han de treballar més amb estudiants de primer curs, els resultats de la qual han estat molt positius.

Dins el treball desenvolupat per l'equip també cal destacar l'elaboració de dos llibres de text, publicats pel Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona i que inclouen els continguts dels cursos i diferents tipus d'exercicis amb solucions. Els dos volums reflecteixen la feina feta per l'equip durant els darrers anys. Per a l'elaboració dels manuals la guia va ésser en tot moment les necessitats que tenien els alumnes i que havíem observat al llarg dels anys en què havíem impartit aquestes

assignatures. Per tant, és possible afirmar que les dues publicacions s'adeqüen exactament a les necessitats i les característiques dels estudiants d'aquestes assignatures, i per tant, són una eina indispensable per a la seva formació. A més, omplen un buit en la literatura sobre morfologia i sintaxi des d'un punt de vista descriptiu, adequat al nivell i a les característiques dels nostres estudiants. El seu ús es complementa amb el CV i amb la pàgina web interactiva, i donen homogeneïtat a tot el projecte. Tot plegat, s'ha aconseguit crear un entorn d'aprenentatge més estimulant i més efectiu per a l'estudiant.

3. Metodologia

Pel que fa a les accions, els mitjans i els recursos utilitzats per dur terme aquest projecte, cal destacar, en primer lloc, la metodologia de treball en equip emprada en l'elaboració del material docent, que inclou els apunts de classe per al professor, els dossiers per als estudiants i els exercicis. En segon lloc, la contractació de personal de suport d'anglès i d'informàtica ha estat essencial per tal d'assolir els objectius.

En primer lloc, doncs, cal dir que el treball coordinat en equip ha constituït un dels aspectes fonamentals d'aquest projecte. El procés d'elaboració del material va ser el següent. L'equip docent, format per quatre professors del Departament de Filologia Anglesa i de Germanística de la Universitat Autònoma de Barcelona, es reunia per primera vegada per tal de repartir els temes, segons l'especialització de cada un dels membres, de manera que cadascú era responsable d'una sèrie de temes. Les reunions de l'equip docent eren liderades per la titular del projecte, que també s'encarregava de centralitzar tota la informació i el material. Seguidament, el professor responsable de cada tema redactava un document mestre, preparava els dossiers per als estudiants i els exercicis amb les solucions corresponents. Tot això s'enviava a la resta de membres de l'equip, que disposaven d'un parell de setmanes per enviar els comentaris. Després, en una segona reunió, es consensuaven els canvis relatius tant al format com al contingut del material, s'unificaven criteris i se'n feia la versió definitiva. Finalment, els dossiers i els exercicis es convertien en arxius pdf i es posaven a disposició dels alumnes a través del CV i de la pàgina web interactiva. En resum, el treball coordinat i constant de l'equip, així com la bona sintonia dels membres que el componen, ha permès elaborar un material d'estudi completament original, cohesionat i adequat a les necessitats específiques dels estudiants d'aquesta assignatura.

Cal puntualitzar que es va considerar essencial dissenyar material d'estudi propi per dues raons: En primer lloc, el contingut de l'assignatura se centra en la morfologia i en la sintaxi de la llengua anglesa i no hi ha llibres de text del nivell adequat que incloguin tota aquesta matèria i només aquesta matèria. En segon lloc, la immensa majoria dels estudiants del curs són bilingües català i castellà i provenen del mateix sistema educatiu, i això cal tenir-ho en compte a l'hora de preparar el material: per una banda, podem partir dels coneixements que ja tenen, i per l'altra és important establir compa-

racions amb les llengües que ja coneixen els estudiants. Aquests factors s'han tingut en compte de manera sistemàtica en la preparació de tot el material.

El disseny dels dossiers era una part important del procés d'innovació perquè tractava d'evitar que els estudiants haguessin d'invertir molt de temps a classe copiant llargues llistes d'exemples i d'aquesta manera hi hagués més temps per aprofundir en les explicacions. Per altra banda, si s'hi incloïa tota la informació, els estudiants simplement no paraven atenció. Calia, doncs, trobar l'equilibri entre un extrem i l'altre, i no ésser repetitiu. Així doncs, en alguns dels temes, als dossiers hi havia sobretot exemples i en d'altres, sobretot explicacions. Pel que fa als exercicis per corregir a classe, en van elaborar amb diferent nivell de dificultat. Tots els estudiants havien d'assolir els mateixos coneixements a final de curs, però arribaven amb un nivell d'anglès molt heterogeni. Per tant, era necessari proporcionar material adequat per tal de satisfer aquesta diversitat. La correcció d'aquests exercicis es feia bàsicament a l'aula a les classes quinzenals de pràctiques.

Els apunts elaborats per l'equip docent van servir com a base de dos llibres de text, publicats pel Servei de Publicacions de la UAB. De nou, el treball coordinat en equip seguint la metodologia abans esmentada va ser crucial per a l'adaptació amb èxit del material a la seva edició impresa. El sistema de reunions i de reelaboració del material que havia de formar part d'aquests manuals va ser similar al de la creació del material docent de l'assignatura.

4. Resultats

Després del treball realitzat per l'equip, els resultats mostren que els objectius marcats per millorar les dues assignatures Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva I i Llengua Anglesa: Gramàtica Descriptiva II s'han assolit satisfactòriament. L'assoliment dels objectius bàsics de millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants d'aquestes assignatures per tal d'augmentar-ne el rendiment acadèmic i l'autonomia es detallen a continuació.

El primer objectiu, que consistia a millorar les condicions d'aprenentatge dels estudiants, s'ha assolit, atès que les condicions d'aprenentatge s'han adaptat a les noves tecnologies: s'ha integrat a una assignatura presencial un aspecte virtual que suposa una adaptació de l'ensenyament universitari a les TIC (CV i pàgina web interactiva), la qual cosa ha facilitat l'aprenentatge global dels estudiants. La introducció de material docent (continguts i exercicis) al CV s'ha traduït en classes molt més àgils i en un increment dels continguts oferts i de les pràctiques realitzades. L'ús periòdic de l'agenda virtual ha donat molta cohesió a l'assignatura; l'activació del fòrum ha permès a molts alumnes discutir temes que no hi havia temps de discutir a classe i la utilització del lliurament d'arxius ha permès lliurar les tutories integrades de forma virtual.

El segon objectiu, el de fomentar i millorar l'autonomia dels estudiants, també s'ha assolit: els estudiants han fet un ús extensiu del CV i un ús més limitat de la pàgina web

<http://antalya.uab.es/english-descriptive-grammar/>. Els estudiants han utilitzat el material d'estudi propi i han utilitzat els enllaços activats. D'aquesta manera, doncs, a més de seguir el curs amb les classes presencials, han pogut treballar autònomament i al seu ritme, tenint l'oportunitat de treballar amb material original, dissenyat exclusivament per donar resposta a les seves necessitats. L'ús dels exercicis autocorrectius ha permès als estudiants assegurar-se que havien assimilat molts dels continguts oferts a classe de manera autònoma. S'ha aconseguit, en definitiva, potenciar i incentivar el treball semipresencial.

L'objectiu d'augmentar el rendiment acadèmic dels estudiants també s'ha assolit considerablement. El rendiment acadèmic dels alumnes d'aquestes dues assignatures en els cursos 2004-2005, 2005-2006 i 2006-2007 ha millorat sensiblement. Això s'ha pogut veure en la informació de l'OPQ de la UAB, i també en les enquestes de satisfacció SEEQ que es van passar als estudiants al final de cada semestre. Els resultats han mostrat que els estudiants estan altament satisfets del desenvolupament de les assignatures, troben que han après, i consideren que el CV i la pàgina web han resultat útils per aprendre de manera més autònoma. Es considera que l'ús dels exercicis autocorrectius els ha ajudat a treballar de forma independent.

L'objectiu de preparar material per cobrir les necessitats dels estudiants de les assignatures també s'ha assolit. Cal recordar, en aquest sentit, el buit en la literatura lingüística de llibres de text sobre morfologia i sintaxi des d'un punt de vista descriptiu i oferint punts de referència i comparació entre l'anglès i el català i el castellà.

5. Conclusions

Els manuals, els exercicis i la pàgina web elaborats en el marc d'aquest projecte s'han utilitzat durant dos cursos acadèmics, amb un alt grau de satisfacció, tant per part dels docents com dels estudiants. En primer lloc, als estudiants els agrada tenir un llibre de text (especialment dissenyat per a les seves necessitats), perquè els allibera de prendre apunts a classe i els permet participar-hi més. Els professors també n'estan satisfets, perquè tenen més temps a l'aula per a discussions i per practicar. En segon lloc, els exercicis (variats i de diversos graus de dificultat) també han estat útils, tant els que s'han discutit a classe com els que han corregit els propis estudiants amb les solucions proporcionades a través del CV.

Pel que fa a l'augment de l'autonomia de l'estudiant, s'ha aconseguit, tant amb el llibre de text com amb l'ús extensiu del CV, tant per part dels alumnes com dels professors. És un dels aspectes més ben valorats pels alumnes en les enquestes de grau de satisfacció, especialment en l'últim curs, en què el CV ha millorat substancialment.

Cal també destacar que l'existència d'aquest material (tant els llibres de text com els exercicis), dissenyat específicament per als nostres estudiants, facilita la rotació dels professors d'aquestes assignatures de primer curs.

En general, el grau de satisfacció és tan alt que alguns professors han fet servir el mateix sistema de treball en equip emprat aquí per elaborar material per a altres assignatures.

Referències

- GREENBAUM, Sidney i RANDOLPH QUIRK (1990). *A Student's Grammar of the English Language*. London: Longman.
- HUDDLESTON, Rodney (1985). *Introduction to the Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- LLINÀS, Mireia i Alan D. REEVES (1998). *English Grammar: An Introductory Description*. Bellaterra: Servei de Publicacions.
- QUIRK, RANDOLPH, Sidney GREENBAUM, Geoffrey LEECH i Jan SVARTVICK (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London: Longman.
- WARDHAUGH, Ronald (2003). *Understanding English Grammar. A Linguistic Approach*. 2nd edition. Oxford: Blackwell.

Enllaços d'interès

- Web de la innovació: <http://antalya.uab.es/english-descriptive-grammar/> [2008]
- <http://www.learningcircuits.org/2003/jul2003/rossett.htm> <http://www.learningcircuits.org/2002/aug2002/valiathan.html> [2008]
- http://www-ice.upc.es/pro_accio/seeq/presentacio.htm [2008]

Paraules clau

Autonomia dels estudiants, millora de les condicions d'aprenentatge, bimodalitat, TIC, gramàtica, llengua anglesa.

Finançament

Aquest projecte està finançat pel programa de l'AGAUR de millora de la qualitat docent de les universitats catalanes (MQD) per a l'any 2004 (número identificador 2004MQD-00071).

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *ENGLISH DESCRIPTIVE GRAMMAR*: recorregut virtual per diferents exercicis d'autoaprenentatge.

Responsable del projecte

Hortènsia Curell i Gotor

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

hortensia.curell@uab.cat

Presentació del grup de treball

El grup de treball està format per quatre professors que han impartit les assignatures esmentades durant els últims anys i que han estat també involucrats en diversos aspec-

tes clau d'aquest projecte: utilització experta del CV i de les TIC en general, coordinació d'equips docents de diverses assignatures, elaboració i processament d'enquestes de satisfacció dels alumnes dissenyades específicament per a les assignatures de la titulació de Filologia Anglesa. Tots ells han demostrat el seu interès per la innovació docent i per l'ús de les TIC en l'ensenyament superior.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Capdevila i Batet

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.capdevila@uab.cat

Néstor Cuartero i Torres

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

nestor.cuartero@uab.cat

Mireia Llinàs i Grau

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

mireia.llinas@uab.cat

Acció directa per reforçar l'estudi autònom i semipresencial dels estudiants en les matèries de cultura de la Llicenciatura de Filologia Anglesa mitjançant la creació d'una pàgina web interactiva

Felicity Hand

Laura Gimeno i Sara Martín

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Els nostres estudiants de segon cicle han aconseguit un alt nivell d'anglès escrit i parlat, però tenen greus buits de coneixements sobre esdeveniments culturals i històrics en el món de parla anglesa. Estan obligats a cobrir una gran quantitat de material en un període de temps relativament curt a l'assignatura troncal *Història i cultura dels països de parla anglesa*. Hi ha una manca de llibres de text adequats per a estudiants adults estrangers, perquè pocs dels llibres que hi ha al mercat proporcionen suficient informació i nivell intel·lectual per a estudiants universitaris que no siguin de parla anglesa. Mitjançant la construcció d'una pàgina web per a l'assignatura, hem intentat motivar els estudiants a cercar i contrastar informació. L'enorme quantitat d'informació disponible a Internet ens ha obligat a establir directrius per tal que els estudiants puguin distingir entre les fonts i aprendre a posar en dubte totes les dades que apareixen a la xarxa.

Àmbit general d'interès de la innovació

El mercat està saturat amb un munt de llibres útils sobre història britànica i americana, però no aconsegueixen complir els requisits dels estudiants de llicenciatures en anglès en països que no són de parla anglesa. Per tant, el repte és intentar equilibrar el menú entre els estudis tradicionals en història i un enfocament més visual, mitjançant fonts d'Internet, prenent prou cura d'animar els estudiants a utilitzar aquestes fonts de forma crítica i no com a substitut del text escrit.

1. Objectius

El projecte emprès és un intent de millorar les capacitats d'aprenentatge dels estudiants d'assignatures que tracten sobre la cultura i la civilització dels països de parla anglesa. Podem dividir els objectius principals en dues seccions: els objectius en curs i els objectius d'assoliment. En primer lloc, els objectius en curs del projecte són la preparació de guies d'estudi per als estudiants, juntament amb material original dissenyat específicament per a les necessitats dels estudiants que realitzen aquestes assignatures. En segon lloc, i molt relacionat amb l'anterior, hi ha un objectiu vital: la recopilació eficient i l'estudi contrastat de les fonts en línia sobre història britànica i americana. Els objectius d'assoliment d'aquest projecte són la millora de la manera en què els estudiants poden tractar el material connectat amb les assignatures. També és molt important els estudiants augmentin l'aprenentatge autònom per tal que no hagin de dependre tant dels apunts de classe. Finalment, el projecte té com a objectiu millorar la capacitat dels estudiants per entendre, analitzar i sintetitzar textos. La millora de les seves capacitats per comunicar-se de forma escrita i oral, així com per raonar i desenvolupar idees, és també crucial per a l'èxit projecte. La construcció d'una pàgina web per a l'assignatura és una combinació dels tres elements descrits als objectius en curs: guies d'estudi, material original i una selecció de fonts d'Internet fiables.

2. Descripció

Durant el procés d'autoavaluació que es va dur a terme durant l'any acadèmic 200-2001, la llicenciatura de Filologia anglesa va detectar una sèrie de punts febles, en particular un nivell bastant alt d'estudiants que no es presentaven a exàmens de certes àrees d'estudi. Dues d'aquestes àrees problemàtiques eren dues assignatures obligatòries dedicades a la cultura i la civilització britànica i americana. Es dedueix que el baix rendiment acadèmic en l'àrea de cultura i civilització es deu al fet que aquestes assignatures són molt exigents per als nostres alumnes. Arriben al segon cicle amb un bon nivell d'anglès escrit i parlat, però els manca uns fonaments bàsics en coneixements generals sobre la cultura i la història britànica i americana. Estan obligats a cobrir una gran quantitat d'informació en un període de temps relativament curt, un any acadèmic, i els llibres de text que hi ha al mercat no estan orientats a les necessitats d'estudiants adults estrangers. Tendeixen a quedar-se curts en la profunditat intel·lectual que requereixen els estudiants universitaris que no són de parla anglesa. Per tant, l'objectiu principal d'aquest projecte és la necessitat d'una millora dràstica de les condicions d'aprenentatge dels estudiants de la llicenciatura de Filologia Anglesa quan arriben al segon cicle i estan obligats a realitzar dues assignatures obligatòries de l'àrea de cultura i civilització. Una de les assignatures és un mòdul troncal (*Història i cultura dels països de parla anglesa*) i l'altra és obligatòria (*La Civilització Americana a través dels Textos*). El mòdul troncal és una assignatura anual de nou crèdits i l'assignatura obligatòria és semestral i de sis crèdits. Durant molts anys, aquestes assignatures s'han tractat, tant

en el currículum universitari vigent com en els anteriors, mitjançant mètode estàndard, és a dir amb classes on els alumnes prenien apunts i amb la recomanació d'un o més llibres de text. La classe universitària tradicional té els seus punts forts, donat que el professor proporciona un esquema clar dels punts principals que creu que els estudiants haurien de conèixer. No obstant, aquest estil d'ensenyament no fomenta la participació de l'alumne, especialment en grups grans com és el cas de la llicenciatura de Filologia Anglesa. Per una altra banda, tampoc no promou l'aprenentatge autònom, perquè els estudiants tenen tendència a suposar que els apunts del professor seran més útils per tal d'aprovar l'examen. Els exàmens escrits són un recurs útil per avaluar grups grans d'alumnes quan és extremadament difícil prestar atenció a tothom de forma satisfactòria. Si tenim això en compte, és essencial disposar d'un mètode d'ensenyament que pugui servir com a guia per als estudiants i, alhora, els animi a comprar i contrastar materials d'altres fonts. La solució òbvia al problema semblava recaure en l'elecció d'un llibre de text més adequat, perquè un estudi senzill de la història britànica i/o americana estimularia als alumnes a seguir llegint sobre el tema. No obstant, aquesta era l'arrel del problema.

En dissenyar el pla d'estudis per a les assignatures de civilització de l'any següent, el professorat s'enfronta inevitablement any rere any amb un dilema per resoldre: què cal proposar com a lectura obligatòria i/o com a llibre de text per als cursos d'estudi d'història i cultura dels països de parla anglesa. Òbviament, el mercat està saturat amb un munt de llibres útils sobre història britànica i americana, però no aconsegueixen complir els requisits d'estudiants de llicenciatures en anglès en països que no són de parla anglesa. La majoria són llibres de text sempre ben dissenyats i en un estil escolar que tenen tendència a sobrecarregar l'alumne amb estadístiques, dates i noms que acaben confonent el lector que no és nadiu. Els estudiants americans reben classes d'història a l'institut i ja estan familiaritzats amb els esdeveniments clau (com ara les causes de la Revolució americana) que van erigir figures històriques com ara Thomas Jefferson o Abraham Lincoln, i comprenen el simbolisme que evoca la menció de la Boston Tea Party, la frontera, el Vell Sud i referències culturals similars. Els llibres d'història com el de George B. Tindall, & David E. Shi, *America: A Narrative History*, tot i proporcionar una imatge molt completa dels futurs Estats Units des de l'anomenat descobriment per part dels europeus, cobreixen massa material per a un curs que els estudiants han de digerir en un semestre. De la mateixa manera, l'erròniament titulat *The Brief American Pageant* (2004) no aconsegueix oferir les necessitats més modestes dels alumnes universitaris d'idiomes estrangers, perquè es tracta d'enormes volums que contenen una quantitat extraordinària d'informació històrica. Naturalment, hi ha el perill d'anar massa en direcció contrària. Els llibres de text pensats especialment per a parlants d'anglès no nadius proporcionen resums concisos de la història americana ressaltant-ne els principals esdeveniments, però sacrifiquen el nivell intel·lectual. Aquest tipus de llibre no aconsegueix estimular l'alumne adult perquè la restricció de continguts sembla estar estretament relacionada amb una anàlisi superficial dels principals canvis històrics.

Des de l'anterior diagnòstic de la situació, semblava obvi que teníem dues opcions, o bé escriure el nostre propi llibre de text o bé dissenyar un curs que combini els avantatges de l'ús de texts estàndards d'experts amb reputació amb l'estímul que proporciona el material digitalitzat, seleccionat prèviament pels professors i presentat en forma de guies d'estudi per a cada sessió. Els alumnes d'avui en dia són consumidors regulars d'Internet, cosa que pot ser positiva i negativa per als nostres objectius. El fet que els estudiants siguin perfectament capaços de trobar una pàgina web que tracti, per exemple, de la Fam irlandesa, no significa necessàriament que la llegeixin de forma crítica. Hi havia un greu perill d'abusar del material que es pot aconseguir fàcilment a Internet, perquè és obvi que és més divertit i es tarda menys temps en llegir una pàgina web que un article en un diari acadèmic. Això ens va instar a dur a terme seleccions molt curoses de les fonts que recomanàvem i dels llocs web que utilitzaríem com a exemples a classe. Havíem de preparar els nostres materials amb molta cura i crear un equilibri entre els continguts factuais i l'anàlisi de les narratives dels esdeveniments històrics. Això no significa que intentem imposar cap mena de censura als nostres alumnes. De fet, suggerim que consultin certs llocs web, com ara <http://www.omdurman.org/> per obtenir una altra versió de la història, en aquest cas una de més aviat islamofòbica per tal de desenvolupar les seves capacitats analítiques. La incorporació d'elements visuals com ara mapes, imatges, cronologies, etcètera, fou pensada per mostrar als alumnes que hi ha diverses narratives històriques possibles, no només els informes escrits. Tenint això en ment, vam preparar les nostres sessions com a presentacions de Powerpoint per tal d'exposar als alumnes materials visuals, amb el suport d'una sèrie de textos escrits que se'ls va demanar que llegissin per tal de comparar i contrastar les narratives. La pàgina web que hem dissenyat per a l'assignatura proporciona un resum de totes les àrees que cobreix l'assignatura, juntament la recomanació de textos, mapes, cronologies, imatges, enllaços i, en alguns casos, música.

3. Metodologia

La preparació de les guies d'estudi per als alumnes formava la base del projecte. Es va preparar un resum dels continguts de cada classe per endavant, que es penjava al campus virtual. Les guies d'estudi es preparaven en forma de presentacions de Powerpoint i contenien els següents elements:

1. resums breus del tema de les classes, per exemple un resum dels principals esdeveniments que van desencadenar la Reforma de l'Església el segle XVI a Anglaterra;
2. imatges de les principals personalitats implicades, per exemple retrats d'Enric VIII, Oliver Cromwell o Benjamin Disraeli;
3. mapes que presentaven les àrees geogràfiques de què es parlava, per exemple un mapa que mostrava els camps de batalla decisius de la Revolució americana;
4. breus cites de textos literaris, culturals o religiosos rellevants per tal d'il·lustrar les repercussions socials de l'esdeveniment en qüestió, per exemple l'entrada del diari

de Samuel Pepy sobre el Gran incendi de Londres o el poema de W. B. Yeats sobre l'Aixecament de Pasqua;

5. temes contemporanis que es poden interpretar de forma diferent a la llum dels incidents històrics recents, per exemple l'impost per càpita (*poll tax*) del 1989 de Margaret Thatcher i la revolta camperola del 1381.

S'animava als alumnes a consultar les fonts d'Internet i completar les seves lectures. Se'ls demanava que entreguessis assajos que parlessin sobre la interpretació d'alguns esdeveniments. El fet d'haver estat exposats a diverses narratives diferents (pictòriques, discursives, literàries, etc.) els ajudava a obtenir una visió global de la història britànica i americana i a no veure's superats per les dades i les estadístiques. Som molt conscients dels riscos de l'ús incorrecte d'Internet com a eina de formació i aprenentatge, perquè és possible que els estudiants no es prenguin les sessions seriosament i creguin que enlloc d'ensenyar-los, se'ls està entretenant. No obstant, seguint les directrius de Wang i Swanson (2005) creiem que els avantatges de la integració d'Internet en l'ensenyament regular pesen més que no pas aquestes pors.

3.1. Exemple específic: l'abolició del comerç d'esclaus

La metodologia utilitzada en la preparació d'aquest projecte es pot il·lustrar millor mitjançant un exemple específic: l'abolició del comerç d'esclaus a l'Imperi britànic. Els alumnes interessats en el tema poden trobar moltes pàgines web dedicades a aquest tema, especialment des que el 2007 es va celebrar el bicentenari de l'abolició. El problema amb què ens trobem és que, tot i que aquest tema és interessant i valuós, no podem dedicar-hi més d'una o com a màxim dues sessions, tenint en compte la naturalesa del tema de què es tracta. L'assignatura d'estudi Història i cultura dels països de parla anglesa cobreix tota la història britànica, des de la invasió dels romans fins al segle xx, a més d'algunes nocions del paper britànic en la creació d'un imperi a l'exterior en llocs com ara Austràlia, Nova Zelanda, Canadà i Sud-àfrica. Per tant, topem amb la tasca de tractar un esdeveniment extremadament important en la història domèstica i exterior britànica, que tingué repercussions en la societat multicultural de la Gran Bretanya contemporània. És una part vital de la història britànica que s'hauria de tractar de forma rigorosa i objectiva, però el problema és proporcionar prou idees bàsiques als alumnes per tal que comprenguin com va evolucionar el moviment de l'abolició i per què finalment la Gran Bretanya va prendre la decisió d'abolir el comerç d'esclaus al seu Imperi, sense perdre de vista la importància cultural d'aquest esdeveniment en la Gran Bretanya actual. Per aquest motiu, vam utilitzar una varietat de fonts per presentar el tema: un resum d'esdeveniments que van portar a l'aprovació del projecte de llei de l'abolició al Parlament, la feina dels principals abolicionistes i els seus adversaris, mapes del comerç triangular, retrats de coneguts artistes que mostren com els joves servents negres es convertiren en símbol d'estatus dels rics el segle XVIII, un quadre de l'artista del segle XIX Turner que il·lustra el costat fosc del comerç d'esclaus, i finalment un poema d'una poeta britànica negra que recorda la seva ascendència i les seves

arrels en el comerç d'esclaus atlàntic [veure exemple]. La combinació de discursos ajuda als alumnes a consultar el material de forma global i a crear valuosos vincles entre la història econòmica, política i social i a comprendre la importància d'aquests esdeveniments en la construcció de la identitat britànica. Normalment, els mètodes d'ensenyament tradicionals no aconsegueixen crear aquest vincles i tendeixen a centrar-se en una narrativa lineal en detriment d'una forma de visualització més àmplia i completa.

4. Resultats

Els resultats d'aquesta innovació en el mètode i els continguts dels cursos de cultura i civilització han mostrat que els alumnes necessiten directrius en tractar amb fonts d'Internet. Malgrat que estan familiaritzats amb Internet, els faltaven els criteris necessaris per realitzar seleccions i desenvolupar actituds crítiques envers tota la informació disponible a la xarxa. Aquesta capacitat crítica els ha permès dur a terme treballs de classe de forma més eficaç perquè no han de dependre tant de la primera font que troben. Els materials originals que hem dissenyat específicament per a les necessitats dels nostres alumnes els han permès filtrar bona part de la informació de què disposen en els llibres de text tradicionals sobre història britànica i americana. Necessitàvem materials que s'adeqüessin a l'edat i el nivell intel·lectual dels nostres alumnes. És cert que no estan familiaritzats amb moltes referències culturals i històriques, però alhora són estudiants universitaris que han de trobar un estímul intel·lectual en la lectura. Finalment, la construcció d'una pàgina web que inclogui les guies d'estudi, les fonts d'Internet i el material original que hem preparat permetrà als nostres estudiants centrar-se més clarament en les àrees amb què s'han de familiaritzar com a futurs especialistes en Filologia Anglesa.

5. Conclusions

Amb la construcció d'una pàgina web per a l'assignatura d'*Història i cultura dels països de parla anglesa* hem aconseguit una gran millora de les capacitats d'aprenentatge dels nostres alumnes. En comparació amb alumnes d'anys anteriors, podem concloure que el progrés dels estudiants que han estat exposats als materials i les guies d'estudi que hem preparat nosaltres és molt superior. També hem observat que la capacitat de qüestionar les fonts, tant escrites com virtuals, és molt superior i la capacitat dels estudiants d'analitzar qüestions específiques ha millorat enormement. La preparació del material, dissenyat tenint en ment les necessitats i el perfil dels nostres alumnes, ha fomentat en gran nivell l'aprenentatge autònom perquè s'ha disminuït notablement la dependència en els apunts de classe. Finalment, potser el més important és que l'ús de materials visuals a l'aula ha demostrat ser un estímul pels estudiants per crear vincles amb esdeveniments actuals i comprendre la utilitat d'aquesta assignatura en la llicenciatura.

Referències

- KENNEDY, D. M. et al (2004) *The Brief American Pageant*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- TINDALL, G. B. & DAVID E. (2000) *America: A Narrative History*. New York: W.W. Norton.
- WANG, Y. & SWANSON, C. (2005). «University Classroom Uses of the Internet». In C. CRAWFORD et al. (Eds.), *Proceedings of Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2005*, Chesapeake, VA: AACE.

Enllaços d'interès

- Web de la innovació: http://antalya.uab.es/history_culture/ S'hi entrà el 29-1-2008. Es tracta de la pàgina web que hem creat per a l'assignatura. Encara es troba en fase preliminar.
- <http://www.bbc.co.uk/history/british/abolition/> És un model per a qualsevol professor d'història i un lloc web que recomanem als nostres alumnes.
- <http://members.aol.com/scothist/scotland.html> [2008]
- <http://www.scottish-history.com/> [2008]

Aquests són els tipus de llocs web que als alumnes els agrada llegir i han contribuït al format de la nostra pròpia pàgina web.

Paraules clau

Cultura, història, Filologia anglesa, aprenentatge autònom

Finançament

Aquest projecte ha rebut el finançament de la Generalitat de Catalunya, DURSI-AGAUR per a la millora de la qualitat de formació a les universitats catalanes, MQD2005-00020.

Responsable del projecte

Felicity Hand

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

felicity.hand@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

Les professores implicades en aquest projecte ensenyen en cursos de cultura i civilitzacions des de fa diversos anys. Felicity Hand s'ha especialitzat en els cursos d'estudi d'història britànica i americana, Sara Martin en estudis culturals contemporanis i Laura Gimeno en civilització americana. Les tres membres del equip son professores univer-

sitàries al Departament de Filosofia Anglesa i Germanística de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Membres que formen part del projecte

Laura Gimeno

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

laura.gimeno@uab.cat

Sara Martin

Departament de Filologia Anglesa i de Germanística

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

sara.martin@uab.cat

Adaptació a l'EEES en la formació de professionals en processament automàtic del llenguatge natural

Lorraine Baqué i Àngels Catena

Departament de Filologia Francesa i Romànica
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

La globalització ha suposat un augment exponencial de la comunicació multilingüe. Els progressos tecnològics associats a la democratització de l'accés a la informació i al coneixement global en una multitud de llengües, exigeix nous instruments multilingües que permetin gestionar i estructurar el flux de documents escrits i audiovisuals que es van produint. Per a donar resposta a aquesta necessitat creixent de professionals plurilingües especialitzats en la formalització lingüística per a aplicacions en els diversos àmbits de les indústries de la llengua cal proposar una formació avançada eminentment interdisciplinària i translingüística. Però per dur a terme aquest objectiu és imprescindible dissenyar noves estratègies docents que permetin gestionar la diversitat de formacions inicials i de llengües en contacte.

Àmbit general d'interès de la innovació

La innovació que es presenta té per objectiu millorar la gestió de la diversitat (lingüística i de formació inicial) dels estudiants del màster europeu de Processament Automàtic del Llenguatge Natural (PLN), però més enllà de l'especialitat en què s'aplica, pot ser d'interès per a tots aquells professors que, en les seves respectives especialitats, han de fer front a la diversitat interdisciplinària o multilingüe a l'aula i gestionar-la o potenciar-la.

1. Objectius

L'impacte de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació a la societat actual ve lligat a l'accés generalitzat a fonts d'informació multilingües a la vegada que permet la difusió a escala mundial de continguts generats en l'àmbit local. Tant és així

que, per exemple, el Govern de Canadà, en el *Rapport de discussion sur la stratégie d'innovation du Canada* de 2002, proposava com a estratègia dominant «prioritzar les indústries de la llengua a l'estratègia nacional de formació» (<http://www.innovationsstrategy.gc.ca/gol/innovation/site.nsf/fr/in02346.html>).

És per això que en un context globalitzat, les llengües esdevenen un element essencial i la formació de professionals plurilingües especialitzats en la formalització lingüística per a aplicacions en els diversos àmbits de les indústries de la llengua demana una preparació avançada eminentment interdisciplinària i translingüística.

Aquest és el perfil formatiu que es va definir en dissenyar el màster europeu de Processament Automàtic del Llenguatge Natural (PLN), en col·laboració amb diverses universitats europees, tant pel que fa als continguts de formació com a la metodologia docent. Però per dur a terme aquest objectiu era imprescindible dissenyar noves estratègies docents que permetessin gestionar la diversitat de formacions inicials (de caire tecnològic i lingüístic) i de llengües en contacte. Aquesta necessitat, que ja estava prevista en el disseny sobre paper del màster, es va fer encara més palesa quan es va implementar el màster. Efectivament, els estudiants que s'hi van matricular provenien d'estudis previs molt heterogenis i, per altra banda, estaven especialitzats en llengües molt diverses. Per dur a terme la diagnosi prèvia a la realització del projecte, i a partir de la qual es va dur a terme el pla de millores, es va analitzar en primer lloc la distribució per llengües i àmbits d'especialitat de tots els estudiants dels dos primers cursos de la implantació del màster.

Així, pel que fa als estudis previs, si agrupem les diferents titulacions d'origen en els dos grans àmbits d'especialitats lingüístiques i d'especialitats tecnològiques, s'observa que, tot i que la majoria dels estudiants provenien d'àmbits lingüístics (en el sentit ampli, incloses algunes especialitats en tractament del llenguatge natural però amb predominança lingüística), des de l'inici de la seva implantació, el màster PLN va tenir 28,2 % d'estudiants amb estudis previs de caire tecnològic (informàtica, enginyeries, etc.). Això es va considerar molt favorable per part de la titulació, però demanava una avaluació de la manera de gestionar aquesta diversitat.

Pel que fa a les llengües del grup a partir del qual es va fer el diagnòstic inicial, tots els estudiants eren com a mínim trilingües, però de 14 llengües maternes diferents: català, castellà, francès, anglès, alemany, italià, rus, polonès, romanès, portuguès, àrab, japonès, hongarès i grec. I, si es tenen en compte únicament les 3 primeres llengües de cadascú, s'observa que els estudiants podien treballar en 24 combinacions lingüístiques diferents, cosa que és una gran riquesa per al treball de creació d'instruments multilingües que havien de realitzar. Tot i això, no existia cap llengua en comú per a tots els estudiants matriculats.

En conseqüència, entre els objectius del projecte destacava l'interès per facilitar la creació de recursos didàctics digitals i multimèdia per tal d'incrementar les actuacions de suport no presencial mitjançant l'ús de les TIC i per garantir la qualitat de la titulació pel que fa als resultats d'aprenentatge adquirits i, en particular, l'assoliment

de les competències dels estudiants relatives al plurilingüisme i a la interdisciplinarietat, atès que aquests aspectes, a més de ser rellevants per al públic existent, són també centrals per al perfil de formació del màster.

2. Descripció del treball

2.1. Punt de partida

El treball que es presenta s'emmarca dins un important procés de reflexió metodològica sobre el màster europeu PLN després dels primers dos anys de la seva implantació. El grup de treball del projecte va organitzar el treball en diverses fases i objectius.

En primer lloc, es va procedir a fer una autoavaluació de la titulació en el seu conjunt, que va finalitzar amb la redacció de l'informe corresponent per a l'AQU, a partir dels resultats dels dos primers cursos sobre diversos punts, entre els quals els resultats acadèmics i la satisfacció de l'alumnat i del professorat.

Pel que fa als resultats acadèmics, es destacava en particular que, d'una banda, s'havia reduït, durant el segon curs de màster, el nombre de no presentats a l'avaluació de les diverses assignatures, respecte a les dades del primer curs d'implantació i a les del doctorat anterior i, d'altra banda, s'observava una certa millora en el rendiment acadèmic dels estudiants respecte als cursos anteriors.

Respecte al segon punt, es va posar de manifest el grau de satisfacció, globalment força alt, dels estudiants (3,78 punts de 5) i del professorat (3,3 punts de 4). Ambdós col·lectius coincidien a valorar negativament, però, les qüestions relacionades amb els espais docents i, en el cas del professorat, destacava el descontent respecte a la difusió externa de la titulació (1,8 punts de 4).

Aquesta autoavaluació, que incloïa també una avaluació qualitativa, va desembocar en un diagnòstic dels punts forts i febles del màster i en un pla de millores, que considerava els aspectes següents:

1. La insuficiència dels recursos didàctics per a un ús semipresencial. Si bé el professorat de la titulació havia esmerçat molts esforços per adaptar-se a la metodologia ECTS, els resultats d'aquesta tasca s'havien traduït principalment en una millora significativa de les activitats d'ensenyament i aprenentatge que incorporaven en el programa formatiu no sols continguts conceptuals sinó també continguts d'ordre procedimental i actitudinal. En canvi, es va constatar una mancança important de material digital que permetés completar aquest tipus d'activitats realitzades a classe amb actuacions de suport no presencials, mitjançant l'ús de les noves tecnologies. La creació d'aquest tipus de recursos digitals i multimèdia havia de permetre, d'altra banda, resoldre un dels punts febles esmentats pels estudiants relatiu a l'equipament dels laboratoris docents.
2. La necessitat d'afavorir els intercanvis d'experiències pedagògiques entre el professorat de les diferents universitats participants. Per tal d'afavorir la convergència de

les metodologies docents emprades en els diferents centres que formaven part del consorci.

3. La conveniència de validar les competències dissenyades (cf. AQU, *Eines*). En les posteriors reunions de coordinació, es va fer palesa l'absència de mecanismes de validació externa (per part d'acadèmics i de professionals), tant de la pertinència d'aquest perfil de formació com de l'assoliment efectiu de les competències que el configuren.

En el projecte de millora de qualitat docent es van treballar aquests diversos aspectes de millora, si bé aquí només es presenten els punts en què l'esforç metodològic de l'equip de professorat ha estat més necessari: el disseny de funcionalitats per al campus virtual, la creació de material multimèdia per al treball en autonomia, semiautonomia o col·laboratiu *inter partes*, i el disseny d'activitats pedagògiques per afavorir el multilingüisme i la interdisciplinarietat dels estudiants.

3. Metodologia

Des del punt de vista de l'organització, el treball que es presenta ha necessitat establir un conjunt d'accions, mitjans i recursos destinats principalment a implementar un entorn virtual que afavorís el suport a l'aprenentatge, potenciar l'elaboració de material docent amb les TIC i dissenyar activitats pedagògiques per fomentar el multilingüisme i la interdisciplinarietat.

Primerament, per resoldre les dificultats generades pel multilingüisme i la interdisciplinarietat inicials, s'ha considerat, en primer lloc, que calia crear un espai virtual específic per al màster que facilités la interacció i l'intercanvi de documents i materials entre estudiants, entre estudiants i professors, en particular per als estudiants i els professors de la UAB, però també, en una segona fase, per a totes les universitats participants. Així, s'ha dissenyat i realitzat amb l'ajuda de l'Oficina de l'Autònoma Interactiva Docent (OAID) de la UAB una plataforma docent que compta amb una part pública de presentació del màster i una part privada, i que compta amb les funcionalitats habituals d'un campus virtual (material docent, gestió d'arxius i entrega de treballs, correu, notícies i avisos), però també amb funcionalitats com els fòrums en grups grans o petits, de treball col·laboratiu i d'autoavaluació. Cal destacar que aquest espai privat està gestionat per la mateixa titulació del màster, cosa que permet crear grups i subgrups, crear activitats transversals interassignatures o incloure les aportacions de les altres universitats participants.

En segon lloc, arran de l'existència de la plataforma docent pròpia del màster, s'ha incitat el professorat del màster a elaborar material específic per a les diverses assignatures, aprofitant les noves tecnologies de la informació i de la comunicació. En efecte, en començar el projecte, aquest tipus de material sols existia per a una de les assignatures del màster. S'ha procurat que aquest material segueixi els principis d'afavorir l'autonomia de l'estudiant, que inclogui no sols continguts, sinó també activitats

pedagògiques de resolució de problemes i de treball col·laboratiu *inter partes*. Cal destacar que també s'ha elaborat material de suport a l'aprenentatge transversal a diferents assignatures del màster.

Per afavorir el multilingüisme dels estudiants i limitar les dificultats de comprensió de classes, bibliografia i materials, s'han realitzat dues accions concretes. En primer lloc, s'ha decidit utilitzar la plataforma docent GALANET per a la intercomprensió entre llengües romàniques (<http://www.galanet.eu>), que inclou un espai de recursos lingüístics en castellà, francès, italià i portuguès, un espai d'autoformació a la comprensió d'una llengua veïna desconeguda i a la intercomprensió entre locutors de diferents llengües tipològicament emparentades i una sessió de formació interactiva entre grups d'estudiants de quatre llengües considerades arreu del món. A més, es preveu la realització d'una tasca comuna (redacció d'un dossier de premsa sobre un tema acordat entre tots en les 4 llengües) de manera col·laborativa entre els diferents grups lingüístics d'estudiants, tasca que implica la comprensió de documents escrits i orals en les 4 llengües.

Per altra banda, s'ha potenciat la inclusió a algunes de les assignatures del màster d'una activitat d'aprenentatge que consisteix en el fet que cada estudiant ha de buscar, per a cadascuna de les assignatures implicades, una bibliografia introductòria de 3 articles en 3 llengües diferents (una llengua materna, una llengua d'aprenentatge i una llengua desconeguda però tipològicament emparentada amb les llengües de l'estudiant), fer-ne un resum oral en la llengua que desitgi (català, castellà, francès, italià, portuguès o anglès) davant dels seus companys, explicant-se de tal manera que pugui fer-se entendre. Els estudiants han de prendre notes i fer una síntesi per escrit (en qualsevol de les llengües esmentades) de tots els articles a partir de les presentacions (en diferents llengües) dels seus companys.

Finalment, com s'ha indicat, la interdisciplinarietat està present a tres nivells en el màster PLN: en la disciplina mateixa del processament automàtic del llenguatge natural, en el perfil de formació, que inclou continguts i procediments de caire lingüístic i tecnològic, i en les formacions inicials dels estudiants.

Això constitueix una riquesa important, però implica resoldre les dificultats que se'n deriven. Es tracta de capacitar els estudiants de cadascuna de les especialitats en les habilitats de l'altra i de capacitar-los a treballar en equips interdisciplinaris per a resoldre un mateix problema de manera col·laborativa, és a dir, no sols treballar en grup, sinó també trobar procediments compatibles.

Per tal d'afavorir aquesta interdisciplinarietat, no sols en els continguts, sinó també en la vessant pràctica, que serà essencial en el món laboral, s'han dut a terme dues accions.

En primer lloc, s'ha afavorit la creació d'activitats pedagògiques que afecten més d'una assignatura, per reduir l'atomització dels continguts i els procediments, i per altra banda, s'han dissenyat problemes transdisciplinaris que els estudiants han de resoldre en petits grups formats per estudiants de formacions inicials tecnològiques i lingüístiques.

4. Resultats

Els resultats del projecte de millora de qualitat docent dissenyat s'han manifestat principalment en tres àmbits: d'una banda, en la quantitat (i qualitat) de materials docents de suport a l'aprenentatge i activitats col·laboratives *inter partes* i de treball en grups; d'altra banda en l'augment del multilingüisme funcional dels estudiants i, finalment, en la potenciació de la interdisciplinarietat.

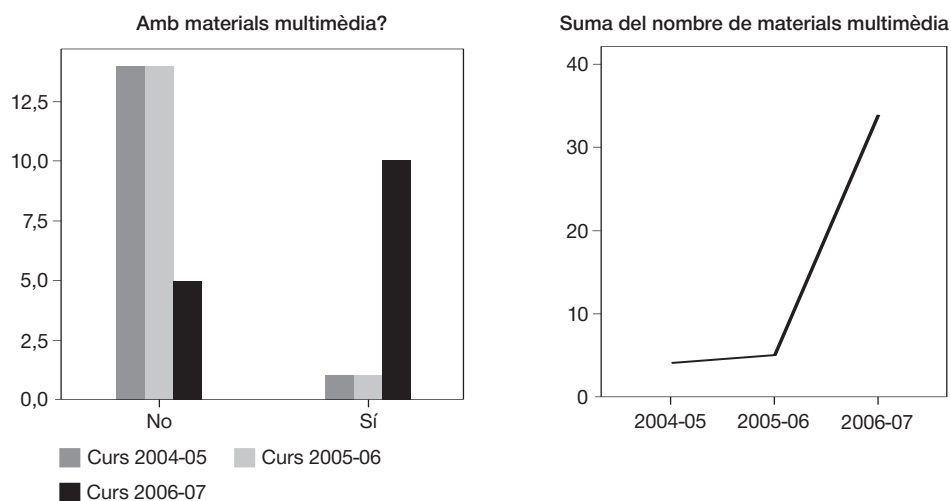
Els resultats que podem presentar aquí afecten els canvis produïts entre els dos primers cursos d'implantació del màster PLN (2004-2006) i el tercer curs (2006-2007), en què ja es van aplicar algunes de les innovacions esmentades en els paràgrafs anteriors.

4.1. Quantitat (i qualitat) de materials docents de suport a l'aprenentatge

Podem avaluar la quantitat i la qualitat de materials docents multimèdia de suport a l'aprenentatge en funció dels ítems següents: *a)* existència o no de materials per a cadascuna de les assignatures implicades; *b)* nombre total de materials sumant els de totes les assignatures; *c)* existència o no d'activitats amb un enfocament PBL per a cada assignatura; *d)* existència o no d'activitats de treball en grups.

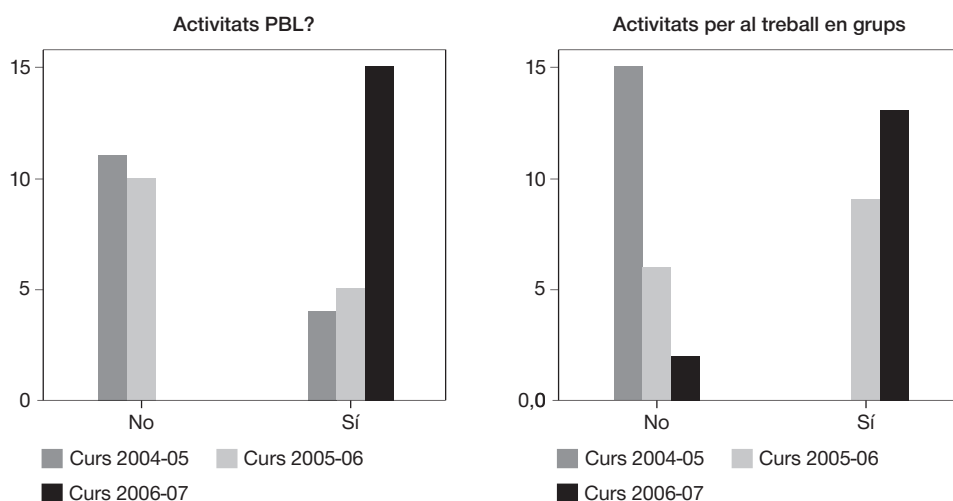
Com es pot observar a la figura 1, l'evolució durant els tres anys considerats és notable, tant pel que fa al nombre d'assignatures que comporten materials multimèdia de suport a l'aprenentatge (1 fins a 2005-2006, 10 a 2006-2007), com pel que fa al nombre total d'aquests materials (menys de 10 fins a 2005-2006, més de 30 en 2006-2007).

Figura 1. Nombre d'assignatures amb materials multimèdia de suport a l'aprenentatge i nombre total dels materials

Pel que fa a la presència o l'absència d'activitats pedagògiques de resolució de problemes o de treball en grups, s'observa també que s'ha triplicat com a mínim en el curs 2006-2007, fins al punt que totes les assignatures inclouen activitats PBL i més de 85 % de les activitats són de treball en grups (vegeu la figura 2).

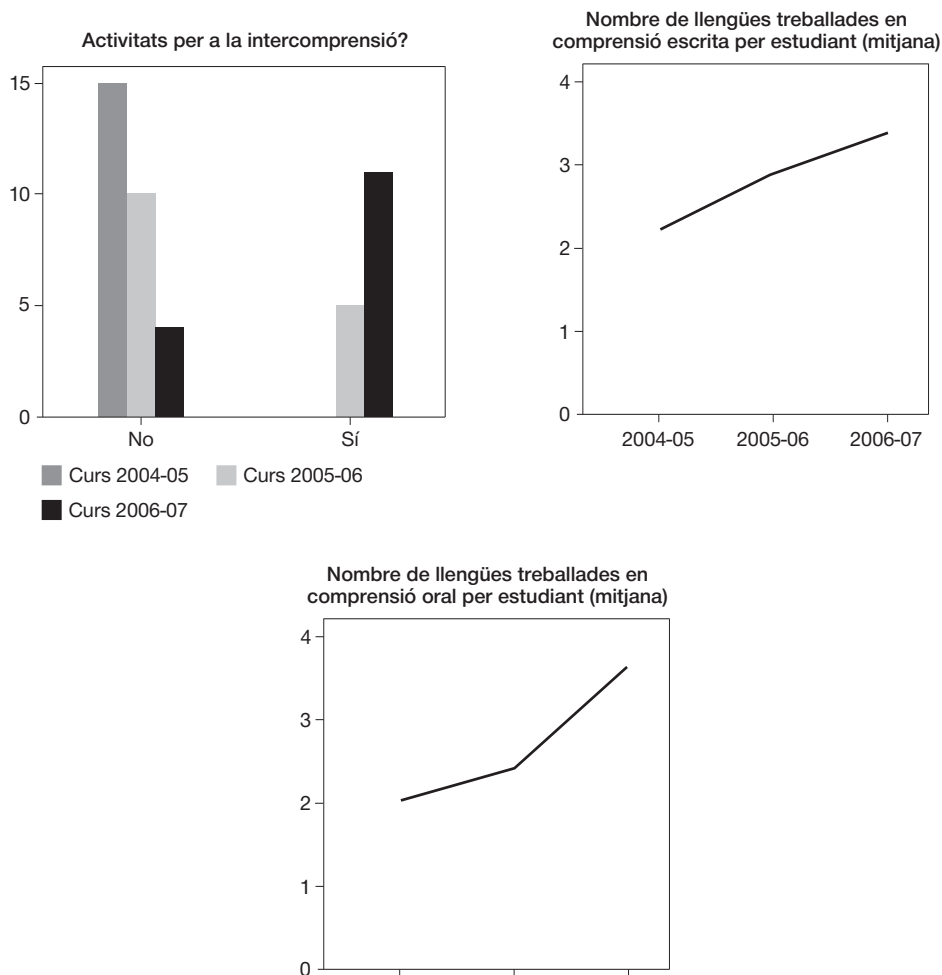
Figura 2. Nombre d'assignatures amb activitats de PBL i de treball en grups

4.2. Augment del multilingüisme funcional dels estudiants

Atesa la diversitat lingüística dels nostres estudiants, s'han triat dos indicadors de millora de la innovació realitzada: a) el nombre de mòduls que inclouen activitats específiques per afavorir el multilingüisme (generalment, mitjançant activitats de potenciació de la intercomprensió entre llengües veïnes) i b) no el nombre de llengües que són capaços de comprendre oralment o per escrit els nostres estudiants, sinó el nombre de llengües en què cadascun dels estudiants, en mitjana, ha hagut de realitzar activitats avaluades de comprensió oral o escrita. Els resultats són els que s'observen a la figura 3. El nombre d'assignatures que inclou activitats específiques s'ha duplicat en el darrer any i el de llengües que cada estudiant treballa en comprensió escrita s'ha incrementat significativament (Sig.=.000) els darrers anys (2004-2005: 2,21; 2005-2006: 2,90 i 2006-2007: 3,39). Pel que fa a la llengua oral s'observa un increment encara més pronunciat (2004-2005: 2,00; 2005-2006: 2,39 i 2006-2007: 3,62; Sig.=.000).

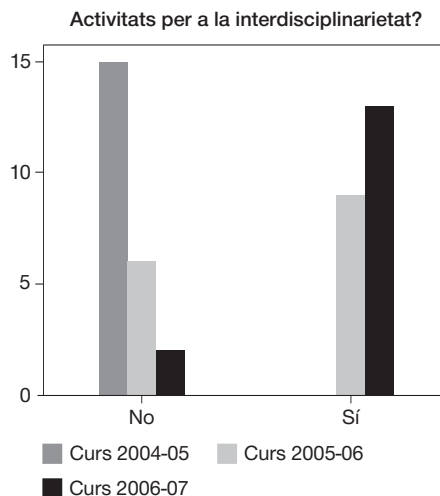
Figura 3. Nombre d'assignatures amb activitats específiques per potenciar el multilingüisme i de llengües treballades per cada estudiant en mitjana en comprensió escrita i comprensió oral

4.3. Potenciació de la interdisciplinarietat dels estudiants

Per avaluar l'efecte de les accions empreses per potenciar la interdisciplinarietat dels estudiants, s'ha adoptat l'indicador del nombre d'assignatures que han inclòs activitats específiques de treball en grups interdisciplinaris. Es tracta, en la majoria de casos, de resolució de problemes que exigeixen alhora competències de tipus tecnològic i lingüístic. Els resultats obtinguts són els que consten a la figura 4, en què s'observa que més del 85 % de les assignatures han incorporat aquesta mena d'activitats específiques.

Figura 4. Nombre d'assignatures amb activitats específiques per potenciar la interdisciplinarietat dels estudiants

5. Conclusions

Els primers resultats obtinguts posen de manifest alguns avenços interessants que es deriven del projecte de millora de qualitat docent per al màster PLN. En primer lloc, s'observa que el professorat ha augmentat significativament el nombre de materials docents intra- i interassignatures i que ha inclòs de manera força general activitats pedagògiques de resolució de problemes, de treball en grups interdisciplinaris i que potencien el multilingüisme funcional dels estudiants. En acabar el curs, els professors que havien inclòs aquests aspectes a la seva pràctica docent van considerar que els estudiants, en acabar la seva formació, eren capaços de llegir bibliografia en almenys 4 llengües diferents, fer presentacions orals davant de públic de llengües diferents a les seves i de col·laborar en el plantejament i la resolució de problemes pràctics amb persones d'àmbits d'especialitat allunyats als seus.

Com per als anys precedents, en acabar el curs, es va passar una enquesta de satisfacció als estudiants. Els ítems més ben valorats (tots superiors a 4,1/5), després de la disponibilitat del professorat, van ser, per ordre, els relatius a: a) el treball en equips interdisciplinaris i internacionals, b) la gestió del multilingüisme per part dels professors, c) els materials docents, i d) l'ús de programari específic. Aquests resultats vénen confirmats per les respostes a una pregunta qualitativa de l'enquesta, a saber «Què és el que més t'ha agradat del màster en PLN?». Els aspectes més sovint mencionats pels estudiants són, per ordre d'importància, la nova manera d'ensenyar (79 % dels estudiants), la disponibilitat del professorat (58 %), la diversitat lingüística i la superació de les dificultats lingüístiques inicials (43 %), l'enfocament interdisciplinari (42 %) i

la disponibilitat del material docent per a tots (29 %), a banda d'altres aspectes menys representats en les respostes.

Aquest resultat demostra que si tot l'equip de professorat inclou a la seva docència activitats formatives transversals específicament dissenyades per gestionar el multilingüisme i l'homogeneïtat de formacions inicials dels estudiants, mitjançant tasques col·laboratives *inter partes*, eines metodològiques i recursos virtuals, les dificultats observades inicialment disminueixen considerablement així com augmenta la interacció i l'enriquiment personal i formatiu dels estudiants, que es manifesta en un grau de satisfacció elevat. Cal recalcar, però, que això demana una implicació tant de l'equip de professors com del grup dels estudiants.

Referències

- BAQUÉ, L.; LE BESNERAIS, M. i MASPERI, M. (2003). «Entraînement à la compréhension orale des langues romanes: quelques repères pour faciliter la prise en compte de la matière phonique», a *LIDIL*, 28, 137-152.
- TEN THIJE, J. D.; ZEEVAERT, L. (2007). *Receptive multilingualism: linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- DEGACHE, Christian (2003). «Intercompréhension en langues romanes. Du développement des compétences de compréhension aux interactions plurilingues, de Galathea à Galanet», a *LIDIL*, 28, 95-108.

Enllaços d'interès

- Web de la innovació: <http://www.galanet.eu> [2008]
- <http://www.innovationstrategy.gc.ca/gol/innovation/site.nsf/fr/in02346.html> (1-3-2003)
- <http://www.eurocomcenter.com/index2.php?lang=fr> [2008]

Paraules clau

gestió de la diversitat, multilingüisme, plurilingüisme, intercomprensió.

Finançament

Aquest projecte està finançat pel programa de l'AGAUR de Millora de la Qualitat Docent de les Universitats Catalanes (MQD) per a l'any 2006 (DOGC núm. 4558, de 25.1.2006).

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la versió de la web *GALANET*: recorregut virtual per les fases del procés de la publicació del dossier de premsa.

Responsable del projecte

Lorraine Baqué

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

lorraine.baque@uab.cat

Presentació del grup de treball

Les autores de l'article pertanyen al Laboratori de Fonètica, Lexicologia i Semàntica (*fLexSem*) del Departament de Filologia Francesa i Romànica de la Universitat Autònoma de Barcelona. Cadascuna des de la seva especialitat (la prosòdia i la lexicografia), les autores s'interessen, des de fa molt de temps, pels nous enfocaments en l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües estrangeres i més concretament per la vessant intercomprensiva entre llengües romàniques.

Membres que formen part del projecte

Xavier Blanco

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

xavier.blanco@uab.cat

Àngels Catena

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

angels.catena@uab.cat

Marta Estrada

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

marta.estrada@uab.cat

Dolors Català

Departament de Filologia Francesa i Romànica

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

dolors.catala@uab.cat

Jorge Manuel Baptista
Departament de Lletres Clàssiques i Modernes
Universitat de l'Algarve (Portugal)
jbaptista@ualg.pt

Krzysztof Bogacki
Departament de Lingüística
Institut de Filologia Romànica
Universitat de Warszawski (Polònia)
kbogacki@gmail.com

Max Silberstein
UFR de Ciències del Llenguatge Universitat de Franche-Comté (França)
max.silberstein@univ-fcomte.fr

Curs interactiu i multimèdia destinat a l'aprenentatge autònom de la prosòdia

Carme de-la-Mota

Montserrat Marquina i Pere Rovira

Departament de Filologia Espanyola

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Atès el pes de la tecnologia de la informació i la comunicació en la societat actual i el procés d'adaptació dels estudis a l'espai europeu d'educació superior en el qual són immerses les universitats, es fan necessàries noves vies d'aprenentatge, que facin possible tant l'estudi autònom com el tractament dels temes en entorns bimodals basats en la semipresencialitat. La finalitat del projecte és crear un lloc web teoricopràctic interactiu i multimèdia en el qual l'interessat pugui aprendre la prosòdia (amb informació, bibliografia, enllaços, documents d'imatge i so analitzats i comentats, exercicis i proves d'autoavaluació). Es pretén que els continguts cobreixin dues necessitats: la dels que volen iniciar-se en la investigació bàsica en lingüística i la dels que confien a millorar la seva competència comunicativa. Els resultats de la introducció d'aquesta innovació com a suport al treball presencial són prometedors, tant des del punt de vista quantitatiu com qualitatiu.

Àmbit general d'interès de la innovació

El lloc web PROSODIA està destinat als estudiants de fonètica i d'expressió oral que s'interessin per l'anàlisi prosòdica del parla, ja siguin de la Universitat Autònoma de Barcelona o d'altres centres. Ja que propicia l'autoaprenentatge i el treball semipresencial, pot contribuir a facilitar l'adaptació de les assignatures a l'espai europeu d'educació Superior. El seu ús en entorns bimodals d'aprenentatge, especialment si es combina amb mètodes actius de seguiment i avaluació, pot afavorir un millor aprofitament del curs i tenir un impacte en el rendiment acadèmic (vegeu, entre altres, el document de la Comissió de les Comunitats Europees, 2000, i la monografia de Pérez Batista i Mestre, 2007).

1. Objectius

La finalitat del projecte és crear un lloc web teoricopràctic interactiu i multimèdia en el qual l'interessat pugui aprendre prosòdia (amb informació, bibliografia, enllaços, documents d'imatge i so analitzats i comentats, exercicis i proves d'autoavaluació). Amb això s'espera proporcionar a l'estudiant un punt de suport en el seu treball, contribuir a una gestió efectiva del temps en entorns bimodals o híbrids (d'aprenentatge combinat o aprenentatge mixt) i millorar-ne el rendiment acadèmic. Es pretén que els estudiants desenvolupin la seva capacitat per aprendre de forma autònoma, s'exercitin en la selecció d'informació rellevant i adequada als propis objectius, millorin el seu coneixement del tema i perfeccionin el seu domini de la tecnologia.

2. Descripció del treball

Amb aquest treball es pretén pal·liar l'escassetat en Internet de materials dedicats en profunditat a la prosòdia (no sols a l'entonació), amb els quals un estudiant interessat pugui anar avançant en l'aprenentatge dels continguts mentre analitza mostres de parla i realitza exercicis. El lloc pot resultar útil en estudis de Filologia, d'Humanitats i de qualsevol titulació en la qual sigui convenient abordar l'anàlisi de la prosòdia. Es considera especialment adequat per a assignatures relacionades amb l'expressió oral i la fonètica. Per exemple, un estudiant d'Humanitats l'objectiu del qual sigui l'expressió oral és perfectament capaç de familiaritzar-se amb les nocions bàsiques que li permetin interpretar els gràfics i l'anàlisi que es proporciona per posar-los en relació amb els seus propòsits comunicatius. Segurament s'interessarà per l'estudi de mostres de conferències i per discutir —entre altres aspectes rellevants— els detalls prosòdics de l'elocució. Un estudiant de Filologia, en canvi, possiblement s'interessi per la relació entre la variació acústica i la determinació d'unitats fonològiques o per la validesa perceptiva dels resultats dels experiments acústics. Professors i estudiants seleccionaran la informació més apropiada en funció de les seves necessitats, del nivell i del grau de detall amb què convingui tractar del tema en cada assignatura.

El contingut del lloc s'estructura en deu temes. Per a cada un se'n especifiquen els objectius, se'n desenvolupen els subtemes, se'n proposen exercicis de progrés i s'aporta una selecció de referències, tant en paper com d'Internet. Els temes s'expliquen emprant hipertexts, de tal manera que l'estudiant crea la seva pròpia línia de lectura d'acord amb els seus interessos i les seves necessitats. Al final dels temes es proposen exercicis d'autoavaluació. Una vegada seleccionada la resposta, l'estudiant rep explicacions que poden ajudar-lo a comprendre per quin motiu es considera «correcta» o no. L'objectiu és aconseguir que l'aprenentatge es produeixi també en aquesta fase. Els exercicis s'han preparat amb ajuda del programa interactiu *Hot Potatoes* (desenvolupat per Stewart Arneil i Martin Holmes, de la Universitat de Victòria).

Cada una de les versions del lloc que s'han anat desenvolupant i que són la continuació natural d'una empresa iniciada temps enrere de-la-Mota, 2004), s'ha posat a dispo-

sició dels estudiants per si, malgrat contenir materials en construcció, podia ser d'utilitat com a complement del treball a l'aula. En la present contribució ens centrarem en els resultats obtinguts durant el primer semestre del curs 2007-2008, després d'introduir la innovació en una assignatura dedicada a la fonètica i la fonologia.

3. Metodologia

3.1. El disseny de les pàgines, els texts i les il·lustracions

Els continguts es presenten en un conjunt de fitxes informatives basades en l'ús dels hipertexts i concebudes, tant en el format com en l'extensió, tenint en compte que han de facilitar la lectura i el treball a través de la pantalla de l'ordinador. S'ha cuidat des del tipus de lletra fins a la quantitat d'informació que s'ha d'incloure en una sola pàgina. Cada un dels texts, els gràfics, els sons i els vídeos que s'inclouen al lloc web tenen una funció conceptual i contribueixen, a més, a l'amenitat de les explicacions. Podem il·lustrar-lo amb alguns exemples. *Temps de silenci* és una novel·la que conté un interessant passatge escrit en el qual es destaca el valor de les pauses per als oradors. Les manifestacions rítmiques es poden descobrir en aspectes diferents de la vida, de l'art. Un exemple que ens apropa al ritme en la música i en la dansa és la representació *Castrati*, preparada per la Companyia Nacional de Dansa. Els estudiants poden seguir l'enllaç i veure'n un vídeo de curta durada. Naturalment, la gimnàstica pot constituir també un bon exemple de ritme. A la figura 1 es pot veure la distribució en l'espai de cossos, maces i cèrcols.

Figura 1. Maces i cèrcols. Exemple 1. *Banner Olyarg*

3.2. Les mostres de parla

Alguns arxius de veu inclosos al lloc procedeixen de corpus d'experiments per a la investigació i d'enregistraments de qualitat anteriors a l'execució del projecte. Tanmateix, bona part de les mostres de veu i vídeo que es poden consultar són de nova creació. Els enregistraments s'han realitzat en condicions silencioses, fonamentalment en la Sala

de Graus, l'Auditori i la cambra tractada acústicament de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB. S'ha emprat el material següent:

1. Un micròfon Lavalier de condensador SHURE WL185 i un receptor SHURE PGX4.
2. Una enregistradora digital MicroTrack 24/96.
3. Una càmera de vídeo Panasonic NV-GS230 i un trípode Starblitz TS-360.

Per a l'edició, el processat i l'anàlisi del senyal s'han utilitzat els programes:

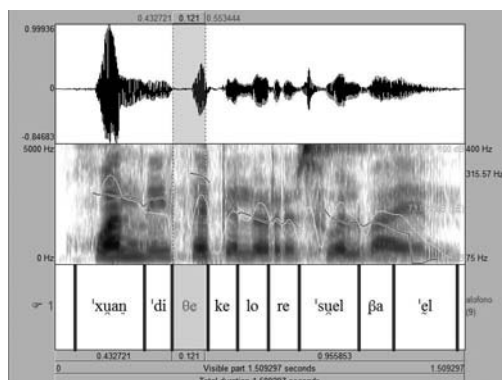
1. *Audacity. The Free, Cross-Platform Sound Editor.*
2. *Praat: doing phonetics by computer*, un complet i avançat programa d'anàlisi acústica creat per Paul Boersma i David Weenink, de l'Institute of Phonetic Sciences de la Universitat d'Amsterdam.
3. *Windows Movie Maker, Video editing software package.* Microsoft.

3.3. Les fitxes amb fragments de parla

En el cas del conjunt d'exemples comentats en detall, a cada una de les seqüències correspon una pàgina web específica: una «fitxa» en la qual es pot escoltar la veu i veure la pel·lícula del moment de producció del fragment, examinar el gràfic amb l'anàlisi acústica i llegir-ne un comentari breu. Els arxius es poden consultar tant incorporats a la pàgina com ampliats en pàgina a part. Tots els fragments de parla poden ser descarregats perquè l'estudiant pugui analitzar-los, si vol, des del propi ordinador.

L'anàlisi acústica s'ha realitzat amb el programa *Praat*. A cada gràfic s'inclouen diverses representacions de l'ona sonora: l'oscil·lograma, l'espectrograma, el contorn de la freqüència fonamental i la corba de la intensitat, de manera que es pugui estudiar l'evolució melòdica i la diferència entre sons forts i fluixos de manera senzilla. Es compta, a més, amb la segmentació en síl·labes fonètiques i la transcripció (vegeu la figura 2).

Figura 2. Oscillograma, espectrograma, contorn de la freqüència fonamental, corba d'intensitat i una transcripció fonètica de la seqüència «Juan dice que lo resuelva él»

La fitxa obtinguda en integrar tot aquest tipus d'informació es pot veure a la figura 3.

Figura 3. Fitxa de la seqüència «¡Marina, que llegamos tarde!»

Inicio Temas Descripción del sitio Guía Contacto Agradecimientos Buscar

Prosodia: ¡Marina, que llegamos tarde!

¡Marina, que llegamos tarde! castellano | català

Informante: GP
Voz: femenina
Edad: 21
Variante: castellano de Cataluña

Descripción

En esta secuencia se distinguen dos dominios entonativos separados por una pausa. Existen, por tanto, dos grupos fónicos. El primero corresponde al vocativo *Marina*, con el que se realiza la llamada de atención, y el segundo a una secuencia declarativa exclamativa.

Son varias las formas de pronunciar un vocativo. En este caso, el primer grupo entonativo se inicia con un tono algo por debajo del tono medio mantenido en toda la sílaba inicial y pretónica. A continuación se produce una inflexión tonal pronunciada con un tono alto muy agudo alineado con la sílaba tónica (*ni*), con el que se consigue la expresividad de la llamada. Este tono evoluciona hacia un tono medio en suspensión en la sílaba posttónica y final (*-na*), que presenta un notable alargamiento y una mayor intensidad.

El segundo dominio entonativo empieza cerca del tono medio en las sílabas pretónicas. A partir de la sílaba tónica *-ga-* se da un ascenso que culmina en la postónica *-mos*. El tono desciende para alcanzar un tono más grave y en la última sílaba tónica (*ta-*) se inicia el movimiento de ascenso-descenso propio de las finales circunflejas. El movimiento circunflejo, frecuente en las exclamaciones, se asocia en este caso a un matiz de queja, de contrariedad o de "reproche afectuoso" (Navarro Tomás, 1944: 162).

imagen video audio | etiquetas

3.4. Aspectes tècnics del lloc

PROSODIA és un lloc web interactiu escrit en llenguatge PHP sobre la plataforma WordPress. Com a servidor de base de dades s'utilitza MySQL. Tant el llenguatge de programació com la base de dades són tecnologies de codi obert. El lloc és compatible amb tots els navegadors i hi prevalen la facilitat d'ús i la rapidesa en la descàrrega, components essencials de tot projecte en línia.

4. Resultats

El primer resultat del projecte és el lloc web, en permanent revisió; el segon, l'efecte que pugui tenir la innovació en l'aprenentatge dels estudiants. A fi de comptar amb un punt de referència que permeti valorar l'impacte de les innovacions docents realitzades, es presentaran les dades quantitatives i qualitatives relatives a una assignatura de primer curs i primer semestre de Filologia Hispànica, Llengua espanyola I, troncal i obligatòria. Aquesta assignatura està dedicada a l'anàlisi fònica de la llengua, tant dels sons com de la prosòdia.

Durant el curs 2007-2008, s'ha proporcionat als estudiants accés habitual a Internet, al lloc web desenvolupat, als programes d'anàlisi i a altres materials en format electrònic, ja que totes les sessions s'han desenvolupat en una aula d'informàtica de la Facultat de Filosofia i Lletres. Per avaluar-se disposaven de dues possibilitats: un examen únic (opció amb què finalment no es va avaluar cap estudiant) o bé una avaluació con-

tinuada a partir de l'elaboració d'un treball tutoritzat en equip i d'una carpeta individual, en la qual els estudiants compilaven els temes, resolien exercicis, ampliaven els punts essencials amb bibliografia i reflexionaven de forma madura sobre el seu aprenentatge, prenent nota de les competències adquirides, de les dificultats trobades i la forma de resoldre-les, dels seus assoliments i flaqueses, del temps invertit en la matèria i de les seves expectatives.

Els estudiants van dedicar quinze hores presencials a l'estudi de la prosòdia. Es van emprar les primeres sessions a introduir el tema i presentar l'estructura i els continguts del lloc web, que va quedar a la seva disposició per si a partir d'aquell moment volien emprar-lo com a suport i consultar-ho fora de les hores de classe, igual com se sol fer amb la bibliografia recomanada. Les altres sessions presencials es van dedicar a discutir els temes, a resoldre dubtes i a realitzar exercicis amb els materials del lloc web, tant individualment com en col·laboració. El lliurament de la carpeta d'aprenentatge es va realitzar unes tres setmanes després que es tanqués el tema.

A continuació es presenten alguns indicadors que permeten valorar la incidència del lloc web desenvolupat en l'aprenentatge dels estudiants: les enquestes de satisfacció, les valoracions a les carpetes, els resultats del qüestionari SEEQ sobre l'actuació docent del professorat, l'anàlisi de l'ús del lloc web i el rendiment acadèmic.

4.1. Enquestes de satisfacció

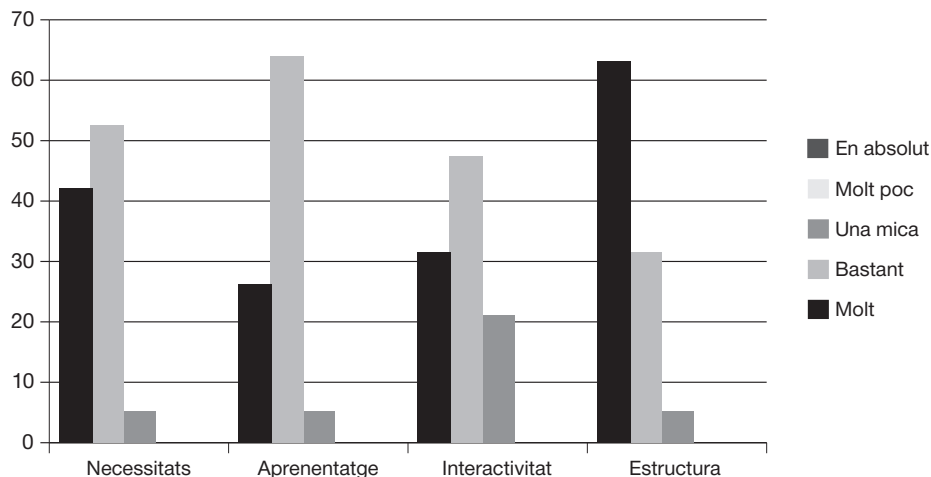
Amb l'objectiu de conèixer la percepció que tenen els estudiants sobre la qualitat i la utilitat del lloc web PROSODIA, obtenir-ne indicadors del grau de satisfacció i descobrir aspectes susceptibles de ser millorats, s'ha dut a terme una enquesta. Les respostes possibles eren: «en absolut», «molt poc», «una mica», «bastant» i «molt». A la pregunta «Creus que el lloc PROSODIA respon a les teves necessitats?», el 52,63 % respon que «bastant», el 42,11 % que «molt» i el 5,26 % que «una mica». El 68,42 % es mostra «bastant» d'acord amb l'afirmació «El lloc PROSODIA m'ha ajudat a aprendre», el 26,32 % hi està «molt» d'acord i un 5,26 % n'opina que «una mica». Preguntats per la interactivitat: «Creus que els comentaris que es realitzen a les respostes en un exercici d'autoavaluació contribueixen a l'aprenentatge?», el 47,37 % creu que «bastant», el 31,58 % que «molt» i el 21,05 % que «una mica». L'estructura del lloc està, si cap, encara millor valorada. A la pregunta «Creus que el lloc està ben estructurat? Hi trobes fàcilment la informació?», el 63,16 % contesta que «molt», el 31,58 % que «bastant» i el 5,26 % que «una mica» (vegeu la figura 4).

Els resultats de les enquestes són positius i constitueixen un indicador de qualitat. A partir de la informació de què es disposa, es podran consolidar els aspectes més apreciats i introduir-hi noves millores.

4.2. Valoracions a les carpetes d'aprenentatge

Les carpetes d'aprenentatge s'han emprat com a estratègia metodològica per fomentar l'aprenentatge autònom, reflexiu i significatiu durant el curs. No es conceben com

Figura 4. Grau de satisfacció relatiu a: adequació a les necessitats (necessitats), ajuda a l'aprenentatge (aprenentatge), utilitat dels comentaris interactius (interactivitat) i estructura del lloc web (estructura)

una mera recopilació de treballs, sinó com a una recreació o reinterpretació del coneixement i com un reflex del desenvolupament evolutiu de les competències pròpies de l'assignatura. Entre els molts aspectes dels quals tracten els estudiants, destaca que exposen la seva opinió sobre el lloc web PROSODIA i la seva incidència en l'aprenentatge: «Em sembla un recurs molt útil, organitzat i sobretot complet» (S.H.). «Em va ajudar a entendre i comprendre conceptes dels quals fins ara no s'havia tractat a classe. La seva estructura és clara, el seu contingut precís però complet i el disseny senzill i clar; encara que el resultat de la web es veu elaborat» (M.R.). «És fàcil d'utilitzar, té un disseny senzill, cosa que fa que les persones que no estiguin gaire familiaritzades amb l'ordinador no tinguin massa problemes per utilitzar-lo, crec que el contingut està ben exposat i relacionat pas per pas, això ajuda molt a l'hora d'entendre el temari» (A. G.).

4.3. El qüestionari SEEQ (Student Evaluations of Educational Quality)

El qüestionari SEEQ sobre l'actuació docent del professorat, que es considera un estàndard mundial com a instrument d'avaluació de la docència, aporta informació sobre diversos aspectes: aprenentatge, entusiasme, organització, interacció amb el grup, actitud personal, contingut, proves i dificultat i càrrega de treball. Cada aspecte es puntuava en una escala de l'1 al 5; la puntuació màxima és 5. En finalitzar el semestre, la resposta donada a les dues qüestions més directament relacionades amb el material emprat durant el curs i en les quals, per tant, podria incloure's la valoració del lloc, és molt positiva.

10. El material del curs estava ben preparat i s'ha explicat acuradament.	4,2 (d.t. 0,77)
29. La bibliografia, el material addicional, els treballs encarregats, etc., contribueixen a millorar la valoració i la comprensió de la matèria.	4,1 (d.t. 0,64)

4.4. Anàlisi del lloc web

El seguiment de l'ús del lloc s'ha realitzat amb l'eina *Google Analytics*. A la figura 5 es mostren dades del període comprès entre el 14 de gener i el 17 de febrer de 2008.

Figura 5. Anàlisi del tràfic generat pel lloc web PROSODIA del 14 de gener al 17 de febrer de 2008. Dades obtingudes amb el programa d'anàlisi de webs Google Analytics

Durant aquest període es comptabilitzen 464 visites, cosa que van generar 10.024 pàgines vistes, amb una mitjana de 21,60 pàgines consultades en cada visita. Aquesta dada, juntament amb la durada mitjana de cada visita, que és de 24 minuts i 42 segons, demostra que l'usuari navega sense dificultat per la web i que considera dignes de consulta els materials que troba publicats. Així mateix, el lloc web suporta dies d'activitat intensa, en què s'arriben a registrar més de 1.000 pàgines vistes en un sol dia.

4.5. Rendiment acadèmic

A fi de comprovar si els resultats de rendiment acadèmic aconseguits són diferents dels obtinguts anteriorment, s'ha realitzat una comparació entre les qualificacions de la primera convocatòria del curs 2007-2008 i les dels cursos 2000-2001 i 2002-2003, anys en els quals la part teòrica d'un grup de l'assignatura va ser també a càrrec de la professora responsable de la present innovació. En aquelles ocasions, encara que els estudiants realitzaven diversos treballs durant el curs, s'avaluaven amb un examen únic i totes les classes teòriques es realitzaven en una aula convencional.

El nombre d'estudiants presentats a les proves augmenta l'any de la innovació. El curs 2000-2001 es presenta a les proves el 55,36 % dels matriculats, el 2002-2003 s'hi

presenta el 57 % i el 2007-2008 s'hi presenta el 65,71 %. A excepció d'un cas, els estudiants que no es presenten no assisteixen a les classes i no segueixen el curs. La taxa d'èxit es veu afectada molt positivament. En la primera convocatòria del curs 2000-2001 supera les proves el 41,94 % dels estudiants presentats i en el curs 2002-2003 les supera el 55,55 %. En el curs 2007-2008 s'arriba al 95,65 %.

Quant a les qualificacions obtingudes, en la primera convocatòria del curs 2000-2001 obté un aprovat el 22,58 % dels presentats i en el 2002-2003, l'obté el 22,22 %. El 2000-2001 aconsegueix un notable el 16,13 % i el 2002-2003, el 25,92 %. El 2000-2001 obté una qualificació d'excel·lent el 3,23 % dels estudiants i el 2002-2003 obté matrícula d'honor el 7,4 %. El curs 2000-2001 suspèn el 58,06 % dels que es presenten a la primera convocatòria i el 2002-2003, alguns menys: el 44,44 %. Ara bé, durant la primera convocatòria del curs 2007-2008, obté un aprovat el 34,78 % dels presents, un notable el 39,13 % i un excel·lent el 21,74 % (el 40 % dels quals amb una matrícula d'honor). El percentatge de suspensos és molt menor: un 4,35 %. S'observa, per tant, una lleugera millora entre el curs 2000-2001 i el curs 2002-2003 i una millora quantitativa i qualitativa molt marcada després de la innovació. No sols es presenten a les proves més estudiants, sinó que els aprovats són més i superen l'assignatura amb millors notes.

5. Conclusions

El lloc web PROSODIA ha de ser considerat un instrument més d'ajuda al procés d'ensenyament i aprenentatge, que pot contribuir a potenciar el treball autònom de l'estudiant i que, en entorns bimodals, pot ser pres com un complement, sempre que se'n guïï la consulta d'acord amb els objectius del curs i els temes que es tingui intenció de tractar. Després d'introduir la innovació en una assignatura de primer curs dedicada a l'estudi fònic de la llengua en la qual s'ha potenciat l'ús de les tecnologies a l'aula i s'han emprat mètodes actius de docència i avaluació, s'observa, per una banda, la satisfacció dels estudiants amb l'estructura i els continguts dels materials consultats al lloc web i, per altra, l'eficàcia de la metodologia docent, reflectida en els resultats acadèmics obtinguts. El fet de disposar de valoracions per part dels estudiants constitueix un motor de millora que sens dubte contribuirà a enfocar amb més encert les pròximes modificacions del lloc, tant en disseny com en contingut.

Referències

- COMISIÓN DE LAS COMUNIDADES EUROPEAS (2000). Comunicación de la Comisión *e-Learning – Concebir la educación del futuro*. Brussel·les. Disponible a <http://ec.europa.eu/education/archive/elearning/comes.pdf>.
- DE-LA-MOTA, C. (2004). «La enseñanza de la prosodia. La aplicación de las tecnologías de la información y la comunicación en un entorno bimodal», *Virtual Educa*

2004, Quinto Encuentro Internacional sobre Educación, Capacitación Profesional y Tecnologías de la Información, Fórum Universal de las Culturas, Barcelona, 16-18 de junio. Disponible a: http://liceu.uab.es/~carme/delaMota_VE04.pdf i a: <http://www.virtualeduca.org/2004/es/actas/17/3.17.6.doc>

PÉREZ BATISTA, Reynaldo y MESTRE, Ulises (2007). *Monografía sobre B-Learning o aprendizaje Bimodal*. Ciudad de La Habana: Editorial Universitaria. Disponible a: <http://revistas.mes.edu.cu/eduniv/02-Libros-por-ISBN/0601-0700/978-959-16-0633-4-B-Learning.pdf> [La data de consulta del material disponible a Internet és el 27 de febrer de 2008]

Enllaç d'interès

El lector pot formar-se una idea del lloc accedint als materials disponibles a: <http://hipatia.uab.cat/prosodia> [2008]

Paraules clau

Recursos virtuals, bimodalitat, semipresencialitat, autoaprenentatge, prosòdia, llengua.

Finançament

Aquest projecte està finançat pel programa de l'AGAUR de Millora de la Qualitat Docent de les Universitats Catalanes (MQD) per a l'any 200 (número identificador 2005MQD 00117).

Materials complementaris del CD-ROM

Vídeo que mostra un fragment dels materials que trobem a la pàgina web del curs i del procediment que cal seguir per realitzar-lo.

Responsable del projecte

Carme de-la-Mota

Departament de Filologia Espanyola i Teoria de la Literatura

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

carme.delamota@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

Carme de-la-Mota, doctora en Filologia Espanyola i llicenciada en Filologia Catalana, és professora titular de Llengua Espanyola. La seva tasca investigadora està dedicada a l'estudi de la llengua oral, en especial a la caracterització prosòdica de la parla. Ha investigat per al Centre de Referència en Enginyeria Lingüística (CREL) de la Generalitat de Catalunya i ha treballat en el marc de contractes amb les empreses Telefónica I+D, CSELT (actualment Telecom Italia Lab) i Loquendo. Montserrat Marquina, llicenciada en Filologia Espanyola i en Filologia Catalana i amb el postgrau de Correc-

ció i Qualitat Lingüística, ha treballat per a Telefónica I+D i per a la Fundació Barcelona Media en projectes relacionats amb les tecnologies de la parla. Pere Rovira és llicenciat en Física per la Universitat de Barcelona, postgraduat en Economia Digital per la Universitat de Califòrnia a Berkeley i té un màster de Sistemes d'Informació per la Escola d'Econòmiques de Londres. Va ser director d'operacions a Anuntis Segundamano, està especialitzat en analítica web i màrqueting en línia i és responsable de www.webanalytics.es.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Marquina

Departament de Filologia Espanyola

Facultat de Filosofia i Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.marquina@campus.uab.es

Pere Rovira

Facultat Filosofia i de Lletres

Universitat Autònoma de Barcelona

pere.rovira@gmail.com

Millora de la metodologia docent i de l'avaluació de l'aprenentatge en l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Gemma Puigvert i Planagumà

Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

L'objectiu del present treball és oferir a la comunitat universitària el resultat de dos anys de recerca en humanitats. Es desenvolupa una web que inclou continguts teòrics, materials audiovisuals, bateries de preguntes d'autocorrecció, etc. L'assignatura per a la qual ha estat creat aquest portal és una troncal de primer curs de la titulació d'Humanitats però el producte resultant és extrapolable al Llatí obligatori de primer curs que s'imparteix a totes les filologies de la UAB, exceptuant l'anglesa, i a algunes assignatures del primer cicle de la titulació de Filologia Clàssica. Aquest projecte cobreix la necessitat d'organitzar assignatures de caràcter bimodal per captar l'interès d'un sector de la població que, per raons d'horari laboral, no pot basar els seus estudis únicament en l'ensenyament presencial, però que no es resigna a cursar-los exclusivament a distància. Però també pot ser d'ajuda a estudiants que en determinats moments del curs i per raons diverses no poden assistir amb regularitat a les classes.

Àmbit general d'interès de la innovació

Aquests materials poden ser d'interès per al professorat de llengües clàssiques i, en general, per a qualsevol professor interessat en la cultura clàssica. Estan pensats bàsicament com a suport per a la docència d'assignatures de primer cicle de la Facultat de Filosofia i Lletres, tot i que també poden ser utilitzades pel professorat de secundària i de batxillerat.

1. Introducció

L'adaptació dels estudis universitaris actuals a l'espai Europeu d'educació superior (EEES) suposa un incentiu per reflexionar sobre les estratègies d'aprenentatge que afavo-

reixen el desenvolupament de les competències pròpies de cada matèria. La titulació d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), on s'imparteix com a matèria troncal de primer curs l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica (12 crèdits homologats = 9 crèdits ECTS), ha participat en el pla pilot subscrit el curs 2004-2005 amb el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI) de la Generalitat de Catalunya.

El nou sistema planteja un gran repte no només per al professorat sinó també per a l'alumnat, ja que de la concepció tradicional de la docència basada en les hores lectives (de docència) es passa a una concepció centrada en l'aprenentatge dels estudiants i en un nou còmput de la càrrega curricular. S'estimen unes 1.600 hores de l'estudiant per curs, treballant 40 setmanes durant 40 hores. Unes 25-30 hores de treball equivalen a un crèdit del sistema europeu de transferència de crèdits (ECTS) i les 1.600 hores estimades per a un curs equivalen a 60 crèdits. A la UAB un crèdit ECTS equival a unes 25 hores de treball de l'estudiant. La superació de 180 crèdits ECTS dóna lloc a l'obtenció d'un títol propi de grau de Ciències Humanes.

El nou espai europeu lluny d'angoixar-nos ha de ser un pretext més per continuar reflexionant sobre objectius, mètodes i resultats.

1.1. Antecedents en innovació docent

El treball que es presenta s'emmarca en una tradició que singularitza l'àrea de Filologia Llatina de la UAB com a senyera en la investigació sobre didàctica de la llengua llatina a Catalunya i a Espanya. Els primers intents per aconseguir una millora en l'aprenentatge de la llengua llatina per part dels estudiants remeten a l'any 1976 amb l'experimentació d'un material, aleshores molt innovador, que finalment fou publicat i difós per l'ICE de la UAB en 2 vols., *Introducció al Llatí 1* (Bellaterra 1982) i *Introducció al Llatí 2* (Bellaterra 1983).

Uns anys més tard, i fruit de la necessitat de disposar de nous materials adequats als estudiants ja formats amb el batxillerat LOGSE, s'elaborà un nou llibre, *Introducció a l'estudi de la llengua llatina* (Bellaterra 1998), que s'utilitza encara a totes les aules de primer curs (titulacions de Filologia Clàssica, Catalana, Francesa i Hispànica) de la Facultat de Filosofia i Lletres. Aquesta proposta representava una transposició didàctica a l'ensenyament del llatí d'alguns dels principis bàsics de la lingüística funcional.

L'any 2000 neix el nou portal de Filologia Llatina de la UAB dedicat a la didàctica del llatí des de diferents punts de vista: gramàtica, sintaxi, jocs o cinema: <http://antalya.uab.es/pcano/aulatin>.

2. Objectius

Els objectius proposats amb el disseny de les pàgines docents de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica són els següents:

1. Adequar els continguts d'aquesta assignatura troncal als interessos dels estudiants de la titulació d'Humanitats i a les noves directrius que es desprenen del nou marc d'ensenyament superior.
2. Proporcionar als estudiants uns materials interactius, basats en l'autoaprenentatge, l'autoavaluació i la tutoria a distància.
3. Aconseguir una millora en els resultats de l'aprenentatge dels estudiants de primer curs.
4. Avaluar certes habilitats entre les quals es troben el raonament reflexiu i crític, la capacitat d'expressió escrita i oral, la capacitat per al treball en equip, etc., mitjançant petits seminaris i carpetes de curs, sense deixar de banda, però, altres proves per avaluar els aprenentatges, com proves d'assaig o de desenvolupament de temes, proves de llibre obert, proves objectives o test, proves orals, proves pràctiques, tutories, etc.

2.1. Descripció de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Es tracta d'una assignatura troncal de primer curs de 12 crèdits homologats (= 9 crèdits ECTS= 225 hores de dedicació de l'estudiant) que s'imparteix a la titulació d'Humanitats.

A causa del caràcter transversal d'aquesta titulació i de les condicions d'accés per a cursar-la, els estudiants que s'hi matriculen són de procedència molt diversa:

1. estudiants procedents del batxillerat d'Humanitats, que són els que han rebut una formació més relacionada amb els continguts de l'assignatura;
2. estudiants procedents del batxillerat de Ciències Socials, que han rebut una formació molt deficitària o nul·la respecte del coneixement del món grecoromà;
3. estudiants procedents de les proves per a més grans de 25 anys, amb un grau de maduresa i de cultura general superior, però amb deficiències greus pel que fa a coneixements específics. Cal dir que aquest col·lectiu ha crescut considerablement els dos darrers cursos;
4. estudiants amb una titulació mitjana o superior humanística o científica que s'incorporen al segon cicle però que han de cursar aquesta assignatura dins el bloc de complements de formació.

L'assignatura pretén dotar l'estudiant de les claus imprescindibles per entendre la civilització grecoromana en el seu conjunt i, en la mesura que sigui possible, la llengua llatina. Amb aquest objectiu té com a eix l'estudi panoràmic de la cultura romana emmarcada en el seu context històric i fa èmfasi especial en l'estudi dels gèneres literaris antics i en la transmissió de la llengua llatina i de la cultura antiga a occident.

En acabar l'assignatura l'estudiant ha de ser capaç de:

- Fer el comentari d'un text aplicant els coneixements adquirits de caire històric, institucional, literari i cultural referits a la civilització romana i, eventualment, grega.
- Comentar fragments dels principals gèneres literaris llatins, relacionant-los amb el seu autor i assenyalant-ne les característiques principals.

- Explicar el procés de transmissió de la llengua i de la cultura clàssiques, relacionant-lo especialment amb la transmissió textual i amb el pas del llatí a les llengües romàniques.
- Identificar la presència de la tradició clàssica en la literatura europea, en les arts plàstiques, en la música, etc., a partir dels casos estudiats.
- Interpretar el significat bàsic d'un text llatí a partir del seu coneixement de les llengües romàniques i d'un seguit de qüestions guia.

2.1.1. Metodologies docents d'ensenyament i aprenentatge

El curs contempla sessions teòriques i sessions de tipus seminari que permeten no només analitzar amb profunditat les obres de lectura obligatòria sinó també el material audiovisual que ha servit de suport a l'exposició dels continguts.

L'estudiant ha de superar tres proves escrites, amb qüestions de correcció objectiva, d'assaig i diversos comentaris de text. I alhora ha d'elaborar un treball de curs individual (i exposició en grup ja que els temes són compartits, tot i que amb enfocaments molt diversos) que és tutoritzat pel professor.

2.1.2. Avaluació

Taula 1. Metodologies d'avaluació emprades segons l'activitat

Procediment	Criteris d'avaluació	Pes
Exposició oral del treball escrit	Expressió oral correcta. Capacitat de treball en equip i d'habilitat en les relacions interpersonals.	10%
Treball escrit	Valoració del treball escrit (coherència en el desenvolupament, expressió adequada, maneig d'eines bibliogràfiques, originalitat)	30% (10% març + 20% maig)
3 Proves escrites	Coneixements Capacitat d'anàlisi Capacitat de síntesi	60% (20+20+20)

3. Descripció del treball

3.1. El disseny de les pàgines docents de l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica

Gràcies a la revolució que ha significat en els darrers anys la introducció en la docència de l'ús de les tecnologies de la informació i de la comunicació (TIC) no només s'han potenciat els estudis realitzats a distància, sinó que també s'ha començat a combinar el tradicional sistema d'ensenyament i aprenentatge amb el treball virtual, més enllà de les aules. Es pot considerar que existeix una gradació, des de la presencialitat absoluta a l'aula, passant per mètodes intermedis (la semipresencialitat i la semivirtualitat), fins a la virtualitat absoluta.

Les pàgines docents que es presenten serveixen de complement a l'assignatura i amb aquest objectiu han estat pensades i creades. No es pretén convertir l'assignatura en virtual —la presència a l'aula és indiscutible; no hem de perdre de vista que estem en una universitat presencial— però sí oferir materials de suport a tots els estudiants i en particular a aquells que, per raons diverses, en moments determinats del curs, no poden assistir a classe. Amb aquest sistema es contribueix a la millora de la qualitat de la docència.

Els materials inclosos en aquestes pàgines estan distribuïts en tres apartats:

1. S'hi troben bona part dels continguts teòrics exposats a classe (en classes magistral o exposicions en petits seminaris), sempre acompanyats del material audio-visual corresponent.
2. S'inclouen, com a complements als continguts, una selecció de textos que resulta, en certa manera, representativa, com a reflex de l'estil de cada escriptor i de les seves formes d'entendre i practicar la creació literària. S'hi adjunta sempre la traducció en català o en castellà perquè el nivell dels estudiants no permet en molts casos un aprofundiment del text original. A les classes el paper del professor es limita a acompanyar el procés de traducció. La traducció en profunditat d'un text es relega a un segon pla vist el perfil d'estudiant que tenim al davant que en cap cas no persegueix una formació filològica.
3. Per a cadascun dels temes proposats es troben diversos tests de correcció objectiva perquè els estudiants puguin disposar, després de cada bloc temàtic, d'un material que en qualsevol moment pot convertir-se en un instrument d'autoavaluació i, per tant, de control del propi aprenentatge, ja que es pretén que a partir d'ara l'estudiant sigui un subjecte actiu en el procés d'aprenentatge i d'avaluació. Aquests tests són semblants als que després s'inclouen en les proves de correcció objectiva. Amb el disseny d'aquestes pàgines docents es pretén:
4. Que els estudiants millorin els seus coneixements sobre l'assignatura a través de la creació d'aquests materials interactius, basats en l'aprenentatge, l'autoavaluació i la tutoria a distància.
 - Que a través de mètodes alternatius d'avaluació, com ara el treball en petits seminaris i, sobretot, el sistema de carpetes, millorin quatre competències transversals bàsiques (expressió oral i escrita, capacitat de treball en equip i capacitat de cercar informació mitjançant les noves tecnologies).
 - Una millora, en definitiva, dels resultats aconseguits i una disminució significativa en el nombre de no presentats.

Les pàgines docents tenen l'adreça següent: <http://claudia.uab.cat:81> (2008). En molts casos i per evitar possibles problemes legals es requereix la identificació de l'usuari. Els materials inclosos en aquestes pàgines seran accessibles a tots els estudiants prèvia facilitació d'un nom d'usuari i d'una contrasenya. També es poden utilitzar en dues assignatures, troncal i obligatòria, respectivament, de la llicenciatura de Filologia Clàssica: Llengua Llatina i Literatura I i Introducció als Textos Literaris Llatins, i en l'assignatura troncal Llatí, que s'ofereix a primer curs per a totes les filologies llevat de l'anglesa.

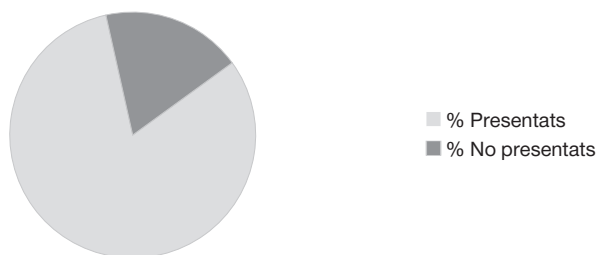
4. Resultats

Durant els dos primers anys d'adaptació a l'EEES, s'observa com el nombre d'estudiants que aproven l'assignatura és superior, però no s'ha aconseguit encara reduir significativament el nombre de no presentats.

A continuació s'exposen els resultats obtinguts en cada curs:

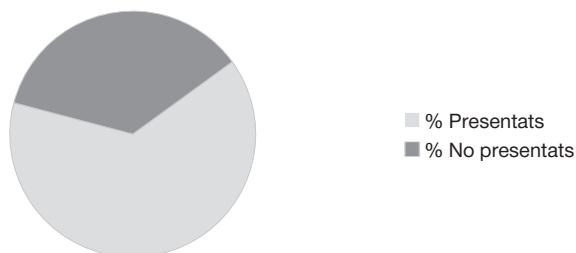
- Durant el curs 2002-2003 d'un 81,5 % de presentats superen l'assignatura un 68,5 %. No s'hi presenta un 18,5 % (vegeu el gràfic 1).

Gràfic 1. Dades del curs acadèmic 2002-2003, comparació del percentatge de presentats i no presentats

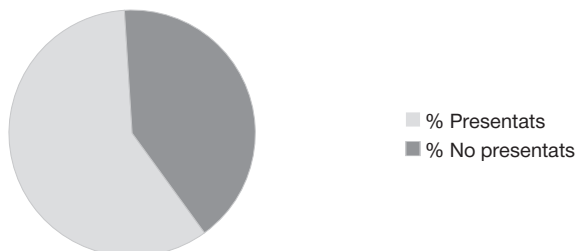
- Durant el curs 2003-2004 d'un 64,1 % de presentats superen l'assignatura un 54,7 %. No s'hi presenta el 35,9 % (vegeu el gràfic 2).

Gràfic 2. Dades del curs acadèmic 2003-2004, comparació del percentatge de presentats i no presentats

- Durant el curs 2004-2005 d'un 59 % de presentats superen l'assignatura un 51,8 %. No s'hi presenta el 41 % (vegeu el gràfic 3).

Gràfic 3. Dades del curs acadèmic 2004-2005, comparació del percentatge de presentats i no presentats

- Durant el curs 2005-2006 (primer curs d'implementació dels crèdits ECTS) sobre un 45,9 % de presentats superen l'assignatura un 40,5 %. No s'hi presenta el 34,1 % (vegeu el gràfic 4).

Gràfic 4. Dades del curs acadèmic 2005-2006, comparació del percentatge de presentats i no presentats

- Durant el curs 2006-2007 d'un 50 % de presentats superen l'assignatura un 33,3 %. No s'hi presenta el 50 % (vegeu el gràfic 5).

Gràfic 5. Dades del curs acadèmic 2006-2007, comparació del percentatge de presentats i no presentats

El quadre 1 conté els resultats obtinguts en cada curs:

Quadre 1. Comparació del percentatge de presentats vs no presentats en cada curs lectiu

CURS	Grup	No presentats	TOTAL	% notes superades	% presentats	% no presentats (NP)
2002-2003	1	10	54	68,5%	81,5%	18,5%
	2	14	44	56,8%	68,2%	31,8%
2003-2004	1	23	64	54,7%	64,1%	35,9%
	2	20	53	56,6%	62,3%	37,7%
2004-2005	1	34	83	51,8%	59,0%	41,0%
	2	20	59	54,2%	66,1%	33,9%
2005-2006	1	20	37	40,5%	45,9%	54,1%
	2	14	41	51,2%	65,9%	34,1%
	50	3	7	57,1%	57,1%	42,9%
2006-2007	1	24	48	35,4%	50,0%	50,0%
	2	24	42	33,3%	42,9%	57,1%
	50	5	11	54,5%	54,5%	45,5%

La dada més significativa és l'increment dels NP que s'atribueix, d'una banda, a la impossibilitat dels estudiants de seguir el ritme d'una avaluació més intensiva i, d'altra, a l'existència de nombrosos estudiants que, per motius laborals, abandonen l'assignatura a mitjan curs.

Aquesta anàlisi de les dades corresponents als cursos acadèmics 2002-2003, 2003-2004, 2005-2006 i 2006-2007 ha de permetre comparar aquests resultats amb els que s'obtindran en els propers cursos.

5. Conclusions

Si bé és cert que el procés de convergència europea ha suposat per a les titulacions experimentals com la d'Humanitats una oportunitat magnífica no només per dissenyar una nova estructura de títol de grau sinó també per reflexionar sobre el perfil de l'estudiant que volem formar i de quines competències el volem dotar perquè afronti el futur professional amb garanties d'èxit, també és cert que ha comportat una reflexió profunda sobre quines han de ser les estratègies docents que cal seguir els propers anys. Es creu que la classe magistral ha de seguir tenint cabuda en la nova estructura com

també l'han de tenir altres activitats docents, poc explotades en algunes titulacions, com les sessions de debat en petits grups, l'elaboració de treballs en equip, etc. Aquest tipus d'activitats ens ha de permetre fer un seguiment més acurat de les capacitats d'expressió oral dels nostres estudiants, una de les competències que haurà d'haver assolit en acabar el seu cicle formatiu.

L'assistència regular dels estudiants a les classes és convenient per progressar de forma continuada. Atès que hi ha casos molt variats (la nostra titulació n'és un exemple clar), caldria optar per la flexibilitat. Malgrat que l'absentisme afavoreix en la gran majoria de casos el fracàs acadèmic, alguns dels estudiants que compaginen l'estudi d'una matèria amb altres activitats laborals són capaços de gestionar el temps de què disposen i aconseguen un rendiment acadèmic excel·lent. És en aquest context que es considera que val la pena elaborar els materials d'ensenyament i aprenentatge bimodals.

La incorporació d'innovacions en la docència, l'avaluació continuada, les tutories virtuals i el procés mateix de convergència europea suposen un considerable esforç per part del professorat, tal com hem pogut deduir a partir de les enquestes realitzades també a aquest col·lectiu. L'increment de la dedicació docent és difícil d'estimar, però serà necessari trobar la forma de valorar i reconèixer institucionalment l'impacte del canvi.

Referències

- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J. ; GIL, C.; LLARENA, M. i MARTÍNEZ GÁZQUEZ, J., 1982. *Introducció al llatí 1*. Bellaterra: UAB.
- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J.; GIL, C. L.; LLARENA, M. i MARTÍNEZ GÁZQUEZ, J., 1983. *Introducció al llatí 2*. Bellaterra: UAB.
- CANO ALONSO, P.L.; CARBONELL MANILS, J.; MATAS BELLÉS, B. (amb la col·laboració de BARREDA PASCUAL, A.; CARBAJO MOLINA, F.; HERNÁNDEZ FERNÁNDEZ, J.S.; PUIGVERT PLANAGUMÀ, G.), 1998. *Introducció a l'estudi de la llengua llatina*. Bellaterra: UAB.

Enllaç d'interès

- Web de la innovació: <http://claudia.uab.cat:81> [2008].

Paraules clau

Llatí, cultura clàssica, espai europeu d'educació superior (EEES), Bolonya, pàgines docents didàctiques, tecnologia de la informació i la comunicació (TIC), semipresencial, avaluació continuada.

Finançament

Projecte per a la millora de la qualitat docent a les universitats de Catalunya. Títol: *Millora de la metodologia docent i de l'avaluació de l'aprenentatge en l'assignatura Llatí i Cultura Clàssica*. Expedient: 2005MQD 00208.

Materials complementaris del CD-ROM

Demostració de la web *LLATÍ I CULTURA CLÀSSICA*: recorregut pels diferents apartats del temari.

Responsable del projecte

Gemma Puigvert i Planagumà
Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona
gemma.puigvert@uab.cat

Presentació de la responsable del projecte i del grup de treball

La responsable del projecte, Gemma Puigvert i Planagumà (professora titular de Filologia Llatina), i els professors Joan Carbonell Manils (professor titular de Filologia Llatina) i Antoni Iglesias Fonseca (professor titular de Ciències i Tècniques Històriogràfiques) són membres del Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana de la UAB. Els dos primers, juntament amb Francesc Carbajo Molina, professor d'institut, ja havien col·laborat anteriorment en altres projectes d'innovació docent.

La responsable del projecte ha estat també dinamitzadora del pla pilot DURSI seguit per la llicenciatura d'Humanitats els cursos 2004-2005, 2005-2006 i 2006-2007. Actualment és coordinadora de la titulació d'Humanitats i responsable d'un projecte concedit per l'AQU per a l'elaboració d'una guia per a l'avaluació de les competències en l'àrea d'humanitats.

Membres que formen part del projecte

Joan Carbonell Manils
Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona
joan.carbonell@uab.cat

Antoni Iglesias Fonseca
Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana
Facultat de Filosofia i Lletres
Universitat Autònoma de Barcelona
toni.iglesias@uab.cat

Francesc Carbajo Molina
IES Lauro (Les Franqueses del Vallès)